

Redaktor gəşəsi

**ON DOQQUZDA
ON DOQQUZLA**

Mübarək qədəmləri ilə 2019-cu il gəlib planetimizə, ilk baxışda bütün dünya qarmaqarışq görünür. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatında da ədəbi proseslərindən baş açmaq gərəkdir.

Nə yaxşı ki, ölkəmizdə 2019-cu il rəsmən "NƏSİMİ İLİ" elan olundu. Dərhal "Nəsimi" ədəbi məclisləri fəaliyyətə başladı və bu proses çox güman ki, ədəbiyyatın inkişafına dəstək verəcək.

Nə yaxşı ki, Azərbaycanın Gəncədə Nizami Gəncəvi, Süleymaniyyədə (indiki İraq) Məhəmməd Füzuli, Marağada (indiki İran) Nəsrəddin Tusi və Hələbdə (Suriya) Nəsimi kimi mayakları olub.

Onlar təkcə şair olmayıblar, zamanın bayraqdarı olublar, eləba üçün ən böyük lider imişlər ki, hökmardalar ya onlarla razılışib öz tərəflərinə çəkmək, ya da fiziki cəhətdən məhv etməyə çalışıblar.

Həyatın bir hissəsi olan ədəbi mühitdə baş açmaq gərəkdir. Azərbaycan Yaziçılar Birliyi bu sahədə müəyyən addımlar atır, bölgələrdə şair və yazıçıların təşkilatlanması, tanınması, təbliğatı istiqamətində ciddi tədbirlər həyata keçirir. Bəzən gözlədiyin nəticə əldə olunmur, bəzən də gözləmədiyin nəticə göz qabağındadır.

İndi ad yazmaq dəbdə deyil, yaxşılığına da yaxırsan, küsürlər, "mənim adımı çəkmə" deyirlər. AYB-nin son vaxtlar iki təyinatı olub; regional bölmə sədri təyinatı aparılıb. Bir bölgəyə şair (yazıçı) təyin olunub, digər bölməyə kənar adam təyinat alıb. Kənar, yəni şair, yazıçı olmayan sədr ayda dörd (həftədə ən azı bir olmaqla) tədbir keçirir, şair və yazıçıların görüşünü təşkil edir, şair (yazıçı) sədr dörd ayda heç bir dənə də tədbir keçirmir.

İkili rəqəmlər cəmiyyətdə uğurlu rəqəmlər hesab olunur. Gözəl bir təsadüfdən 2018-ci ili "Xəzan" jurnalı olaraq on səkkizinci nömrəylə başa vurduğumuz kimi 2019-cu ili də yolumuza on doqquzuncu nömrəylə davam edirik. Hələ ki, yolumuz kol-koslu, daşkəsekli dir, ləp bulanıq çaya bənzəyir.

Əlbəttə ki, hər zaman olduğu kimi indi də axan sular duraldıqdan sonra əsl həqiqatlər üzə çıxacaq. Hələ ki, yol gedirik. Bu yol əbədiyyat və həqiqət yoludur. Bu yolda mayaqlarımız çoxdur, amma bu il NƏSİMİNİN işığında yolumuza davam edəcəyik.

*Böyük hörmətlə:
Əli bəy Azəri,
Baş redaktor*

XƏZAN
Ədəbi-bədii jurnal

C4, N1, 2019
Yanvar - fevral, 2019

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Rəşid Bərgüşadlı, Damət Salmanoğlu, Cəmal Zeynalıoğlu, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Talıboğlu, Nemət Bəxtiyar, Vaqif Osmanov, Xalıq Azadi, Məlahət Yusifqızı, Fəxrəddin Oruc Qəribəs (Rusiya, Dərbənd)

Baş redaktorun MÜAVİNİ:

Ramiz İSMAYIL

Dizayn: Dönməz ABBASOV

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvani: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb:

12 fevral 2019-cu il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331 Jurnal aylıqdır.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtile qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsuludur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yaziçılar Birliyinin "Bayati" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

LALƏ İSMAYIL

KƏNDİMİN

Şeir - toponim

(Zəngilan rayonu Yuxarı Yeməzli kəndində,
erməni işğali altında qalmış torpaqlarımızda yer
adlarıidan danışan şeir)

Önü "Xustub dağı", "Süsən meşəsi",
Arxa "Dərəzəmi" - Cənnət guşəsi.
Güney kəkotusu, kol bənövşəsi,
Bəzəyidir yazqabağı kəndimin.

"Quzeyzəmi", "Seyidimli" yan-yana,
"Dağdağınlar", "Xırmanmərək" bir yana,
"Ördəkli göl" gəl-gəl deyir insana,
Cənnət idi solu, sağı kəndimin.

"Kəndyeri"ndə haça armud sapsarı,
"İydəlik" rəng çalır gümüşü, sarı,
İtburnu, yemişan, əzgil kolları,
Dərman idi qol-qucağı kəndimin.

"Kotançuxuru"nda şəhə batardıq,
Ağ süpürgədən şələlər tutardıq,
Çiyələyi ətirindən tapardıq,
Başqa idi topalağı kəndimin.

"Günükoroğlu"nun ətli zoğalı,
"Nəsirinbostanı", alma bağları,
Böyükən kolları, payız çağları,
Qızarardı gül-yanağı kəndimin.

"İncirli"nin ağşanısı bal kimi,
"Qılınçyeri" lalələrdən şal kimi,
Qayalarda xına daşı xal kimi,
"Qoşaçınar" tel darağı kəndimin.

Seçilərdi "Qaraqüzey" sünbülü,
"Ağalarbəyli"nin xarı bülbülü,
Təbiət yetirən "Qızılgüllüy"ü,
Vardır Cənnət kimi bağlı kəndimin.

Ərik kimi sap-sarıydı ənciri,
Seçilərdi yarpağından "Zincyeri",
Qaymağı sap-sarı, yağı, pendiri,
Əskilməzdi dost-qonağı kəndimin.

"Topalınbağı"nda yayı qalardıq,
Yolumuzu "Cəvizlər"dən salardıq,
"Müzəffərbulağı"na qonaq olardıq,
"Göl" deyərdi hər bucağı kəndimin.

Yaz qabağı oyanardı yuxudan,
Nəriltisi göy meşəni qorxudan,
"Üçüklü"də gizlənən boz ayıdan,
Qopan səsdi alacağı kəndimin.

"Yalzəmi"də oğlaq, quzu otlardı,
"Arxüstü"ndən söyüd qolun qatlardı,
"Kurum"un turşməzə narı çatlırdı,
Bal sözərdi dil-dodağı kəndimin.

Yol kənarı qırxbuğumdan alışar,
Mərövcəsi kola-kosa darişar,
Şahpencərlə xincilovuz yarışar,
Məlhəmi bağayarpağı kəndimin.

"Xocamirzəyeri" "quzuqulağı",
"Hacimusadərəsi"nin bulağı,
"Kəhrizüstü" malqaranın yatağı,
"Köhnə Dəyirman" ayağı kəndimin.

"Keçigüneyi"ndə kəkliyin səsi,
"Batdaqlı"da nənənərgiz nəfəsi,
"Ximel" yamacında palid kölgəsi,
Min aləm hörübür cağı kəndimin.

"Kiştəpəsi" qüvvət versin ürəyə,
As "Qulunpadarı"n keç "Pədərə"yə,
Boylan ətrafına, bax mənzərəyə,
Yerindədir təm-tərağı kəndimin.

"Qırındılıq" günəbaxan zəmisi,
"Xoşqadərə" bu torpağın demisi,
"Şəfiyəri", bir də "Muğanzəmisi",
Ətəyinin gen balağı kəndimin.

"Tamaşınbağı"ndan enib dərəyə,
"Noxudlu"da pay bağlayanın hərəyə,

"Panbiqlı"da qonaq olsan çörəyə,
Bilərdin nədir üz ağı kəndimin.

"Musanındaşı"na yazı yazdıığı,
"Mollanıxırməni", çoban yasdıığı,
Dədəm, əldə "Quran", ayaq basdıığı,
Müqəddəsdir toz-torpağı kəndimin.

"Əmirxanyeri"ndən qalxdın yuxarı,
"Şeyidməmməd yeri" şəhid məzarı,
Gizlin qalmış qərinələr qübarı,
Sırlı qaldı çox marağı kəndimin.

Qorunardı "Sofular"tək ocağı,
"Pir dağdağan" açardı qol-qucağı,
Niyyət edən yandırardı çıraqı,
Dildə idi səs-sorağı kəndimin.

"Qarağışlı" kəndin məzarıstanı,
"Ağyoxuş"un meli dillər dastanı,
"Uzundərə" boyu bağın, bostanın,
"Yolüstü"dür qapalağı kəndimin.

"Kaşkəran" boyunca duman sürünen,
Üzümçülər enə "Vedisyeri"nə,
"Mərəhboynu"nda qoruqçu görünə,
Qov-qaća düşə uşağı kəndimin.

"Ortadərə" sallayardı qaşını,
Çaşdırardı dovşan ilə daşını,
Qar altında keçirərdi qışını,
Ovla bol idi ovlağı kəndimin.

Novruzu həsrətlə gözləyərdilər,
Həvəslə xan, vəzir bəzəyərdilər,
Kosanı evbəev gəzdirərdilər,
Gözəl idi bayramçağı kəndimin.

İgidlər atları minib çapardı,
Atın dırnağında çinqıl qopardı,
Kişnərti səsindən qulaq batardı,
Şirin idi ötən çağı kəndimin.

Bizsiz qan ağlayır "Gənclik bulağı",
Qəhrindən çatlayır "Öküzyatağı",
"Tursunçay" dərəsi, İslam bulağı,
Tökülübdür qaş-qabağı kəndimin.

Laləyəm, köksümü qaralayıblar,
Məni öz yurdumdan aralayıblar,
Könlümü qırıblar, paralayıblar,
Silinməz sinəmdən dağı kəndimin.

HƏSƏN BAYRAMOV
Pedaqogika üzrə elmlər doktoru

ÜÇ ZİRVƏNİN FATEHİ - ALİM, PEDAQOQ və YAZIÇI MİR CƏLAL PAŞAYEV

Mir Cəlal XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti və elmi tarixində xüsusi mövqeyi olan parlaq şəxsiyyətlərdən biridir. O, yetmiş illik ömrünün tam yarım əsrini çətin, lakin mənalı və şərəfli bədii, elmi və pedaqoji yaradıcılıq işinə həsr etmişdir. Büyük uğurlarla nəticələnən bu çoxşaxəli sahələrin hər üçü yanaşı inkişafda bir-birini tamamlayıb zənginləşdirmiş və dolğunlaşdırmışdır. Mir Cəlalin özünəməxsus elmi məntiqi bədii ilhamına, həyata sənətkar baxışına, estetik duyğu və düşüncələr sisteminə uyğun gəlirdi, bilik, potensial zəka və təfəkkür işığı sənətini də spesifik epik üslubla təbii məcraya yönəltməyə kömək edirdi. Alim-müəllim Mir Cəlali düşündürən bir çox mətləblər, sovet həyat tərzinin basmaqəlib tələblərini çox vaxt asaraq yeni sosial sıfarişləri ehtiva edən müəyyən elmi-pedaqoji fikirlər bədii yaradıcılığında da qoyulub, əsasən həyati surətlər və obrazlı vasitərlərlə xüsusi deyim tərzi ilə həll olunurdu.

O, milli şifahi ədəbiyyatın, klassik və müasir bədii nəşrin ən yaxşı ənənələri əsasında yetişib, mahir hekayə ustası və romançı kimi yüksəlmışdır.

Müəllifin adamlarımızı mərhələ-mərhələ inkişafda əks etdirən, güldürə-güldürə düşündürüb fəaliyyətə çəkən onlarca hekayə və novellasi, ədəbiyyatımızın qızıl fonduna düşmüş bir çox romanı, ciddi monoqrafik tədqiqatları, dərin elmi-nəzəri mülahizələri, gərəkli dərs vəsaitləri, aktual problemlərə dair maraqlı məqalə, çıxış, oçerk və publisist yazıları geniş istifadə olunan faydalı və etibarlı mənbələrdir.

Ədəbiyyata 20-ci illərin axırlarında şeirlə gələn

Mir Cəlalin bədii istedadı nəşr növündə xüsusilə parlampışdır. İlk hekayə və oçerkəri 1930-cu ildə çap olunmuşdur. Dövrün ruhuna uyğun olaraq "Sağlam yollarda" (1932) adlandırdığı ilk oçerkər kitabında o, müasir həyat və insanlarla bağlı müşahidələrini hər cür təhkiyə süzgəcindən keçirərək canlı dillə qələmə alırı. Lakin Mir Cəlalin ədəbi fəaliyyəti üçün hekayə və roman janrları əsas olmuşdur. O, hər şeydən əvvəl, mahir hekayə ustasıdır. Sovet dövrü Azərbaycan ədəbiyyatında hekayə janrinin inkişafında böyük xidmətlər göstərmişdir. İnsanda sağlam duyğular, xoş arzu-ümidlər oyadan, gerçəkliyə baxışa həqiqət işığı, tənqidi ruh və ayıqlıq hissi gətirən, haqsızlığa, nöqsan, eybəcərlik və mənfiliyə qarşı mübarizə keyfiyyəti aşlayan bədii gülüş ədibin yaradıcılığında mühüm tərkib hissə, əsas estetik əlamət və məziyyətlərdəndir. 30-cu illərdə ədəbiyyata "Mirzə", "Həkim Cinayətov", "Mərkəz adımı", "Kağızlar aləmi", "Təzə toyun nəzakət qaydaları", "Bostan oğrusu", "Kələntərovlar ailəsi", "Anket Anketov" tipli dəyərli hekayələr gətirmiş Mir Cəlal tənqid oxunu hədəfə qarşı cəsarətlə yönəldə bilirdi. Özünəməxsus realist qələmlə savadsız mirzələri, başgırlayıb müəllimləri, cina-yətkar həkimləri, "mərkəz adımı" Əntərzadələri, arvad alıb boşamaqla varlanan Balaxanları, mənəviyyatca pozulub "murdar cənazə"yə çevrilən Səadət xanımları, "nəzakət" pərdəsi altında çirkin simalarını gizlədənləri, bürokrat Anket Anketovları vəziyyət və şərait konkretliyində rüsvay edib, oxucuya tanıdırdı. Bu mənada o bədii gülüşdən çox sozial gülüş ustası idi.

Mirzə Cəlil ırsinin dəyərini həmişə önə çəkən Mir Cəlal "Biz hamımız Mirzə Cəlilin "Poçt qutusu"ndan çıxmışq" deyərdi. Bu cümlə ağızdan-ağıza dolaşaraq aforizmə çevrilmişdi. Ədib tez-tez onu müxtəlif məclislərdə vurğulayardı. O, Mirzə Cəlili özünün ustadı hesab edirdi, onun yaradıcılığından bəhrələndiyini təsdiqləyirdi.

Mir Cəlal çox sadə, təvazökar bir insan idi, tələbələrinə və gənc qələm sahiblərinə əlindən gələn qayğını əsirgəməzdi. Bu günün bir çox tanınmış qələm sahibləri və digər nüfuzlu şəxslər onun xeyirxahlığından ağızdolusu danışırlar.

Xalq şairi Mirvarid Dilbazi Mir Cəlali ÜÇ ZİR-VƏNİN FATEHİ adlandırdı; ALİM, PEDAQOQ və YAZICI. Ədib qeyd-şərtsiz hər üç sahənin mükəmməl bilicisi idi.

Diqqəti zahiri effektə yox, daxili mənaya, səciyyəvi əlamətə yönəltmək, obrazı konkret əməlləri, duyğu və düşüncələri, fərdi və ümumi cizgiləri ilə canlandırmaq Mir Cəlal sənətini dəyərləndirən keyfiyyətlərdəndir.

Müəllifin əlvan mövzulu əsərlərində həyat bir-rəngli deyil, müxtəlif sahələri, əxlaqi-tərbiyəvi motivləri, ailə-məişət məsələləri, adı əhvalatları, dərin mətləbləri, aktual və gərəkli hadisələri ilə tədqiq olunurdu.

Yumoristik və satirik əsərlərində lirika olduğu kimi, lirik əsərlərində də çox vaxt mənalı gülüş, tənqidli ruh vardı. "Qonaqpərəst", "Dost görüşü", "Vicdan əzabı" və "Müalicə" dən ibarət "Həkim hekayələri" (1938-1939) silsiləsində yazıçı yalnız mənəviyyatca yox, fiziki cəhətdən də sağlam adamlar yetişdirməyi vacib sayır, bədii əyanılıklə zərərli vərdi, yanlış etiqad və əxlaqi naqışlı hallarına qarşı çıxırı. O, bəzən sərt, kəskin, bəzən müləyim-yumşaq, ayıldıcı-saflaşdırıcı gülüşə arxalanırdısa, bəzən də lirik-psixoloji motiv və məqamlara üstünlük verirdi.

Mir Cəlal ədəbiyyata "yenişələn insan" surətləri də gətirdi. Bu insanın, xüsusən Azərbaycan qادının taleyi, fikri-mənəvi təkamülü ədibi ciddi düşündürən problem idi. Bu baxımdan "Dəzgah qızı", "Gözün aydın", "Badamin ləzzəti", "Nanənin hünəri" forma və məzmun xüsusiyyətləri, bədii detalları, müqayisə və təsvirləri ilə cazibəli hekayələrdir.

1941-1945-ci illər müharibəsi dövründə Mir Cəlal daha da fəallaşdı, "Yollar", "Anaların üsyani", "Vətən yaraları", "Şərbət", "Mərcan nənə", "Havalı adam", "Silah qardaşları" kimi çoxlu hekayələr yazdı. Bunların bəzisində səfərbərlik ruhu və cəbhəyə yollanmaq əzmi əks etdirilirdi, digər qismində faşizmə qarşı mübarizəyə qalxan döyüşü surəti yaratmaq niyyəti əsasdı. Söz yox ki, Mir Cəlal da bütün ölkəni Vətən kimi qəbul edir, onun müxtəlif milli tərkibli ordusuna ümidi bəsləyirdi. Ona görə əsgərin həm fiziki, həm də mənəvi qüdrəti, onu mübarizəyə çəkən amillə araşdırılırdı. "Vətən yaraları" o zaman böyük rəğbətlə qarşılıdı, döyüşülərin, "oxucuların əlindən düşməyən bir əsər" oldu.

Mir Cəlal hərbi-vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı kimi, arxa cəbhə adamlarından, onların iş, arzu və qayğılarından, sevinc və kədərindən də həssaslıqla danışındı.

"Anaların üsyani"nda coşqun publisistika ilə təsirli lirika uyuşub birləşir, "Xəbər-ətərsiz" də həm konkret hissi, həm də ümumi publisist təqdim əsaslırsa, "Odlu mahnilər" lirik-romantik süjeti, həzin ahəngi, incə ruhu ilə səciyyəvidirsə, "Çok-mə", "Ər və arvad" mənalı humor və satira xüsusiyyətləri ilə seçilirdi...

Müharibədən sonrakı illərdə Mir Cəlal həyatın müxtəlif sahələrinə müraciət edir, seçdiyi mövzumətləbi aydın estetik baxışla işləyib bədii şəklə salmağa can atırdı. "Od içindən çıxanlar" (1945) silsilə hekayələrində gözləri ilə dehşətlər görmüş in-

sanlar haqqında söhbət açır, onların fədakarlığını, arzu və məqsədlərini işıqlandırırı. Digər bir sırə hekayələrində isə müharibə siyasetini pisləmək, xalqları zülmə, əsarətə, haqsızlığa qarşı, sülh və azadlıq uğrunda mübarizəyə çağırış ideyası əsasdır.

"Tərbiyə problemi, müəllim-şagird-tələbə münasibətləri Mir Cəlalın yaradıcılığında xüsusi yer tutur. Ağilli, namuslu, mərd övlad, həqiqi vətəndaş böyütmək haqqında düşünən, zəhmət çəkən, yollar axtaran ata-anaları, baba-nənələri, müəllim-tərbiyəçiləri sənətkar məharətlə təsvir edir, çox vaxt onların yaddaqalan maraqlı surətlərini yaradırdı. Tərbiyə məsələlərində çalışırdı ki, quru nəsihətçiliyə uymasın, həyatı müşahidələrə, həssas müəllim-yazıcı duyuşu və düşüncələrinə əsaslansın. Diqqətəlayiq uğuru da o zaman qazanırdı ki, qabaqcıl mövqedən qələmə aldığı əsərində fikirlə hissən, əqlə emosiyanın, bədii təfəkkürə elmi mülahizənin, yazıçılıqla müəllimlik məhəretinin vəhdətinə nail olurdu. Ümumiyyətlə, tərbiyə-əxlaq probleminə dair elə mövzular seçib, elə hadisə və surətlər qələmə alırdı ki, onlar oxucunu düşündürüb, mənəviyyatca saflaşdırır, düzgün istiqamətləndirir, məhəbbət və nifrət duyğuları ilə zənginləşdirirdi. "Əsgər oğlu", "Ulduz", "Plovdan sonra", "Elçilər qayıtdı", "Nazik mətləb", "Naxış", "Vicdan mühakiməsi", "Müdafıə vəkili" və s. belə hekayələr idi.

Bu da təsadüfi deyil ki, Mir Cəlal hekayələrindən birində kiçik məclis üzvləri arasında mühüm həyat probleminə dair başlanmış mübahisə və məzakirələri qocaman müəllimin dili ilə yekunlaşdırır, ürəkdə olanları cəsaretlə; açıq-aydın deyə bilməyi dünyada ən böyük xoşbəxtlik sayır, son dərəcə aktual səslənən düşündürүү, geniş mənalı nəticəyə gəlirdi: "Məncə bütün ölkələr, xalqlar, dövlətlər, başçılar öz vətəndaşlarına bu böyük və çox nadir neməti bəxş etsələr, dünyada zülm, kədər yox olar, ədalət bərpa olar, yer üzü işıqlanar, cənətə dönər, insanlar "yüngülləşər", gözəlləşər, mələyə dönər!"

Qocaman müəllim əslində Mir Cəlalın özü idi.

Mir Cəlal öncə istedadlı romançı idi; qələmindən "Dirilən adam" (1934-1935), "Bir gəncin manifesti" (1939), "Açıq kitab" (1941), "Yaşidlərim" (1946-1952), "Təzə şəhər" (1948-1950), "Yolumuz hayanadır" (1952-1957) kimi romanlar çıxmışdır.

Mir Cəlalın ilk irihəcmli əsəri - "Dirilən adam" romanı 1935-ci ildə ayrıca kitab kimi nəşr olunmuşdur. Hələ yarım əsr bundan əvvəl akademik

Məmməd Arif yazıb: "Mir Cəlal "Dirilən adam"la diqqətli bir realist yazıçı olduğunu göstərir".

"Dirilən adam" romanı cəmiyyətdə böyük mərağa, ictimai müzakirələrə səbəb olmuşdu. Bu əsərə görə tənqidlərə, hücumlara məruz qalan Mir Cəlalı heç nə əqidəsindən döndərə bilmədi. Hələ heç 30 yaşı tamam olmayan yazıçı romanda Azərbaycan xalqının mübarizə tarixinin yeni mərhələsini canlandırmışdır. Əsərdə təsvir edilən şərait dövr üçün səciyyəvi ictimai hadisələrlə bağlı olduğundan, ədib eyni zamanda ötən əsrin əvvəllərində Azərbaycan kəndində və mərkəzdən uzaq şəhərlərdə hökm sürən ümumi vəziyyəti, ölkədəki siyasi özbaşinalığı, hərc-mərcliyi bədii boyalarla göz önündə canlandırmağın öhdəsindən məharətlə gələ bilmişdir. Müqəddaratını, istiqlaliyyətini öz əlinə almağa, sözün əsl mənasında taleyinin sahibi olmağa çalışan Azərbaycan xalqının ayrı-ayrı nümayəndələrinin və onların amalına qarşı dayanalar da, sonda xalq qüdrəti qarşısında məğlub olan qoluzorlu soyğunçuların obrazlarını yazıçı böyük ustalıqla yaratmışdır.

"Dirilən adam" romanı ötən əsrin 30-cu illərində yazılısa belə əsərdə irəli sürülən ideyalar bu günümüz üçün də çox aktualdır. Bu ideyalar bütün dövrlərdə öyrədir, tərbiyələndirir, mübarizə yolunu göstərir, insanları öz haqları, vətənin və millətin mənafeyi uğrunda aktiv mübarizəyə səfərbər edir. Məhz, bu xüsusiyyətlərinə görə Mir Cəlalı yaxından tanıyanlar onu "Müəllimlər müəllimi" adlandırırlar.

"Bir gəncin manifesti" əsərini ədəbi tənqidçilər Mir Cəlal yaradıcılığının kulminasiya nöqtəsi - zirvəsi adlandırmışlar. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının şedevrləri (inciləri) siyahısına daxil olan bu əsər onun yaradıcılığında uzun illərdən bəri davam edən mütərəqqi ənənələrin xoş nəticəsidir. Sıravi insana məhəbbət ədibin Sona və balaca Bahar surətlərinə münasibətdə özünün canlı ifadəsini tapmışdır.

Əsərin qəhrəmanı qüvvətli və iradəli olduğu qədər də mübariz və cəsarətli Mərdan inqilabın burulğanlarında yeni cəmiyyət uğrunda mübarizə aparan Vətən oğludur. O, ağır məşəqqətlərə sinə gərərək yeni insana qayğı və məhəbbət cəmiyyətinin qurulmasında fəal iştirak edir. Mərdanın anaşı sarsılmaz və qürurlu Sona, ağilli Bahar, igid Yaqub, dünyagörmüş Mövləm kişi, xeyirxah usta Rəhim kimi parlaq sadə insan obrazları yaradan Mir Cəlal romanda insanları milli mənsubiyətini qorumağa, haqsızlığa və ədalətsizliyə boyun əymə-

məyə səsləyir.

Romandakı xarakterlərin hər biri fərdi xüsusiyyətlərə malikdir. İstər zəhmətkeş xalqı, istərsə də hakim təbəqəni təmsil edən adamların mənəvi və sinfi təbiəti əsərdə çox aydın və təsirli canlandırılmışdır.

Romanın proloqunun epiqrafında Hötenin fikri önə çəkilir: "Həyat və azadlıq, ancaq onlar üçün hər gün döyüşə gedən adamlara layiqdir".

Əsərdəki Sona ana, bəlkə də, ədəbiyyatda ən uğurlu, ən çətin məqamlarda belə leyaqətini qoruya bilən qadın obrazıdır. O, iyirmi ildən çox yük yerində üfürə-üfürə, tozunu ala-alə saxladığı "Yusif - Züleyxa" xalçasını nə vaxtsa satmağını ağlına gətirmirdi. Toxuduğu gündən "arzum var, mura-dım var, bu xalçanı oğlum Mərdanın gəlin otağından asacağam" deyə fikirləşirdi. Uşaqları yetim qalan Sona ana ehtiyac ucbatından "Yusif - Züleyxa"nı satıb iki pud un almaq, qalan pulla Mərdanı və Baharı tapıb evə gətirmək qərarına gəlir.

Bazarda yerli dəllal tacir və bir ingilis xalçaya müştəri olur. Təklif olunan pul Sona ananın gözünü görününmür. O, pulun miqdarını fikirləşmir. İngilis əlavə pul təklif etsə də Sona ana sözündən dönmür: "Sən nə edirsən, qul zamanından min illər keçib, bura Misir deyil, Azərbaycandır. Sən də Yusif deyilsən. Sən Mərdanlar böyüdən anasan", düşün-cələri içinde çabalayan, öz-özünə hesabat verən Sona ana qəti qərara gəlir.

-Satmırám!

İngilis əl çəkmir, xalça onun gözünü necə tutursa, Sona anaya nə qədər lazımsa, bir o qədər əlavə pul təklif edir. "Sona daha da acıqlandı. İti və hə-yacanlı nəzərlərlə həm taciri, həm də misteri süzüb əli ilə qəti rədd işarəsi verdi:

-İtə ataram, yada satmaram!"

Bax, buduq qürur, mənlik, milli təəssübkeşlik! "Bir gəncin manifesti"nin, həm də milli qürurun kulminasiya nöqtəsidir bu.

Azərbaycan romanının inkişafında, məzmun və formaca zənginləşməsində onun da xidmətləri az olmamışdır. Romanlarından üçünün mövzusu keçmiş, üçünkü isə müasir həyatdan alınmışdır. Maraqlı süjet qurmaq, hadisələri və obrazları təbii məcrada qələmə almaq, mətləbi yığcam, konkret və lakonik formada ifadə etmək bacarığı bu əsərlərin hər birində özünü göstərir. Müşahidə dəqiqliyi və dərinliyi, həyat hadisələrinə yaxından bələdiyi; insan psixologiyasını yaxşı duyması və bilməsi ədəbin sənətini səciyyələndirən xüsusiyyətlərdəndi.

Mir Cəlalin yaradıcılığında başlıca tədqiq və inikas obyekti, hər şeydən əvvəl, insandır, onun mənəvi dünyası, fikri-hissi həyatı, mübarizə və fəaliyyətidir. İnandırıcı surətlər, xarakterlər yaratmaq tələbi sənətkar Mir Cəlalı da daim ciddi düşündürmiş və əksər hallarda o, məqsədinə nail olmuşdur. Müəllifin realist qələmlə canlandırdığı surətlər bir-birinə oxşamır, hərəsinin öz daxili aləmi, həyata öz baxışı, öz təfəkkür tərzi, orijinal xarakteri, bu xarakteri fərdiləşdirən və ümumiləşdirən keyfiyyətləri var.

Ədəbin əvan, zəngin sənət qalereyasında yaddaşqalan surətlər az deyil. Bəbir bəy, Qədir Qumru ("Dirilən adam"), Mərdan, Bahar, Sona, Hacı İbrahim Xəlil ("Bir gəncin manifesti"), Vahid, Sadıq kişi, Kərim Gəldiyev, Rübəbə ("Açıq kitab"), Kərimzadə, Səlim, Nəriman ("Yaşıldırım"), Yunis ("Təzə şəhər"), Sabir, Əntiqə, Bəndlə ("Yolumuz hayanadır") və başqaları həmin yolla yaradılmışdır.

Yaradıcılığının digər aparıcı qolunu elmi və tənqidli fəaliyyəti təşkil edir. O, bu sahədə də heç kəsə bənzəməyən üslubu ilə seçilmiş, özünəlayiq önəmli yer və mövqə tutmuşdur. Klassik irsin, xüssəsən Füzuli sənəti və sənətkarlığının araşdırılması, habelə XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı və ədəbi məktəblərinin öyrənilməsi ədəbi xüsusi maraqlanırırdı. "Füzulinin poetik xüsusiyyətləri" (1940) yığcam əsəri ilə o, böyük şairin sənətkarlıq hünerini təhlil etmək, dil-üslub vasitələrini aydınlaşdırmaq vəzifəsini qarşısına qoydu, Azərbaycan filologiyasında yüksək qiymətləndirilmiş "ilk mühüm addım" atdı. "Füzuli sənətkarlığı" (1958) kitabı isə alimin iyirmi illik tədqiqatının yekunu, gərgin əməyinin və səmərəli axtarışlarının nəticəsi idi.

Ədəbi-nəzəri bibliografiq göstəricilərdən göründüyü kimi alim zəngin ədəbiyyatımızın müxtəlif dövrləri, mühüm hadisələri, maraqlı simaları haqqında az yazmamışdır. Amma o, daha çox XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli mütəxəssisi sayılırdı. Çünkü həmin dövrün ədəbi-mədəni həyatını bütövlükdə tənqid etmək, ədəbi-ictimai prosesin vacib məsələlərini, ayrı-ayrı yazıçıların yaradıcılıq xüsusiyyətlərini araşdırıb öyrənmək sahəsində çox səmərəli işləmişdir. Onun bu baxımdan səciyyəvi və əhəmiyyətli olan "Azərbaycanda ədəbi məktəblər"i yeni ədəbiyyatşunaslar nəslinin yetişməsində də az rol oynamamışdır.

Mir Cəlal Azərbaycan xalq ədəbiyyatına, folklor'a dərindən bələd idi. Bütün iri həcmli əsərlərinin hər fəslinin epiqrafında atalar sözləri, zərb-mə-

səllərdən, məşhur yazıçıların əsərlərindən nümunələr verirdi.

Mir Cəlalın əsərlərində romantizm, lirika və realizm həmişə yanaşı dayanıb, bu da əsərlərini uzunömürlü edib.

Mir Cəlal eyni zamanda müasir ədəbi-nəzəri, elmi-tənqidi fikrimizin inkişafına ürəkdən can yandıran güclü qələm və ağılı təfəkkür sahibi idi. O, Azərbaycan ədəbiyyatının 70-ci illərədək keçdiyi yola, sənətkarlıq, realizm və xəlqilik axtarışlarına, ədəbi prosesin mənzərəsinə, janrların vəziyyət və imkanlarına dair məzmunlu çıxışlar edir, məqalələr yazır, tədqiqat işləri aparırı.

Zəngin ədəbi-mədəni irsinin bir hissəsi - 1939-1970-ci illərə aid bəzi məqalələri "Klassiklər və müasirlər" (1973) kitabında toplanmışdır. Kitab müəllifin axtarış həvəsi, elmi təfəkkürü, tədqiq-təhlil qabiliyyəti haqqında aydın və canlı təsəvvür oyadır.

Mir Cəlal S.Vurğun, M.S.Ordubadi, Mirzə Cəlil, Ə.Haqqverdiyev, S.Rüstəm, Ə.Məmmədxanlı, Ə.Cəmil, İ.Əfəndiyev və başqaları haqqında yazdığı məqalələrdə yeni söz demiş, sənətkarlıq sirrlərini kəş etmiş, dəyərli mülahizələr söyləmişdir.

Mir Cəlalın mühüm bir xidməti də ədəbiyyat tarixi və dərsliklərinin yaradılması ilə bağlıdır. O, "Müxtəsər Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi"nin (2-ci cild), "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi"nin (2-ci cild), "XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı" və "Ədəbiyyatşunaslığın əsasları" kitablarının əsas müəlliflərindən, yaradıcı və təşkilatçılarından biridir. Rus ədəbiyyatının böyük simaları haqqında da alimin dəyərli fikirləri vardır.

"YUNESKO-nun 2008-2009-cu illərdə görkəmli şəxsiyyətlərin və əlamətdar hadisələrin qeyd edilməsi proqramına Azərbaycanla bağlı daxil olmuş yubileylərin keçirilməsi haqqında" Azərbaycan Prezidentinin 2008-ci il 31 yanvar tarixli Sərəncamına əsasən, yazıçı Mir Cəlal Paşayevin yubiley mərasimi təntənə ilə qeyd edilib. Parisdə, YUNESKO-nun iqamətgahında XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümadəndəsi, alim, pedaqoq **Mir Cəlal Paşayevin 100 illiyinə** həsr olunmuş mərasim keçirilib.

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında, elmində müstəsna xidmətlər göstərən Mir Cəlal Paşayevin 100 illiyinin YUNESKO səviyyəsində qeyd olunması, ilk növbədə, Azərbaycan elminə, mədəniyyətinə və ədəbiyyatına dünya miqyasında verilən önəmin və dəyərin təzahürüdür. 2008-2009-cu illərdə YUNESKO-nun dünya miqyaslı hadisələrin və şəxsiyyətlərin yubileylərinin qeyd olunması ilə bağlı qərarına Mir Cəlal Paşayevin də adının daxil edilməsi, həm

də Azərbaycan - YUNESKO əməkdaşlığının inkişafının bariz nümunəsidir.

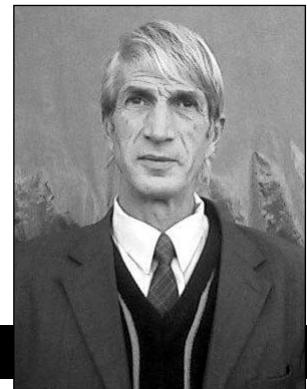
İllər ötdükcə Mir Cəlal Paşadevin təkcə elmi irsi tədqiq edilmir, onun həm də xeyirxahlığı, böyük və əlçatmaz müəllimliyi, bəşəri insanlığı heyranlıqla qarşılanır və əsl nümunə kimi sevilə-sevilə qəlblərdə özünə ucalıq, əlçatmazlıq heykəli qurur. Bu zirvədəki yerini heç vaxt itirməyəcək və onun mərhəmət sevgisi dünya durduqca yaşadacaq.

Mir Cəlal zəngin irs qoyub getdi. Elə bir irs ki, öyrənməli, nümunə götürməli, davam və inkişaf etdirməli cəhətləri çoxdur. Elə bir irs ki, onda dərin realizm gücünə malik sosial kəsərli bədii nümunələr, klassik və müasir mənəvi sərvətlərə, ədəbiyyat tarixi və nəzəriyyəsinə dair maraqlı tədqiqlər, məqalələr, fikirlər mövcuddur. Bütün bunlar təsdiq edir ki, Mir Cəlal zəngin miraslı yaradıcı şəxsiyyət kimi milli ədəbiyyatımız, elm və mədəniyyətimiz tarixinə yaşamağa layıqdir. O, ad və şöhrət ardınca qaçmadı. Xalqına xidmət idealına arxalanaraq təbiətinə uyğun sadəlik və təmkinlə işlədi, yazısını yaratdı və xatırələrdə əbədiləşdi.

Bizə elə gəlir ki, onun yaradıcılıq üslubunu cıallayan təhkiyə geniş və xüsusi tədqiqata ehtiyac duyulur. Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlisi ilə sosial-iqtisadi və ictimai humanitar düşüncədə yaranmış yeniliklər ədəbi-bədii fikrə də öz təsirini göstərmüş, 60-70-ci illər ədəbiyyatı, incəsənəti sahəsində istilahlar formalaslaşmışdır ki, burada Mir Cəlal nəşrinin də yenilikçi ruhunu, xüsusilə təhkiyənin ədəbə priyomu kimi cəmiyyətə mübarizlik ruhu götirməsini xüsusi qeyd etməliyik.

Yeri gəlmışkən, Mir Cəlalın çoxşaxəli ədəbi-bədii və elmi-ictimai fəaliyyətində mühüm yerlərdən birini - yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi müəllimliyi, pedaqoji fəaliyyəti təşkil edirdi. Məhz, bu kontekstdən onun pedaqoji-maarifçi görüşlərinin akademik tədqiqinə ciddi ehtiyac vardır. Bu, həm də onun təhsil tarixi və pedaqoji xidmətindəki yerini təbliğ baxımdan da çox əhəmiyyətlidir.

OHEYD: Bu günlərdə Respublikanın təhsil ictiyəti tanınmış alim və təhsil işçisi, Dəmir Yolu və Metropoliten üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin direktoru pedaqogika üzrə elmlər doktoru HƏSƏN BAYRAMOVUN 65 İLLİK yubileyini geniş qeyd etmişdir. Biz də bu təbriklərə qoşuluruq, ona elmi-pedaqoji və təhsil idarəciliyi sahəsindəki fəaliyyətində uğurlar arzulayıraq.

OQTAY İSMAYILLI

İNAN NƏSİMİ SÖZÜNƏ

İnsan kainatdır, kainat insan,
İnan Nəsiminin sən haqq sözünə.
Külli-aləm əvvəl cəsəd kimiydi,
Adəm çıraq oldu onun gözünə.

Milyon məxluq vardı, yox kimi lal-kar,
Yalnız mən yetirdim idrak adlı bar.
Varlıq var olsa da, deyildi aşkar,
İşığı mən tutdum sırrın üzünə.

Bütövəm, aləmlər məndə cüz imiş,
"Ərş ilə fərş mənəm", zahid, düz imiş.
Doğrudan, kainat ölçüsüz imiş,
Sığdırı bilibse məni özünə!

ÖZÜNƏ BƏNZƏTDİ

Özünə bənzətdi xəlq eləyəndə,
Üzümüz Tanrıının üzü imiş ki!
Məcnuntək Rəbbinə bənd oldu bəndə,
Məhəbbət Xalıqın közü imiş ki!

Ruhumda Tanrıının qüdsiyyəti var,
Paklığı ərşİ də heyrətə salar.
Mənim zərrələrim qalaktikalar,
Canım kainatın özü imiş ki!

Varlıq cismim üstə durur, dayanır,
Nurumla Günəş də nura boyanır.
Dilimdə kəlmələr ulduztək yanır,
Ağzımda Allahın sözü imiş ki!

Yaradan özütək edib bir məni,
O, şah əsəritək isteyir məni.
Kim isə qeybdən izləyir məni,
Ah, o göz Rəbbimin gözü imiş ki!

KAINAT İNSAN

Ayağım altında yandırıblar şam,
Ən uca ulduz da məndən aşağı.
Mən bu kainatın ağsaqqalıyam,
Ulduzlar göylərin körpə usağı.

Mənimçün var edib Allah hər şeyi,
Sanma ki, yox olsam, kainat qalar.
Varlıq bir bədəndir, mənəm ürəyi,
Sıxılıb qoynuma qalaktikalar.

Zaman libas kimi bax, əynimdədir,
Məkanın yaxını, irağı mənəm.
Nə vaxtsa sönəcək ulduzlar bir-bir,
Tanrıının əbədi çıraqı mənəm.

HƏQİQƏTİN SƏSİ

Mən gerçəyəm, həqiqətəm, doğruyam,
Tək sevilən mənəm Allah yanında.
Yer üzündə edilmişəm zora ram,
Pas atmışam bu dünyanın qınında.

Hara getsəm, qarşılıyb məni kin,
Hədəfiyəm hər böhtənin, hər şəkkin.
Doğranmışam qollarında Babəkin,
Soyulmuşam Nəsiminin canında.

Burda hamı qalır gec-tez məlul, zar,
İnanan yox, nicatancaq məndə var.
Çox heyif ki, dəyərimi insanlar
Anlayacaq ancaq məhşər anında.

AŞKAR GÖVHƏRƏM

Gizli xəzinədən aşkar gövhərəm,
Tanrıının yazdığı ölməz əsərəm.

Yerə salınsam da, düşmədim gözdən,
Mələklər dilində tamam əzbərəm.

Zahirdə gündüz də, gecə də mənəm,
Batındə əbədi nurlu səhərəm.

Yer-göy bəzədilib mənim zövqümçə,
Bu saray içində Sultan Səncərəm.

Daim mən saçırəm ən gözəl ətri,
Ənbərin özünə tac müşk-ənbərəm.

Səhrası çox olan bu fanilikdə
Cənnət gözəllikdə abad şəhərəm.

Bəhəriyəm Tanrı məhəbbətinin,
Ən ulu sevgidən nişan bəşərəm.

DOLUYAM

Mən də cahan kimi sirlə doluyam,
Güllü, daşlı, qanlı yerlə doluyam.

Bax Tanrı tərəfdən, məndədir xeyir,
Şeytan tərəfdən bax, şərlə doluyam.
Zahirdə zərrəyəm aləm içində,
Batındə min göylə, yerlə doluyam.

Hər damarım coşqun bir çay kimidir,
Nillə, Yeniseylə, Kürə doluyam.

Qəlbimdir hər eşqə sahilsiz ümman,
Kainat tutmayan nurla doluyam.

Bu gördüğün vücud kül örtüyümdür,
Təpədən dırnağa qorla doluyam.

Hər şey nişanıdır tək Allahımın,
Min sevgim olsa da, birlə doluyam.

Məcnuntək özümü tapmirəm məndə,
Candan ruha kimi yarla doluyam.

TƏK TANRININ ƏZİZİ

Yalnız sənsən, ey insan, tək Tanrıının əzizi,
Surətində aşkardır Haqqın nurlu bənizi.

Vücudun Süd yoludur, gözlərin iki günəş,
Alnın dan yeri kimi, qəlbin işiq dənizi.

Məkanın heç birində paklıq qüsursuz deyil,
Ancaq sənin könlündür təmizin də təmizi.

İlahi bu dünyani sənə əmanət edib,
Bura göndərilmisən sən canışın əvəzi.

Hər hökmünü sevginin dili ilə bəyan et,
Yalnız məhəbbətindir əsl mizan-tərəzi.

YARANMIŞAM MƏN

Cahil, demə, sonda yaranmışam mən,
İlk səsdə, ilk ündə yaranmışam mən.

Zahirdə məxluqun sonuncusuyam,
Batındə ən öndə yaranmışam mən.

Hələ "ol" sözüylə var olmamışdan
Allahın fikrində yaranmışam mən.

Sonsuz kainatla əkiz qardaşam,
Onunla bir gündə yaranmışam mən.

Mələklər tək yaşar cənnət içində,
Nə yaxşı ki, bəndə yaranmışam mən.

TƏLƏB ET

Oynamalarla, könül, ümman tələb et,
Nurunda pak olmaqçın kamil insan tələb et.

Bölünüb, hasarlanıb başdan-başa yer üzü,
Sığmırısan bu cahana, başqa cahanə tələb et.

Şəriklə evimizdə qovğalar bitən deyil,
Şərikləri olmayan qansız ünvan tələb et.

Bu köhnəlmış ölçülər aləmi xarab edib,
Doğru hakim, düz qanun, təzə mizan tələb et.

Sınar qanadın, ruhum, dar düşüncə içində,
Azadə uçmaq üçün gen asiman tələb et.

Haqqın səsin yaymaqdır sənin şərəfli borcun,
Şimşək ol, Everesttək uca məkan tələb et.

Gülüstani-İrəmi xaraba qoydular, bax,
Durma, dəli divlərə dərhal divan tələb et.

Oqtay, uyma yaltağın bəzədiyi bütlərə,
İbrətçün Nəsimitək bir qəhrəman tələb et.

ƏSİL-NƏSƏBİM

Nəsimiyə gedib çıxır əsil-nəsəbim!
Olacaqsa, gorum olsun, neynək, Hələbim!

Məğrurluğu Babəklərdən əmanət aldım,
Qorxulara təslim olmaq deyildir dəbim!

Şərəf məndən dəyərlidir, vicdan qiymətli,
Bir can nədir, qorxmaq üçün yoxdur səbəbim!

Şeytanıslət böyüklərə nifrətim aşkar,
Qoy yaltaqlar söyləsinlər: yoxdur ədəbim!

Gülüstəndən bayquşları qovmaq gərəkdir,
Özümdən də, özgədən də budur tələbim!

Allah özü ədaləti bəyənir ancaq,
Oyan, ruhum, dur, nifrətim, alış, qəzəbim!

Qarşı dursa bütün dünya, qarşısındayam,
Qoç Attila sərkərdəmdir, Məhəmməd nəbim!

TANRI EŞQ İLƏ QURUB...

Tanrı eşq ilə qurub bu möhtəşəm cahani,
Məhəbbətlə yoğurub məkanı, həm zamanı.

Rəbbimin mehrindən doğulub külli-aləm,
Sevda nuru bürüyüb düzü, dağı, ümmani.

Səmanın sevgisindən Yer bihuş düşüb yerə,
Yerin eşqi qaldırıb ulduzlara Səmanı.

İlahinin mehrini qazanmaq üçün daim
Bircə məhəbbətədir insanlığın gümanı.

Qiyamət tərəzisi sevgimizi ölçəcək,
Sevməyənlər məhsərdə gözləməsin amanı.

ÇIXIM

Könlüm göyə can atır, qarşımızdadır Qaf, çıxım,
Qaranlığa bürünür anbaan ətraf, çıxım.

Qalxmaq mümkün deyildir söz atıyla səmaya,
Əməl gərək bəndəyə, söyləməyim laf, çıxım.

Ləkə qalsa, çəkəcək məni daştək aşağı,
Əzab, məni yenə sil, olum tam şəffaf, çıxım.

Bəlkə, qalıb bir zərrə xıltım hələ, ey zərgər,
Ərit məni son dəfə, bu kürədən saf çıxım.

Cəhənnəmi versə də, almalıym şükürlə,
Tanrıının seçiminə mən kiməm, xilaf çıxım.

İSTƏMƏ

Sən özünü bəxtiyar, özgəsini zar istəmə,
Öz yolunu düz, geniş, el yolunu dar istəmə.

Abırsızlar içində yaşamağa dözürsənsə,
Unut şərəf hissini, abır umub, ar istəmə.

Dua et, dağ başına bulud qonsun, qar ələnsin,
Amma bəşər başına yağmaq üçün qar istəmə.

Ləyaqəti tapdanmaq rəzalətdir insan üçün,
Haqq yoxdursa dünyada, get, canını var istəmə.

Hünərinlə həyatın ətir saçın yer üzünə,
Gül ömrünün üstündə məzlumluqtək xar istəmə.

Kiçisənsə, dünyada bir azadlıq ağacı ək,
Əkmədiyin ağacdan kölgə, çiçək, bar istəmə.

Bəndəyə bənd olmasan bacı kimi, qardaş kimi,
Utan, Məhşər gündündə Allahdan gülzar istəmə!

SİĞARAM

Bu bütöv kainata, olsam para, sığaram,
İkinci aləmi ver, yarı ora sığaram.

Ayrılsa bədənimdən Tanrı nəfəsi ruhum,
Onda quru cismimlə, bəlkə, bura sığaram.

Ya yaşasam azadlıq yanğışından xəbərsiz,
Qəfəsə qanadımı qıra-qıra sığaram.

Hər tərəfdə işığa qarışbdır qaranlıq,
Təmiz olsa, burda da, inan, nura sığaram.

İlahi aləm də var gerçəkdən başqa, nə qəm,
Bəşəri böyüklüklə yoxsa hara sığaram?!

ATƏŞİMİN PƏRVANƏSİ

Ey mənim atəşimin nur ruhlu pərvanəsi,
Qəm ilə qarışbdır eşqinin təranəsi.

Könlümün bir guşəsi qışın isti yurdudur,
O soyuqdur, ya ötüb eşqin şah zəmanəsi?

Hər əsrin nakam solan bir gülü var Leylitək,
Sənsən bu zamanın da Leylibəxt yeganəsi.

Mən kafir xasiyyətli bir insanam səninçün,
Məkkə kimi ürəyin olub eşq viranəsi.

Sən Allahı sevəni sevirsən, heyif, heyif,
Oqtay kimin dəlisi, sən kimin divanəsi?!

AXIRACAN

(4+3+4)

Nə qış qalar, nə bahar axıracan,
Heç nə yoxdur, hər şey var axıracan.

Tamah bizi öldürər, həm dirildər,
Dərmansızdır bu azar axıracan.

Milyard ildir, canları yeyir zaman,
Bitən deyil bu nahar axıracan.

Gizlilərdə nə var ki gizli qalan?!
Müəmmadır hər aşkar axıracan.

Qar içində bitər gül zaman boyu,
Gül üstünə yağar qar axıracan.

Ürəyində dua et, göy eşidir,
Bağırmış, göy kardır, kar, axıracan.

Oqtay, haqqə səcdə qıl daim, yoxsa
İki dünyan olar dar axıracan.

ALDANIRSAN

Ağlıma sıgmır, nədən haya-küyə aldanırsan,
Durmursan idrakına sahib, iyiyə, aldanırsan.

Qaçırsan bir bələdan başqa bəla ağuşuna,
BİŞMİRSEN HAQQ ODUNDA, PUÇA, ÇİYƏ ALDANIRSAN.

Göz görür, baş düşünür, faydası yox amma sənə,
Dəlil qalır ortada, hər dəliyə aldanırsan.

Müdrik əsla az deyil qeyrət, vicdan məktəbində,
Sənsə "ustadım" deyib bicə, keyyə, aldanırsan.

Günəşin də o parlaq yanağında ləkələr var,
Zəkan işiq saçsa da yerə, göyə, aldanırsan.

Dərdini çəkə-çəkə dərdə düşür bağban, aman,
Uyub gülün sehrinə, bülbül, leyə aldanırsan.

Sayan olsa, qurtarmaz, Oqtay, sənin səhvələrini,
Heç nədə nəfsin yoxdur, bəs sən nəyə aldanırsan?

NƏ ƏCƏB

Sarayı cənnət sayır sultan, bəy, xan, nə əcəb?
Şəkər varkən, zəhərlə dolur cox şan, nə əcəb?

Bu beşgünlük varına şirnikib dünyamızın,
Aci əbədiyyətdən yoxdur qorxan, nə əcəb?

Onları məlun tamah buxovlayıb dərd-qəmə,
Bəs sənin əldə qalıb, könül, yaxan, nə əcəb?

İnidim, xəlq etsə də Tanrı öz bənzəritək,
Adı insanı gördü mənə baxan, nə əcəb?

Oqtay çoxdan dayanıb qeybin qapısında, ah,
Hələ də pişvazına yoxdur çıxan, nə əcəb?

İMAMVERDİ İSMAYILOVUN "SONUNCU FƏSİL" İBRƏTNAMƏSİ

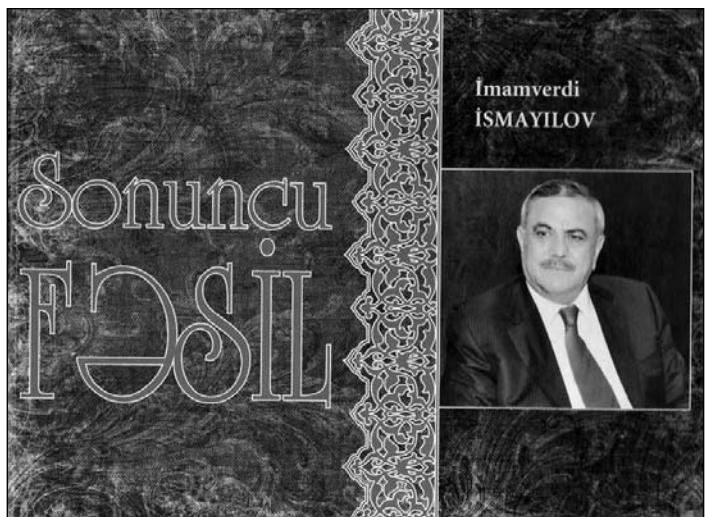
Yazıcı İmamverdi İsmayılovun "Sonuncu fəsil" kitabı çapdan çıxıb. Kitab albom formatında, xüsusi nəfis tərtibatla hazırlanıb. 304 səhifəlik kitab xüsusi peyzaj və rəsm əsərləri ilə daha da zənginləşdirilib və rəngarənglik yaradıb. Kitab **Milli Məclisin deputati Bəxtiyar Sadıqovun** redaktorluğu ilə çap olunub. "Müdrikliyin özü və sözü" sərlövhəli ön sözün müəllifi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti akademik **İsa Həbibbəylidir**. Yeddi fəsildən ibarət olan kitab ibrətamız ifadələrdən, müdrik kəlamlardan, tövsiyyə və nəsihətlərdən ibarətdir. "Qabusnamə", "Əxlaqi-nasir" tipli kitablar seriyasındandır.

Azərbaycan ədəbiyyatında çoxdandır belə və buna bənzər kitab yazılmırdı, belə bir kitabın yazılıması, özü də İmamverdi İsmayılov kimi bir **SÖZ SƏRRAFI** tərəfindən yazılması təqdirəlayıq bir haldır və yazıcının 60 yaşına - gəncliyin zirvəsinə və müdrikliyin başlanğıcına həm bir hesabatı, həm də programı hesab oluna bilər. Düzdür, ilk anda bəzi kəlamlar o qədər xoş təsir bağışlayar ki, sanki bunu nə vaxtsa, kimdənsə eşitmisen, ya xud oxumusan. Amma diqqətlə fərqliyə varanda görürsən ki, İmamverdi İsmayılov bütün bunları saf, ülvi kənd həyatı ağsaqqallarından; babalardan, dədələrdən, atalardan eşidib, şüuraltı yaddaşında yaşadıb, bu gün- ömrünün kamil və müdrik çağında doğmalarına - millətin oxucu təbəqəsinə bir töhfə hazırlayıb. Oxuyanlar, ibrət götürənlər və bəhrələnənlər üçün əvəzsiz xəzinədir.

Akademik baxışına qısa nəzər salaq.

"Təsadüfi deyil ki, oxuculara təqdim olunan müdrik düşüncələrin bir çoxu həyatda yaşamış real insanların - atası, anası, babası, əmisi, dayısı kimi yaxın adamlarının adından "onlar deyərdi ki" təhkiyəsi əsasında formalasdırıllaraq yaşlanmış həyatı proseslərin ümumiləşdirilmiş ifadəsinə çevirilir.

Məsələn: "Anam deyərdi ki, kəsiyin çörəyini kəsməzlər..."

"...Dədəm qonşusuyla deyib-gülərdi:

-Sən elə tərsməssəb adamsan ki, hər şeyin tərsinədir. Pul verəndə canın çıxır, danışanda da pulun..."

"Əmimin sözləridir: həpənd köpəkoğlu, dalıma minməyin cəhənnəm, ta ürəyimdən niyə salanmışan?"

"Nənəm Ölə bilməyən, ağır can verən insanı görəndə deyərdi ki, zalımın balasının dalında çox qarşıq var deyən belə zillət çəkir..."

"...Əmim deyərdi ki, sən elə bir nəsildənsən - yaxşısından yaxşısı, pisindən də pisi yoxdur..."

Bəli, əminliklə deyə bilərəm ki, İmamverdi İsmayılovun "Sonuncu FƏSİL" kitabı **MÜDRİK-LİYİN ÖZÜ** və yaddaqalan təsirli **SÖZÜ**dür...

Nə yaxşı ki, ömrünün bu ucalıq çağında millət vəkili, yazıçı-publisist İmamverdi İsmayılov müdriklik və müasirlik ruhu ilə yaşayıb yaratmaq yolunu ürəklə davam etdirir".

Bu sözlər akademik İsa Həbibbəylinin kitaba yazdığı ön sözündədir. Məncə, şərhə ehtiyac yoxdur.

Yazıcı İmamverdi İsmayılovu ədəbi mühitə tanıtmağa ehtiyac duyulmasa belə, ədəbiyyat tarixi naminə, onun haqqında məlumatı, qısa da olsa, yazının gözünə vurmağa ehtiyac yaranıb.

İmanverdi İbiş oğlu İsmayılov 10 iyun 1958-

ci ildə Zəngilan rayonunun Vənətli kəndində anadan olub. Hələ yeniyetmə çağlarında "Kənd həyatı" rayon qəzetində onun kiçik məqalələri dərc olunub.

Orta məktəbi bitirdikdən sonra arzuları onu S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakultəsinə gətirib. Ali təhsilini uğurla başa vurduqdan sonra o, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri şirkətində müxbir, kiçik redaktor, redaktor, şöbə müdürü və zifələrində işləyib.

Bakıda oxuduğu və işlədiyi dövrlərdə də İmanverdi İsmayılov doğma rayon qəzeti ilə əlaqələri kəsməyib, ara-sıra məqalələrlə çıxış edib.

Daha yüksək nailiyyətlər əldə etmək, həyat pillələrində yeni uğurlar qazanmaq üçün daima öz üzərində çalışan İmanverdi İsmayılov bir ali təhsil ocağı ilə qənaətlənmir və Bakı Sosial İdarəetmə və Politologiya İnstitutunu da bitirir.

Çalışdığı teleşirkətdə də onu irəli çəkirlər. İştedadlı və bacarıqlı bir kadr kimi rəhbərlik çox keçmir ki, onu rəngarəng proqramları ilə diqqət çəkən "Gənclik" baş redaksiyasına baş redaktor təyin edir.

Gərgin iş rejiminə baxmayaraq İmanverdi İsmayılov yaradıcılığını da davam etdirir. "Göyərçin köçü", "Ocaq daşı" kimi maraqlı kitabları ilə oxucuların görüşünə gəlir. Bir müddət Respublika Mətbuat Fondunda rəhbərlik edir. "Qızıl qələm" Media mükafatı laureatıdır.

Azərbaycan Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin üzvüdür. O, Azərbaycan Respublikası prezidenti cənab İlham Əliyevin 15 iyul 2015-ci il tarixli sərəncamına əsasən "**Əməkdar jurnalist**" fəxri adına layiq görülüb.

İmanverdi İsmayılov siyasi arenada da bir sıra uğurlara imza atmışdır. Azərbaycanın müstəqillik tarixində ilk dəfə olaraq 1995-ci ildə Milli Məclisə keçirilən seçkilərdə Zəngilan - Laçın - Qubadlı rayonlarını əhatə edən dairədən deputat seçilmişdir. Bu uğurunu davam etdirərək o, rəqiblərinə qalib gəlmiş və 125 sayılı Zəngilan - Qubadlı seçki dairəsindən dalbadal dörd dəfə; 2000, 2005, 2010 və 2015-ci illərdə Milli Məclisə deputat seçilmişdir.

Ailəlidir, üç övlad atasıdır.

Azərbaycan Respublikasının prezidenti cənab İlham Əliyevin 8 iyun 2018-ci il tarixli sərənca-

mına əsasən 60 illik yubileyi münasibətilə ölkənin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirakına görə "**Şöhrət**" ordeni ilə təltif olunub.

"Sonuncu fəsil" kitabının sonunda yazıçının balaca nəvəsi ilə şəkili, bir də "**BİR DEYƏCƏYİM QALDI**" başlığı altında cəmi bir səhifəlik deyəcəkləri yerləşdirilib.

"Bu da ikimiz..."

İkimizin də adı bir, soyadı bir: İmanverdi İsmayılov...

Birimiz böyük, birimiz kiçik...

Və ikimizin bir yerdə 68 yaşı var; 60 mənim, 8 onun...

Birimiz ömrün payız vədəsində, birimiz yaz çağında...

Elə bu kitabı da ömrümün və nəslimin 8 yaşlı davamçısına - nəvəm İmanverdi İsmayılovun adına bağışlamaq istədim...

Bir ömür qocalıb gedirəm...

Bir ömür cavanalığa gəlirəm...

Təskinlik tapıram ki, adımı, soyumu yaşadan var...

Sözümüz, söhbətimi yaşadan isə, yəqin, elə kitablarım olacaq...

Bəlkə də elə bu son kitabım...

Bir ömür boyu içimdə qaynayıb ürəyimin yüksəkən çevrilən, nəhayət, bu kitaba sığışan düşüncələrimə, duyğularıma şərik olduğunuzu görə, əziz oxularım, sizə minnətdarlığım sonsuzdur...

Özünü də qoruyun, sözünü də!.."

Kitab İmanverdi İsmayılovun cəmiyyətə, ədəbiyyata, millətə möhtəşəm yazıçı töhfəsidir - "**Sonuncu fəsil**" ibrətnaməsidir.

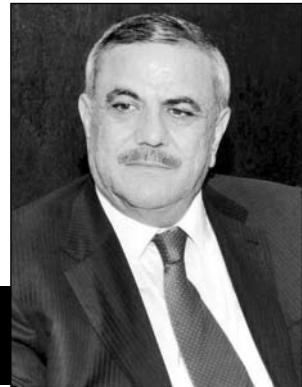
İmanverdi İsmayılov həyatda həm də babadır, ömrün müdrik çağındadır. Özü məsləhətlər, tövsiyyələr, nəsihətlər verir. Deməli, kitaba daxil etdiyi ibrətamız kəlamların hər birini öz adından deyə, "özəlləşdirə" bilər. Buna görə ona irad tutmağa heç kimin haqqı çatmaz. Lakin o, bunu etməyib. Babasından, nənəsindən, əmisindən; kimdən necə eşidibsə, eləcə də kitabına daxil edib, ədəbiyyatın qızıl fonduна bağışlayıb.

Bax, budur onun ucalığı, qələminin saflığı, təbiətə, doğma yurda, soy-kökə bağlılığı...

ƏLİ BƏY AZƏRİ

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü

İMAMVERDİ İSMAYILOV
Milli Məclisin deputati

ŞAH və... MAT

...Bu yazı - ZAMANIN müşahidələridir...

Davamlı müşahidələrin yaddaşimdə üst-üstə çinlədiyi təəssüratlar isə çoxdur, ləp çox...

Onları qələm-kağızla bölüşmək istəyəndə elə bil daxilimdən bir səs azca səbir etməyi, yaddaşın yeni təəssüratlarla zənginləşməsini gözləməyi təlqin edirdi...

...Yeni gedişlər üzərində uzun-uzadı düşünən şahmatçıları xatırlayıram. Bəlkə ona görə ki, yaddaşimdakı təəssüratların, obrazların, sözlə təsvir etmək istədiyim həyat mənzərələrinin bu intellektual oyunla çox oxşarlıqları, ortaq cəhətləri var...

Siyasət meydanı - hüdudları bilinməyən, oyun şərtləri, qaydaları doğru-dürüst bəlli olmayan və Dünyanın özü böyüklüyündə Şahmat Taxtasıdır.

Burada gedişlərin proqnozlaşdırılmasına imkan tanımaq, gələcək addımlarla bağlı gümanları "çicəkləndirmək" uğurlu nəticənin qarşısını almaqdan ötrü onların hər birinə qarşı əks addımlar düşünən bədxahlara şərait yaratmaq deməkdir.

Kamil Liderlərin heç biri belə davranışmayıb...

Ona görə də sonda ZƏFƏR onların, məğlubiyət isə bədxahlarının tərəfində olub...

* * *

"Növbədənkənar Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin elan edilməsi haqqında" 5 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncam çıxanda bu mühüm dövlət sənədi düşüncələrdə aydınlıq yaratdı.

Xaricdə Azərbaycanın xeyrini istəməyənlərin

düşərgəsində yaranmış ani sükut qəfil yeniliyin bu səmt üçün də gözlənilməzliyini söyləyirdi. Mənfur xislətlilər tələm-tələsik özlərinə gəlib bu sükutu pozanda, Avropanın müxtəlif zibilliklərində güzəran keçirən "söyüş müxalifəti"ni hərəkətə gətirəndə, onlar küfr dolu ağızlarını milli dövlətçilik atributlarımıza qarşı açıb-yummağa başlayanda isə hissələr, sualların cavabları yavaş-yavaş öz yerini tutmağa başladı.

Başları Azərbaycana qarşı şər əməlləri hələlik düşüncələrdə, masa arxasında düzüb-qoşmağa qarışan, bunları reallığa çevirməkdən ötrü isə payızı gözləyən bədxahlar fakt qarşısında qalib, suç üstündə aləmə faş oldular. Ona görə də əllərinə bir neçə gündən maksimum istifadə edib ortalığı qarışdırmağa çalışıllar. Geri zəkalarının imkan verdiyi qədər nələrsə etməyə çalışıllar.

Amma... İlk gediş artıq edilmişdi...

Oyunun finalı da, mat qalan tərəf də bəlli idi...

Bu gediş - bütün digər məqamları ilə yanaşı, mahir siyaset USTADININ - Heydər Əliyevin yetirməsi olan İlham Əliyevin artıq özünün də bu sənətin böyük cahangırınə çevrildiyini, siyasetin incəliklərini öyrənmək istəyənlərə uzaqgörən qərarları və onların mükəmməl nəticələri ilə əsl ustاد dərsi verdiyini göstərdi.

Və AZƏRBAYCAN qalib gəldi!..

* * *

Əsl LİDERLƏR də yaradıcı insanlardır...

Və TARİX yaradırlar!..

Tarixin xammalı saniyələri dəqiqələrə, dəqiqələrə saatlara, saatları günlərə, aylara, illərə və əsrlərə çevirən zamandır. Bu mənada liderlik zamanla işləmək sənətidir, onu dərindən duymağın bacarmaqdır, hər addımın öz vaxtını-vədəsini zərgər dəqiqliyi ilə hesablamağı bilmək və ona uyğun davranışdır.

LİDERİN isə zamanla bağlı mühüm məsuliyyəti var.

Siyasətdə ZAMAN qiymətlidir, onun düzgün hesablanması, qərarların, atılan addımların, gözləntilərin öz zamanına görə müəyyənləşməsi xalqın, dövlətin, cəmiyyətin həm də tale məsələsidir.

Siyasətdə bir gün, bir ay, bir il bizim düşündüyüümüz anladakı konkret zaman vahidi deyil, yerlərini dəyişə bilər, bircə günün hadisəsi bir əsrlək nəticə yaradıb cəmiyyəti yüz il qabağa apara da bilər, böyük bir əsr ətalət içində keçmiş gün kimi boşuna da keçər.

İlham Əliyev ona görə zəmanəsinin böyük Lideridir ki, zamanı son dərəcə həssaslıqla duyur, siyaset vədəsində özünü çox rahat hiss edir, vaxtı, böyük mənada tarixi idarə edib istiqamətləndirməyi bacarır, hər bir addımın vədəsini səbirlə gözləməyi bilir və heç bir anı, Azərbaycan üçün heç bir fürsəti fövtə vermir.

Bu, Azərbaycan Prezidentinin öz ustadından - ulu öndər Heydər Əliyevdən əxz etdiyi parlaq keyfiyyətlərdəndir.

Heydər Əliyev də zamanla ustalıqla davranışlığı çox gözəl bacarırdı, çünkü öz böyüklüyü ilə vaxtin fövqündə dayanmışdı, zamanın zirvəsindən onun keçmiş, bugünü qədər gələcəyini də çox aydınlıqla görə bilirdi.

Elə "Mən Ona özüm qədər inanıram" əminliyi ilə xalqa üz tutaraq - öz zamanının sona qədər başa çatdırıa bilmədiyi işlərini İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qurula biləcək gələcəyə etibar etməsi də dövlətçilik memarının sabahla bağlı strateji baxış və gözləntilərdən irəli gəlirdi.

* * *

Şah əsəri olan Azərbaycanı İlham Əliyevə əmanət edərkən Ulu Öndərin əsas istəyi müstəqil dövlətimizin milli təleyinin başqa əllərə keçməməsi, istiqlalımızın daha da möhkəmləndirilməsi, vətən evinin abadlığı, insanlığımızın layiq

olduqları həyat səviyyəsinə yetişməsi, Azərbaycanın dünyada tanınması, ölkə sərhədlərindən kənarda adımızın hörmətlə çəkilməsi, ən mühümü isə yaşıların ələ keçirdiyi torpaqlarımızın azadlığı idi.

İlham Əliyevin rəhbərlik etdiyi Azərbaycan bu gün tarixinin ən qüdrətli mərhələsinə gəlib çatıb. Prezidentimizin özünün də qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan tarixin heç bir dövründə indiki qədər güclü olmayıb.

Bu, vətəndaş olaraq hər birimizin içində yaşadığımız, hər gün həyatımızda hiss etdiyimiz realılıqdır.

Azərbaycanın tək regionda deyil, qlobal miqyasda belə hər məsələ ilə bağlı öz sözü, öz yanaşması var, kimsə ölkəmizi müstəqil mövqeyindən, müstəqil siyasetindən çəkindirmək iqtidarında deyil.

Azərbaycan heç kimə böyük qardaş demir və kimsənin də kiçik qardaşı olmağa hazırlaşır!..

Bütün ölkə boyu, eyni vaxtda, paralel şəkildə apardığı tikinti-quruculuq işləri ilə bambaşqa bir Azərbaycan yaradır.

Respublikanın hər bucağında, sinxron şəkildə, bir-birini ahəngdarlıqla tamamlayan tərzdə həyata keçirdiyi genişmiyyətli işlərdə mükəmməl bir nizam, dəqiqlik planlaşdırma, ciddi hesabatlılıq var. Azərbaycan Prezidenti qrafikinin gərginliyinə baxmayaraq, bu işlərin hər birini nəzarətində saxlayır, onlara nizam verir.

Yeri gələndə, komandasından, dövlət məmurlarından da bunu qətiyyətlə tələb edir.

Onların da öz işlərində, yerinə yetirdikləri vəzifəyə münasibətlərdə, məsuliyyət duyğularında, insanlara, mövcud problemlərə baxışlarında və onların həlli üçün çevik davranışlarında ölkə rəhbərini örnek götürmələrini istəyir.

O inamı yaranan, vətəndaşlarımızın bu münasibətini formalasdırıan isə İlham Əliyevin qısa müddət ərzində yaratdığı nailiyyətlərdir.

Siyasətdə uğurun başqa bir adı da hər addımın öz zamanıdır, böyük şahmat taxtasında edilmiş mahir gedişlərin parlaq nəticələrini bəzən illərlə gözləməyi bacarmaqdır və İlham Əliyevin rəhbərliyi dövründə Azərbaycanın qazandığı uğurların ən dəqiqlik formulu da elə budur.

Onun həyata keçirdiyi bütün islahatlarda, atlığı bütün addımlarda bir ardıcılılıq, dəqiqlik proqnoz-

laşdırma, zamanın da, insanların da doğru seçimi özünü göstərir və bütün bunlar Azərbaycan üçün mükəmməl nailiyyətlər yaradır.

İlham Əliyev hər sahədə bir dəqiq qrossmeyster gedisi ilə insanları təəccübləndirməyi bacarır.

Hansısa qrupların ehtimallarını, gümanını, hansısa cinahın təxminlərini, müxtəlif maraqlarla irəli sürülmüş ekspert yozumlarını heç zaman doğru çıxarmır, bu təxminlər, güman və rəylər dövlət rəhbərinin qərarlarına təsir göstərə bilmir.

Onun sözünün və qərarlarının arxasında bir amil var: QƏTİYYƏT!..

Azərbaycan Prezidenti son dərəcə informasiyalı lider olmaqla yanaşı, malik olduğu məlumatlarla məqsədyönlü iş, fərqli xəbərlərin təhlili əsasında düzgün nəticələrin ortaya çıxarılması və addımların buna uyğunlaşdırılması sahəsində də fitri istedada malikdir. Bəzən o, hansısa siyasi gedışlər edir, yalnız regionda, yaxın-uzaq ölkələrdə baş verən hadisələr bu addımın əsl mahiyyətini üzə çıxarandan sonra fərqində oluruq ki, Azərbaycan Prezidenti nə qədər dəqiq operativ informasiyalara malik imiş, onun addımı ölkəmizin, xalqımızın milli maraqlarına necə uzaqqorənliklə hesablanıbmış...

* * *

Azərbaycan rəhbərliyi ölkənin hərtərəfli inkişafı, uzaq hədəflərə hesablanmış layihələr, ordumuzun hərbi qüdrətinin artırılması, beynəlxalq informasiya müharibəsində rəqib üzərində qazanılan aşkar üstünlükə şahmat taxtası arxasında qurduğu pərgar oyun strategiyasının ilk nəticələrini gözləyirdi.

Və nəticələr çox da yubanmadı.

Erməni cəmiyyətini illərdir özünün və ətrafinin hakimiyyət hərisliyinin girovuna çevirmiş, insanları işgalçılıq xəstəliyinə yoluxdurmuş Sarkisyan rejimi bir gün gözünü açıb o cəmiyyəti qarşısında gördü və "Mən səhv etmişəm" etirafı ilə miskincəsinə hakimiyyət kürsüsündən qovuldu.

Bu, Azərbaycan Ordusunun iki il əvvəlki Aprel zəfəri ilə Ermənistən cəmiyyətinə verdiyi dərsin, bu cəmiyyətdə yaranan dərin mənəvi çataların nəticəsidir.

Bu, İlham Əliyevin həyata keçirdiyi mükəmməl siyasetin, Ermənistən getdikcə daha ağır təcrid durumuna salınmasının, dalana dirənib çıxılmaz vəziyyətə gətirilməsinin düşmən ölkədə

yaratdığı böhrandır...

* * *

...Müharibədə verdiyimiz şəhidlərimizin na-kam taleyinin yaraları sağalan deyil... Qalan dər-dlərsə həllini tapacaq. Sosial problemlər də yolu-na qoyulacaq, torpaqlar da azadlıq qovuşacaq və biz əvvəl-axır nisgilli yurdularımıza dönüb o torpaqları elliklə yenidən gülüstana çevirəcəyik.

Bu gün bunu ordumuzun Aprel döyüsləri za-mani işgalçılardan təmizlədiyi Cocuq Mərcanlı-da edirik.

Bir zamanlar güllə yağışları yağan bu torpaqlara indi toxum səpilir, bərəkət boy göstərir, məhsulla birgə gələcəyə inam və ümidi lər göye-rir.

Azərbaycan isə bu illərdə apardığı məqsəd-yönlü siyasetlə Ermənistən əhalisinin ümidi lərini əllərindən aldı, onların ümid və inamlarını, gələcəklərini qaraltdı!..

Bu gün Ermənistən düşdüyü böhran Azərbaycanın, onun liderinin apardığı siyasetin nəti-cəsidir!..

Düşmən ölkədəki həmyaşıdlarının bu pessi-mist ovqatı ilə müqayisədə Azərbaycan gəncliyinin Aprel döyüsləri zamanı nümayiş etdirdiyi misilsiz qəhrəmanlıqları xatırladınız mı?!

Böyük bir ruhla cəbhəyə yollanıb düşmənin burnunu ovmaq istəyən, qələbənin bir parçası olmağa can atan Azərbaycan gəncliyində Aprel zəfərinin yaratdığı coşqu yenidən yaddaşınızda canlandımi?!

Fərqi duyduñuzmu?!

Onlar İlham Əliyevin rəhbərlik etdiyi Azərbaycanda yetişən nəsildir.

Onun apardığı inkişaf və düşmənə hərtərəfli təzyiq siyasetinin yaratdığı iki cəmiyyətdir, cəmiyyətlər arasındakı kəskin fərqedir, təzaddır...

Bu, bir zamanlar başqasının kölgəsini öz kölgəsi bilib işgal edilmiş torpaqlarda şahlıq iddia-sında olan düşmən MAT vəziyyətinə düşməsidir...

* * *

İlham Əliyev Azərbaycan insanların arzula-rından gəlmış liderdir.

Müasir dünyada miflər dövrü çoxdan geridə qalıb. Öz siyasetini toplumu yuxuya verməkdən

ötürü uydurulmuş əsatirlər, saxta ideologiyalar üzərində quran, gələcək barədə qeyri-real təsəvvürlərə malik olan liderlər əvvəldən iflasa məhkumdurular. Çünkü çağdaş texnologiyalar dövründə insanlar artıq kimin kim olduğunu aydın görürler. Dünyanın haralara doğru getdiyini də dəqiq bilirlər.

İlham Əliyev ona görə zəmanəsinin ən uğurlu siyasi xadimlərindəndir ki, o, bu zamanın özünü yetirdiyi, vaxtin şərt və reallıqları mühitində yetişib püxtələşmiş liderdir. Miflərə, mənasız pafosa, dumanlı xülyalara əsaslanan arxaik tərzlər, yanaşmalar ona yaddır. Azərbaycan Prezidenti bu gün lider böhranı yaşayan müasir dünyadakı bir çox ölkə rəhbərlərindən fərqli olaraq gələcək barədə aydın təsəvvürə malikdir. Rəhbərlik etdiyi Azərbaycanın bu gün inkişaf yoluun hansı məqamında olduğunu düzgün təhlil edərək onun bir neçə on il sonrakı arzuənilən mənzərəsini də yaratmayı bacarır.

İnkişafi cəmiyyətin hər bir sahəsində izlədiyimiz bugünkü Azərbaycan İlham Əliyevin hələ 2003-cü ildə hakimiyyətə gələrkən düşüncələrində şəkilləndirdiyi Vətəndir. Onun bu gün apardığı bütün islahatlar, qarşıya qoyduğu vəziələr, atdığı addımlar, həyata keçirdiyi köklü dəyişikliklər isə bir neçə il sonranın xəyalı Azərbaycanına yetişməkdən ötrüdür.

O, "Yeni əsrin müqaviləsi"ni imzalamaqla, əslində, Azərbaycanın 2050-ci ildəki intibahını da düşündüryünü və onun təməlini indidən qoyduğunu nümayiş etdirdi.

Azərbaycan Prezidenti aydın vizyona malik lider olmaqla yanaşı, həm də kamil menecerdir və bu peşəkar qabiliyyət təkcə rəhbərlik etdiyi komandanın, dövlət institutlarının, reallaşdırılan irimiqyaslı layihələrin deyil, yaranan fərqli situasiyaların, gözlənilməz vəziyyətlərin də əvvəl şəkildə idarə olunmasını əhatə edir.

Azərbaycan həyatının bütün sahələri üzrə - siyasetindən tutmuş iqtisadiyyatına, mədəniyyətindən tutmuş elminə, təhsilinə, kənd təsərrüfatına, vətəndaşların sosial müdafiəsinə, turizmənə, idmanına, diaspor fəaliyyətinə qədər qə edilməli olan bütün yolların xəritələri, bu yolların strateji hədəfləri Prezidentin masası üzərinindədir və o hədəflərə doğru hər addım saat dəqiqli-

liyi ilə idarə olunur, hər addımın, hər tapşırığın icrası vəziyyətinin hesabı soruşular.

Bütün peşəkar idarəcilər kimi, onun da fəaliyyətində strateji planlaşdırma xüsusiət diqqəti çəkir.

Belə qabiliyyət ona dünyada baş verən başlıca trendləri həssaslıqla duymağın, yaxın-uzaq ölkələrdəki hadisə və proseslərin Azərbaycana mümkün təsirlərini əvvəlcədən proqnozlaşdıraraq lazımı tədbirlər görməyə, hətta problemləri belə ölkəmiz üçün imkanlara çevirməyə şərait yaratdır.

Dünyani silkələyən təlatümlər Azərbaycandan yan keçir, bizi istəməyən qüvvələrin bütün cidd-cəhdlərinə rəğmən Vətənimizin sakinliyi, sabitliyi, hüzuru qorunur, bu torpaqlar sülh, tolestantlıq, mədəniyyətlərarası dialoq məkanı kimi hifz edilir.

Əgər bu gün Azərbaycanı Yer üzündəki çalxalanmalardan, qandan-qadadan, qırğınlardan uzaqda saxlaya bilirsə, cəmiyyətdəki inkişaf mühitini qorumağa nail olursa, müasir dünyamızın ağır şərtləri altında övladlarımız üçün gözəl gələcək yaratmayı bacarırsa, buna görə Azərbaycan Prezidentinə hər birimizin vətəndaş olaraq bir ömürlük təşəkkür borcumuz var, vallah...

* * *

İlham Əliyevə sual verilir: "Elə hallar olubmu ki, gecələr yuxunuz ərşə çəkilib, Sizə elə gəlibmi ki, nə isə alınmir və daha nə etmək lazımdır?"

Və cavab: "Səmimi deyim ki, yuxusuz gecələr tələb edəcək dərəcədə narahatlıq doğuran bir məsələni xatırlamaqda çətinlik çəkirəm. Bilirsinizmi, elə ciddi çətinlikləri yada sala bilmirəm. Əlbəttə, işdə elə məqamlar olur ki, müəyyən məyusluq keçirirsən, çünkü təlimatlar və tapşırıqlar lazıminca yerinə yetirilmir. Lakin bütövlükdə bu illər ərzində bizim bütün işlərimiz plan üzrə gedib. Ona görə mən lap əvvəldən bunu əsas götürmişəm ki, dövlətin davamlı inkişafı yalnız atılmalıdır addımların ardıcılılığı, onların prioritətləri düzgün planlaşdırılmış olduqda mümkündür və onlar nəticəyə yönəldilməlidir"...

Bu, özünə, atdığı addımların düzgünlüğünə,

yürütdüyü siyasetin uğuruna əmin olan, dəqiq təhlil edilmiş risklərdən, qətiyyətli mövqeyini ortaya qoymaqdan çəkinməyən, mətin, fəzilətli, humanist, əməlisaleh LİDERİN mövqeyidir.

Prezidentimizə müasir çağımızın ən mükəmməl lider obrazlarından biri kimi ərdəmlilik xasdır, bu sözün ifadə etdiyi ən gözəl mənalar, Tanrıının da, insanların da, tarixin də bəyəndiyi mənəvi uca məqamlar onun şəxsiyyətində bir araya gəlir...

* * *

İlham Əliyev siyaset şahmatı arxasında aparıldığı bütün oyunların ona görə qalib tərəfidir ki, bütün gedışları dürüstlük meyarına əsaslanır.

Səmimidir ve özüdür...

Hər situasiyada həqiqətlərə tapınmağı, insanlara məhz doğruları söyləməyi, səmimi davranmağı, dürüstlüyü adı insani münasibətlərdə olduğu qədər idarəetmədə də nailiyyətlərin təməli rolunu oynayır.

Azərbaycan Prezidenti insanlara, fakt və hadisələrə, proseslərə münasibətində dürüst davranışın və başqalarının da bu qaydalara əməl etməsini arzulayır.

İkili yanaşmalar, qeyri-səmimilik, ümumi oyun qaydalarının pozulması, prinsiplərə dönük-lük onun şəxsiyyətinə də, yürütdüyü siyasetə də tamamilə yaddır.

Və İlham Əliyevin uğurlarında təvazökarlığı da çox böyük rol oynayır. Təvazö insanın ən gözəl sifətidir, mənəvi ucalığın nişanəsidir, bu, Azərbaycan Prezidentinin davranışlarında diqqəti çəkən və başqalarına da təlqin olunan əsas keyfiyyətlərdəndir.

Yenə İlham Əliyevin sözləri: "Biz həmişə populizmdən, populist ritorikadan uzaq olmuşuq. Bəzən hətta çalışmışlıq ki, özümüzü o qədər də nümayiş etdirmədən, sadəcə, ölkənin uğurla inkişaf etməsi üçün lazım olan işi görək"...

Təvazökar siyaset belə olar və belə bir keyfiyyət liderin fəaliyyətini daha da effektiv edir, çünkü eqoların məhdudlaşdırılması, mövcud problemlərə münasibətdə daha realist olmağa və onların həlli üçün doğru qərarlar verməyə imkan yaratır.

Bu - Zamanın, Dəyərlərin, İnsanların qədrini

bilməkdir...

Azərbaycan Prezidenti, eyni zamanda, mükəmməl komanda qurucusudur. Rəhbərlik etdiyi komandanın, işə cəlb edib konkret vəzifələr həvalə etdiyi şəxslərin müəyyən zaman çərçivəsində, tapşırılmış vəzifələr üzrə qazandıqları nəticələri obyekтив qiymətləndirir, dövlət idarəciliyi mexanizminin güclü və zəif tərəflərini, mövcud imkanları və gələcək üçün təhlükələri dəqiqliklə edərək buna uyğun qərarlar verir, davamlı islahatlarla, komandanı daim yeniləşdirməklə müasir dövrün çağırışlarına, tələblərinə, xalqın gözlətilərinə uyğunlaşdırır.

Bütün bunlar uğura aparan yollardır!..

İnsanlığımızın sevgisini qazandıran cəhətlərdir!..

Tarixdə əbədiləşən sevgilərdir!..

* * *

...Yazının son cümlələrinə doğru bir an xəyalı dalıb DÜNYANI Böyük Şahmat Taxtası kimi təsəvvürümde canlandırıram.

Onun bir tərəfi Azərbaycandan kənardakı dünyadır, burada əllərində qara fiqurlar, düşüncələrində qara niyyətlər, qarşılarda qara planlar dəstə ilə üstümüzə gəlmək istəyənlər oynayırlar, yerbəyerdən bizə doğru fəndgir gedışlər edilir, kimsəyə boyun əyməyən bu müstəqil gücü sarsıtmadan ötrü ağlaşımaz kombinasiyalar qurulur.

Bir tərəfdə isə AZƏRBAYCANDIR!.. Müstəqil və sabit AZƏRBAYCAN!..

Burada xalqın sevgi dolu nəzərləri, etimadi ilə əhatə olunmuş Prezidentimiz diqqətini qarşısındakı ağ fiqurlara, ölkənin və xalqın süd kimi ağ gələcəyinə cəmləyib.

Qarşısındaki rəqiblərin bütün gedışlarını səbirlə izləyir, təhlil edir, nəticə çıxarıır.

Və əlverişli məqam yetişən kimi, cəmi bircə tutarlı gedışlə, bədxah rəqiblərin hamisini mat vəziyyətinə salıb oyundan kənarlaşdıraraq, bu bəsirətə, bu zəkaya, bu Vətən sevgisinə alqışlarını əsirgəməyən, öz Liderini yeni zəfərlərə ruhlandırıran xalqa doğru gülümşünür...

Qalibiyyət Prezidentimizə çox yaraşır...

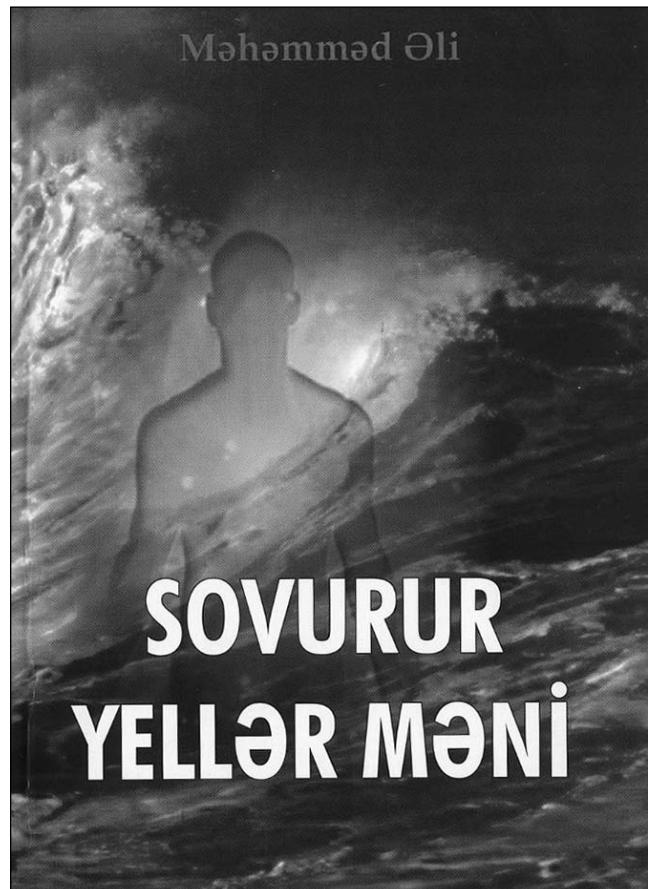
Qalibiyyət Azərbaycanımıza çox yaraşır...

MƏHƏMMƏD ƏLİ POEZİYASINDA ZİRVƏNİN FƏTHİ

Kim nə deyir desin, bu fani dünyada hər kəs öz taleyini yaşayır. Bu taleyi ona ulu yaradan, qocaman təbiət bəxş etsə belə, zaman-zaman ağlı, dərrakəsi və dünyagörüşü sayəsində öz həyatına insan özü istiqamət verə bilir. Burda mücərəd bir məsələ var ki, o da insanın fitri istedadının üzə çıxmama məsələsidir. Fitri istedadın üzə çıxdığı zamanda insanın bu qabiliyyəti cəmiyyət tərəfindən xoş qarşılanarsa, daha da pərvazlanar, xoş qarşılanmazsa, ya güclənər, ya da küsüb gizlənər. Çünkü insan enerjini həm nifrətdən, həm də sevgidən ala bilər. Xoş qarşılanmayan istedad eksər hallarda gizlənir.

Haqqında söhbət açdığınış şair **MƏHƏMMƏD ƏLİ** qəribə taleli insanlardandır. O, öz taleyini yaşasa da gənc yaşlarında istedadının cəmiyyətdə birmənalı qarşılanmadığını, gənc istedadlara qarşı xüsusi qısqanlığın tügyan etdiyi ədəbiyyatda nadürüst adamlarla qarşılaşdırğından fitri qabiliyyətini bir müddət boğmaq, özünü başqa sahədə sınamaq qərarını verib. Mühəndis olub, əzmlə çalışıb, öz sahəsində ad-san qazanıb, mühüm mütəxəssis kimi şöhrətlənib, amma qəlbində vulkan kimi püskürən şairliyini kövən etməyə buraxmasa belə bir an yaddan çıxartmayıb. Bunu şairin kitablarından birini nəşrə hazırlayan Mahmud Kaşqarı adına Beynəlxalq Fondun icraçı direktoru Azərbaycan Yəziçilər Birliyinin üzvü **Elxan Zal Qaraxanlı** belə qeyd edir: "Məhəmməd Əli qəribə taleyi olan şairlərdəndir. O, ədəbiyyata çox gec gəlib, amma güclü nəfəslə gəlib. Hələ ötən əsrin 60-ci illərində şeirləri Respublika mətbuatında çap olunub, lakin sonra uzun illər susqunluq dövrü başlayıb. Amma şair olmaq, yəqin ki, onun alın yazısiyim, bu onun taleyinə yazılıbmış və o, artıq öz imzasını imzalar içində təsdiq edə bilib..."

Məhəmməd Əli Namət oğlu Hacıyev 1 mart 1950-ci ildə, dumanlı, çıxınlı bir yaz gündündə Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndində anadan olub. İxtisasca mühəndisdir, Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstututunu bitirib. Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Bakı şəhərində yaşamaga

qərar verib. Hazırda paytaxtda yaşayır və öz ixtisası üzrə çalışır.

Çox gənc yaşlarından yaradıcılıqla məşğul olan Məhəmməd Əli "Dağlardan ayrı", "Sevinçimacidir, kədərim şirin", "Özümü axtarıram", "Söz sənindir", (eyni adlı kitab İranda da nəşr olunub) "Çörəyimin duzu yoxdur", "Gedirəm üzü gündögəna", "Duyğularımı səpdim dənizə", "Sovurur yellər məni" adlı şeirlər, "Etiraf" adlı hekayələr və digər kitabların müəllifidir.

Azərbaycan Dövlət Televiziyasında və radiosunda, eləcə də dövrü mətbuatda müntəzəm olaraq şeirləri və aktual mövzuları əhatə edən publisistik yazıları ilə çıxışlar edir.

Azərbaycan Yəziçilər Birliyinin, Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin və "Dirili Qurbani" ədəbi məclisinin üzvü olan şair "Qızıl Qələm", "Məmməd Araz", "Həsən bəy Zərdabi", "Araz", "Yurd və vətən fədaisi" və sair ədəbi mükafat və diplomlara layiq görülüb.

Şair Məhəmməd Əli daima axtarışdadır. Onun yaradıcılığı çoxşaxəlidir. Şairin bir çox şeirləri vardır ki, indiyə kimi heç bir şair həmin mövzulara toxummamışdır. Xüsusi duyumu olan şairin öz dəsti-xətti, öz üslubu, öz epiqrafi vardır. O, deyir:

*-Şeiri yazmadım ad-san üçün,
Yazdım duyan insan üçün.*

Əslində hər bir şairin öz üslubu, dəsti-xətti olduğu kimi həm də özünəməxsus söz boxçası var. Hətta yüz dəfələrlə işlənmiş bir sözü yeni bir şeirdə, yeni bir deyim tərzində görəndə heyrətlənirsən, o deyim tərtəzə görünür.

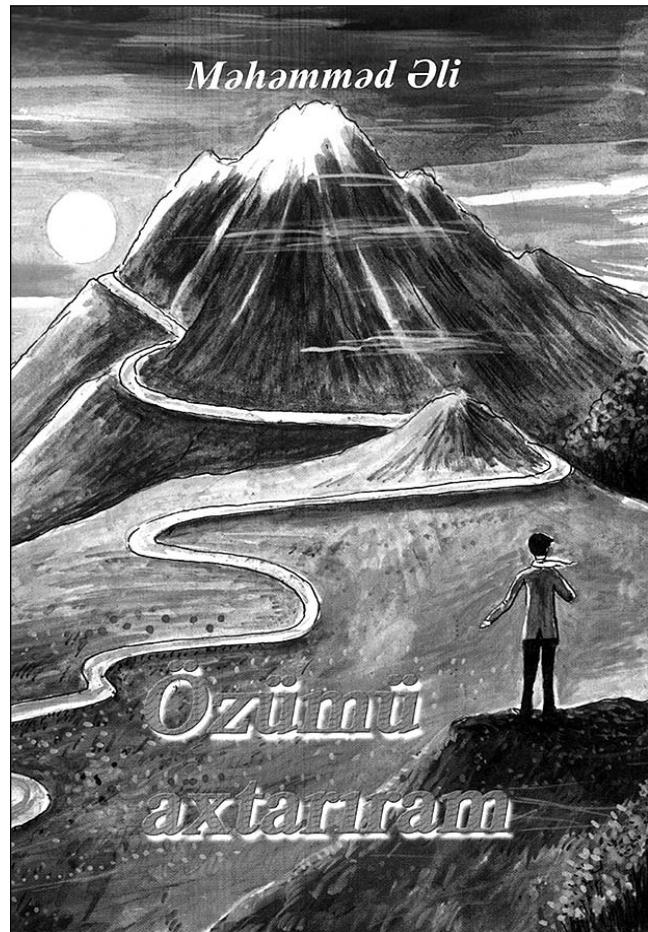
Bu sahədə Məhəmməd Əlinin bəxti gətirib. O, xoşbəxt şairlərdəndir. Bir də görürsən ki, üç ayla, beş ayla bir misra da olsun yazmayıb. Bir də görürsən bir gecədə üç şeir yazıb - özü də başdan-başa yeni deyimlər, yeni poetik ifadələr.

*"Mən sırlı bir kitabam;
açın, oxuyun məni.
Hələ sıranızdayam,
yaxından duyun məni!"*

Kitabın sırrı nədədir? Hər hansı bir kitab oxumayanlar üçün həmişə sırlı deyilmə?

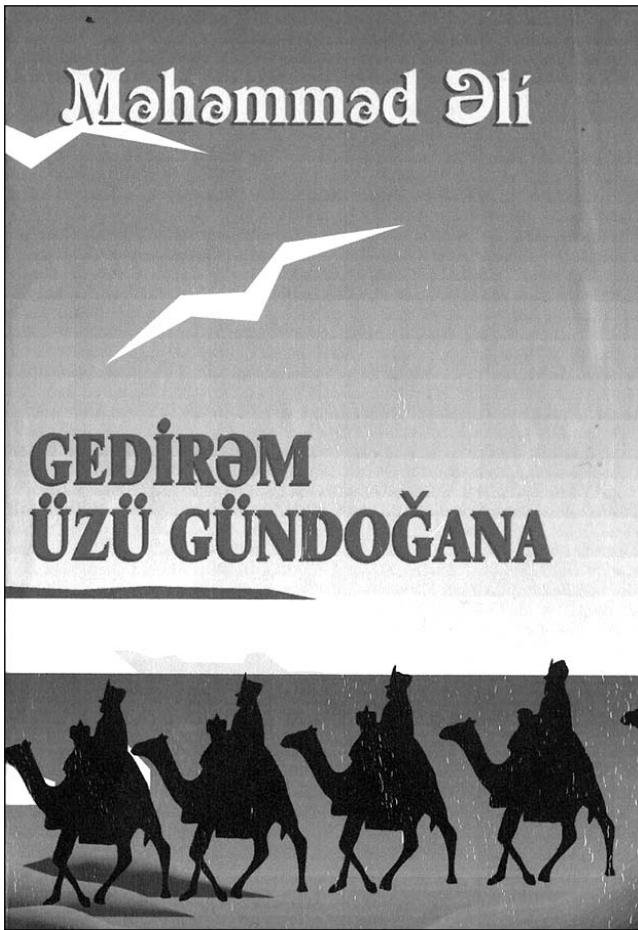
XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında xüsusi çəkisi olan **Məmməd Araz** da Məhəmməd Əlinin şeirlərinə münasibət bildirib. Belə ki, Məhəmməd Əlinin növbəti kitabını çapa hazırlayan kəlbəcərli şair Məhəmməd Ələkbərli onun şeirlərini Məmməd Araza verir. Bir neçə gündən sonra şeirləri götürəndə Məmməd Araz ona əlavə bir vərəq yazı da verir: "Şeirlər haqqında qeydlərimdi. Məhəmməd Əlinin şeirləri, xüsusən də təbiətlə bağlı şeirləri diqqətimi çəkdi" deyir. Həmin qeydlərdə Xalq şairi Məmməd Araz yazar: "Onun şeirlərində poetik təsvirin rəngarəngliyi, dərin məna tutumu, özünəməxsus deyim tərzi, ahəngdarlıq bir-birini tamamlayır. Hər şeydən əvvəl isə Məhəmməd Əlinin şeirlərində bir səmimilik duyulur. İstedad və ilhamına güvənərək söz və ifadələrini cilalayır..."

Təbii təsvirlər bütün şairlərin yaradıcılığına təsadüf edir. Elə bir şair tapılmaz ki, təbiəti təsvir etməsin. Amma Məhəmməd Əlinin yaradıcılığında bir özünəməxsusluq var. O, "təpələrin

dağa söykənib mürgü vurmasını", "dağ çayının qoç döyüşünə bənzər şaqqaşaraqla axmasını" elə təsvir edir ki, bunu nəinki göz öündə canlandırmaq, hətta duymaq, səsini eşitmək mümkün olur. AMEA-nın müxbir üzvü, ədəbiyyatşunas, filologiya elmləri doktoru, **professor Teymur Kərimli** qeyd edir: "Məhəmməd Əlinin təbiət mövzusunda yazdığı şeirlərini oxuduqca hiss edirsin ki, bunlar dağda, daşda, təbiət qoynunda, düşüncələr qoynunda nəğmə kimi yaranmış, sonralar kağıza köçürülmüşdür".

Heç şübhəsiz ki, təbiətə bağlılıq vətənə, doğma yurda, el-obaya, soy-kökə bağlılıqla həmə-həngdir. Məhəmməd Əlinin onlarla şeiri bu qəbildəndir. Yaradıcılığında xüsusi yer tutan həmin şeirlər diqqətini çəkdiyindən ədəbi tənqidçi **filologiya elmləri doktoru Vaqif Yusifli** yazar: "...Məhəmməd Əli vətənpərvər şairdir... Ümumiyyətlə, yurd sevgisi Məhəmməd Əli şeirlərinin başlıca leymotivini təşkil edir. Bu yurd sevgisi Azərbaycanı, onun gözəl təbiət mənzərələrini mədh və tərənnüm edəndə də, Vətənin başına gələn müsibətlərdən söz açanda da eyni məhəbbətlə üzə çıxır".

Dünyanın əşrəfi sayılan insan Tanrıının son yaratdığı hesab olunur. Özünə oxşatmasa da təbiətin bir parçası olan insan Tanrı kimi YARADANDır. Təbiəti öyrənmədən yaratmaq, isti və məlhəm təmasda olmadan öyrənmək çətindir. Məhəmməd Əli yaradıcılığında əsas ciğirlərdən biri də təbiəti və onun sirlərini öyrənmək, nəzəmə çəkməkdir. Bu əsas xüsusiyyət filologiya elmləri namizədi şair **Adil Cəmilin** də diqqətini cəlb etmişdir. "Onun şeirlərindəki sadə həyat həqiqətləri və bu həqiqətlərin fəlsəfi mahiyyəti ciddi müşahidələrin məhsuludur. Şairin poetik tapıntıları daha çox təbiətlə təmasda üzə çıxır. İnsan-təbiət harmoniyasının ictimai motivlə sona nuolandığı bu şeirləri əslində söz firçası ilə çəkilmiş peyzajlara bənzətmək olur" - deyir Adil Cəmil.

Öz yaradıcılığında daim axtarışdadır, novatorluğunu və orijinallığını ilə seçilir. Rəngarəng mövzuları əhatə edərək yaratdığı poeziya nümunələrində yeni fikir və yaddaqlanan obraslara üstünlük verir. "Məhəmməd Əlinin torpaqla, gözəlliklə, insanlıqla bağlı düşüncələri təkcə Azərbaycan dairəsində məhdudlaşdır. Yeri düşəndə planeti-

mizlə əlaqədar səs-sədası yayılır" - deyən şair **Oqtay Rza** Məhəmməd Əli yaradıcılığından çixıləri ağızdolusu vurğulayır.

Sairə **Fərqanə Mehdiyeva** onu "Təbiət şairi" adlandırır: "Məhəmməd Əli ixtisasca mühəndisdir. Elə şeirə də ixtisasının gözü ilə baxır. Kərpic-kərpic ev tikir misrasıyla..."

Məhəmməd Əli yaradıcılığına münasibət bildirən elm adamlarının, ədəbi tənqidçilərin, şair və yazıçıların siyahısını artırmaq da mümkündür. Bütün münasibətlər şairin ruhunun təbiətlə bağlılığı, təbiətdən güc və enerji, ilham aldığı üzərində köklənir.

"Təpələr dağa qızılıb mürgü vurur..." Bunu hamı görüb, uca dağların yamacları müxtəlif hündürlüklü təpələrlə doludur, sanki, şair dediyi kimi dağa qızılıb mürgü vururlar. Amma bu ifadəni kim işlədib? Kim poetikləşdirib?

"Dağlar utandığından çəkib başına duman - yaylığı..." Yaz - payız aylarında kim bilmir ki, dağların başını duman alır?

"Dağ çayı haray çəkib səsləyir elləri..."

Belədir. Dağ çayı səslə-küylə, sahilindəki daşları qaya parçalarını döyəcləyə-döyəcləyə axıb gedir, sanki camaatı haraylayır.

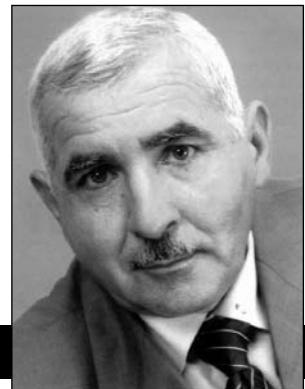
"Boynubükə bənövşə kol dibində durub yoldan keçənə naz edir..." Qurbanidən üzübəri boy-nubükə bənövşədən kimlər yazmayıb, kimlər söz açmayıb?

Məhəmməd Əli yaradıcılığı ədəbiyyat üçün maraqlı tapıntıdır. Poeziyası başdan-başa yeni deyimlərlə, yeni poetik ifadələrlə zəngindir. Yaşlı nəslin nümayəndəsi olsa da uzun müddət yazdıqlarını gizli saxlayıb. İyirmi ilə yaxındır ki, ara-sıra çap olunur. Bir neçə kitabı işıq üzü görüb, amma... özü dediyi kimi... hələ də sırli bir kitabdır.

Elə sırli kitab olaraq YETMİŞ YAŞINA qədəm qoyub. Bu yaşda gənclik coşqusu ilə yazıb yaradır. Bəlkə elə bunun özündədir sırli kitab olması?

Yaradıcılığınızdan daha geniş araştırma, tədqiqat materialları hazırlayıb təhlillər aparmaq arzusu ilə... YETMİŞ YAŞINIZDA GÖRÜŞƏNƏDƏK, ŞAIR MƏHƏMMƏD ƏLİ!

*Böyük hörmətlə:
Əli BƏY AZƏRİ*

MƏHƏMMƏD ƏLİ

BAKİ BULVARI

Xəzərin boynundan
asılmış boyunbağı.
Çıraqları bərq vuran
yerin göyqurşağı...

11.01.2019

VƏTƏN EŞQİ İLƏ

Qəlbimdə çağlayır Vətən sevgisi,
Vətən eşqi ilə coşan seləm mən.
Gözü yaşlı Təbriz, Göyçə, Borçalı,
Dədə Qorqud yurdu Muğan, Miləm mən.

Vüqarımızdır Qoşqar, Şahdağı, Kəpəz,
Babəkəm, Nəbiyəm, yada əyilməz.
Ulu keçmişim var, yaşı bilinməz,
Sırlı milyon-milyon əsrəm, iləm mən.

Göydən enməmişəm, yurdum, elim var,
Bol sərvətli düzüm, dağım, çölüm var.
Şeirli, nağıllı şirin dilim var,
Nizami, Füzuli, Xan, Bülbüləm mən.

"Dədə Qorqud" boyda bir hikmətim var,
Əhdə, ilqarımı sədaqətim var.
Günəş kimi sönməz məhəbbətim var,
Kərəmi yandıran sarı teləm mən.

Ayda dalgalanır üç rəng bayraqım,
Günəşdən, ulduzzan gəlir sorağım.
Qoy bilsin düşmənim, qoy bilsin yağım,
Dünyaya siğmayan yurdam, eləm mən.

BAKİ

Xəzərin sahilində
gecə-gündüz yanın mayak.
Cahana səadət yolunu göstərir
yerdən göyə işiq saçaraq.

11.01.2019

MƏNI

Gəldim görüşünə yenə dağların,
Coşub salamladı bulaqlar məni.
Keçdim dərələrdə orman içindən,
Əsib salamladı yarpaqlar məni.

Hər yamacdan, yaldan gül yiğə-yığa,
Dolanıb bərəni qalxdım yaylağa.
Qayalar bürünmüş duman-duvağa,
Çağırkı qoynuna oylaqlar məni.

Al xalı sərilib irizə, yola,
Lalə əldə tutub şəhdən piyalə.
Dağlara səs salıb coşan şəlalə,
Sanki, haraylayıb soraqlar məni.

Qalxdım zirvələrə, qalxdım, ucaldım,
Zirvədə, elə bil, bir qara xaldım.
Birdən yorulsam mən... demə qocaldım,
Qoymaz qocalmağa bu dağlar məni.

MƏHƏMMƏD ƏLİYƏM, dağlardı yurdum,
Dərələr səngərim, qayalar ordum.
Zirvəyə yetməkçün yolları yordum,
Qorxutmaz bu yolda boran, qar məni.

OLUBDUR

*Yurd-yuvasından didərgin
düşmüş bir şairin dilindən*

Əhvalımı xəbər alan, a dostlar,
Ömrümün baharı XƏZAN olubdur.
Əlim gəlmir bu dərdləri yazmağa,
Qəlb evim dağlıb viran olubdur.

Qəm yükü çəkməkdən bükülüb belim,
Düşmən tapdağında qalibdir elim.
De, necə sevinim, de, necə gülüm?
Ana yurdum, yuvam talan olubdur.

Qoynunda gəzdiyim o dağlar hani?
Suyundan içdiyim bulaqlar hani?
Heyranı olduğum oylaqlar hani?
Düşündükcə bağrim al-qan olubdur.

Qanadı qırılmış bir quş kimiyyəm,
Sərsəri yaşayan sərəxən kimiyyəm.
Vallah, ağlım çəşib, bihuş kimiyyəm,
Mənə olan olub, yaman olubdur.

SEVƏNİN QISMƏTİ

Ömrün gül bağında bir bülbüл idim,
Şəninə nəğmələr deyən dil idim.
Bu eşqin oduna yandım, əridim -
Sevənin qisməti dərd imiş, Allah!

Bu sevgi hayandan qəlbimə qondu?
Bilmirəm əvvəldi, yoxsa ki, sondu.
Bəlkə bu dünyada bu da oyundu -
Sevənin qisməti dərd imiş, Allah!

Budurmu bəs mənim məhəbbət payım?
Viranə qalibdir ömür sarayı.
Sənsiz səadəti necə arayım,
Sevənin qisməti dərd imiş, Allah!

Kim deyir sevənlər bəxtiyar olur,
Sevdalı könüldə ahu-zar olur.
Sonu görünməyən intizar olur,
Sevənin qisməti dərd imiş, Allah!

Kərəm "Əsli" deyib kül olmadımı?
Şahlar gözəlliyyə qul olmadımı?
Leylinin göz yaşı sel olmadımı?
Sevənin qisməti dərd imiş, Allah!

QARABAĞ DƏRDİ

Bu dərd sağalası deyil,
bu dərd qaysaq bağlayası deyil.
Bu dərd alovlanıb sönəsi deyil,
bu dərd başqa ünvana dönəsi deyil.
Bu dərd nişan alıb ürəyimizi,
bu dərd bir-bir aparır bizi.
Bu dərd oxşamayıb başqa bir dərdə,
bu dərd möhtacdır bir ər oğlu mərdə.
Hələ ki, o mərd aramızda yoxdur,
danışmaq əbəsdir.
Bu dərd bizi yıxdı,
bu dərd axırımıza çıxdı.

HƏR GƏLƏN YAZA ÜMİDLƏ BAXIRIQ

Hər gələn yaza ümidlə baxırıq,
bu yaza da ümidlə baxdıq,
bizə bir ümid qaldı.
Köçəri quşlar qayıtdı,
köckünlərimiz qayıtmadı,
arzularımız puç oldu,
bizə bir ümid qaldı.

Hər gələn yaza ümidlə baxırıq,
ümidlə veririk illəri bada.
Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Qarabağ
silinir yaddaşlardan,
gedirik unuda-unuda,
ümidlə veririk illəri bada.

Hər gələn yaza ümidlə baxırıq,
bu yaz müjdə gətirəcək bizə.
Başımız yaman qarışığıdır
gözləyirik qısılib ləkəli qeyrətimizə.
bu yaz müjdə gətirəcək bizə.

Hər gələn yaza ümidlə baxırıq,
fəxr edirik varımızla, dövlətimizlə.
əyilməz ordumuzla - qüvvətimizlə.
Gözləməkdən kor olur
gözümüzün qarası,
ancaq sağalmır
qəlbimizdəki Vətən yarası,
Vətən yarası.

XƏYALLAR ALƏMİNDƏ SÖHBƏT

Dünən xəyallara dalmışdım ki, mən,
gördüm qərib yolçu keçir önumdən.
-Eyy, yolun haradır? - sual edirəm.
Dedi: "Yoxdan gəlib, yoxa gedirəm!"
-Niyə qəmli və pərişansan?
Dedi: "De, varmı şad olan bir insan?"
-Nədir gözlərindən süzülən o yaş?
Dedi: "Köksümdəki ürəkdir, qardaş!"
-De, gəlişin nədir, diləyin nədir?
-Gəlişim, diləyim bir əfsanədir.
-Dünya nemətindən nədir qazancın?
-Dərd-kədər qazandım hey yiğin-yığın.
-Vətənin, məskənin varmidir sənin?
Dedi: "Qəlbdən başqa nəyi var sevənin?"
-Nə ilə məşğulsan, de, peşən nədir?
-Könlüm eşq aşiqi bir divanədir.
-Kimsən? Tanış gəlir söhbətin, səsin...
-Gözü kordur özünü görməyən kəsin...
Xəyal aləmindən ayıldım bu an,
Öz axarındadır, gördüm ki, cahan.

NƏSİMİ

*"Nəsiminin Bakıda ucaldılmış
heykəli sökülmüşdür" (Qəzetlərdən)*

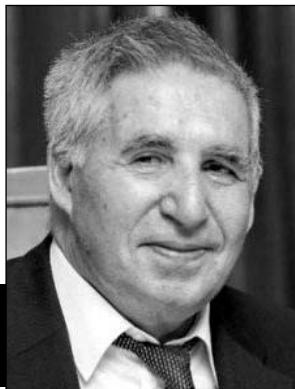
Sağlığında didərgin düşdü
obasından, elindən,
sahib durmadı oğluna vətən.
Taleyi, bəxti qara Nəsimi,
çəkildi dara Nəsimi.
Soydular dərisini diri-dirı,
qürbətdə qaldı qəbri.
Ölümü ilə də tanıdı
dünyaya yurdunu, elini,
ancaq nadanlar çox gördü
Vətəndə ucalan bir heykəlini.
Onu söküb daşıtdılar,
xəlvət bir küncə atdılar.
Bu, taleyin yazısımı?
Keçmiş, bu günü qara Nəsimi.
Cismi də, heykəli də
para-para Nəsimi.

RÜSTƏM BEHRUDİ NAĞILI

Salam verdi dar ağacına,
dar ağacı onu asammadı,
dar ağacını o, öz içindən asdı.
Ölümə "xoş gəldin" - dedi.
Ölümün üzünə gülə-gülə çıxdı,
ölümü ayaqladı, basdı.
Gecələr Tanrı dərgahına qıṣıldı,
mələklərlə görüşdü, dərdləşdi.
Dəndlər burulğanında
bir az da bərkidi, mərdləşdi,
"İblis mələklərdən gözəldi" - dedi.
İblisi mələklərin şahı sandı.
Mələklərdən yuxarı - Tanrıya doğru getdi.
Tanrıının gücsüzlüyüne yandı.
Türkçülük amalı oldu,
türkçülüyü hər şeydən uca tutdu.
Qapandı öz iç dünyasına,
həyatda özünü unutdu.

BİR ULDUZ AXDI

Bu gecə
göy üzündə bir ulduz axdi,
axdi səssiz, səmirsiz.
Göy üzündə bir ulduz azaldı,
bir ulduzun yeri boş qaldı,
yeri qaraldı.
Elə bil, əzəldən
heç olmamışdır o ulduz,
qalmadı göy üzündə
ondan bir əlamət, bir iz.
Bilən olmadı
neçə il o yaşamışdır,
nə qədər olmuşdur yaşı,
nələr görmüşdür,
nələr çəkmişdir
o ulduzun başı.
Bir ulduzun ömrü də
beləcə bitdi,
ancaq sırlı qaldı;
gəlişinin məqsədi nə idi,
hardan gəlmışdır,
indi hara getdi?
Düşündükə, duyduqca
bu cavabsız sualları,
ürəyimdən bir ağrı keçdi,
artdı qəlbimin qübarı.

QƏZƏNFƏR PAŞAYEV
professor, Əməkdar elm xadimi

NƏSİMİNİ ƏSLİNDƏ NIYƏ EDAM EDİBLƏR?

(Cahana siğmayan şairin hayatı haqqında düşüncələr)

"Bu möhtəşəm ədəbi-elmi abidənin gözəl, dəqiq, maraqlı və uzunömürlü yaranmasında bir kərpic qoyanın da, yüz kərpic qoyanın da zəhməti hörmət və təqdirlə yad edilməlidir".

Rəsul Rza

Bu tarixi sözlər Nəsiminin qəbrini Hələbdə aşkar edən, çağdaşlarımız arasında onu ilk ziyarət edən, haqqında tədqiqat aparan Xalq şairimiz Rəsul Rzaya məxsusdur. Bu kəlam, əslində, bütün tarixi şəxsiyyətlərimizin yaradıcılığı ilə məşgül olan tədqiqatçılara şairin xeyir-duasıdır. Mən Hacı Firudin Qurbansoyun "Seyid Əli Seyid Məhəmməd oğlu İmadəddin Nəsimi Şirvani" adlı çox maraqlı və yeni faktlarla zəngin məqaləsinə (Bax: "Ədəbiyyat qəzeti", 22.09.2018) bu müstəvidən baxır və qiy-mətləndirirəm. Tədqiqatçı inandırıcı dil faktları əsasında Nəsiminin Şamaxıda anadan olduğunu sübuta çalışmış və müəyyən mənada isteyinə nail olmuşdur. Alimin Nəsimi ilə bağlı Orta Asiyada türkmənlərin apardığı tədqiqatlar barədə araşdırmaları yenidir. Hacı Firudin bu araşdırma-da türkmənlərin dili ilə Azərbaycan dili və İraqda yaşıyan soydaşlarımızın dialekti arasında fonetik, leksik, sintaktik cəhətdən böyük fərq olduğunu göstərsəydi, türkmənlərin yanlış fikirlərinə qarşı dəlilləri daha inandırıcı olardı.

Maraqlıdır ki, heç bir tədqiqatçı Nəsiminin Türkmenistanda anadan olduğunu göstərməmişdir. Bundan başqa, Nəsiminin Türkmenistanda Divan nüsxəsi üzə çıxarılmamışdır.

İllərdir ki, tədqiqatçılar Nəsiminin doğum yeri barədə

qızgrün mübahisə aparırlar. Nəsiminin əsasən Şamaxıda, Təbrizdə, Şirazda, Bakıda, Diyarbekirdə və İraqda Bayat qəbiləsi (əşirəti) ərazisində, Nəsim kəndində anadan olduğunu göstərirlər.

Kərkükli tədqiqatçı, görkəmli alim Əta Tərzibaşı bu münasibətlə yazmışdır: "Rəsul Rza "Cahana siğmayan şairin qərib məzəri" yazısında İraq türkmanlarından olan məşhur şair Nəsiminin Hələbdəki məzarı haqqında gö-rüşlərini ədəbi bir dillə vəsf etməkdədir".

Mən də Nəsiminin Nəsim kəndində anadan olduğunu göstərmışəm.

Hacı Firudin yalnız Şamaxıda işlənən sözlərə arxala-naraq Nəsiminin şirvanlı olduğunu, Şamaxıda dünyaya gəldiyini xüsusi vurgulayıb.

Nəsiminin yaradıcılığında yalnız Kərkük ellərində iş-lənən sözlər də çoxdur. Məsələn: tütün (tüstü), kəpənək (yapıcı) və s.

Nəsimidən sonra İraqda - Bayat qəbiləsində dünyaya gələn, heç vaxt İraq sərhədlərindən kənara çıxmayan Fü-zuli kimi dahinin hansı zəmin üzərində bir şair kimi pərvazlanması da bizi düşündürüb ki, bu quru yerə ola bil-məzdi. Bu da mənə imkan verib deym ki, Nəsimi İraqda, Nəsim kəndində anadan olub.

Bir də ona əsaslanmışam ki, Nəsimi şairin nisbəsidir. Görkəmli ədəbiyyatşunas alim Ə.Mirəhmədovun göstər-diyi kimi, nisbə şairin adı, təxəllüsü və ya ləqəbi ilə ya-naşı işlənən sözdür ki, qələm sahibinin haralı olduğunu (yəni doğma yurdunu) bildirir. Bir çox şairlər nisbəni şeirdə təxəllüs məqamında işlətmışlər, o cümlədən də Nəsimi.

Nəsiminin doğum yeri barədə mübahisələr, görünü-yü kimi, hələ də davam edir. Hacı Firudin Qurbansoyun

yazısı deyilənləri təsdiqləyir.

Hərə məsələyə bir yandan yanaşır və fikrini təsdiqə çalışır.

Bu yazımızda tədqiqatçının Nəsiminin 1417-ci ildə Hələb şəhərində xüsusi fətva ilə amansızcasına qətlə yetirildiyi barədə qənaətlərinə də fikrimizi bildirməyi münasib bildik.

Bəri başdan deyim ki, Nəsimi ruhanilərin fətvası ilə qətlə yetirilməyib. Sovet dönəmində din xadimlərini xalqın gözündə salmaq üçün hər cür vasitəyə əl atırdılar. Hətta Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında Nəsiminin ruhanilərin xüsusi fətvası ilə diri-dirə dərisinin soyulduğu göstərilir (bax: VII cild, s.229).

Doğrudur, "ağalar və qullar dünyası"nın əksliklərini bədii sözün qüdrəti ilə aşkarlayan, məslək mücahibi Nəsiminin aqibəti, qismət payı işgəncəli ölüm olmuşdur. Lakin bu, din xadimərinin fətvası əsasında olmamışdır. Şairi siyasi baxışlarına görə məhv etmişdilər.

Bunu akademik Ziya Bünyadovun, professor Əlyar Səfərlinin, suriyalı tədqiqatçı Bəkir ən-Nasirin, Abbas Əzzavinin, Ət-Təbbəhin və başqalarının tədqiqatlarından da görmək olur.

Şairin məhkəməsi Hələbin Şeyxi, naibi, qazılardan qazısının və rəsmi qəbul olunmuş məzəhəblərin (hənəfilik, malikilik, şafilik, hənbəllilik) dördünün də nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilib. İttihəm ilə hənəfilərin qazılardan qazısı İbn əş-Şənqaşı çıxış edib. Hələbin naibi Yəşbək üzünü Nəsimiyə tutaraq: "Deyilənləri inkar edə bilməsən, səni öldürəcəm" - deyəndə İbn əş-Şənqaşı Yəşbəkin məkrli niyyətini anlayır və ittihamdan imtina edir.

Hənbəllilər şeyxi Sıhabəddin ibn Hilal məhkəmənin pozulduğunu görərək malikilərin qazısı Fətxəddindən yuxarı başa keçir. Nəsiminin öldürüləməsi barədə yazılı fətva verir. Nəsimi "kəlmeyi-şəhadət" alıb deyilənləri rədd edir. Məclisdə əyləşən din xadimləri - qazı və üləmələr fətva ilə tanış olduqdan sonra onun əsassız olduğunu və güman ki, şairin dini şeirlərini (şairin təkcə İraq Divan nüsxəsində yüzdən artıq dini şeirləri vardır) nəzərə alaraq fətvəni qəbul etməyiblər. Qazılardan qazısı Fətxəddin Şıhabəddinə deyib: "Qazı və üləmələr səninlə razı olmadıqları halda, mən sənin sözünlə durub ona necə ölüm kəsə bilərəm..." (bax: Ziya Bünyadov. Nəsiminin məhkəməsi və qətli. "Ədəbiyyat və incəsənət", 19.09.1980).

Vəziyyətin gözlənilməz məcraya döndüyünü görən Hələb canişini Yəşbək tez işə qarışır: "Sultan nəticəni ona bildirməyi, Nəsimi haqqında veriləcək göstərişi gözləməyi əmr etdi" (bax: Ə. Səfərlı, X. Yusifov. Qədim və Orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. 1982, s.193).

Suriyalı tədqiqatçı Bəkir ən-Nasir göstərir ki, Şeyx Şamil əl-İzzinin Hələbin tarixində bəhs edən çox böyük həcmli "Nəhr əz-zəhəb" ("Qızıl çayı") əsərində də Nəsimin həyatı və məhkəməsi barədə qiymətli məlumatlar vardır.

Baş qazı: "Nəsimi Əmirin istəyinə əsasən mühakimə

olunur" - desə də, qazılardan və üləmələr şairin küfrdə təqsirləndirilməsi barədə qərara gələ bilməyiblər (bax: Bəkir ən-Nasir. İmadəddin Nəsimi. "Azərbaycan" jurnalı, №9, 1987, s.170).

Beləliklə, məclis dağılıb. Misirdən - Sultan Müəyyəd dən cavab gələnə qədər şairi zindanda saxlayıblar.

Cox keçmir ki, Sultan Müəyyədən əmr gəlir. Əmrə əsasən, şairin başını kəsib dərisini soyaraq cəsədini çarmixa çəkirlər. Əmrə xüsusi vurğulanırı: Carçı car çəksin. Hələbdə yeddi gün göstərilsin. Sonra da əl-ayağı kəsilsin, bir parçası Zülqədər oğlu Əlibəyə, qardaşı Nəsirəddin və Osmanyölükə göndərilsin; çünkü Nəsimi onların inanclarını (etiqadlarını) pozmuşdur. Bunun üzərinə Nəsimi öldürülür (bax: Ə.Səfərlı, X.Yusifov. Qədim və Orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. 1982, s.193).

Demək lazımdır ki, Zülqədər oğlu Əlibəy və qardaşı Nəsirəddin Qaraqoyunlu türkman tayfalarının, Osman Qarayölük isə Ağqoyunlu türkman tayfa ittifaqının başçısı idi. Onlar Osmanlı imperiyasına tabe olan Misir sultani Müəyyədin siyasi düşmənləri idilər. Qaraqoyunlu Qara Yusif Nəsiminin qətlindən cəmi 7 il əvvəl, 1410-cu ildə Bağdadi tutmuşdu. Osman Qarayölük isə 1399-cu ildə Osmanlılara qarşı müharibədə Teymurun tərəfinə keçmiş və hətta Sivası istila etmişdi.

Guya onları Nəsimi yoldan çıxarmışdı.

Sultan Müəyyədin əmrindən göründüyü kimi, Nəsimi dinə qarşı təqsirli bilinərək öldürüləməyib. Sultan Müəyyəd Hələb şeyxi, qazılardan və din xadimlərinin rəyini qulaqardına vura bilməzdi. Onlar Nəsimini dinə qarşı çıxmada təqsirli bilməmişdilər.

Belə olan halda, Sultan Müəyyəd əsl həqiqəti açmalı olmuşdu.

Nəsimi dini əqidəsinə görə edam edilsəydi, islamın ilk illərindən üzərində bərqrər olduğu dayaqlarından birində - Suriyada məsciddə dəfn olunmazdı. Burada Nəsimiyə məqbərə tikilməzdi, adına bu gün qədər mövcud təkyə olmazdı. Hələbdə adına küçə qoyulmazdı. Bütün bunları 2007-ci ildə akademik Bəkir Nəbiyev, professor Teymur Kərimli, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Şixiyeva, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin məsul şəxsləri ilə Hələb şəhərinə Beynəlxlaq Nəsimi konfransına gedəndə şəxsən görüb qürur duymuşam. Qürur duymuşam ki, 600 il bundan əvvəl siyasi görüşlərinə görə işgəncə ilə qətlə yetirilən Nəsiminin soykökü-şəcərəsi Hələbdə zəmanəmizə qədər davam edir.

Məscid və təkyənin qoruyucusu Məhəmməd Nəsimi adlı ortayaçı bir şəxs idi. Bütün bunlar çox mətləblərdən söz açır, şairin mühiti, həyat və yaradıcılığına yeni dəyərlər prizmasından baxmaq zərurəti qoyur.

Burada kimin nə qədər iş görəcəyi fərq etməz. Nəsimi elə bir zirvə, elə bir abidədir ki, Xalq şairi Rəsul Rza demiş, onun daha gözəl, daha dəqiq, uzunömürlü yaranmasında bir kərpic qoyanın da, yüz kərpic qoyanın da zəhməti hörmət və təqdirlə yad edilməlidir...

ÖLÜMÜN NƏSİMİ ZİRVƏSİ

*Soyun, ey murdar sallaxlar, Nəsiminin tənin,
Bunca namərdi görün, bir ər qıyarlar, ağrımız.*

Həyatı da, yaradıcılığı da misilsiz qəhrəmanlıq nümunəsi olan qüdrətli şair-filosof **İmadəddin Nəsiminin** ölümü də misilsiz qəhrəmanlıq nümunəsidir. Onun edamı 600 ilə yaxındır ki, dildən-dilə gəzərək bütün nəsillərin düşüncəsini məşğul etmiş, ən müxtəlif fikirlərə və rəylərə səbəb olmuşdur. Biz 35 illik pedaqoji fəaliyyətimiz ərzində hər il şagirdlərin bir qisminin Nəsiminin faciəli ölümü ilə bağlı şübhə dolu sualları ilə qarşılaşmışıq. Onlar şairin diri ikən dərisinin soyulmasına, dəhşətli əzablara dözərək qətiyyən inildəyib yalvarmamasına, üstəlik qanı axa-axa "Ağrımız" rədifi qəzəli deməsinə skeptik yanaxırlar. Doğrudan da, bütün bunlar ağlaşıgmaz görünürlər. Əli Kərimin məşhur "Şəhidliyin zirvəsi" şeirində deyildiyi kimi:

*Altı yüz ildir idrak
çırpuñ pələng kimi,
Nərə çəkir, ağlayır,
tapa bilmir ki, bilmir
o bir sirri-xudanı:
Təpədən dirnağadək
soyalar bir adımı;
Necə ola dinməsin,
Böyük əqidəsindən
bir misralıq enməsin.*

Bizcə, bəzi faktları bir yerə toplayıb əlaqələndirsek, bu məsələ ilə bağlı hər cür şübhələr yox olar. Hamı M. Quluzadənin "Böyük ideallar şairi" kitabında (Bakı, 1973, səh. 22) **Sultan Müəyyədin** Nəsimi haqqında hökmü ilə tanış ola bilər. Həmin hökm belədir: "Dərisi soyulsun və Hələbdə yeddi gün göstərilsin. Dəllal car çəksin, sonra da əl-ayağı kəsilsin, bir parçası Zülqədir oğlu Əlibəyə, qardaşı Nəsirəddin və Osman Qarayölükə göndərilsin; çünki bu Nəsimi onların inanclarını (etiqadını) pozmuşdur".

Burada tam aydın şəkildə məhz dərisini soymaq yolu ilə edam edilmə cəzası eks olunmuşdur.

Belə vəhşi cəza nə görünməmiş hadisədir, nə də yalnız Sultan Müəyyədin ağlına gəlib. Tarixdə az-az olsa da, belə üsulla edamlar baş verib. Onlardan biri ilə Şklovskinin "Marko Polo" kitabında (Bakı, 1973, səh. 141) tanış olmaq mümkündür. Həmin hadisənin qısa məzmunu belədir: Xubilay xan öz ölkəsinin idarəsilə, demək olar ki, maraqlanmırı. Bütün ixtiyarı Əhməd adlı bir müsəlmana vermişdi: "Necə bilirsən, elə et!" Bu acgöz və namussuz adam ölkədə dözülməz şərait yaratmış, rüşvət və talama yolu ilə böyük sərvət yiğmişdi. Onun qasidləri hər yeri gəzib gözəl qız və qadınlar haqqında xəbər gətirirdi. Əhməd hətta ərli qadınları da zorla alırırdı. O, 22 il fironluq etdi. Nəhayət, əhali dözə bilməyib qıym qaldırdı və onu öldürdü. Yalnız bundan sonra ayılan Xubilay xan Əhmədin və onun 20 oğlunun saysız cinayətlərindən xəbər tutdu. O, Əhmədin 7 oğlunun daha ağır cinayətlərinə görə dərisini diri-dirisi soydurdu.

Mənbələrə görə, Sisamnes adlı bir hakim rüşvət alarkən yaxalanır. Əheməni imperatoru I Dara rüşvət almağa meyilli olan digər hakimlərə də dərs olsun deyə, Sisamnesin dərisini soydurub, kürsü üzlüyü hazırlatdırır və ondan sonra vəzifəyə təyin olunan hakimin istifadəsinə verir. Ən ağlaşıgmaz cəhət isə o idi ki, ölkənin yeni hakimi Sisamnesin doğma oğlu idi.

Mannanın ən qüdrətli şahlarından olan İranzunun ölümündən (təq. e.ə. 716 -ci il) sonra hakimiyyətə onun oğlu Aza gəlir. Aza atasının siyasətini davam etdirərək, Urartuya qarşı mübarizəsində Assuriya ilə müttəfiq olur. Buna görə də Mannanın Assuriyaya düşmən münasibəti bəsləyən Metatti, Telusina və Baqdattu kimi vilayət başçıları açıq şəkildə onun siyasətinə qarşı çıxırlar. Nəticədə onlar Azanı öldürür və taxta onun qardaşı Ullusunu götürirlər. Ullusunu taxt-tac uğrunda çəkişmələrdə öz iradəsinin əksinə olaraq, Urartu təmayüllü siyasət yeritməyə məcbur olur. O, hətta Assuriya ilə həmsərhəd olan bir neçə vilayətini də Urartuya güzəştə gedir. Hadisə-

lərin bu cür dönüşündən qəzəblənən Assuriya hökmdarı Manna üzərinə hücuma keçir. Assuriya şahı II Sarqon Baqdattunu tutaraq onun dərisini soymağı əmr edir. Beləliklə, Baqdattunun dərisini soyulur, cəsədi isə mammalılara görk olmaq üçün nümayiş etdirilir.

Roma imperatoru Valerian farslara əsir düşən zaman o həmin an öldürülür. Valerian öncə imperator Şapurun nökərinə çevrilir. Şapur onunla it kimi davranır, hətta it adı verir, 4 ayaq üzərində gəzməsini əmr edirdi. Atına minəndə isə Valeriandan kətil əvəzi istifadə edirdi. Tezliklə Şapur öz nökərindən bezir və onun boğazına ərinmiş qızıl tökdürərək edam etdirir. Sonra isə dərisini üzüb, içərisinə saman doldurmağı əmr edir. Valerianın dərisi uzun müddət mərkəzi meydanda nümayiş olunur. (© xezerxeber.az) ("Dərisinə saman təpdirmək" ifadəsi məhz belə edamların bu günə çatmış əksəsdəsidir).

Qədim farslar cinayətkarların bir dəfə edam edilməsinə icazə vermirdilər. Dərisini üzüb sağaldır, yenidən eyni cəzanı verirdilər. Sonda isə, sağaldıb, dar ağaçından asırdılar.

Zənnimizcə, belə dəhşətli edamların əfsanə olmadığına inanmaq üçün bu misallar da bəsdir.

Nəsimi belə işgəncəli və uzun müddət davam edən edama elə mətanətlə dözmüşdür ki, adı qəhrəmanlıq və dözüm rəmzi kimi əbədiləşmişdir. Həqiqətən, dərisi soyulan bir insanın nəinki çıçırib-bağırmaması, heç inildəməməsi də ağlasığan hadisəyə oxşamır. Ancaq belə olmasayı, bunun izi mütləq tarixdə qalardı. Bəs onda Nəsiminin hədsiz dözümünü necə anlamaq olar? Bizcə, bu məsələ o qədər də mürəkkəb izah istəmir. İki ehtimal irəli sürmək istəyirik:

Birincisi, Nəsimidə anadangəlmə ağrı hissini duymaq qabiliyyəti yox imiş. Cox nadir hallarda

olsa da, bəzi adamlarda ağrıya cavabdeh olan siniirlər və beyinin müvafiq şobəsi əbədi susur. Məssələn, "Macar qızı Menika heç bir ağrı hiss etmir. Bu anadangəlmədir". (Ə.Əsgərov. "Nələr olmur bu dünyada", səh.108). "Ginnesin rekordlar kitabı" dilinə, qollarının dərisinə, ətinə qarmaq keçirib ağırlıq qaldıranlar, kürəyinə keçirilmiş qarmaqlardan asılanlar və başqaları haqqında dəqiq faktlarla zəngindir. Həm də belələrinin ağlasığın bacarıqları videomateriallarla təsdiqlənir. Daha bir nümunə də qədim tarixdən gəti-rək: Etrusklar Romanı mühasirəyə alırlar. Mut-

siy adlı yeniyetmə romalı düşmən ordugahına keçərək etrusk çarı Porseni öldürmək istəyir, ancaq ələ keçir. Çar əmr edir ki, ona odla əzab verərək suisqəsдин digər iştirakçılarının adlarını öyrənsinlər. Mutsiy öz mətanətini ona göstərmək üçün tonqala yaxınlaşış əlini odun üstünə qoyur və ətinin cız-hacızla yanmasına, ətrafi yanıq ət qoxu-

sunun bürüməsinə baxmayaraq, heç nə olmayıbmış kimi çarla sakitcə söhbət edir.

İndiyədək tibb elmi, təxminən, 100 belə adam haqqında məlumatə malikdir. Ancaq qədimdən bəri heç bir ağrı duymayan adamlar, şübhəsiz ki, minlərlə olub. Xüsusi keçmişdə həkimə müraciət edənlər az olub, onların isə çox cüzi bir hissəsi hərtərəfli müayinə olunub. Sözsüz ki, heç indi də ağrı hissindən məhrum olan adamların böyük bir hissəsindən nə başqalarının, nə də özlərinin xəbəri var. Axı belə adamlar ağrı duymamaqlarını adətən çox sağlam və dözlü olmalarının nəticəsi hesab edirlər.

İkinci ehtimalımız isə belədir: Əgər Nəsimidə anadangəlmə ağrını duymamaq qabiliyyəti olmayıbsa, onda belə qabiliyyəti özündə sonradan yaradıb. İradəli adamlar müntəzəm fikri məşqlə, özünütəlqinlə buna nail ola bilirlər. Nə-

simi öz mürşidi Nəiminin faciəli edamını heç zaman unuda bilməzdi. O, yaxşı anlayırdı ki, ya öz həyatının mənası olan mütərəqqi ideologiyadan əl çəkib xətersiz yaşamalı, ya da gec-tez özünün daha ağır edamını göz altına almalıdır. O, divlərə itaətlə barışa bilməzdi. Deməli, ləyaqətli, bütün feodal dünyasını və düşüncəsini sarsıda biləcək, ona ölümsüzlük qazandıracaq bir ölümə hazır olmaq lazımdı. Buna da ancaq öz bədənində fiziki ağrı hissinə qalib gəlməklə nail olmaq mümkün idi. Qeyd edək ki, bu, o qədər də çətin iş deyil. Fikrimizi təsdiq etmək üçün Ə. Bayramovun "Qəribə psixi hadisələr" kitabından (Bakı, 1967, səh. 30-31) bir nümunə verək: Birici dünya müharibəsinin sonlarında avstralialı kimyaçı mühəndis To-Rama qumbara qəlpəsi ilə çox ağır yaralandı. Həkimlər onun vəziyyətini ümidişsiz hesab etdilər və ölürlər üçün ayrılmış palataya qoydular. Bu "ölü" həkimlərin danışığını yaxşı eşidirdi, ancaq heç kirpiyini də tərpədə bilmirdi ki, ölmədiyini anlada bilsin. To-Rama özü sonralar yazırıdı: "Bu zaman mənim daxilimdə nə isə üsyan etdi. Mən dişlərimi qıcadım və məndə yeganə fikir əmələ gəldi: "Sən salamat qalmalısan, sən ölməyəcəksən, sən heç bir ağrı hiss etməyəcəksən". Bunu mən sonsuz sayda təkrar etdim. Nəhayət, bu fikir mənim ətimə, qanıma yeridi, ruhuma hakim kəsildi. Bundan sonra mən heç bir ağrı hiss etmədim... Beləliklə, mən öz iradəmin gücü ilə sağaldım".

To-Ramanı dəfn etmək üçün aparmaq istəyəndə onun ölüyə oxşamadığını görən həkimlər dərhal müalicəyə başladılar. Cəmi iki ay ərzində o, özünütləqin yolu ilə ağrıya qalib gəlməyi elə bacardı ki, üzərində narkozsuz cərrahiyə əməliyyatı keçirildi və qəlpə çıxarıldı. Bundan sonra To-Rama özü üçün xüsusi fikri məşq sistemi hazırlanıb və ağrını duymamaq sahəsində inanılmaz nəticələrə nail oldu. Bir çox sirkərdə məharəti ni nümayiş etdirən bu "keçmiş ölü" bədəninin istənilən yerini ən yoğun iynə ilə deşərkən, hər cür işgəncəyə məruz qoyarkən nəbzi, qan təzyiqi qətiyyən dəyişmirdi, başqa sözlə, o özü istəməseydi, heç bir ağrını hiss etmirdi.

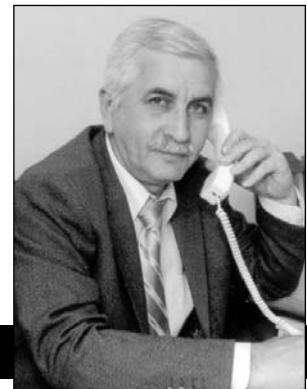
Nəhayət, skeptiklərin üçüncü şübhəsini dağıtmaga çalışaq. Nəsimi, doğrudanmı, edam zamanı al-qan içində "Ağrımaz" qəzəlini demişdir? Biz buna qətiyyən şübhə etmirik. Ancaq həmin

əsərin yaranma zamanı haqqında iki ehtimal söylemək olar. Birinci ehtimal: Dəhşətli fiziki əzablar verməzdən əvvəl Nəsimini mənəvi işgəncəyə məruz qoymaq üçün soyulma cəzası ilə edam hökmü bir gün əvvəldən ona elan edilir. Bu cəsur şair nəinki qorxmur, hətta edamını gözü qarşısında canlandıraraq bu qəzəli şifahi yaradır. Axı zindanda o, kağız-qələmdən məhrum edilib. Səhəri gün edam zamanı həmin qəzəli söyləyərək əbədiyyətə qovuşur.

İkinci ehtimal: Edam zamanı baş verən ikradır. Ağrımaz - din xadiminin (zahidin) qorxub öz sözündən qaçması (Nəsiminin qanı dəyen barmağının kəsilməsinə razi olmaması) şairin bu "murdar sallaxlara" son zərbəsini endirməsinə səbəb olmuşdur. Axı o, ağrı hiss etmirdi, ona görə də al-qan içində olsa da, bədahətən sonnunu məğrur sözünü - "Ağrımaz" qəzəlini deyir. Biz bu ehtimalı həqiqətə daha uyğun sayırıq. Çünkü bu şeir məzmunu və məğrur əhvali-ruhiyyəsi ilə Nəsiminin başqa şeirlərindən fərqlənməsə də, qafiyələrin zövqlə seçilməsi baxımdan bir qədər nöqsanlıdır (cigərlər - damarlar - bəsərlər və s.). Hətta "damarlar" sözü iki dəfə qafiyə kimi işlənib, yəni təkrarçılığa yol verilib. Nəsimi kimi yüksək ədəbi zövqə malik olan şair adı şəraitdə bunlara qətiyyən yol verməzdi. Heç bir ağrı hiss etməsə də, qanı axdırıqca zəifləyən, şüuru dumanlanmaqdə olan, ömrünə bir neçə dəqiqə qalan qudrətli şair son sözlərini mümkün qədər sürətlə deməli idi. Qafiyələrin mükəmməlliyini gözləmək üçün onun heç bircə saniyə də vaxtı yox idi.

Dediklərimizə qısaca yekun vuraq: Nəsimi ya anadangəlmə ağrı hissindən məhrum fenomen insanlardan biri imiş, ya da Nəiminin ölümündən sonra fikri məşqlər nəticəsində özündə işgəncələri duymamaq qabiliyyəti yaradıbmış. Ona görə də dözülməz əzabları hiss etməmiş, qanına boyansa da, ömrünün sonunda dünyaya "Ağrımaz" qəzəlini bəxş etmiş, öz cəsurluğu, dönməzliyi və məğrur səsi ilə orta əsrlərin zülmət səmasını bir daha şimşek kimi parlaq işığa qərq etmişdir.

Oqtay İSMAYILLI,
İsmayıllı rayonu Diyallı kənd tam orta məktəbin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi,
"Qızıl qələm" media mükafati laureati

ADİL HƏSƏNOĞLU

BƏNZƏMİR

Bu qış yenə yaylıyıbdı,
Qarı da qara bənzəmir.
Payızından sovqat qalan
Narı da nara bənzəmir.

Tumarlayır hey, Ələddin,
Çıraqından çıxmayıñ Cin.
Sülhə gəlmir ağ göyərçin,
Sarı da sara bənzəmir.

Yuva yox ki, qısılsan,
Ərən yox ki, basılsan,
Ağac yox ki, asılsan,
Darı da dara bənzəmr!

Çirkab boldu yağışında,
İlmə qaçıb naxışından,
Od yox Məcnun baxışında,
Yarı da yara bənzəmir.

Şəlalənin donub səsi,
Gəlmir çayın züzmüməsi,
Daha yanmır pərvanəsi,
Qoru da qora bənzəmir.

KARVAN YERİMƏZ

Bu qar qışın qarı deyil,
Yağdı, əriməz, əriməz.
Yağışlı gözdən süzülü,
Doldu, kiriməz, kiriməz.

Yaxşısından öndə yaman,
Nahaq haqqaya vermir aman.
Öz hayına qalib duman,
Dağı bürüməz, bürüməz.

Yovşanı quru çöllərin,
Qoxusu ölü gullərin,
Sazağa düşən əllərim,
Qarı kürüməz, kürüməz.

Dövran bizi yordu, qaşa,
Yağdan baha şordu, qaşa.
Karvanbaşı kordu, qaşa,
Karvan yeriməz, yeriməz.

SƏN NECƏ?

Havasını ciyərimə çekdiyim,
Toz-torpaqlı yollar üçün darıxdım.
Boynu büük bənövşəsi üşüyən,
O, kol-koslar, kollar üçün darıxdım.
Sən necə?

Meyvəsinə dadmaq üçün əydiyim,
Sındırdığım budaq üçün darıxdım.
Hiylə nədi, kələk nədi bilməyən,
O balaca uşaq üçün darıxdım.
Sən necə?

Yay klubu... "Ögey ana"... "Nəsimi"..."
Neçə-neçə film üçün darıxdım.
Cismim gəzən vətən burda olsa da,
Ruhum gəzən elim üçün darıxdım.
Sən necə?

TANRI VERDİ

*Mərhüm dostum, professor Əzizxan
Tanrıverdiyə sağılığında həsr olunan şeir*

Bu ömür payını verən Tanrının
Sən oldun əzizi, sən oldun xani.
İlhamını alıb "Dədə Qorqud"dan,
Sözbəsöz ucaltdın böyük dastanı.

Ulu Borçalıdan başlanan yolun,
Dərbəndə, Kərkükə gedib çıxası.
Bir cəngə girmisən "Koroğlu" ilə,
Ya sən yixasısan, ya o, yixası.

Dədə qopuz çaldı, Koroğlu qılınc,
Sən sözlə toxudun yaddaş boxçasın.
Əzminlə, səbrinlə gəzib dolaşdın,
Mahmud Kaşgarinin sənət bağcasın.

Sözün keşiyində mərdanə durdu,
Qoymadın vergüllər keçə nöqtəni.
Qəlbunə güc vedri Tanrı işığı,
Duydun Ələsgəri, duydun Əmrəni.

Arxayın yüyürür ana dilimiz,
Hələ keşikdəsən, hələ oyaqsan.
Nə qədər dilimiz yaşayacaqsa,
O qədər sən özün yaşayacaqsan.

BİLƏSƏN

Dəlisov qar yağı, qalib altında,
Günəşin həsrətin çəkə biləsən.
Əriyə qəlbinin xoş niyyəti də,
Ağappaq torpağa tökə biləsən.

Azacıq duysan yazın nəfəsin,
Sığala verəsən yerin sinesin,
Ovcunda gizlənən buğda dənəsin,
Bərəkət adına əkə biləsən.

Nəfəsin odlaya yerin təkini,
Oxuya biləsən ürəkdəkini,
Qarışqlar kimi çəkib yükünü,
Özünü fillərdən yekə biləsən.

Sevəsən daş yonub, divar hörməyi.
Eyninə gəlməyə itin hürməyi,
Cırtdannın nənəsi verən dürməyi,
Alnının tərinə bükə biləsən.

Namərd vuran yara sağalsa belə,
Dünya məhvərindən dağılsa belə,
Dəstən mağallara yiğilsa belə,
Özünü yenə də təkə biləsən.

Haqlının haqqının yeyilməyini,
Arxanca lənətlər deyilməyini,
Özünün kiməsə əyilməyini,
Nəslinin adına ləkə biləsən.

"AGILLI OL" DEYƏNLƏRƏ...

Bizi geridə saxlayan,
Elə ağılmış, qadası.
Ağlılı ol, yaxşı yaşa,
Şirin nağılmış, qadası.

Ağlıllılar düşününcə,
Dəli çayı keçmədimi?
Söylə, bizim ağlımiza,
Dəli arşın ölçmədimi?

Başını çox yükleyəndə,
Ağırlığın bədən çəkir.
Mədən irəli keçəndə,
Ürək nə dərd, nə qəm çəkir.

Yadiq yalqız qurd səsinə,
Kabablıq qoyun sevənik.
Ağlıllı daşa basıb,
Dəlinin boyun sevənik.

TƏBİƏT BİZƏ BƏNZƏYİR

Külək özünü qarsıdır,
Mehi mehə heç oxşamır.
Yağmır indi nur damcılar,
Şehi şəhə heç oxşamır.

Dodaqları cedar dəniz,
Caylaqdan su umur indi.
Dağı da qorxu bürüyüb,
Yamaca siğınır indi.

Gəlib-gedəni azalıb,
Yol, cığır izə bənzəyir.
Tanrı əl çəkib üstündən,
Təbiət bizə bənzəyir.

AĞACINDAN

(akrostix)

Ipliyi saçından hörülsə, gülüm.
Raziyam asılam dar ağacından.
Almasın, heyvasın, narın arasan,
Dərib gətirərəm yar ağacından.

Əllərində olsa bəxtim, taleyim,
Mənim də Tanrıdan olmaz gileyim.
Yəyil qulağına bir kəlmə deyim.
"Mənim gözlədiyim var, ağacından."

Mələksən, hurisən, pərisən, bəlkə.
Əlimdə talenin zərisən, bəlkə.
Dodağında gülüş yerisən, bəlkə
Ovcuma düşmüsən qor ağacından

Verdim bu ömrümü sənə pay kimi
Aparsan götür get, axan çay kimi.
Yanında hazırlam, payız, yay kimi,
Aman, sallanmasın qar ağacından.

DUMAN, SALAMAT QAL

Dostum Nüsrət Məmmədova

"Duman, salamat qal" oxuma, qardaş,
 Dağlar xəyanətdən yaralanıbdi,
 Şəmşir ocağında qalmayıb bir daş,
 Məzarı dörd yerə paralanıbdi.

Mərsiyə söyləyir nənəm Natəvan,
 Şuşa şüşə kimi cilik - cilikdir.
 Hələ ki, zəncirin buraxıb İvan,
 Levonun evində qələbəlikdir.

Tərlan oylağında ayağı şərin,
 Laçının köksünü güllələr deşib.
 Tüfəngi paslanan Soltan bəylərin,
 Ruhu qayalarda didərginləşib.

Əyin zirvələri duman, çən deyil,
 Viranə evlərdən qalxan tüstüdür.
 Boz atlar Nəbini yetirən deyil,
 Qubadlıda qalan quru büstüdür.

Üzəngi basmayan, at tanımayan,
 Ağdamı düzləyib, at çapır indi.
 "Sona bülbüllər"i ağlayır yaman,
 Bəm səsi Arifin, zil Qədirindi.

Babək qılincının pöhrələrindən,
 Cücərən cinarlar indi əsirdi.
 Zəngilan deyilən türk ellərindən
 Qalan bir həsir, bir Məmmədnəsirdi.

Füzuli ağlayır "Zabul" gözündə
 İtirib gözəllər şüx yaraşığın.
 Cəbrayılın Maral yanın düzündə,
 Sazından qan sizir Sarı aşığın.

"Bəlkə bu yerlərə bir də dönmədim",
 Söyləyib ruhları silkələmə sən.
 Bəlkə, əcəl qapdı, mən dənənmədim,
 Oğlum dənəcəkdir, sən dənəcəksən!

MƏNƏM

Tanrı qıydıqların xırıd edirəm,
 Ömrüm yonqarlanır, rəndəsi, mənəm.
 Sonu ona gedən bir yol gedirəm,
 Tanrının sevimli bəndəsi, mənəm.

Qəlbimdə İsanın, Musanın yeri,
 Mənim gözlerimdə Məhəmməd diri.
 Günah daşıyıram özümdən iri,
 Adəmin, Həvvanın nəvəsi, mənəm.

"Tövrat"da gözə nur, qəlbə çıraqam,
 "İncil"də düz sözəm, haqqə yarağam,
 "Quran"da göylərdən səsəm, sorağam,
 Dinlərin birinci səhifəsi, mənəm.

Məndən öncəkilər çatıb mənzilə,
 Məndən sonrakılar yol gəlir hələ,
 Bu doymaz yerlərə yem olsam belə,
 Göylərin yaşamaq həvəsi, mənəm!

SƏKSƏN YAŞIN UCALIĞI

Vətən qeyrətli, torpaq qüdrətli RƏFIQƏ

"Dünya müdrik fikirli insanların üzərində bərqərar olub" - nə vaxtsa hansısa filosof tərəfindən deyilmiş bu fikir yaradıcı insanlar tərəfindən tez-tez xatırlanır, çünkü bu yaradıcı insanlar minlərlədir, bəlkə də milyonlarladır, adəm övladı olaraq bir-birlərinə oxşasalar da barmaq izi kimi müxtəliflərilər, müxtəlif fikirlidirlər.

Təbiətin bir hissəsi olan insan təbiətlə tam vəhdət təşkil edir; dünyaya gəlir, böyükür, özünü tanır, ətrafında və xəbər tutacağı qədər dünyasının müxtəlif yerlərində baş verən hadisələri duyur, öyrənir və... qiymətləndirir.

Bu, hamı üçün belədirmi?

Əlbəttə ki, hamı üçün eyni ola bilməz. Hamı üçün eyni olmadığı kimi hamı tərəfindən eyni cür duyula və eyni cür də qiymətləndirilə bilməz. Odur ki, biri rəssam olaraq firçası ilə çəkir, biri aktyor olaraq obrazlara girir, onların həyatını canlandırır, biriləri də şair-yazıcı olaraq misralara düzür.

Mən deyərdim ki, ən çətin və bəlkə də ən böyüyü elə misralara düzəmkədir. Çünkü misralar lap sonralar da milyonlar tərəfindən oxunur, qavranılır, bəhrələnilir...

RƏFIQƏ MƏMMƏDOVA milyonlarla oxucusu olan xoşbəxt insanlardan biridir. Çünkü onun yazdığı əsərlərin lirik və epik qəhrəmanları həyatıdır, pakdır, səmimidir, ən əsası da uşaqlar üçündür. İnsan hansı yaşda olursa olsun uşaqlığından bir addım o yana gedə bilmir. Hər dəfə uşaqlığının xoş təsadüflərini xatırlayır və bir anlıq da olsa həmin anların ləzzətini yaşamaq üçün geriyə qayıtmak istəyir.

Neçə illərdir ki, ədəbiyyatda məchul bir sual mütləqi-hakimdir: "Niyə millətləri ram eləyən yəni, müasir nağıllar yaranır?" Doğrudan da neçə min illərdir ki, "Məlikməhəmməd"i, "Cırdan"ı və "Simurq quşu"nu dönə-dönə oxuyuruq, öyrənirik, oxuduruq, öyrədirik. Nəsillər dəyişir, əlində qələmi külüng kimi çalanlar ellər dolaşan, dillər əzbəri olan, toylarda saz əlində meydan sulayan aşıqların dilindən düşməyən yeni miflər, əsatirlər, dastanlar, nağıllar yarada bilmirlər.

Bu məsələnin yalnız bir mütləq cavabı olmalıdır: "İnsan uşaqxasiyyəti ola bilər, amma heç vaxt dönüb uşaq ola bilməz!" İnsan yaranışından üzübüri inkişaf edib, böyükür, gələcəyə doğru irəliliyir, o, heç vaxt geriyə dönə, keçmişinə qayıda bilməz. Nağılların, dastanların yaranışı kökümüzə, keçmişimizlə bağlıdır.

Rəfiqə xanım haqqında yazmaq gerçəkdən çətindi. Ona görə çətin deyil ki, gərək onun bütün kitablarını oxuyasan, qavrayasan, səciyyələndirəsən. Ona görə çətindi ki, gərək uşaq dünyasının məziyyətlərini bütünlük biləsən. Bunları bilmək özü çətindir. Çünkü hər bir fərdin öz uşaqlıq dünyası olub. Elələri də var ki, ümumiyyətlə uşaqlıq keçirməyiblər, zamanın və mühitin məngənəsində əzilərək bərkiyib, bərkidikcə möhkəmləniblər, böyüyüblər, kişiləşiblər. Onlara uşaq dünyasını dərk etmək çətindir, ömrü boyu da ən böyük arzuları uşaqlaşmaq olub, uşaqlıqdan dördəlli yapışıblar. Rəfiqə xanımı hansı səbəbdür uşaqlarla bağla-

yan, bunu deyə bilmərəm. Ancaq onu bilirəm ki, Rəfiqə xanımın qəlbində BİR UŞAQ DÜNYASI yerləşir və o, əsərlərinin əksəriyyətini uşaqlardan və elə uşaqlar üçün yazıb.

Yaradıcı adamların, əsl sənətkarların tərcüməyi-halı özü bir sənət əsəri kimi tədqiqat obyektidir.

"Ədəbiyyatımızda uşaq şair və yazıçılarını barmaqla saymaq olar. Onlardan biri də Rəfiqə xanım Məmmədovadır. Çox çətin bir dövrdə - yurdumuzun başı üzərində qara yellər əsəndə, repressiya qılınclarının soydaşlarımızın başına endiyi bir zamanda, 1938-ci ildə dünyaya gəlib. Alnına iki müharibənin dəhşətlərini yaşamaq qədəri, qisməti yazılıb.

Cəbrayıl rayonunda anadan olub. Sonradan ailəliklə Füzuliyyə köçüblər. Atası Allahverən kişi Böyük Vətən müharibəsinə gedib, amma geri qayıtmayıb. Ata itgisinin ağrıları erkən yaşlarından qəlbində nisgilə çevrilib. Yazıçının "Mənim şahinim" əsəri də Böyük Vətən müharibəsinin qəlbimizə vurduğu yaraların şirimplarıdır.

Əsaslı şəkildə yaradıcılıqla ötən əsrin 70-ci illərindən məşğul olmağa başlayıb. Elə başladığı vaxtdan da o vaxtın dövrü mətbuatında mütəmadi olaraq əsərləri ilə çıxışlar edib. 1984-cü ildən Azərbaycan Dövlət radiosunda hekayələri səsləndirilməyə başlayıb. Ömrünün səkkizinci onilliyində müəllifin kürəyi arxasında ondan çox samballı kitabı boylanır. Həyatının ahil çağlarında da yazır, yaradır və indiki dövrün mətbuatı Rəfiqə Məmmədovanın qələm məhsullarını məmənliyətlə çap edirlər.

Bütün bunlar öz yerində...

Onu da demək lazımdır ki, Rəfiqə Məmmədova şahidi olduğu Qarabağ müharibəsinin ağrılarını da, ədalətsizliyə, haqsızlığa meydan oxuyan yazıçı qəzəbi, hikkəsi ilə qələmə alır..." Bu sətirlər FARİZ ÇOBANOĞLU'nun Rəfiqə Məmmədovanın həyat və yaradıcılığına həsr etdiyi "**SÖZÜN RƏFIQƏSİ**" kitabındandır.

Rəfiqə Məmmədova yaradıcılığına bir çox nüfuzlu qələm sahibləri müraciətlər etmiş, dəyərli fikirlərini ifadə etmişlər. Mətbuat Şurasının sədri, Millət vəkili Əflətun Amaşov, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Uşaq ədəbiyyatı bölməsinin sədri Qəşəm Nəcəfzadə, tanınmış jurnalistlərdən Rəhim Hüseynzadə, Əfsanə Bayramqızı və adlarını çəkmədiyimiz kimlər... kimlər Rəfiqə Məmmədovanın yaradıcılığından bəhs etmişlər. Lakin Fariz

Çobanoğlu Rəfiqə Məmmədova yaradıcılığının böyük bir hissəsini öyrənmiş, ayrı-ayrılıqda səciyyələndirməyə cəhd göstərmişdir. Odur ki, adıçəkilən monoqrafiyaya göz gəzdirmədən Rəfiqə Məmmədova haqqında nəsə yazmaq ədalətsizlik olardı.

Zaman işiq sürətindən də yüksək sürətlə, bir göz qırpmışında ötüb keçir, hər gün qarşında tarixin yeni səhifələri açılır. Hadisələr bir-birini elə sürətlə əvəzləyir ki, geriyə baxmağa macal tapşırsan. Yaşanmış hadisələr geridə qaldıqca onların əsl mahiyyəti üzə çıxır, lakin onlara nəinki qiymət verməyə, əhəmiyyət verməyə belə vaxt qalmır. Bununla belə hər bir millətin müəyyən təbəqəsi tapılır ki, necə deyərlər, iki daşın arasında macal tapıb ən başlıca hadisələri seçib onları qeyd edə bilsinlər. Rəfiqə xanım Məmmədova belələrindən biridir. O, qələmə aldığı kiçik həcmli hekayələrində, hətta şeirlərində dağ çayı kimi həmin sürətlə axıb gedən ZAMANIN ən mühüm, ən ümdə hadisələrini özündə əks etdirən parçaları qeyd etməyi əsas missiya sayıb.

Rəfiqə xanımın yaradıcılığının böyük əksəriyyəti uşaqlara həsr olunsa da bir neçə samballı əsəri vardır ki, onlar da böyüklər üçündür. Rəfiqə Məmmədova özü bu haqda belə deyib: "Məni uşaq şairi kimi tanışalar da böyüklər üçün də çox həvəslə həyatı detalları əks etdirən əsərlər yazmışam!"

Rəfiqə Məmmədovanın "Könül" romanı və yuxarıda qeyd etdiyimiz "Mənim şahinim" povesti buna gözəl nümunədir.

"Könül" romanı Azərbaycandan kənarda da şöhrət qazanıb. Bir vaxtlar İranda və Türkiyədə, o cümlədən bir çox başqa türkdilli xalqlar arasında böyük marağa səbəb olub.

"Mənim şahinim" povesti Böyük Vətən müharibəsinin bir xatirəsidir.

Rəfiqə xanımın bütün yaradıcılığında təbiətlə vəhdət hiss olunur. Təbiətə bağlılıq, təbiətə doğma bir istək, əvəzsiz sevgi onun bütün əsərlərinə sirayət edir.

Rəfiqə xanım Məmmədova təbiətə bağlılığından, təbiətlə vəhdətindən güclüdür, vətənpərvədir, vətənin qeyrətli vətəndaşıdır. Onun əsərlərindəki məlhəm, istiqanlılıq, doğmaliq təbiətin ona bəxş etdiyi sevginin təzahürüdür, təbiətin enerjisidir.

Xuraman MİRCƏFƏROVA

SÜLEYMAN ABDULLA
Azərbaycan Yazıcılarının üzvü

ZAMAN LAĞIMI

Burdan o yanası sabah deyil... bəs,
Niyə axşama da oxşamır nəsə?
Sonu yox səfərə yol qısa düşməz,
Nə uzaq uzaqdır, nə yaxın kəsə.

Döyəcər havadır qarışan qəmə,
Mürgülü cığırın ən düzünü tut.
Üşүyən gözlərin batar şəbnəmə,
Çiçəkmi ağlayıb, buludmu, - unut!

Yatsan, - yuxu deyək, oyaqsan, - nağıl,
Soyuqda cəhənnəm tiyanı olmaz.
Düşsən şər vaxtına, qəzasını qıl,
Sübənən çəkən namazın ziyanı olmaz.

Xəzri də adamtək fikri qarışq,
Elə düzünə get, səmtini azsan.
Nə olsun, kölgəndir üfüqdəki şıq,
Qəfil döngələri sən tanımazsan.

Üst-başın torpaqdır, ayaqqabın gil,
Dayanmış saatdan enib qur sonu.
Yolların hamısı yerüstü deyil,
Düşsən, lağım var ki, sonsuzdur sonu.

Zamandan səsimə bir zülmət yol var,
Səsim qaralsa da sözüm ki, ağıdır.
Qatarın fitini tanımaz yollar,
Sonuncu duracaq unudulmaqdır.

Di dur, bir lağımlıq səma rəsmi çək,
Bir kölgə sol saxla işıq sağında.
Bir az darixmaqdır, bir az pəsinmək,
Tənhalıq qurd kimi ulamağında.

DEMƏLİ...

Həbəşdən qarasa taleyin, küsmə,
Adın qul deyilsə, ağsan, deməli.
Kefin kök olanda ölsən, eybi yox,
Canın ağrıyırsa, sağsan, deməli.

Xeyir ümidsizdi, güvən şərə sən,
Çıxdın ölümlərdən neçə kərə sən.
Bisütun dözməyən zərbələrə sən,
Dözə bilmisənsə, - dağsan, - deməli.

Düşməz zülmətlərin rəngi saçına,
Yolun düyüñ vurar varacağına.
Gülüb, gedirsənsə dar ağacına,
Bu nahaq dünyada haqsan, deməli.

08.07.2018.

QOROSKOP

Bizim qaraçılıq işimiz olmaz,
Ovuc oxutmağa rəmmala gedək.
Nə molla taparıq, deyək, - dua yaz,
Nə də yetişərik kamala, - gedək.

Pişik ölçüsündür pozuq əhvalın,
Uğur qara gedən yol xəta olar.
Quyruğu mütləqdir biz baxan falın,
Dönüb ulduzumuz kometa olar.

Bəzən doğru çıxar yuxuyozmalar,
Nə olar, arada sevin, şən danış.
Eh, fala baxmağa nələr, nələr var,
Qumardan, təsbehdən, kofedən danış.

Şərq nədir, qərb nədir... şimal düşər bəd,
Cənubda görücü qarı var, - baxar.
Qoşa Qloba*lar eyləyir qələt,
Bizim falımıza "fatı"lar baxar.

Köhnə nağıllara inanaq, barı,
Sönmüş lampamızda gərək cin olsun.
Çaşar bizə baxıb hind yoqaları,
İstər yapon olsun... istər cin olsun...

Lap kral olsaq da, bizlik deyil taxt,
Bəxtimiz dayazdır, sevgimiz dərin.
Biz şərq adamıyiq, düz çıxmaz heç vaxt,
Tale qoroskopu druidlərin.

09.07.2018

MİLLİ NAĞIL

Nağıldır yixılıb quyuya düşmək...
Qaranlıq dünyanın zülməti göz-göz.
Qılinc qəbzəsinə atəş rəsmi çək,
Kəndiri kəsilmiş, təndiri köz-köz...

Düşdükcə üst qata çıxır istilər,
O mirtiq, o göygöz, o kürən kimdir?
Üzü sönməyədir kül altında şər,
Quyunun dibini üfürən kimdir?

Qalib ovuldumu dizindəki daş,
Sütunu sindimi kürə tağının?
Dərinə düşdükcə istiyə tablaş,
Alova nə dəxli, qışqırmağının?

Qurşaqdan, cıdadən nə çıxar, axı,
Qızıla, qızlara, kim vurğun oğlan?
Yandırmaq istəsən, səndə var, axı,
Tükünə kibrit çək Simurğun, oğlan?

Canı şüşədəki quşdur, - qır, amma,
Dirəyi qızılmış bu məhbəs evin.
Saçıdan asılan tavandır, amma,
Qırxgündük yuxusu qarışib devin.

Eşqin ünvanını göstər qızlara,
Kələk gəldiyini devə unut, çıx.
Durub hüzurunda qoçlar... ağ-qara,
Qızıldan-gümüşdən yükünü tut, çıx.

Haraya üz tutsan zülmətdi hər yan,
"Qa" yeyə, "qu" içə ucəni min, gəl.
Varmı bu dünyada düşəsi ünvan,
Hələ ürəyində qalıbsa kin, gəl!

Bilirsən, fələyin bəxt bölgüsü var,
Kim bilir, axırda kimə nə düşüb.
Dünyada baş verən bütün davalar,
Qızıl almaların üstündə düşüb.

Bir dərdin dərmanı başsız sürüyüdü,
Yamanca çıxartdin yadı başına.
Qoluna vurdugun qul möhürüyüdü,
De, - "adı başına, dadı başına".

Ata-qardaş imiş düşmənin, yarı,
Doğma kəllələri divarlara düz.
Ağ libas geyinib, kəs boyunları,
Vurulan özümüz, vuran özümüz...

Biz ki, qurban etdik Şimala Şərqi,
Təki sığınmağa yad qala olsun!
Nağıl qəhrəmanı kimdir, nə fərqi,-
Məlikməmməd olsun, Nərbala olsun!

05.07.2018

ÜMİD VƏTƏN

Sərhəd dirəyində qurtarmaz Vətən,
Atəşdə üzməkdi Arazi keçmək.
Özündən keçəndir özünə dönən,
Olma üzüntülü, narazı keçmək.

Bir kafir, bir mömin əfi ilanmış,
Tağlardan asdlar şərin rəsmini.
Atdılar, - dinsizlə imanı yanmış,-
Atəşlərə Xudafərin rəsmini.

Nə vaxtsa düz çıxar qəlbimə daman,
Olar dərd zamanın sonda şən günü.
Əlbət ki, vaxt gələr dənər bayrama,
Yanan körpülərin keçilən günü.

Sevgin böyükdüsə, inam ilə gəz,
Sevənin üzünə taleyi gülər.
Ümiddən düşməsən, yol əsirgəməz,
Geri qayıtmaga yanmış körpülər.

2002

TÜTÜN ADAMLAR

Siqaret kimidir bəzi adamlar,
Könlün istəyəndə ata bilməzsən.
Gözünü çıxardar acı tüstüsü,
Dadına şirinlik qata bilməzsən.

İçinə çəkdiyin dərdmiş qüllabı,
Acısı burulub burnundan çıxar.
"Canımsan" dediyin dostlar bilirmi,
Canın dost çəkəndə candan can çıxar?!

Sökər ciyərini tüstüsü dərd-dərd,
Atəsi çəkdiyin yolu yandırar.
Ümid bağladıqın çıxar boş qutu
Əllərin kibriti dolu yandırar.

Zəhəri ziyanmış həssas ürəyə,
Tökməz ətəyindən daşı ağrlar.
Canın meydan olar göy öskürəyə,
Hopar bədəninə naşı ağrlar.

Alnının təri buz, çökər buza diz,
Hər kəsin xoş halı nəhs sənə düşməz.
Adam hər yetənə deməz dost-əziz,
Hər tütün dediyin sinənə düşməz.

Qırılar, tövşüyər sinəndə səsin,
Zilin bəmə enər, pəsin qaralar.
Sökülər ciyərin incə yerindən,
Nəfəsin təngiyər, səsin qaralar.

Az sümür, at yerə, dabanınlə əz,
Çəkənin son hortum dəmi var, dostum.
Vallah, ayağının tozuna dəyməz,
Siqaret kötüyü adamlar, dostum.

02.07.2018.

QURBAN OLASI

Olan oldu, keçən keçdi,- durub, yu əl-üzünü,
Ağlamağın yeri deyil,- nəyin yeridir, axı?
Bir dualıq inam qalıb, bir ümidiq niyyət var,
O tutduğun dilək var ha,- qəbul etməz pir, axı!

Fitrə umur sərçələrin çinədanı əlində,
Ovuc-ovuc səpiləcək ətəkdə dən özünsən.
Qiyamətdə çan atarsan nəzir-niyaz verməyə,
Baxarsan ki, qurbanlıqda sədəqə sən özünsən.

Anlayanda tüstü çıxar təpəsindən adamın,
Devlər üçün qızardırmış küpəgirən təndiri.
Daha gəlməz kötük üstə bülövə pas qəməlti,
Xəbərsizdir qurbanlığın kəsiləndə kəndiri.

Sabah tezdən ağrı dolar köksünə ah çəkənin,
Dan yerini alıb gedər qürub üzü qibləyə.
Yeddi qapı dolaşib da pay vermək var, bilirsən,
Axşam vaxtı səcdə edən durub üzü qibləyə.

Küt bıçağın tiyəsini gözün çoxdan alıb al,
Dilək tutan nə bilsin ki, gələn günə qan damar.
Bəbəklərin üfüq kimi bulud-bulud qızarmış,
Di, ağlama, bəbəyindən göy üzünə qan damar.

UZAQLARIN HƏSRƏTİ

Kövrəlməyə səbəb yox, kasıbçılıqdı gülmək,
Göyəmlərin kölgəsi yerdə küləklə oynar.
Mənim də ürəyimə bir yarpaqlıq ümid çək,
Cünki, tumurcuqların xəzəlinə hələ var.

Quzulayan havadan nəmi duyдумu canın?
Qarışib alatoran göz ucunda ağ-qara.
Kim nə bilir, nə çekir tavarı bir daxmanın,
Qırıq-qırıq inləyir pəncərədə ciğara.

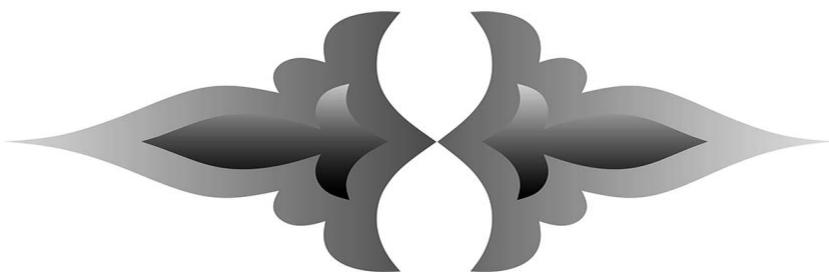
Çox vaxt yixılır kümən içindən yoxluqlara,
Darıxmaq gözəl olur ucuq, köhnə dam üçün.
Görüşünə gəldiyim həyətin qanıqara,
Əllərini cibindən çıxarmaz salam üçün.

Eynəyini silməyin baxana göz dağıdır,
Yeli yengəsiz qalıb oyununda bir bağın.
Keçənə güzəşt demək şərtin pozulmağıdır,
Daha mənası yoxdur dolub-ağlamsınmağın.

O həyat deyilən əks əyri düşüb doğruya,
Öyrəndik düz olmayı, sonda qalmağı düzədə.
Biz dərindən bilirdik çəp baxılr oğruya,
Üzüyola adamlar unudar yolu üzədə.

Bir ömürdü yaşadıq bir az payız, bir az yaz,
Nə canımız dincəldi, nə də könlümüz rahat...
İçimizdə dərd qala,- divarları aşılmaz,
Nə səndə həvəs qalıb, nə məndə sağ islahat.

27.01.2019.

GÜLNAZ ABDULLAYEVA

MƏLƏK

(novella)

Bu gün onlar görüşəcəkdilər. Nəhayət ki, qadın onunla görüşməyə razılıq vermişdi. Dənizkənarı Milli Parkda yenicə açılmış restoranda baş tutacaqdı bu görüş. Dünən dostundan borca iyirmi manat pul almışdı. Maaşa hələ çox vardi. Bayram olduğu üçün maaşlar tez verilmişdi. Kişi maaşı alan kimi banka qaçmış, əvvəlcə aylıq borcunu ödəmişdi. Evin xərclərini çıxandan sonra cibində cəmi on iki manat pul qalmışdı. Sevinirdi ki, otuz iki manatı var. Bu pulla babat yeyib-icə bilərdi. Gözləyirdi. Dəqiqələr yaxınlaşdıqca narahatlığı artırıldı. Özünü gəncliyində olduğu kimi hiss edirdi... İkili hissələr burulğanına düşmüdü. Şəkildən valeh olduğu, mehriban qayğıkeş bir insan...

Amma 72 yaşlı qadının sosial şəbəkədə olma səbəbini öyrənmək istəyirdi bu gün...

Qadın onun üçün büsbütn sirlər dünyası idi...

Deyəsən vurulmuşdu bu 72 yaşlı qadına...

Otuz dörd il əvvəl indiki arvadı ilə ilk görüşlərində belə hiss etmişdi özünü. Kənara çəkilib siqaret yandırdı.

Son günlər maddi durumu getdikcə çətinləşirdi. Ailənin bütün problemləri onun üstündə idi. Hövsələsiz olmuşdu. Və belə bir vaxtda sosial şəbəkədə bir qadınla tanış oldu. Əvvəlcə qadının profildəki şəkilinə görə ona dostluq göndərmişdi.

-Salam. - Yazdı qadına. - Dostluğumu qəbul etdiyinizə görə minnətdaram.

-Buyurun! - Yazdı qadın.

-Necəsiz?

-Təşəkkürlər! - cavabı çox tez gəldi.

Cox istəyirdi qadın da onun necə olduğunu soruşsun. Soruştmadı. Köksünü ötürdü. Əli əsəsə:

-Düzdür, qadından yaş soruştazlar, neçə yaşınız var? - birtəhər yazdı.

Aldığı cavabdan diksindi:

-72

-Bəs o profildəki şəkil...?

Qadın gülən smayl göndərdi:

-Onu internetdən yükəmişəm.

-Düz eləmisən...

Sonrakı günlər sosial şəbəkəyə girən kimi qadının səhifəsinə girir, bir cümləni, bir nöqtəni belə nəzərdən qaçırmırıdı. Statuslar, şeirlər xoşuna gəlirdi. Amma nəsə ona rahatlıq vermiridi. "Yaş söhbəti". Şəxsidə tez-tez qadınla həmsöhbət olurdu. Hiss edirdi ki, bu, yaşlı qadının hər sözündən kübarlılıq, ləyaqət yağır. Qadın onu dinləyir, özü isə çox az danışırı...

Artıq ildən yuxarı idи danışırıllar. Demək qadın bir yaş da qocalmışdı. Ürəyi sıxlırdı. Qadının ailəsi haqqında verdiyi suallara cavab ala bilmirdi. Təkcə nəvələrinin böyük olduğunu demişdi ona qadın. Hiss edirdi ki, bu qadına ehtiya-

cı var. Dinləməyi bacarırdı. Sözləri onun tarıma çəkilmiş əsəblərinə su çiləyirdi sanki... Problemlərini bilirdi artıq o qadın. Dünən isə qadın söz vermişdi ki, onunla görüşəcək. Görüş yerini də özü demişdi. O, bu restoranın adını ilk dəfə eşidirdi. Cibindəki pul yadına düşdü. Heç özü də bilmirdi qoca qadınla görüşüb ona nə deyəcəkdi? Bu görüş onun nəyinə lazım idi, heç özü də bilmirdi.

Yanında maşın saxladı. Başını qaldırıb baxdı. Sürəcü xarici maşından düşüb arxa qapını açdı. Ucaboylu xanım düşüb ətrafa baxdı. Kişi diksindi, əlindəki siqaretin kötüyüni zibil qutusuna atdı. Diqqətlə qadına baxdı. Bu o, idi. Profildə şəkli olan qadın. Qadın yaxınlaşdı:

-Siz.....?

-Bəli, mənəm.

Maşının sürücüsü diqqətlə onlara baxdı. Qadın əli ilə restoranı göstərdi. Kişi diksindi. Qadın irəlidə gedir, kişi cibindəki pullara toxunur, onların yerində olub-olmadığını yoxlayırdı.

Kişi hiss etdi ki, sürücü arxalarınca gəlir. Budur, o, irəli keçib qapını açdı. Restoranda lövhəcik qoyulmuş stola yaxınlaşdırılar. Dərhal əlində menyu tutmuş ofisant onlara yaxınlaşdı. Kişinin ürəyi əsdi. Restorana göz gəzdirib "ah" çəkdi. Özünü qınadı. Sürəcü bir stol aralıda oturub yemək sifariş verdi. Kişi udqundu:

-Düzünü desək, mən heç acımadısam. - Bunu o, yalan dedi.

Qadın gülümsədi:

-Yeməlisiz... Nə vaxt idi mənim kimliyimi bilmək istəyirsiz... Budur, mən gəldim!

Kişi çəşib qalmışdı.

- Siz o qadının nəyisiz? Fbda danışdığını qadının...

Qadın gülümsədi.

Kişi istədi qadının ailəsi haqqında soruşsun. Soruşmadı. Qadına baxdı. Qara gözləri, uzun kirpikləri gözəl simasına yaraşlıq verirdi. Sürəcü heç onlara tərəf baxmırı da. Bir azdan stolun üstünə yeməklər düzüldü. Kişi bir yeməklərə baxdı, cibindəki pulu xatırlayıb köksünü ötürdü. Anı nə fikirləşdisi gülümsədi. Ad gündündə kürəkəni ona telefon bağışlamışdı. Onu gizlincə ofisanta verəcəyini fikirləşdi. Maaşda pulu ödəyər, telefonu qaytarardı. Rahat nəfəs alıb əlini

yeməyə uzatdı.

Hərdən gözaltı qadının yemək yeməyinə baxırdı. Ona elə gəlirdi ki, bu qadın Mələkdir, göylərdən enib. O qadına, qadın isə qarşısındaki şirə süzülmüş piyaləyə baxırdı. Bu qadını təkcə şəkildən yox haradansa tamıydı... Bəs haradan?

Kişi yeyir, qadın isə kədərli gözlərlə onun başı üstündən qarşısındakı divara baxırdı. Kişi arxaya qanrılib qadının baxdığı istiqamətə baxdı. Qadın divardan asılmış tabloya baxırdı. Rəsmidə firtinalı dəniz və sahildəki qayalıqda dayanıb həyəcanla dənizə baxan qadın təsvir olunmuşdu. Qadın gözləyirdi. Kimi?

Sükutu qadının səsi pozdu:

-Bilirsiz, əslində sizi bura çağırmaqdə məqsədim var... Sizə bir iş təklif etmək istəyirəm... Mən rəssamam. Payızda sərgim açılacaq.

Kişi çəngəli boşqaba qoydu. Maraqla qadının nə deyəcəyini gözlədi.

-Mən sizin portretinizi çəkmək istəyirəm. Bunun üçün gündə bir neçə saat qarşısında əyləşməlisiz. Sizə avans kimi min manat verəcəm.

Kişi udqundu. Yuxuda olduğunu zənn etdi. Yox, bu yuxu deyildi. Qadın çantasından zərfi çıxarıb kişiyə uzatdı.

-Bəs işə nə vaxt başlayacaq?

-Mən sizə yazaram.

Sürəcü ofisanta nəsə dedi. Ofisant az keçməmiş qayıdıb hesabı ona uzatdı. Sürəcü hesabı ödəyib xanıma baxdı. Qadın ayağa qalxıb restorandan çıxdı. Kişi yuxuda olmadığına əmin olmaq üçün qolunu çımdıklədi. Yox, yuxu deyildi... Qadın incə əlini uzadıb sağollaşdı:

-İnanıram ki, uğurlu bir iş alınacaq.

Sonra maşına minib uzaqlaşdı. Kişi fəxrlə əlini seyrəkləşməkdə olan saçlarında çəkdi. Görəsən, qadın onu necə çəkəcəkdi? Hansı vəziyyətdə? Əlindəki zərfi bərk-bərk sıxdı.

Evə qayıdıb kompyüteri yandırdı. Mesaj quṭusuna girib bayaq deyə bilmədiklərini yazdı qadına. İstədi ondan çox xoş gəldiyini də yaysın. Qadın orada deyildi. Bütün gecəni qadını gözlədi.

Sonrakı günlərdə də belə oldu.

Amma qadın bir daha görünmədi. Mələk sanki öz yerinə - göylərə çəkilmişdi.

HARAM TİKƏ

(hekayə)

Sevimli qadınını itirəndən sonra bütün mehr-məhəbbətini Gülyaza salmışdı. Ciyərparasına bəslədiyi böyük məhəbbəti heç kimlə paylaşmaq istəmirdi. Məhz bu səbəbdən də "Evlən, ay Famil, uşağa ana lazımdır" - deyənlərə narazılıqla baxar, tez həmin yerdən uzaqlaşardı.

Vəzifə sahibi olan Famil hamiya əvəzsiz yaxşılıq edirdi. Bir gün yanına kənddə yaşayan Mirəli kişi gəlir. Famili görcək səsi titrəyir, oğlunun şərlənib həbs edildiyini, qonşunun onun oğluna böhtan atdığını göz yaşları içərisində danışır. Qocanı dinlədikdən sonra telefonu qaldırıb kiminləsə danışır. Və həmin axşam kişininin 21 yaşılı oğlunu həbsdən buraxırlar.

İllər keçir. Familin ciyərparası böyüyüb gözəl bir qız olur. Təkcə gözəlliyi deyil, ağıl-kamalı, qabiliyyəti hər yerə yayılır. Famil vəzifədə olmasa da, yenə də hamiya əl tutur, xeyirdə - şərdə başda otururdu. Qızı universitetdə təhsil alırdı. Amma son vaxtlar maddi cəhətdən əziyyət çəkirdi. Qaz, işiq pulunu vaxtında ödəyə bilmirdi. Məhz bu səbəbdən bir neçə dəfə qaz idarəsinin işçiləri ona xəbərdarlıq etmişdilər. Bir gün kəndə səs yayıldı ki, qaz sayğacları dəyişdirilir. Bazar günü idi. Bir dəstə kişi həyət qapısını döydülər. Famil qapını açdı. Gələnlərin arasından ucaboylu 40-45 yaşlarında kişi irəli keçib Familin əlini sıxdı:

-Salam, Famil dayı. Məni tanıdız?

Famil diqqətlə kişiyə baxdı. Nədənsə tanımadı.

-Mirəli kişinin oğluyam... Rəsul. Vaxtı ilə məni böyük bələdan qurtarmışız...

Famil yalnız indi tanıdı onu.

Rəsul yanındakı oğlana baxdı. Oğlan əlindəki dəftərə baxıb ona nəsə dedi. Rəsul Familə baxdı:

-Famil dayı, sabah gəlib saygac qoyacağıq...

Dedi və getdi. Ertəsi gün yenidən gəldi. Famili kənara çəkdi:

-Famil dayı, vaxtı ikən siz mənə böyük köməklik etmisiz. Siz olmasaydız mən məhv olmuşdım. Bilirəm sizin qaza borcunuz var. İstəyirəm sizə yaxşılıq edim - əlindəki saygacı göstərib sözünə davam etdi - bu saygacı sizin üçün quraşdıracam. Saygacın rəqəmləri dəyişməyəcək. Bunula da qaz pulundan azad olacaqsız.

İstədi həyətə keçsin. Famil onun qarşısına keçdi:

-Ayaq saxla, oğul... Mən bu vaxta qədər haram tikə yeməmişəm, yemərəm də... Dövlətdən oğurluq etmək haramdır, oğul. Qaldı qaza olan borcuma, onu ödəyəcəyəm... Sözün yoxdurşa, mən gedim...

Ağır addımlarla həyətə sarı döndü. Bir neçə addıml gedəndən sonra:

-Sən onda cinayətkar deyildin, deyə sənə kömək etdim. Arxayın ol, saygac yazan pulu ödəyəcəm. Bizə haram düşmür.

Famil sağollaşıb həyətə keçdi. Rəsul onun dalınca uzun müddət baxdı.

SABİR ZAMANLI

DÜNYANIN ÖZÜ DƏ ANASIZ QALIB

Sinəsi üstündə gəzdiyin torpaq,
Boyuna ölçülüb, biçilib, ana.
Həyatı tərk edib getdiyin gündən,
Elə bil bu dünya kiçilib, ana.

Kiçilib gözümdə cığırlar, yollar,
Kiçilib gözümdə o gen daxma da.
Dadi-duzu qaçıb sənsiz hər şeyin,
Sənsiz acı dadır şirin loxma da.

O daş məzarını döyən yağışlar,
Əriyən qəlbinin yağıdı, bəlkə?!
Sinənin üstündə qabarən torpaq,
Dərdli ürəyinin dağdı, bəlkə?!

Kiçilib gözümdə həyatın özü,
Məna da, məntiq də mənasız qalib.
Agah ol, ay ana, sən ölüñ gündən,
Dünyanın özü də anasız qalib.

ÖZ SƏSİN HANI

Aldım məktubunu könlüm pərişan,
Sözlər sənindisə, nəfəsin hanı?!.
Açıb misra-misra axtardım, gülüm,
Qəmin səsi gəlir, öz səsin hanı?!

Səbrimə söykənib dayandım, baxdım,
Misralar bənzəyir xarabalığa.
Yazdığın məktubu oxudum gülüm,
Qəlbimin içində dərd yağa-yağa.

Bir anın içində dəyişdi güman,
Hər bəndin sonunda qəm gülümsəyir.
Gecəmi yazmışan bu son məkdubu,
Yuxusuz bəndlərin yaman əsnəyir?!

ƏCƏL DÜŞÜR QABAĞA

Pozulubdu ömrün, günün mizani,
Sevinc yüngül, kədər ağır, dərd ağır.
Yerə, göyə əl açsan da nə fayda,
Bu dünyanın gülüşündən dərd yağır.

Addım başı min çirkabdan keçirən,
İmkan olmur günahları yumağa.
Tövbə üçün fürsət ələ düşəndə,
Haqq deməmiş əcəl düşür qabağa.

Aman tanrım, bu nə cığır, nə yoldu
Gələn gəlir, gedən hara yollanır?!.
Bu dünya ki başdan-başa nağıldı,
İnsan nədən görə-görə aldanır?!

ÖMRÜN ÖLÇÜSÜ

Hey üzü daqlara, üzü dumana,
Yol gedir bəxtinin yorğun yolcusu.
Dəyişir boy, biçim, dəyişir qamət,
Düz gəlmir əyninə ömrün ölçüsü.

Yoluna üz tutub gedən o yolcu,
Öz nimdaş ömrünü götürüb gedir.
İlahi, bu necə yoldu ki, yolcu,
Bütün varlığını itirib gedir?!

Cavabı olmayan sualın altda,
Yolcu da əyilib suala dönür.
Haqq dalınca gedən yolcu, bəs nədən,
Haqqı göydə qoyub məzara enir?!

GƏLMİŞƏM, ANA

İllərdi çöhrəsi kədər bağlayan,
Həsrəti gözümən silmişəm, ana.
Canımdan ayrılib yalqız dolanan,
Ruhumun dalınca gəlmışəm, ana.

Qayğısız günlərdən tökülüb qalan,
Ömrümün bağında saralıb-solan,
O həzin laylanla gözümə dolan,
Yuxumun dalınca gəlmışəm, ana.

Yanından yad kimi keçib ötdüyüm,
Əlindən gizlicə qaçıb itdiyim,
Gərəksiz saydığım, atıb getdiyim,
Ahımın dalınca gəlmışəm, ana.

Talanıb baxça-bağ, talanıb gülşən,
Ölümdü Tanrıdan bəxtimə düşən,
Fələyin əmriylə qəlbimi deşən,
Oxumun dalınca gəlmışəm, ana.

ÖZ YAZINDAN XƏBƏRSİZSƏN

Baxışında, duruşunda,
Yerişində naz ətri var.
Dörd fəsildən birimisən?!

Gülüşündə yaz ətri var.

Yanağında sübh şəhi,
Dodaqların gülür gül-gül.
Tər çıçayı, gülə deyil,
Mahnı qoşub sənə bülbül.

Yeriyirsən gülə-gülə,
Öz nazından xəbərsizsən.
Qəlb isidib, göz oxşayan,
Öz yazından xəbərsizsən.

Bu qış günü, bu şəhərə,
Narin yağan ağ qarmışan?!.
Sən könlümə vaxtsız gələn,
Gül qoxulu baharmışan?!

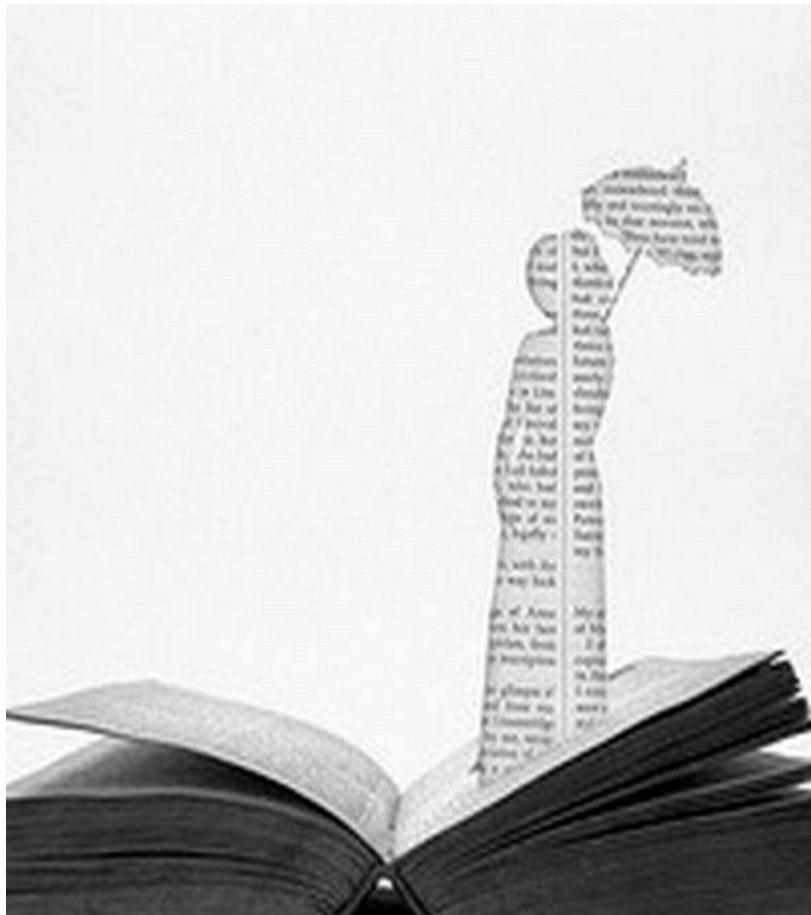
QOCALAR EVİ

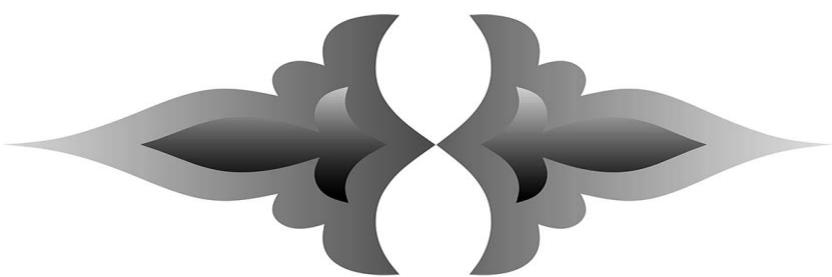
Qocalar evnə atılmış layla,
Göz yaşı içində sizlayır tel-tel.
Qocalıq laylası, qoca laylası,
Qocanın özünü ovudur dil-dil.

Bu həzin layladan göz yaşı gəlir,
Layla göz yaşına bələnir, Allah.
Bu gələn laylanın öz səsi deyil,
Laylanın kədəri dillənir, Allah.

Sevinc mürgü vurur, qəm, kədər oyaq,
Bura arzuların bitən yeridi,
Həsrətli baxışın nəm işığında,
Ölməyi ümidi, hələ diridi.

O doğma baxışdan isti nəfəsdən,
Bəs niyə ərimir vicdanın buzu?
Hələ ki, cavandı qocalan zaman,
Qocalar evinə düşəcək özü.

QALİB ŞƏFAHƏT

MÜHAKİMƏ

(hekayə)

Qəflətən başına ağır zərbə endirilmiş kimi yuxudan dik atıldı. Gözləri alacalanırdı. Sifətini turşutdu. Üz-gözü qan-tərin içində idi. Elə bil başını suya basıb çıxarmışdılar. Öskürək sinəsində vulkan kimi püskürürdü. Yatağında oturub ayaqlarını döşəməyə dirəmişdi. Sifətini ovcuna tutub dərin düşüncəyə dalmışdı. Qadının səsi beynində cingildəyirdi.

"Axır günlərinlə barışa bilirsənmi"?

"Yox, barışa bilmirəm!" - hikkə ilə dedi.

Yataqdan ayağa durmaq istədi. Nəyisə fikirləşib, kimsə ona təkidlə ayağa durmağa icazə vermirmiş kimi, tərəddüdlə qayıdırıb yerində oturdu.

-Yox, deyəsən bu məni boş buraxmaq istəmir.

- Təəssüf hiss ilə başını yellədi:

-Barişsam da, barişmasam da olanım budur. - deyindi. - İnsanın əvvəli gələnə kimi axırı gəlsin.

Qadının son məhkəmə içəsindəki sözlərini xatırladı. "Allah sənin cəzəni versin. Onsuz da hamınız bir bezin qıraqısınız. Ortalıqda olan haqq-ədalət itib-batıb, amma mən Allahımın ətəyindən yapışram, Allahın mərhəmətinə sığınram..."

-Hə, onda mən də az-çox bezin bir qıraqı sayıyla biliirdim. - Başını önə, arxaya əyib sifətini turşutdu. - Zəmanə elə götirdi ki, indi heç bezin qıraqı da ola bilmədim. Daha heç kiməm. Görünür mənim üçün belə qismət imiş.

Onda vəkil onun yanına bir neçə dəfə xahişə gəlmışdı. "Möhtərəm hakim, onun heç bir günahı yoxdu. - demişdi. - Özünü də yaxşı bilirsiniz

ki, onu şərləyiblər. Özü də lütün birdir. Atası mühəribədə şəhid olub. Yaşlı anasından başqa bir kimi, kimsəsi yoxdu. Anasının göz yaşına, özünün cavanlığına rəğmən bu işi ədalətlə həll edək, bağışlayaqq, getsin. Göydə Allaha da xoş gedər".

Əhəmiyyət verməmişdi. Sakitcə oturub vəkili dinləmişdi. Vəkil sözünü ona çatdırıb otaqdan çıxmışdı.

Axırıncı dəfə vəkil onun yanına gələndə üzünü bözardıb: "A kişi, deyirsən günahsızdır, Allaha da xoş gedər, düzdü?" - soruşmuşdu.

Vəkil onun sözünü başı ilə təsdiqləyib:

-Bəli! - demişdi.

-Başqası bilməsə də sən ki, yaxşı bilirsən? -

O, səsinin tonunu bir az da qaldıraraq: - Az-çox bizim işimizdən xəbərdarsan. Cox şey var ki, o bizdən asılı deyil. İndi elə bir zamandır ki, işləmək istəyirsənə yuxarının xoşuna gəlməlisən. Vaxtlı-vaxtında dediklərini çatdırımlısan. Özün də deyirsən lütün biridir... Mənə nə! Hamı necə, mən də elə, elə bilirsən təkcə mən belə işləyirəm... Bu mənlik olan iş deyil. Necə deyiblərsə, eləcə də olmalıdır. Mən özbaşima heç nəyi dəyişə bilmərəm. Yaxşısı budur, get, sən də öz işinlə məşğul ol!"

"Gərək belə etməyəydim, axırı necə olsayıdı da vəkilin sözünə baxaydım. Gör aradan neçə illər keçib. Heç nə yaddan çıxmayıb. - Təəssüfənib başını buladı. - Sonrani nə bilmək olurmuş eh, vəkil onda düz deyirmiş..."

Onda məhkəmə zalında, müttəhim kürsüsündə əyləşən, o gənc oğlanın (deyəsən adı Arif idi, yadımdan çıxmayıbsa) etikadan kənar üstünə bağırmışdı. "Deyirsən, təqsir məndə deyil. Yaxşı, bəs özünün mərifət-qanacağın, tərbiyyən harda qalib? Özündən böyüyün, vəzifəli adamın üzünə ağ olursan. Bilirsən o kimdi? Taniyırdınmı sən onu?

Gənc oğlan dilini sürüyərək:

-"Bəli! Möhtərəm hakim!" - demişdi.

-Taniyırdınsa, gərək belə etməyəydin. Ağa deyir sür dərəyə, sür dərəyə. Ağa ilə aqalıq etmək olmaz! Nə desəydi sən susmalıydın, sözə baxıb başını girələməliydin. Bəlkə onun da sizə rəhmi gələrdi.

Gənc oğlan yerindən qalxıb, ədəb-ərkanla söz istəmişdi: "Möhtərəm hakim, şəhid atama söydu, mən də dözəmmədim" - demişdi. - Dedim, "şərəf-siz, şəhidi söyürsən?" O da elə buna bənd imiş ki mi bir neçə şahid tapıb məni həmin andaca polis çağırtdırb götürdürdü. Şükür Allaha, indi şahid tapmağa nə var ki! Güya, vəzifəli adamı təhqir etmişəm, şərəf və ləyaqətini alçaltmışam. Bir dəfə mənə özü demişdi, "belə ağıllanmırısan, səni başqa cür ağıllandıracam".

Anası dözməyib söz istəmişdi: "Möhtərəm hakim, mənim balamı şərə salıb, bəhanəsi də odur ki, bizim daxmanı əlimizdən alınsın. Bir neçə dəfə demişdi. "Sənin ucuq daxmanın mənim o boyda imarətimin yanında nə işi var. Çox eybəcər görsənir. Mütləq burdan köcməlisiniz!"

Onda o, ərkyana, bir az da sifətini turşudub demişdi: "Köç deyirdi köçəydin, burda nə çətin iş var id!"

Qadın səsini qaldırıb, "sizdə insaf deyilən şey yoxdur. Necə ərimdən qalan evdən çıxım? Onun üçün yondəmsiz daxma olsa da, mənim üçün çox şeydi o ev. Şəhid ərimlə birgə olan xatirelərmiz yaşayır o evdə. Son dəfə o, evdən çıxıb. Onun nəfəsi dəyib o evə, hənirtisini duyuram o evdən..."

Adama üstən aşağı baxırmış kimi laqeydcəsinə demişdi:

-Yaxşı, onda gedib oğlun türmədə çürüyər.

Qadın göz yaşına hakim kəsilə bilməmişdi: "Allah sənin cəzanı versin. Onsuz da hamınız bir bezin qıraqısınız. Ortalıqda olan haqq-ədalət itibatıb, amma mən Allahımın ətəyindən yapışıram, Allahın mərhəmətinə sığınıram" - deyib məhkəmə zalını tərk etmişdi.

Çöldə səs-küy qopmuşdu. Qadın neft töküb özünü yandırmışdı. İçindən bir ağrı keçsə də, bıruzə veməməyə çalışmışdı.

Qadının sonrakı taleyi haqqında maralanmışdı. Xəbər tutmuşdu ki, qadın iki gün xəstəxanada yatıb, yanıq dərin olduğundan sağaltmaq mümkün olmayıb, haqq dünyasına qovuşub.

İşi elə qurmuşdular ki, hər şey yat-yut olmuşdu. Kənara səs sızmağa imkan verməmişdilər, səsini çıxaranın səsini içindəcə boğmuşdular.

Kaş, heç oxumayaydım. Bilsəydim axırıım belə gətirəcək, nəyimə gərək idi bu oxumaq mənim. Elə kənd-kəsəkdə çoban olaydım; maldan, qoyundan saxlayıb başımı girələyəydim. Bircə özümü xoşbəxt hiss eyləyə biləydim. Sən demə, xoşbəxtlik üçün təkcə oxumaq şərt deyilmiş. Hansı yola əl atırsan at, yenə, sonda sən cəzalanırsan. Onlar dediyi kimi edirsən, Tanrı tərəfindən cəzalandırılırsan, onlar dediyi kimi etməyəndə özləri səni cəzalandırırlar.

İtirdim, itirdim hər şeyimi, itirdim. Daha itiriləsi heç nəyim qalmayıb.

Günayla elə uşaqlığımız bir yerdə keçmişdi. Onun arzusu müəllim olmaq idi. Sonralar düzgün anlaya bildim, sanki elə bu müəllim olmaq üçün yaramıb. Müəllimlik elə bil onun boyna, buxunu-na, düşüncəsinə biçilib. Mən də ki, elə əvvəldən hüquqşunas olmaq istəyi ilə yaşayırdım. Zaman elə gətirdi ki, ağır zəhmət də çəksək, çətinliklər dən də keçsək, istəyimizə nail ola bildik.

İlkin dünyaya çox geç gəldi. Bunu taleyin sınağı kimi qəbul etdik. Heç bir söz-söhbət, dedi-qodu bəxtimizə, taleyimizə çəpər sala bilmədi. Xoşbəxt günlərimizi keçirdik. Evliliyimizin onuncu ilində İlkinimiz dünyaya gəldi. İlkinin gəlişi evimizə yeni sevinc, xoş əhval-ruhiyyə gətirmişdi.

Bəlkə də işimlə əlaqədar idi. Məndə o qədər də dözüm, səbr yox idi. O, uşağın hər şıltəqlığına, nazına dözürdü. Bilmirəm, bu analıq istəyindən, yoxsa müəllimlik sənətindən irəli gəlirdi.

O hadisədən sonra Günay necə də tam dəyişdi. Əvvəlki şuxluğundan əsr-əlamət qalmamışdı. İnsan bir anın içindəcə necə dəyişəmiş! Niyə də dəyişməsin? O hadisədə özü də ağır xəsarət almışdı, həm də aman, güman bir balamızı itirdik. Xəstəxanadan çıxandan sonra, ancaq uşağın xəyalları ilə yaşayırdı.

Onda o hadisə olmasaydı, İlkinimiz on gündən sonra məktəbə gedəcəkdi. Uşağın məktəb üçün

hər şeyini alıb əvvəldən hazır qoymuşdu. Elə bil tələsirdi uşağın məktəbə getməyinə. Hər gün bir dəfə məktəbli paltarını geydirib həvəslə uşağı tamasha edərdi. Bütün arzusu gözündə qaldı. Uşaqdan sonra əşyaları, oyuncاقları ona göz dağı olmuşdu.

İki il bundan əvvəl Günay da məni tərk etdi. İndi tək-tənhayam. Sığınacaq heç kəsim yoxdu.

Çox məsləhət vermişdilər. Bilirdilər, - Günay düzələn deyil, xəstədi. - Yaxınlarım çox dirəndi, "artıq olan olub, - dedilər. - Daha Gunaya o dərəcədə umid bağlamağın yeri yoxdu. Başına indidən bir çarə qıl!"

Heç bir məsləhətə əhəmiyyət vermədim. Belə fikirləşirdim, "kim necə düşünür, qoy düşünüsün. Qismət olsayıdı, elə özümünlərdən olardı..."

Arada oğlunu yuxuda görürdü. "Ata məndən ötrü narahat olma, - deyirdi. - Burada bir nənə var, mən çox yaxşı baxır". Deyir, "səndən oğlumun ət-rini duyuram. Səni bircə an görməsəm, bağrim çatlayar, mənim üçün çox çətin olar". Mən də ona öyrəşmişəm. Anamdan çox onun xətrini istəyirəm. İstədi bağırsın, "yooox, oğlum, o qadına yaxın getmə, onun qarğısına düşmüşük". Qadın üzünə bozarmışdı. "Mənim uşaqla nə işim var? Mən sənin kimi alçaq deyiləm! Mənim ədavətim sənindədir".

İstəmişdi desin, "oğlum, anan da dünyasını dəyişdi..." sözünün arxasını gətirə bilməmişdi. Qan-tər içində ağır-agır nəfəs almışdı. Oğlu onun fikrini anlamışdı. "Yox, ata, mən səni də, anamı da özüm tərk eləmişəm. Mən özüm belə istəmişəm. Mənə heç biriniz gərək deyilsiniz daha..."

Başını yerə dikib madım-madım bir oğluna, bir də qadına baxmışdı.

Neçə gün idi evdə hazırlıq gedirdi. Səhər toya getməyə hazırlaşırıldılar. Yuxusunu qarışdırmağı onu əməlli-başlı dilxor eləmişdi. Gecə yaridan yerində o yana-bu yana eşələnmişdi. Görmüşdü, oğlu maşın yolundan kecmək istəyir, keçə bilmir. Maşın üstə gəlir, uşaq qorxudan bağırrı. Bir qadın əlini uzadıb onu xilas edir. O da, arvadı da donub durduqları yerə pərcimlənirlər, sanki dilləri tutulur. Qadın uşağı götürüb aparır. Deyinə-deyinə deyir: "Mən neçə illərdir oğul üzünə həsrət qalmışam, indi bu uşağı mən xilas etdim, mənim olmalıdır, özümlə aparmalıyam!"

Qadın gedəndən sonra arvadı da, özü də çığır-

bağır salırlar. Nə qədər çığır-bağr salsalar da artıq gec idi. Qadın uşağı çoxdan aparıb getmişdi.

Səhər istəmişdi yuxusunu arvadına danışın, danışmamışdı. - Yox! - demişdi. - Yuxuya görə toya getməmək gülünc alınacaq. Arvadı da, elə onun qohumları da bəhanə gətirdiyini düşünərlər. Heç kəsi inandıra bilməyəcək. Necə yəni, qaynı oğlunun toyuna getməyə? Hami onun yolunu gözləyir. İndi ən çox diqqətdə olan adamdır. Getməsə deyəcəklər, "yekəxanalıq" edir.

Amma yuxunun vahiməsi, həyəcanı hələ canından çıxmamışdı. Çox səksəkəli olmuşdu.

Yolda qəflətən gözünə qaranlıq çökdu. Qabaqdan od-alov içində olan qadın maşına tərəf qaçırdı. Qəflətən, ani olaraq, maşını yana çəkdi. Qu-laqlarına xışlıtlı səsləri gəlirdi. Sonrasını bir neçə gündən sonra xəstəxanada ayılandan sonra bildi.

Heç bunlarda insaf deyilən şey yoxdur. Lazım olanda səndən istifadə edirlər, lazım olmayanda səni şələ-pələn qarışiq bayırə tullayırlar. Əvvəlcə səni diş pastası kimi sıxırlar, sıxırlar, sonra da istifadəyə yararsız olduqda "tubik" kimi zibil yesiynə atırlar. Daha bundan sonra kimə lazımsan! - deyirlər.

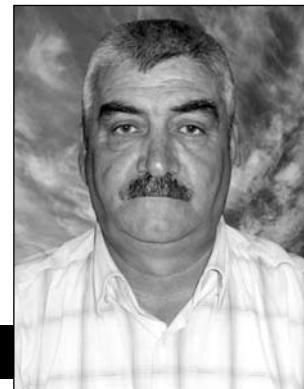
Oğluma görə də məni mühakimə etmədilər. Kimliyindən asılı olmayaraq insanın başına hər an iş gələ bilər. Heç kəs hadisədən siğortalanmayıb. Sən bunu bilə-bilə etməmisən. - dedilər. - Axı cinayət cinayətdi, fərqi nədir. Mən törətmışəm, və ya başqası töredib.

Heç o qadına görə, onda oğluna görə də "gözün üstə qaşın var" deyən olmamışdı mənə, əksinə, hələ alqışladılar da məni.

Ondan asılı olmayaraq bu hadisə baş vermişdi. Bu da onun taleyinin həll olunmasına gətirib çıxarmışdı. Kiminsə qohumunu etdiyi mühakimə, kimisə yaman qəzəbləndirmişdi. "Pis yerdə axşamlamışam", - deyirdi.

Onun bu hərəkəti kiməsə sataşmaq kimi qəbul edilmişdi. İş işdən keçəndən sonra xəbər tutmuşdu. Demişdilər, "hər şeyi vaxtında bilmək lazımdır, gərək aylıq-sayıq olasan, kimin kim olduğunu vaxtında biləsən. Ağrı qaradan seçməyi bacarasın. "Get", - demişdilər. - Daha bizə lazım deyilsən! İndən sonra vaxtin çox olacaq. Papağını qabağına qoy, fikirləş. Yaxşı düşünərsən, bəlkə onda ağlın başına gəldi..."

08. 01. 2019

EYNULLA SADIQ

ÇIXA

Qorxuram satıla insanın ağlı,
Nadan aqil başa müştəri çıxa.
Qorxuram əqrəbin küt görkəmindən,
Fürsət tapan kimi neştəri çıxa.

Qorxuram günəşə qahmar çıxalar,
Oxunu sindirib yeri yixalar.
Qorxuram qoyuna dost tək baxalar,
Ağzından boz qurdun dişləri çıxa.

Eynulla dolaşır yorğun yolları,
"Vətən" deyə açıq qalıb qolları.
Dəyişilib bu dünyanın halları,
Qorxuram daha pis işləri çıxa.

ÜSTDƏ

Laçından köçəndən mənasız ömrüm,
Keçir maşınların təkəri üstdə.
Oğlum, qurban olum, köklə sazını
Ədalət əminin şakəri üstdə.

Koroğlu deyibsə, qaçmaq hünərsə,
Yaxşı həsrət qaldıq Qırıqxıza, Kirsə.
Vaxtin pilləkəni çevrilib tərsə,
Ağa aşağıda, nökəri üstdə.

Eynulla Sadıq (Eynulla Sadıq oğlu Axundov) 1957-ci ildə Laçın rayonunun Qarakeçidi kəndində anadan olub. 1979-cu ildə Xankəndi Pedaqoji İnstytutunu bitirib. İxtisasca Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimidir. Qırx ildir ki, pedaqoji fəaliyyətlə məşğuldur. Uzun illər Qarakeçidi kəndində icra nümayəndəsi vəzifəsində çalışıb. Ədəbi yaradıcılığa yeniyetmə yaşlarından başlayıb. Şeirləri və məqalələri bir çox mətbu orqanlarda - qəzetlərdə, jurnallarda, o cümlədən müxtəlif almanaxlarda dərc olunub. 2007-ci ildə "Mən necə qocaldım" adlı şeirlər kitabı işıq üzü görüb. İkinci kitabı çapa hazırlanır.

Agah ol dərdlinin halından yenə,
Qorxuram kişilik yolundan dönə.
Kələkbaz dünyanın balından yemə,
Zəhəri altdadır, şəkəri üstdə.

Eynullayam, nələr arzularım var,
Şirin röyalarda çəmənzarım var.
Yurda qayıdınca ahu-zarım var,
Zülmümə edəcəm Həkəri üstdə.

GÜNLƏR

Hanı Qarakeçdi kəndindən keçib
Susuzyurd yoxuşa getdiyim günlər?
Uca bir təpənin başına qalxıb,
Tənha palid kimi bitdiyim günlər?

Hanı eşq oduyla odlanan sinəm?
Hanı qarlı dağlar - baxam, isinəm?
Hanı toy evində sevdiyim sənəm?
Baxmaqla vüsala yetdiyim günlər...

Hanı Cərgələrin içəm suyundan?
Kam alam taleyin verən payından.
Hanı Ağdərənin keçib çayından,
Qalın ormanlıqda itdiyim günlər?

Hanı əyləşdiyim Pirin qasında?
Qaldı xoş günlərim yurdun daşında.
Hanı erkək eti bulaq başında,
Ocaq çatıb kabab etdiyim günlər?

VƏTƏN DƏRDİ

Kaş ayılam bu dörd illik yuxudan,
Oyanam ki, Qaya başındayam mən.
Ya Qazaxda, Pirdə, ya Ağbabada,
Ya da ki, Lilparın qasındayam mən.

Ya boylanam "Sağsağan"dan yenişə,
Ya "Qırqxız"da yaxın olam günəşə.
Ya yollar üstündə dərib bənövşə,
Baxam ki, on səkkiz yaşındayam mən.

Ya "Qulalı düzü" boyunca gəzəm,
Ya da ki, "Çöplü"nün gölündə üzəm;
Ya qoz yığıb daşla kəlləsin əzəm,
Ya da görəm "Çaxmaq daşı"ndayam mən.

Ya doğma kəndimdə qocalam, öləm,
Ya da düşmənimdən bac alam, öləm,
Şəhid zirvəsinə ucalam, öləm,
Baxam "İşıqlı"nın tuşundayam mən.

Bezmişəm bu rəngi qaralmış baxtdan,
O məni məhv etdi, o saldı taxtdan.
Yaradan imdada yetişə yoxdan,
Oyanam ki, yurdun "Kaşında"yam mən.

Eynulla, yuxudan çətin ayılam,
O yurdun oğlutək bir də sayılam.
Mən vətənə, mən anama mayılam,
Bir körpə uşağın huşundayam mən.

GÖZƏLDİR

Nəvəm Nəzrin üçün

Zirvəyə qalxınca könlün atlanır,
Demək, alçaqdansa, uca gözəldir.
Gedəsən Lilpara, Qızılboğaza,
Səni sərin külək quca, gözəldir.

Daha nə gözəldir, deyim, ay bala,
Pir, Çöplü, Ağbabə... özün sadala.
Dağ döşündə ağır ellər yurd sala...
Dağlar ulu, dağlar qoca gözəldir.

Gözəldir, zirvədə görünən qarsa,
Dösdə tərəkəmə alaçıq qursa.
İnsanın namusu, vicdanı varsa,
Hacı yaraşırsa Haca, gözəldir.

Gözəldir ürəkdə qalmaya həvəs,
Güldəki təravət, bülbüldəki səs.
İçdən mərhəmətli, insaflı hər kəs
Kömək eyləyirsə aca, gözəldir.

Gözəldir, Eynulla vətəndə ölsə,
Yasına dost-tanış, el-oba gəlsə.
Əgər bir ölkənin şahı adilsə,
Başı layiqdirlər taca, gözəldir.

İSTƏYİR

Mənim həsrət könlüm vətənsiz ölürlər,
Onu xilas edən oğul istəyir.
Koroğlu qılınçı, Əli qeyrəti,
İbrahim şah kimi ağıl istəyir.

Ağbaba, Ağdərə, Atlar bulağı,
Ağyoxuş, Ardışlı, Ayı qalağı,
Ağqaya, Ağgədik, Alı yaylağı...
Nağıl imiş, könlüm nağıl istəyir.

Dövran mən yazığı almır nəzərə,
Dərd hardadı, yönüm salır düz ora.
Bahalıqdır, girmək olmur bazara,
Balaca Pərviz də noğul istəyir.

Fələk Eynullanın sarayın sökürlər,
Viranə yurdunda fəlakət əkir,
Dağlıya aranda palçıq ev tikir,
Utanmir tərəzi-şaqlı istəyir.

DİDƏRGİN

Yol aldı bazara evin əşyası,
Əlini dünyadan üz, ay didərgin.
Çox da müsəlmandır şəkər satanlar,
Çəkmə tərəzidən göz, ay didərgin.

Qorxuram bahalıq aclıq gətirə,
Qaçqın loxma üçün hər yük götürə,
Kişi papağını salıb itirə,
Yeyə hər alçaqdan söz, ay didərgin.

Qorxuram nadandan çörək diləyək,
Sayıl sifətinə girək, diləyək.
Bəlkə yaradandan kömək diləyək,
Allah oyanınca döz, ay didərgin.

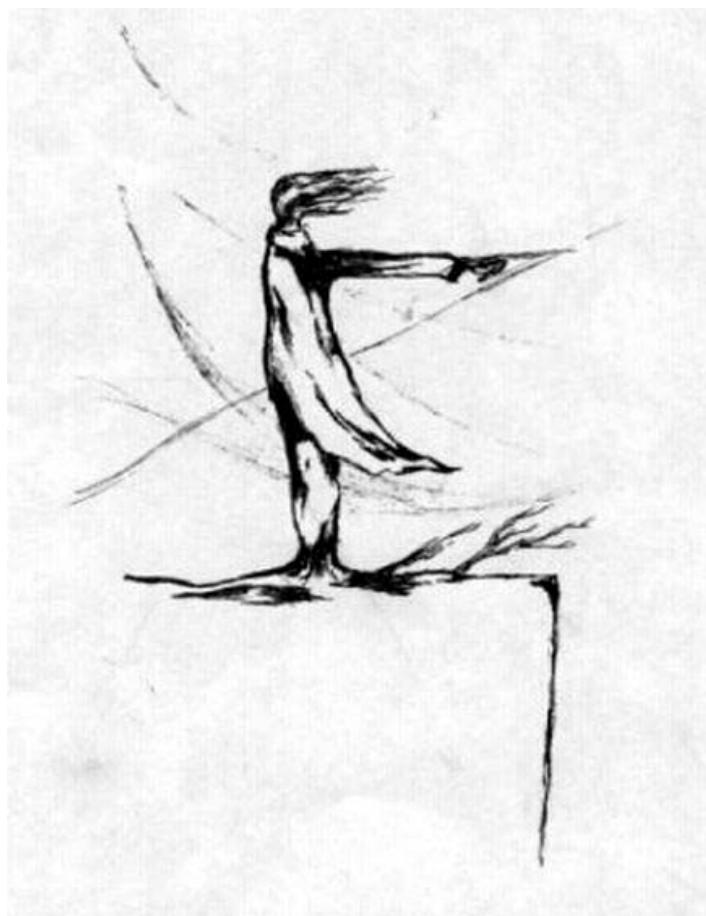
Arsızdır deyərlər, gülmək istəsən,
Əzrayıl öldürmür, ölmək istəsən.
Əgər qiymətini bilmək istəsən:
Sən bir çürük qozsan, qoz, ay didərgin.

QALDI

Canım qərib düşdü qürbət ellərə,
Ürəyim gəlmədi, o dağda qaldı.
Gözlərim suları yığdı kamına,
Baxa-baxa qaldı, bulaqda qaldı.

Qürbət kölgəm olub düşdü arxamdan,
Qara tikan kimi dartdı çuxamdan.
Gördüm cəhənnəmi, duydum yaxından,
Onun zəbanəsi qulaqda qaldı.

Qərq olam yurdumun meşələrində,
Can dərmanı gəzəm guşələrində.
Qoşa daş dururmu qoşa yerində?
O da bəxtim kimi uzaqda qaldı.

CƏLAL QASIMOV - 60

PEŞƏKAR ZABİT, CƏFAKEŞ ALİM

Söhbət filologiya elmləri doktoru, professor, əməkdar müəllim, Heydər Əliyev adına Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti Akademiyasının fakültə rəisi polkovnik **Cəlal Qasımovdan** gedir.

Əvvəlcədən bildirim ki, gözəl insan, etibarlı dost, müstəqil dövlətçilik yolunda mübariz məsləkdaş, vətənimizin tarixinin, ədəbiyyatının, dünənin və bu günün yorulmaz tədqiqatçısı və təbliğatçısı kimi, həm də mürəkkəbdən-mürəkkəb xarakterinə, sadədən-sadə davranışına, sırı daxili aləmi ilə bərabər açıq eynəsinə, böyüklüyü fonunda təvazökarlığına, bir sözlə, bu və buna bənzər müsbət keyfiyyətlərinə yaxından bələd olduğum Cəlal Qasımovdan bəhs etmək mənim üçün həm çox

asan, həm də həddindən artıq çətindir. Tanrı-nın cəmi bir ay fərqliə bəxş etdiyi ömrün tam yarısını bir yerdə olduğumuzdan aramızdakı səmimi ünsiyyətin, çox vaxt da qızğın yaradıcı söhbətlərin arxasında yer alan maraqlı faktlar, olaylar, iibrətamız nümunələr mövzunu açıqlamaq imkanlarını genişləndirsə də, onların hansına daha çox əhəmiyyət vermək, zəngin mənəviyyata, dərin biliyə, zəhmətkeşliyə, vətənpərvərliyə nümunə olacaq bir insanın həyat və fəaliyyətinə hansı prizmadan yanaşma seçimi etmək mənim kimi, xeyli müddətdir ki, ancaq öz cızma-qarası ilə başını qatan şair-jurnalist üçün doğrudan da çətindir.

Ondan başlamaq istərdim ki, bu gün professor, polkovnik kimi böyük məmənuniyyətlə təqdim etdiyim Cəlal Qasımov, mübarək məqamına addım-addım, pillə-pillə, çalışqanlığı, zehni, dərrakəsi hesabına, çətinliklərdən, sınaqlardan alnıcıq keçərək yüksəlib. Məncə, Cəlal müəllimin uğurlarının mayasında, ilk növbədə kasib bir kəndlə ailəsinin yalnız qarındıduracaq qədər halal süfrəsi ilə yanaşı, həm də bu süfrə arxasında mərdliyi, kişiliyi, insanlığı ehtiva edən düz söz dayanır. Bu səmimiyyət oxuduğu Naxçıvan Muxtar Respublikası Şərur rayonu Püsyan kənd orta məktəbində, yüksək qiymətlərlə daxil olduğu və müvəffəqiyyətlə bitirdiyi Azərbaycan Pedoqoji Universitetində, gənc məzun kimi ədəbiyyat fənnini tədris etdiyi Sabirabad rayonu orta məktəbində elm və təhsil, həyat və fəaliyyət prinsipinə çevrilib.

Cəlal Qasımov düz, məntiqli sözün və sözünün sahibidir. Həyatda bütün nailiyyətləri də daha çox onun bu məziyyətinə söykənir. Cəlal müəllim gənc yaşlarından mənalı və düz

sözün vurğunu olub, sonra mənalı və düz sözün yaradıcısına, sahibinə çevrilib, daha sonra dolğun və məntiqli nitq mədəniyyəti ilə yaratdığı və sahibinə çevrildiyi sözün daşıyıcısı kimi ürəkləri fəth eləmək bacarığını özündə aşılıyib.

Cəlal Qasımov çağdaş Azərbaycan elmi çevrəsində bir neçə mənada ilklərə imza atan ziyalılarımızdanıdır. Azərbaycan xüsusi xidmət orqanlarında ilk professor, professor kimi də bu sahədə ilk polkovnik rütbəsi almış alim zabitdir. O, 90-cı illərin əvvəllərindən təhlükəsizlik xidmətində çalışdığı müddətdə dövlətə və dövlətçiliyə sadiq vətəndaş mövqeyi ilə diqqəti cəlb etməyə başlamışdır. Vətənpərvər gənc bu təşkilatın tam məxfi və sırlı arxivlərindən yaradıcılığına dərindən bələd olduğu, lakin həyatının qaranlıq məqamları çoxları üçün əlçatmaz olan 37-ci il repressiyasına məruz qalmış görkəmli şəxsiyyətlərin sənədlər arasında kif basmış həqiqətləri üzə çıxarmağı məqsəd kimi qarşısına qoymuşdur. O vaxt hələ bəzi "detekaçı"ların həzm edə bilmədiyi bu addıma görə qıansa da, xidməti zərurətlə bağlı qarşılaşlığı, uzun müddət əlçatmaz olan materiallar əsasında dövrü mətbuatda maraqlı yazılarla çıxış etmiş, respublika arxivlərində gecəli-gündüzlü gərgin tədqiqatları, elmi araşdırımları, ən başlıcası isə hadisələrə məntiqli və məzmunlu yanaşması nəticəsində bir neçə kitabı ərsəyə götürə bilmişdir.

Böyük qürur hissi ilə vurğulamaq istərdim ki, Cəlal Qasımovun Hüseyin Cavid, Mikayıł Müşfiq, Bəkir Çobanzadə, Salman Mümtaz, Əli Rza Şəmsizadə kimi Azərbaycan ədəbiyyatının korifeyləri, Nağıı Şeyxzamanlı, Məhəmməd Şeyxzamanlı, milli generallarımız Naxçıvanski, Mehmandarov, Şıxlinski və başqaları haqqında həqiqəti əks etdirən qovluqların tozunu udaraq yeni bir faktı ortalığa qoyduğu zamanlarda onun sevinc hissinin ilk şərkinə çevrilmişəm. Yeri gəldikdə isə, deməyə çəkinməyəcəm, xüdpəsəndlərin tikanlı atmacalarından bu böyük ürek sahibinə mənəvi dəyəq durmağı bir vətəndaşlıq borcu saymışam.

Cəlal Qasımov isə heç nəyə baxmadan, heç kimə fikir vermədən öz işində olub. Hansı bir daxili qüvvə ilə inanıb ki, Uca Tanrıının adı ilə eyni səslənən yüksək mənsəb və mətləbə, əzilən, lakin üzülməyən haqq işə xidmət edir,

Cəlal Qasımov öz istedadı ilə iyəli tanınmışları təbliğ edib, iyələri ilə bərabər arxivə atılanlar qələm sahiblərindən yox, yiyəsiz tənənmalı olanların taleyinin acısını yaşaya-yaşa ya onların ruhunu, mənəvi dünyasını qırx qapılı arxivlərdən azad edərək xalqın, millətin arxivini elmi-bədii yaradıcılığı ilə zənginləşdirən alımlərdəndir. Məhz bu səbəbdəndir ki, çoxlarının adı qovluqlar kimi yanaşlığı sırlı arxivlər Cəlal Qasımov üçün Azərbaycanın qanlı tarixi yaddaşının bərpası istiqamətində zəngin mənbəyə çevrildi.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, Cəlal Qasımov va qədər də bu arxivlərdən istifadə edən ziyalılarımız maraqlı faktlarla dünənimizə, keçmişimizə nəzər salmağa, bu və digər mənada dəyər verməyə çalışmışlar. Lakin Cəlal müəllim bu gizli və sırlı arxiv sistemi şəkildə "dağıtmagi" bacardı, bu qovluqlar arasından elmi müzakirəyə təqdim etdiyi faktlarda, əsasən bir

və ya bir neçə nəfərin taleyinə dair həqiqətlərə işq salmaqla kifayətlənmədi, bütöv bir xalqın tarixi və taleyində mühüm bir dövrün ağrılı-acılı, eyni zamanda fəxredici səhifələrini işıqlandırdı.

Bir vətəndaş kimi bu talelərəmi, yoxsa talesizlərəmi biganə qala bilməyən Cəlal müəllim öz həyat və fəaliyyətində bu insan talelərinin çox mühüm və həlləducu rol oynayacağının fərqiñə varmadan Tanrıının ömrünə bəxş etdiyi hər bir anı fürsət kimi dəyərləndirdi.

Professor Cəlal Qasımov 20 ilə yaxındır ki, Heydər Əliyev adına DTX Akademiyasında elmi-pedoqoji fəaliyyətlə məşğuldur, adı müəllimdən fakültə rəisi vəzifəsinədək yüksəlmişdir. Bu xüsusi təyinatlı tədris ocağı onun üçün doğmadır!

Alim qürur hissi ilə vurğulayır ki, məhz, Ümumilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycan təhlükəsizlik orqanlarının heyəti ilə 1997-ci ilin iyun ayında baş tutan tarixi görüşü onun həyatında mühüm rol oynamışdır. Ulu öndərin təhlükəsizlik orqanlarının Muzeyi ilə tanışlıq zamanı müəllifi olduğu kitablara maraq göstərməsi, əlini sixaraq uğurlar arzulaması xidməti fəaliyyətində və elmi yaradıcılığında ciddi dönüş nöqtəsi olmuşdur.

İndi professor Cəlal Qasımovun 30-dan çox kitabı işq üzü görüb. Akademiyada tədris olunan bir sıra dərsliklər ya onun imzası, ya da onun rəhbərliyi altında nəşrə hazırlanmış və Akademianın metodiki bazasını zənginləşdirmişdir. Bu gün Cəlal Qasımovun çalışdığı Akademiya elmi-pedoqoji, təlim-tədris bazasının zənginliyinə görə digər tədris ocaqlarından fərqlənir ki, bu işdə zəhmətkeş alimin zəhməti danılmazdır. C.Qasımov "Azərbaycan təhlükəsizlik orqanlarının tarixi", "Heydər Əliyev və Azərbaycan təhlükəsizlik orqanları" monoqrafiyalarının müəllifidir.

Professor, əməkdar müəllim Cəlal Qasımovun fəxrlə daşıdığı "polkovnik" rütbəsi altın-dakı hərbi mundirindəki orden və medalların, onun bu 25 ildə layiq görüldüyü təltiflərin siyahısını tərtib etmək kifayətdir ki, bu vətən

övladının xidməti fəaliyyəti tam parlaqlığı ilə göz önündə canlansın. 30-dan çox kitabın, elmi monoqrafiyaların, 100-dən çox məqaləsinin təkcə adları kifayətdir ki, bu yorulmaz insanın bədii və elmi yaradıcılığı haqqında geniş və müfəssəl təəssürat yaransın. Və təsəvvür etmək çox çətindir ki, bütün bunlar bir insanın bir ömürdə yaşadıqlarının və yaratdıqlarının bəhrəsidir.

Cəlal Qasımovun elmi yaradıcılığında maraqlı məqamlar diqqəti cəlb edir. Cəlal müəllim kiminsə yaza biləcəyini zənn etdiyi mövzuya şərik çıxmağı xoşlamır, bu işi elə onun öz ixtiyarına buraxır, hərtərəfli kömək göstərməyi nəinki əsirgəmir, bir vətəndaş alim mövqeyi sanır. Onun elmi rəhbəri olduğu, bирgə bədii və elmi axtarışlarda təmas qurduğu insanlar bunu yaxşı bilirlər. O, kiminsə yaza biləcəyini zənn etdiyi yazı tərzini də seçmir. Onun öz prioritət seçdiyi mövzu, bu mövzulara xüsusi yanaşma tərzi var və şükür ki, bu həvəs yaşıının müdrik çağında da sönməyib.

Professorun eyni mövzuya fərqli yanaşması oxucuda çətinlik doğurmur, rahat və asanlıqla zehni dərkə çevrilir. Maraqlı bir məqama nəzər salaq: Cəlal Qasımov digər müəlliflər kimi görkəmlı şəxsiyyətlərin zindanlara atılmasına, repressiyaya məruz qalmalarına görə təkcə irticacı rejimi günahlandırmalı bərabər, onların günahsız olduğunu fikrinə qarşı çıxan mülahizəsi, bəlkə də oxucuda ehtiyatsız yanaşma təsəvvürü sərgiləyə bilər. Alim mövzuya tamam fərqli, məhz özünəxas yanaşma tərzini seçilir və sonda oxucunun həqiqəti məntiqlə qavramasına nail olur. O, bir gecədə 1500 nəfəri sorğu-sualsız güllələməyə qadir olan, insan məhvini üzrə illik hesabata imza atan qırımızı terror rejimində milli şüurlu, mənəviyyatlı, xalqını, torpağını sevən ziyalilərimizin günahsız qala bilmələrinin inandırıcı olmadığı fikrini nəzərə çarpdırır və tutarlı faktlarla önə çəkir. Ədəbi məhkəmələrdə Cavidin, Cabbarlinin, Müşfiqin və başqalarının təqnidlərə, üçlüklər tərəfindən qeyrətli oğullarımızın təqiblərə, həbslərə, mənəvi və fiziki işgəncələrə,

nəhayətdə məhvə məruz qalmalarına özünəxas bədii prizmadan yanaşır. C.Qasımov İkin-ci Dünya Müharibəsi illərində alman əsirliyində olan həmvətənlərimizlə bağlı mülahizələrində də, mühacir ədəbiyyatı mövzusunda araşdırmaşlarında da tarixi faktların maraqlı bədii həllini tapmağı baçacır, oxucusunu pafos və ehtiraslara yox, real düşüncəli vətəndaş mövqeyinə kökləyə bilir.

Professor C.Qasımov yaradıcılığı ilə təkcə uzaq keçmişdə ilişib qalmır, şüurlu bədii və elmi fəaliyyəti ilə həm də çəgdaş Azərbaycan dövlətinin tərənnümçüsünə çevirilir. Dövrü mətbuatda dövlət quruculuğunun parlaq səhi-fərlinə işiq salan bir-birindən maraqlı yazıları dərc olunan alim müstəqil Azərbaycan Respublikasının tarixində həllədici məqamlara, hadisələrə düzgün qiymət verməyi bacarır, bu mənada gənc nəslin təlim-tərbiyəsi işinə layiqincə xidmət edir.

Cəlal Qasımov yüksək intellekt sahibidir, lakin heç vaxt bildikləri ilə kifayətnamır, daim axtarışdadır, bilmədiyini öyrənməkdən, aktual mövzulara dair məqamları əxz etməkdən çəkinmir. Yüksək mədəniyyətə, biliyə, geniş dünyagörüşə, məntiqə malik bu ziyalı ilk dəfə temas qurduğu insanda böyük rəğbət hissi oyatmağı bacarır.

Yüksək peşəkarlıq tələb edən xidməti fəaliyyəti ilə elmi yaradıcılığı uzlaşdırmağı bacaran alim polkovniki yubiley münasibətilə ürəkdən təbrik edir, yeni və ardıcıl uğurlar arzulayıram!

BİR DAĞAM

Professor Cəlal Qasıanova ithafən

Mən bir dağam
ucə, möhkəm, sərt...
Nə böyük bir dərd!!!
Bir ağacam budaq-budaq,
qol-qol, şax-şax,
pöhrə-pöhrə, yarpaq-yarpaq
savad olan,

paylaşana savab olan
nur saçıram.
Mən insanam,
təbiətən bir uşağam,
sadəyəm.
İpəkdən yumşağam,
kövrəkdən kövrəyəm.
xətirimə dəyən
bir söz deyən olar. Ancaq...
məni əyən,
məni qıran,
düz yolumdan,
elm, sənət, söz yolumdan
yayındıran olmayıacaq.
Alim kimi uca dağam,
barlı bağam,
sözüm ilə axar çayam,
qarlı qışam, qızmar yayam.
Belə gəldim bu dünyaya,
belə doğub məni anam.
Neyləyim ki,
həyat birdir, yaşam iki.
Həm alıməm, həm insanam.
Elm yolunda tam qalibəm,
Söz yatırısa əgər qəlbə
deyəmmirəm.
Sığmayıram bir qəlibə,
uyuşmuram qeydə, şərtə.
Öz yerində bir az möhkəm,
bir az sərtəm,
bir az ərköyüñ, şıltağam.
Ancaq ruhən əzsələr də,
sındırmaqçın min bəhanə gəzsələr də,
Saxta sözə qul olanlar
Düz sözümdən bezsələr də,
dayanmışsam dözüm ilə,
seltək coşan sözüm ilə
dik baxıram insanların gözünə mən.
Hər zamanda, hər bir anda
özüməm mən, özüməm mən!

*Mahir Cavadlı,
təqaüddə olan polkovnik,
Azərbaycan Yazıçılar və
Jurnalistlər Birliklərinin üzvü*

BUDAQ TƏHMƏZ

SƏN GƏRƏK DƏRƏYDİN...

Sevilən şairimiz Sabir Sarxana

Əzəl yaranışdan yox idi baxtı,
Baharın ilk vaxtı qarşına çıxdı,
Qəmli-qəmli durub üzünə baxdı,
Sən gərək dərəyдин o bənövşəni.

Deyirsən üzünə gülmüşdü tale,
Sənin ürəyini bilməşdi tale,
Qapına gizlincə gəlmışdı tale,
Sən gərək dərəyдин o bənövşəni.

Kədərdən sinəsi dolu ah idi,
Yanında çiçəklər, güllər çox idi,
Sən ona baxanda heç kim yox idi,
Sən gərək dərəyдин o bənövşəni.

Fikirlər dolanıb dünənə gəlir,
Heç kəs nə haraya, nə ünə gəlir,
O qız gözərinin öünüə gəlir,
Sən gərək dərəyдин o bənövşəni.

Güldən gözəl idi, incədən, incə,
Təzə pardaxlanmış açılan qönçə,
Unuda bilmədin onu ölüncə,
Sən gərək dərəyдин o bənövşəni.

DAĞLARA QAR YAĞIBDI...

Dağlar ağ donunu geyinib yenə,
Zirvələr bənzəyir təzə gəlinə.
Qara qucağını dərələr açıb,
Soyuqdan dağların yuxusu qaçıb.

Hayana baxırsan hər tərəf ağıdı,
Təpələr elə bil bir ağ otaqdı.
Şaxtadan şəlalə buz bağlayıbdı,
Qaya saçlarını qucaqlayıbdı.

Bulaqlar susubdu, yoxdu nəğməsi
Daha eşidilmir kəkliyin səsi.
Qış yaman gəlibdi yenə dağlara,
Yalquzaq da yalqız düşübdü tara.

Dağlar məst olubdu qar qoxusuna,
Ayılar gedibdi qış yuxusuna.
Baharın sədasi uzaqlardadı,
Bərəkət dağlara yağan qardadı.

Fəsillər dəyişir gələcək bahar,
Baharda donunu soyunar dağlar.
Yanar dağ döşündə qızıl lalələr,
Dağların qoynuna qonaqlar gələr.

MƏNİ SORUŞMAYIN...

(Budaqlı misralar)

Deməyin ki, bir ağacda budağam,
Ötən bülbül, dinən diləm, dodağam.
Məndən sonra bircə misram yaşarsa,
Ölməmişəm, demək onda mən sağam.

Deməyin ki, bir ağacda budağam,
Vətən bağçasında güllü bir bağam.
Bir misram Vətənə gərək olarsa,
Ölməmişəm, demək onda mən sağam.

Deməyin ki, bir ağacda budağam,
Söz mülkündən qala quran bir dağam.
Haqq yolunda dara düşən hər kəsin.
Sevincinə, kədərinə ortağam.

Deməyin ki, bir ağacda budağam,
Gərək bu dünyaya Günəştək doğam.
Şəfəqim yayılın bütün cahana,
Ellər alqış deyə Azərbaycana.

Deməyin ki, bir ağacda budağam,
Üstünə şəh düşmüş yaşıl yarpağam,
Bir gün bu dünyadan köçəsi olsam,
Məni soruşmayın, daha torpağam.

BU İT ÜSTÜMÜZƏ HÜRÜR HƏLƏ DƏ

Bilmirəm bu iti hürdürən kimdi,
Görən kim yol verib qudurub belə.
Bilmirəm bu iti hürdürən kimdi,
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

Qaraltı görəndə kola da hürür,
Adama da hürür, mala da hürür.
Baxır Qarabağa, yola da hürür,
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

Sümüyün gəmirib, qalmayıb əti,
Qorxur Qarabağa töküb milləti.
Başdan çıxarıblar bu sümsük iti,
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

Gah Şuşada hürür, Laçında hürür,
Gedib Kəlbəcərin içində hürür.
Hərdən də qaraçı köçündə hürür,
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

O, quduz dişini batırıb qana,
Üzün tutub hürür Azərbaycana.
Hürdükcə yayılır səsi hər yana.
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

Bu it yaranışdan kölədir, kölə.
Bilmir ki, özünə qurubdur tələ.
Vaxtına az qalır, keçəcək ələ,
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

Nəslinin qulağı kəsilən itdi,
Hər zaman döyülüb, əzilən itdi.
Bu it elə həmin nəsildən itdi,
Bu it üstümüzə hürür hələ də.

SÖZ GÖYƏRDİRƏM

Söz mülkünü yara-yara
Sinəmdə söz göyərdirəm.
Söz düzürəm misralara
Sinəmdə söz göyərdirəm.

Hikmətli söz gəlmir ələ,
Sözləri tuturam dilə,
Əriyirəm gilə-gilə,
Sinəmdə söz göyərdirəm.

Dindirsən torpağı, daşı,
Milyon ildi sözün yaşı,
Sözün qədrin bilməz naşı,
Sinəmdə söz göyərdirəm.

Düşündükcə yaza-yaza,
Sözlər özün qoyur naza,
Yalvarıram insafsızı,
Sinəmdə söz göyərdirəm,

Gözəl olur sözün düzü,
Hər yerdə ağ edir üzü,
Çox şirində Vətən sözü,
Sinəmdə söz göyərdirəm.

Söz var ki, desən hədərdi,
Söz də var qızıldı, zərdi,
Məni üzür Vətən dərdi,
Sinəmdə söz göyərdirəm.

SORUŞMAYIN

Sözün sərrafi mənəm,
Çöllərdə sünbüll, dənəm,
Mən torpağam, Vətənəm,
Soruşmayın mən kiməm.

Dünya mənim içimdə,
Ürək dünya biçimdə.
Nələr yatır içimdə,
Soruşmayın mən kiməm.

Torpağım çox uludu,
Yolum haqqın yoludu.
Sinəm sözlə doludu,
Soruşmayın mən kiməm.

Küləklər qanadımdı,
Vətən istedadımdı.
Azərbaycan adımdı,
Soruşmayın mən kiməm.

BİR GÜNƏŞ VAR

Ürəyimdə bir günəş var,
Mənim gənclik yaşımıdadı.
Nə yerdədi, nə göydədi,
Ürəyimin başındadı.

Bu günəşin zərrəsindən,
Ürəklərə şəfəq düşür.
Şeir-şeir nəğmələşir,
İnsanlarla o, görüşür.

Orbitində görünməyən,
Dünya boyda Vətən yatır.
İlhamıma qanad verir,
Ürəyimlə o, tən yatır.

Ürəyimdə bir günəş var,
Zaman-zaman o, yanacaq.
Misra-misra dilə gəlib,
Ürəklərdən boylanacaq.

ŞEİR NƏDİR?

Demə şeir bir həvəsdi,
O, Tanrıdan gələn səsdi.
Əbədidi, müqəddəsdi,
Alovlanan közdü şeir.

Tanrının söz çələngidi,
"Çahargahdı", o, "Cəngidi".
"Bəstə-nigar" ahəngidi,
Çalınmamış sazdı şeir,

İnsanlara o, həyatdı,
Arzulara qol-qanaddı.
Bayatıldı, muğamatdı,
Oxunmamış sözdü şeir.

Acısı var, şirini var,
Dayazı var, dərini var.
Kəlməsində gülər bahar,
Gül-ciçəkli yazdı şeir.

Məhəbbətin ilk səsidi,
Sevənlərin müjdəsidi,
İki qəlbin nəfəsidi,
Qəlb oxşayan nazdı şeir.

Misrasında bir qız yatar,
Tənha gəzər, yalqız yatar.
Bax, ay yatar, ulduz yatar,
Bir bakırə qızdı şeir.

ŞEİR YAZMAQ İSTƏYİRƏM...

Qurbəti Vətən sanıb,
Vətənini satandan.
Beş uşaqla arvadın,
Döyüb çölə atandan.
Şeir yazmaq istəyirəm

Nahaqdan torpaq üstə,
Tökülən al-qanlardan.
Qana həris yaşıyan,
O vəhşi insanlardan.
Şeir yazmaq istəyirəm

Ataya əl qaldıran,
Anasını söyəndən.
"Qolum zorludur" deyə,
Qonşusunu döyəndən.
Şeir yazmaq istəyirəm

Bütün yer kürəsinə,
Şər toxumu əkəndən.
Şeytanla dostluq edib,
Ona papiş tikəndən.
Şeir yazmaq istəyirəm.

Məclisdə, avtobusda,
Böyükə yer verməyən.
Sözə qulaq asmayan,
Tərbiyə görməyəndən
Şeir yazmaq istəyirəm.

Arvadını çapandan,
Əldən çanta qapandan,
Oğrudan, dələdüzdən,
Həyasızdan, şorgözdən.
Şeir yazmaq istəyirəm.

Bu şeirimi oxusun,
Qalsın o, yana-yana.
Qarışdırınsın yuxusun -
Bəlkə utana, qana.
Şeir yazmaq istəyirəm.

TANRI, DÜZƏLT BU DÜNYANI

*El arasında deyirlər ki,
xeyirlə şər qardaşdı. Mən buna
inanmiram, bu bir təsəllidir.*

Dünya möcüzəli kabus,
Nə ar qalib, nə də namus.
Danışırsan, deyirlər sus,
Qardaş deyil xeyirlə şər,
Hara gedir bu gün bəşər?

İnsan şeytan cilidində,
Məqam gözləyir o tində.
Əldən gedir iman, din də,
Üstələyir xeyiri şər,
Hara gedir bu gün bəşər?

Bu bir atalar misali,
"Əl çirkidi dünya malı"..."
Eşidən yox ağsaqqalı,
Üstələyir xeyiri şər,
Hara gedir bu gün bəşər?

Unutduqca köhnə dəbi,
İnsanlar olur əsəbi.
Sunami Tanrı qəzəbi,
Üstələyir xeyiri şər,
Hara gedir bu gün bəşər?

Sevən danır əhdı, andı,
Eşq oduna Kərəm yandı.
İnanma buna, yalandı,

Üstələyir xeyiri şər.
Hara gedir bu gün bəşər?

İnsanda insanlıq hamı?
İnsan içir insan qanı.
Tanrı, düzəlt bu dünyani,
Ağillana bəlkə bəşər,
Üstələyir xeyiri şər.

Budaq Təhməz, haqqa dayan,
Haqq sözünü eylə bəyan.
Yatan bəşər, bir qalx, oyan,
Üstələyir xeyiri şər,
Oyan bəşər, oyan bəşər!

ÇƏLİYƏ SÖYKƏNƏN QOCA

De, köhlənin harda qaldı,
Keçən günlər bir xəyaldı.
Niyə birdən gözün doldu,
Çəliyə söykənən qoca.

Ömrün xəzan çağrı çatıb,
Diş tökülüb, səsin batıb.
Daha sənin baxtın yatıb,
Çəliyə söykənən qoca.

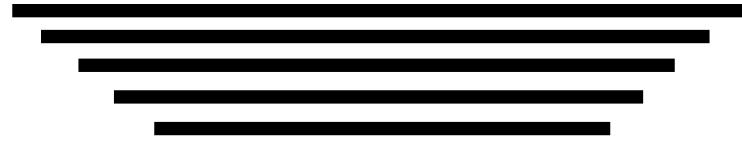
Çəlik olub yol yoldaşın,
Həm həmdəmin, həm sirdaşın.
Əsir əlin, əsir başın,
Çəliyə söykənən qoca.

Cavanlığın düşər yada,
Çağırısan da yetməz dada.
Gözün qalib bu dünyada,
Çəliyə söykənən qoca.

Dünyanın yox ehtibarı,
Neynədin o nazlı yarı?
Gedirsən ölümə sarı,
Çəliyə söykənən qoca.

VAQİF OSMANOV

POEZİYA İLƏ ELMİN ÜLFƏTİ

*Səməd Vurğunun Göyəzəni, Məhəmməd Şəhriyarin Heydərbabası olduğu
kimi Hafız Əlimərdanlinin da öz dağı var - NİYALDAĞ*

İki ilahi mənəvi qüvvənin - elm ilə lirikanın birliyindən, elmi dillə desək, sintezindən poeziya yaradan, həm elmi, həm də şeirləri ilə qəlbləri fəth etməyi bacaran yaradıcı insanlar ilahi tərəfindən seçilmişlərdir. Alimin mürəkkəbi, şəhidin qanı, şairin duyğuları müqəddəsdir. Alim qəleminin mürəkkəbi, şəhid azadlıq rəngli qanı, şair ilahi sözü ilə Vətənin keşiyindədir.

Belə alim-şairlərdən biri də kimya elmləri doktoru, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, neft-kimya sintezi sahəsində çoxsaylı elmi işlərin, kitabların, ixtiraların müəllifi **Hafız Əlimərdanlıdır**.

Kimyaçı alim uğurlu elmi işləri ilə yanaşı ürəyinin kövrək tellərini ehtizaza gətirən lirik duygulu bir dünyanın sahibidir. Onun şeirlərində "qəlbinin sevdası Anadır, dildir, Vətəndir", əlifbadır, bayraqdır, yaşamaq, yaratmaq eşqidir. Büttöv bir ömür yaşayan Hafız müəllim ciyinlərində zamanın gərdişinin müxtəlif suallarından yaranmış elmi və lirik dünya daşıyır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, AMEA-nın akademik Yusif Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun direktoru Vaqif Abbasov Hafız Əlimərdanlinin 70 illiyinə həsr etdiyi "Kimyaçı alim - lirik şair" məqaləsində ("Xəzan" ədəbi-bədii jurnalı, mart-aprel 2018/2(14) şair-alimin elmi və ədəbi fəaliyyətinin bitkinliyini nəzərə çarpdırır: "Elmi

fəaliyyəti kimi onun bədii yaradıcılığı da rəngarəngdir. Hafız müəllimin çap etdirdiyi bəzi şeir nümunələri ilə tanış olduqda görürsən ki, onun poeziyasında sözlərin deyim tərzi, lirik duyumu, axıcılığı yeni forma alır, yeniləşir, oxucunu yormur".

"Məhvərində hər gün hərlənən dünyanın sakinini" alim-şair "naxışları nağıl, dastan olan, əlvan xalıya bənzəyən Azərbaycanın söz sənətinə yeni ornamentlər gətirməyə çalışır.

Akademik, filologiya elmləri doktoru, professor Nizami Cəfərov Hafız Əlimərdanlinin "Yarat hələ ömür deyir" kitabına (Bakı, "Print-S" - 2018) önsözündə yazır: "Dünyaya gəldiyi diyarın - Lahicin qeyri-adi gözəlliyyindən, eşq-məhəbbət hissələrinin müqəddəsliyindən, dostluğa sədaqət-dən, elmin qüdrətindən yazanda da Hafız Əlimərdanlı həmişə səmimiyyət onun şeirlərində özünü göstərən poetxənoloji kəm-kəsirin də üstündən keçməyə imkan verir".

Doğrudan da söz adının bütün yaradıcılığının tam mükəmməl olması bir az müşkül məsələdir. Eləcə də Hafız Əlimərdanlinin. Amma ümumi götürdükdə məna yükünə, mövzu çoxşaxəliyinə, vətənsevərliyinə, "istəklərinin həyat pillələri"ndəki mətin addımlarına diqqət edəndə şairin yaradıcılığında əyər-əskikdən uğurlar daha üstündür.

Vətənin dolğun və bütöv xəritəsini şair "Azərbaycanım mənim" şeirində çəkir, daha dəqiq desək, o, "Vətən himni" bəstələyir:

Hər cümləmin başındasan, Azərbaycan!

Tarixlərin yaşındasan, Azərbaycan!

Zaman gəldi, azad nəfəs alırsan sən,

Heç çalışıb əlləşməsin qarı düşmən,

Sən tarixə yeni nəfəs salacaqsan,

Mərd oğullar diyarisan, Azərbaycan!

Vətənin igid oğul və qızlarının "Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!" hayqırtısına Hafiz müəllim də öz səsini qatır:

Şəhidin qanıdır azadlıq rəmzi,

Bu rəmzdir sabaha aparan bizi.

Qalmaz bu torpaqda düşmənin izi,

İrəli, irəli, haydi igidlər,

Səsləyir döyüşə bizi şəhidlər.

Vətən, azadlıq, müstəqillik şairin yaradıcılığında həmişə öndə dayanan əsas istiqamətdir. O, şair, alim, vətən oğlu kimi həmişə intizardadir: "Heç bilmirəm, Vətən bizə oğul deyər, ya deməz?" Deyər, Hafiz müəllim, axı alimin elmi insanların beynini nurlandırır. Söz adamının sözü yatmışları qəflət yuxusundan oyadan səhər şəfəqidir. Ona görə də əsl şair Vətəni tərənnüm etməkdən doymaz:

Oğuldur torpağı eləyən Vətən,

Oğulsuz torpağa deyilməz Vətən.

... Yorulan deyiləm Vətən deməkdən...

Vətən nəğmələri yazan şair Vətəni bütün maddi və mənəvi varlıqların fəvqündə görür, onu ilahiləşdirir, mərhum şair və yazıçı Gəray Fəzlinin təbirincə desək, seçməyib sevdiyimiz əbədi müqəddəs məkana çevirir:

Nə vardırsa zaman alar,

Təmtəraqla yola salar,

Yalnız Vətən, Vətən qalar,

Yalnız Vətən, Vətən qalar.

Hafiz Əlimərdanlı

Bəlkə düzgün olub, sonra əyilib,

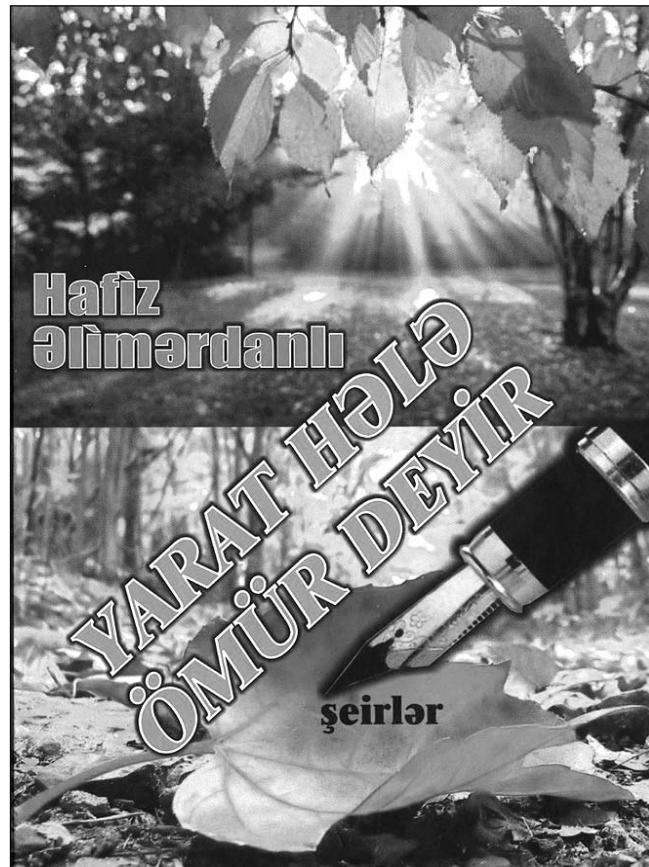
Dolasıq tarixdən nə gözləyirsən?

... Qədim əfsanəni tarixi sanır,

Qarışıq tarixdən nə gözləyirsən?

... Yersiz gəlibdisə, yerli qaçmaqda,

Yarımçıq tarixdən nə gözləyirsən? - kimi misralara cavab axtaranda Vətənin tarixinə ekskurs edərək, şanlı və şərəfli tariximizi öz qərəzli is-

təklərinə uyğun yazmağa, yozmağa çalışan, ki-minsə adına yapışdırmağa söy göstərən daxili manqurt tarixçilərə, bədxah xarici tədqiqatçılara dərs keçir, yalanları yan-yana düzüb tarix qaralamayın, - deyir. Şair yaxşı bilir ki, Vətən tarixini farsın, ərəbin quyruğuna calamaq, bizi gözü götürməyənlərin bayağı, yalançı və bayquş xoruna qoşulmaq Azərbaycanın sinəsinə çal-çarpaz dağlar çəkməkdir. Bunu qədim zamanlardan, xüsusi-lə son otuz ildə Vətənin başına gətirilən oyunlar təsdiq edir.

Müdriklər dönə-dönə deyiblər ki, müəllim şam kimi yanaraq özünü məhv edir, ətrafinı işıqlandırır. Bir də "mənə bir hərf öyrədənin quluyam" deyiblər qədirbilən insanlar. Elm də, poeziya da müdrik müəllimdir, öyrədəndir. Şairin şeirləri də öyrədir - Vətəni, təbiəti qorumağı, insanlara qayğı ilə yanaşmağı, bir kərə yüksələn bayraqı həmişə uca yerlərdə saxlamağı, ana dilimizə ögey münasibət bəsləməməyi. Hafiz müəllim dilimizi "əcdadlardan övladlara körpü" adlandırır. "Vətən eşqi olmayanlardan insan olmaz", deyir. "Düzlükdən dəm vurub, hay-küy salanların vəzifə alan kimi haqqı unutduğunu" təəssüflə qələmə alır.

Müstəqilliyyə qovuşandan, azadlığın şirin dadını dadandan sonrakı Bakının tərəqqisini şair həm se-

vinclə, həm də bir kövrək nisgillə təsvir edir, özü də təbiiliklə. Sevinir ki, qədim Bakı bu gün şahənə duruşuya insanları valeh edir, təəssüflənir ki:

*Köhnə Bakı söküür,
Qonşular bir-bir köçür.
Kimi göz yaşı tökür,
Kimi axtarır yoldaş.*

Bu təlaşı başa düşmək çətin deyil. Yaşı səksənə doğru gedən Hafiz müəllim kimi insanların həmyaşıllarından, uzun illər qaynayıb-qarışlığı qonşulardan ayrı düşməsi heç də ürəkaçan məsələ deyil. Mərhüm şair Hafiz Baxış demişkən: "bizim dost itirən vaxtimız deyil".

Şair təxəyyülü sözün qüdrəti və hikməti ilə çox da uca olmayan dağı belə daha əzəmətli etmək gücünə malikdir. S.Vurğun Goyəzəni, M.Şəhriyar Heydərbəbəni ilahiləşdiriyi kimi. Hafiz müəllimin də öz dağı var - Niyaldağ. O, Niyaldağdan Vətənə baxmaq üçün zirvə, Vətən zirvəsinə qalxmaq üçün cığır istəyir. "Başını əymədən neçə qış, neçə bahar yola salan Niyaldağ" körpəliyinin, gəncliyinin doğma məkanıdır, qürur yeridir. Niyaldağın sinəsinə sığınan şairin Lahıcı təkcə Azərbaycanda deyil, dünyada məşhurdur, açıq səma altında muzeydir:

*Niyaldağ, hər yolun məramı olur,
Bu yol qoynundaki Lahica gedir.
Lahicin təkrarı de görüm, varmı?
Tarixdən dirçəlmış bir əfsanədir.*

Dağın dağ əzəmətini, qartal duruşunu, ərən xarakterini dağlarda dünyaya göz açan, dağlarla ciyin-ciyinə dayanan oğullar bilər!

Unikal və qədim yaşayış məskəni Lahic kəndində gözünü açanda dağlar görən Hafiz Əlimərdanlı təbiətin - dağların, dərələrin, cığırların, aşırımların bəllur bulaqların, dağ çayının dilini əla bilir, onlara doğması kimi müraciət edir. O, dağ çayının timsalında insanları xeyirxahlığa, bir amala xidmət etməyə çağırır:

*A dağ çayı,
Bir məqsədə xidmət eylə.
Məqsəd yoxsa dilin qisa,
Dağıtmağa hamı usta,
Yaratmağa,
Kömək dosta,
Çalış çatdır.
Yaratdığını yadigarır.*

Şairə görə, Vətənin, torpağın sahibi şəhid mə-

zarlarıdır, şəhidlər azadlıq yaradan ölməz oğullardır.

Dədə Qorquddan, Bəhmənyardan, Həsənoğludan, Füzulidən, Nəsimidən miras qalan ana dilimizin şirinliyi, incəlikləri, dilimizə qoyulan qadağalar haqqında çox əsərlər yazılmışdır. Hafiz müəllim dildən ötrü şamtək yanan Bəxtiyarı, Məmməd Arazi ehtiramla xatırlayır. Dilin saflığını qorumağı, ana dilinin xalqın həyatında vacib roluna poeziyasevərləri inandırır:

*Həyata bax, latin dili,
Hələ durur, millət yoxdur.
Dəhşət olar, onda əgər,
Millət qalır, dil yox olur.*

"Sızlamaqla arası olmayan" Hafiz müəllim həmişə ümidiłə qol-boyun olub onu gələcəkdə çoxları xatırlayacaqlarına, əməlindən faydalanaçqlarına inanır. Yalnız kişi kimi yaşamağı, "çixib getməyi həyat sanır". Şair "Yaşayıram mən" şeirində həyat ağacının hər bir yarpağının - səhifəsinin qədrini bilir, əmindir ki, ömrü boş verməyib, "əsərlərim qalacaq" inamıyla yaşayıb yaradır, yaddaşlarda "insantək yaşamaq istəyir". Musa Yaqub Bəxtiyar Vahabzadəyə yazdığı "Yanğı" şeirində yana-yana qətiləşdirir ki:

*El yolunda bu tövr ilə yanın kəs,
Yana-yana dönüb Bəxtiyar olur.*

Hafiz Əlimərdanlıda yanır. O, "kölgə yox, işiq olmağa çalışan" elm və söz adamıdır!

Sair "yetmişindən sonra gələn ilk bahara" xitab edərək:

Demə ki, gəl dincəl, qocasan daha,

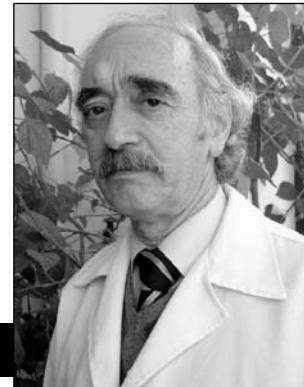
Ən gözəl şeirimi yazmadım hələ. - qənaətiylə ilhamının Niyaldağın zirvəsindən gələn coşğun dağ çayı kimi çağlar olduğunu sözsevərlərə car çəkir, onu hələ ayağı dəyməyən, ətrini doyunca duymadığı zirvələr gözləyir. "Əgər ürək yorulmasa, yaşın buna nə dəxli var?"

"Qazancı ağ saçlar" olan Hafiz Əlimərdanlı, söz ucalığında yaşamaq qocalıq deyil, müdriklikdir.

*Eşq yoxsa bulaq da qaynaya bilməz,
Eşq yoxsa ocaq da qızdırı bilməz.
İstərəm bu ocaq qəlbimdə yansın,
Yazılan sətirlər yadigar qalsın.*

**Elm, poeziya yanğı, yaşamaq, yaratmaq
eşqin tükənməsin, alim-şair!**

02. 01. 2019.

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

İŞMAYILLI

Gəl Vətəni bir dolanaq,
Hər obada qonaq olaq.
Diyar-diyar, ocaq-ocaq,
Mənzərələr min bir sayılı,
Təbiəti xoş səfələi,
Yada düşər İsmayılli.

Gələnləri qarşılıyar,
Uca dağlar könül alar,
Şəlalələr yadda qalar,
Zirvələrin başı qarlı,
Bağça-bağın şirin barlı,
Yada düşər İsmayılli.

Şahididir tarixlərin,
Qalaları Cavanşirin,
Bir yadigar əsrlərin,
Bu yerlər qonaq-qaralı,
Mahnı deyər, gedər yallı.
Yada düşər İsmayılli.

Lahic, Basqal şöhrətindir,
Millətlər də bunu bilir,
Hər il bura seyrə gəlir,
Saylı-sayı avropali,
Asiyalı, afrikalı,
Yada düşər İsmayılli.

Arxa durmuş ona hələ,
Oğuz, Şəki, həm Qəbələ,
Varmı belə diyar, söylə,
Başdan-başa çılçıraqlı,
Qəlbimizə xoş soraqlı,
Yada düşər İsmayılli.

Niyal dağı həmayilin,
Yaylaqları Qarabelin,
Qoyun-quzu var-dövlətin,
Səpələnib xallı-xallı,
Sərvətindir xalça-xalı.
Yada düşər İsmayılli.

Dövlətimiz qayğındadır,
Yeni-yeni yollar salır,
Gedib gəlmək asanlaşır,
İnsanların xoş simalı,
Alim, şair, həm ziyanı,
Yada düşər İsmayılli,
Yada düşər İsmayılli.

19-20.12.2018

PƏNCƏRƏMİ DÖYƏCLƏ

Pəncərəmi döyəcləyir,
Yağış görən nə istəyir?
Söylədiyi xatirədən,
Sual üstə sual gəlir.

Bu gün artıq dünən deyil,
Günlər keçib fəsil-fəsil,
Dünən özüm uşaq ikən,
Bu gün nəvəm baba deyir.

Günlər hələm mənlə gedər,
Sonra mənsiz davam edər,
Bu gün mənli, sənli əgər,
Gələn nəslə sabah yetər.
Bizli, bizsiz günlər ötər.

Sən, ey yağış, yağma, dayan,
Xatirəmdə qalib o an,
Bir mən idim, bir dildarım,
Bir də ki, sən oldun həyan.

O an artıq uzaq məndən,
Dönməz geri, yağma qəsdən,
Bir gün dünya olsa mənsiz,
Pəncərəmi döyəclə sən,
Ötənlərə xatirəsən.

21.12.2018

BİR ÖMÜRDÜR YAŞAYIRAM

Bir ömürdür yaşayıram,
Min arzunu daşıyıram.
Ömürdəki illər gedir,
Arzulara arzu gəlir.
Göz yorulur, baş ağarır,
Arzularım hələ qalır.
İndi ömrü yola versəm,
Arzulara dayan desəm,
Demək, daha yaşamıram,
Şeir yazıb yaratmıram.
Ürək belə dözə bilməz,
Arzuları illər silməz.
Hələ tezdir, qəlbim deyir,
Yaratmağı tələb edir,
Yaşamağı tələb edir.

12.12.2017

ÖMRÜNÜN VƏRƏQLƏRİDİR

Ömrün kitabında hər vərəq bir gün,
Hər örtülən vərəq həyatdan gedir,
Vərəğin bir üzü kədərli düyü,
Digəri sevinclə bir növbələnir.

Yazılmış kitabda istək, arzular,
Hansı yol istəyə, arzuya çatar,
Hansı yol yaramaz, çöllərdə qalar,
Oxucu vərəqlər örtülsə bilir.

Bu kitab bir plandır ömrün yolunda,
Qeydlər də yazılıb sağı, solunda,
Nəyi necə etməli, tez salar yada,
Tələsmə, saf çağlar çox erkən gəlir.

Necə də bölünmüş fəsillər bir-bir,
Hər fəsil bir dövrün səlnaməsidir,
Oradan fərəh və qüssə səslənir,
Diqqət et ömrünün vərəqləridir.

29.05.1989

QANUNLAR HƏYATDA BİZİ İZLƏYƏR

Fərziyyə qanunun ilk pilləsidir,
Yalnız həyat onu sınaq eyləyər,
Fərz etmək bəlkə də ürək səsidir,
Gələcək günlərdən fikir söyləyər.

İnsana xəbəri Tanrı pay verər,
İnsan bu pay nədir, bəzən dərk edər,
Sirlər aləminə pillələr gedər,
Sirlər insanları hər an gözləyər.

Getdiyin bu yollar sanma ki, asan,
Onları taparsan, əgər ki, yansan,
Yanmaq bir sevdadır, bilməz hər insan,
Çoxundan sevdanı nəsə gizləyər.

Fərziyyə insanı hara aparır?
Suallar çox zaman cavabsız qalır,
Bəzən cavab bizdən illəri alır,
Qanunlar həyatda bizi izləyər.

09-16.12.2018

AĞIL BİLİK İLƏ BİR YERDƏ OLSA

Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Dağları aşırar, Fərhad nə lazım.
Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Yaradar məhəbbət, Məcnun nə lazım.

Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Qoluna güc gələr, qəlbə məhəbbət.
Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Kədəri yox eylər, ömür səadət.

Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Səhralar gül açar, çoxalar sərvət.
Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Ayrılmaz sevənlər, son olar həsrət.

Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Musiqi bəslənər, qəzəl də əlbət.
Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Yeni simfoniya, xalqıma şöhrət.

Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Xalqda birlik artar, çoxalar qüdrət.
Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Xain düşmənlər də etməz cəsarət.

Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Çəkilər nadanlıq, məhv olar zülmət.
Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa,
Daim inkişafda, zirvədə dövlət.

16.11.2017

HƏR DÖVRÜN ÖZ BAHARI VAR

Ey külək, zamanı sən geri qaytar,
Yenə yarımlı ilə o bağda olum.
Hələ deyilməmiş çox sözüm qalıb,
Hələ bitməmişdir onunla yolum.

Hələ gül-çiçəklər açılsın orda,
Yenə bahar ətri tutsun hər yanı,
Sevgilim, xəzəni salma heç yada,
Soruşma gəl məndən, bəs bahar hanı?

Baharı səninlə saldıq bir yola,
Bəlkə əsən külək onu qaytara,
İstəkdir, bilirom güman yox ona,
İllərdən soruşaq, gedirlər hara.

Darixma, hər dövrün öz baharı var,
O zaman yenə də quşlar ötüşər,
Könlümüz yolunu o bağa salar,
Orada yenə də izimiz qalar.

05-06.01.2019

QƏZƏLLƏR**BAKİ**

Bakı gözəlləşir hər gün, hər saat deyirəm bunu,
Gedir köhnə şəhər, yaranır büsət, deyirəm bunu.

Xəzərin sahili bir cənnət olub, görənlər bilir,
Burada görüşmək olubdur adət, deyirəm bunu.

Qalmışdır Qız Qalası tarixdən məğrur yadigar
Yaradır əhvalda bir özgə ovqat, deyirəm bunu.

İçəri Şəhərlə Alov qülləsi həməhəng olub,
Tamaşa etməyə gəlir çox millət, deyirəm bunu.

Dəyişir siması Qara Şəhərin, sevinir ellər,
Olub şuarımız "Ağ şəhər yarat", deyirəm bunu.

Bayıl, Yasamal günbəgün dəyişib gülüstan olur,
Binalar, körpülər olur inşaat, deyirəm bunu.

Hafızın fərəhdən sevinib, döyüñür qəlbi,
Yazılır qəzəllər, gəlir muğamat, deyirəm bunu.

16-17.04.2018

ANADIR

Ucalan qəlbimdə bir dağ ki, var canım anadır,
Ötəyi dumanla-çən, zirvəsi qar canım anadır.

Axan bulaq südüdür, mənə hər gün həyat verər,
Uçan qortal gözüdür, ömrümə yar, canım anadır.

Düşsəm dara əger ki, mən, o dağdan sellər axar,
Axan göz yaşıdır, dərdimdən ağlar canım anadır.

Ananın sevgisini həyatında hər qazanan,
Ərməğan pak məhəbbət, mütləq alar, canım anadır.

Tək ananı sevən oğul, Vətənə arxa durar,
Silinməz çöhrəsində sevinc, vüqar canım anadır.

Anaya xor baxanın, gözlərinə qan damacaq,
Olsa oğul naxələf, qəlbi qubar canım anadır.

Söylə Hafız, ana tək qayğı çəkən heç olarmı?
Heç zaman! Tanrıdan gəlir qərar, canım anadır.

11-12.12.2018

SƏNİ DEDİLƏR TƏK

Gəl ey dildar, könlümə mehman səni dedilər tək,
Təbiblər, bu dərdimə dərman, səni dedilər tək.

Cəmalın gör neçəsin salıbdır bəlayi dərdə,
Olmuşam bəs mən kimə heyran, səni dedilər tək.

Hər gecə surəti can qonağı olur xəbərsiz,
Məni candan eyləyər hicran, səni dedilər tək.

Nə çox aləmdə afət, qəlbimə onlar yapışmaz,
Şəkər ləbin, eyləmiş bəyan, səni dedilər tək.

Görsəm səni, hər dəfə şüklər eyləyərəm mən,
Çün baxışın söyləyər rəvan, səni dedilər tək.

Eşqimdən şad olmazmı, Leylinin Məcnunla ruhu,
Şairlər yazsa yeni dastan, səni dedilər tək.

Hafızın qəlbi kövrək, dahilər kömək eyləməz,
Sənsiz keçən günlərimə peyman, səni dedilər tək.

07-09.12.2018

İNANMADIM HEÇ

Dedilər, o dilbər səndən danışır, inanmadım heç,
Çoxdandır görməyə qəlbi alışır, inanmadım heç.

Bir adət yaranıb, gözəllər könül istərsə almaq,
Qəmərlə, ülkərlə bəzən yarışır, inanmadım heç.

Söyləyin ol şuxa, bilsin qoy, nədir qərarım mənim,
Hər gələn xəbərdən halım qarışır, inanmadım heç.

Əşyalar nə desə, qəsdəndir, uymasın söhbətə-sözə,
Saxta cəfalarla hərdən barışır, inanmadım heç.

Könlü istərsə, son qoyaq hicrana, vəslə çataq biz,
Həsrətdən səmada ruhum dolaşır, inanmadım heç.

Demişəm ol şuxa çoxdan, özgəyə açma sırrını,
Ona məndən başqa kimsə yaraşır, inanmadım heç.

Daha demərəm, dinləmək zamanı ötmüşdür artıq,
Vüsala yetməyə Hafız çalışır, inanmadım heç.

28-29.12.2018

VƏTƏNİMDİR

Bilir aləm, mənə canan bir tək Vətənimdir,
Görsəm neçə dilbər, yenə istək Vətənimdir.

Anamın dünyasıdır, böyüdüm südüylə mən,
Bağlıyam bu dünyaya, arzu dilək Vətənimdir.

Əcdadlardan ərməğan, həkk olunub qanımda,
Dansam, fəryad edər, duzla çörək Vətənimdir.

Vətənə sevdasından söylə kimsə doyarmı heç,
Bu suala cavab verər, döyən ürək Vətənimdir.

Zəhmətimlə bu torpaqlar başdan-başa cənnət olar,
Bülbüllər ötər, açan gül-çiçək Vətənimdir.

Qoy Tanrı qorusun daim onu düşmənlərdən,
Tarixin hər pilləsi, etsin kömək, Vətənimdir.

Hafız nə qədər çalışsa yetsin muradına
Yetməz. Xalq da həmdəm desin gərək, Vətənimdir.

26-27.12.2018

RÜBAİLƏR

TƏLƏSMƏZ

(*qoşma rübai*)

Hər zaman adətdir zaman tələsir,
Dövran da həmişə yaman tələsir,
Arzular tələsir, elə tələsir,
Söylə bəs haraya insan tələsir?

Zamanı heç zaman heç kəs qınamaz,
Dövranı kimsə də əbəs qınamaz,
Arzular zamana bir ölçü verər,
Tələsən insanı kim bəs qınamaz?

Tələsməz həyatı dərk edən insan,
Yaratmaq eşqiyələ hər gün yaşayın,
Zamanı ram edər əməlləriylə,
Ölməzlik yolunda qazanar ad-san.

05-06.09.2018

GÜNAH ÖZÜNDƏDİR

Sənə dost olarsa yalançı insan,
And içər hər zaman, söyləyər yalan.
Qəlbində yer tutub, qəlbini yeyər,
Günah özündədir, olsan peşiman.

27-30.10.2018

SÖZÜN HÖKMÜ

Çox söz desəm baş ağrıyar, saç ağarar,
Söz deməsəm, ürək dərdlə-sərlə dolar,
Bir söz nədir taleyimə hökm eləyir,
Gah qaldırır, gah endirir, verir qərar.

06.11.2018

ÇƏTİNDİR ENİŞ

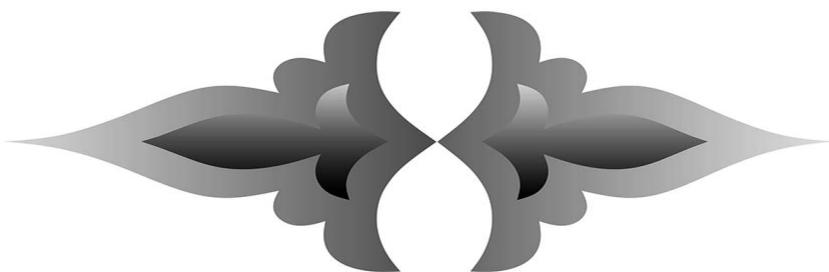
Çox uca zirvəyə qalxanda düşün,
O məkan layiqsə, təmkinli görün.
Yadında saxla ki, qalxdığın yolla,
Çox çətin eniş var həyatda bir gün.

20.11.2018

KÖMƏYƏ YETƏR

Ömrün əvvəlində yol dağa gedər,
Bu yolu cavanlıq, hünər dəf edər,
Enmək çətindir çox, o, təmkin istər,
Təmkin ahilliqda köməyə yetər.

17.12.2018

CAMAL ZEYNALOĞLU

AĞRI

(hekayə)

Əsəd müəllim bu gün də evə əliboş qayıdır.

Səhər evdən çıxanda arvadının ona: "Bilmirəm, hardan tapırsan tap, axşama uşaqlara yeməyə bir şey gətir!" hikkəli əmri hələ də qulaqlarında cingildəyirdi. Neyləsin, arvadı da qinamaq olmazdı... Nə qədər yalandan vəd vermək olar axı?.. Aldığı əmək haqqını günlərə bölsən yavan çörəyə, qənd-çaya ancaq çatardı. Maaşı alanda da borclarını ödəyirdi. Maaş almaq ona sevinc əvəzinə, dərd-qəm gətirirdi.

Bu gün yenə iş yoldaşlarından borc pul istəmişdi, amma bir kimsədə olmamışdı. Axı, onlar da Əsəd müəllim kimi...

Həyətdəki dükandan arvadının nisyə götürdüyü çörək pulu artıq yiğilib beş "şirvan"a qalxmışdı. Hər gün çörək mağazasının qarşısından keçərkən, satıcının sakitcə əlini çənəsinə dirəyib onu soyuq nəzərlərlə süzməsini görəndə, Əsəd müəllim xəcalətindən az qalırdı yerə girsin. Keçən axşam institutda oxuyan qızının dediyi sözləri isə müəllim həmkarına heç cür bağışlaya bilmirdi. Rüşvətxor həmkarı bütün tələbələrin qarşısında açıqca elan edib ki, hər tələbə yaxşı oxuyub-oxumamasından asılı olmaya-

raq, imtahana on "şirvan" pul gətirməlidir. Əks halda, tələbə kitabı əzbər öyrənib, ona danışsa da, xeyri olmayacaq - həmin tələbə-yə qiymət yazmayacaq.

Əsəd müəllim bu sözləri eşidəndə, əsəbi-ləşib özündən çıxmışdı: "Axı, o necə müəllimdir ki, öz tələbələri ilə utanıb-qızarmadan, heç nədən çəkinmədən, açıq şəkildə "alver" edir? Elmdə də alver olar? Bu, nə biabırçılıqdır?!"

Cavabında arvadı şikayətlənmişdi:

-İndi "yuxarı"dan tutmuş "aşağı" yadək hamı alver edir, ay müəllim. Təkcə səndən savayı. Camaatın kişiləri qaz vurub, qazan doldurur. Sənsə ömrü boyu bu köhnə portfeldən əl çəkmədin.

-Mən onlara oxşaya bilmirəm, ay Şəhla xanım. Başqaları kimi əyri yollarla çörək qazana bilmirəm. Bu günə qədər dilimə haram tikə dəyməyib. Bundan sonra da dəyməyəcək. Niyə mən onlara oxşamalıyam? Mən bunu bacarmırıam! - deyə Əsəd müəllim də eyni tərzdə arvadına cavab vermişdi.

Bundan sonra arvadı daha da dərinə getmişdi:

-Millətin dərdini çəkmək sənəmi qalıb? Qoy cəmiyyəti bu bərbad vəziyyətə salanlar

onun dərdini çəksinlər. Bu cəmiyyətdən şəxsi mənafeyləri üçün istifadə edənləri deyirəm. İstədikləri qədər, nəslili-nəcabətinə də bəs edəcək qədər var-dövlət yığıb, oturublar üstündə. Sən məgər ac-yalavac, boş cibinlə başdan-ayağa çirkaba bulaşmış bir quruluşu düzəldə biləcəksən? İndi sənin kimi düşünənlərə ancaq rişxənd edirlər, ay professor! Hər şeyi gəlin bir yana qoyaq. Yaxşı, bəs indi necə dolanaq?! İndiki zamanda barmağını qatla ki, filankəs halal pul-la evini, ailəsini dolandırır. Zəmanət çoxdan dəyişib, ay Əsəd. Hamı zəmanət ilə ayaqlaşmağı bacardı, təkcə səndən başqa... Sənin ki o qədər dost-tanışın var. Niyə onlardan istifadə etmirsen? Birinin hardasa bir tanışı olur, dərhal gedib yapışır ətəyindən. Amma sən bunların heç bircəciyindən də yararlana bilmirsen. Yaxşı, nə vaxta kimi çörəyi nisə alıb yeyəcəyik? İndi bizdən başqa, çörəyi nisə alan varmı?! Utandığımdan həyatə də düşə bilmirəm. Uşağın ayaqqabısı sökülb, məktəbə nə geyinib, getsin? Gələn həftə də bacım qızının toyudur. Bəs ora necə gedəcəyik?! Bunlar hələ bir yana qalsın, bu gün-sabah qızını ərə verəcəksən. İndiyə kimi cehizlik adına barı bircə qaşiq, və ya stəkan almışam? Bəs bunları fikirləşmirsən heç? Günlərlə ac qalırıq, ancaq sənin ad-sanına görə, istəmirik ki, qonum-qonşu, dost-tanış içində başın aşağı olsun. Yoxsa istəyirsən mən də başqaları kimi...

Arvadının sonuncu cümləsi Əsəd müəllimin bütün vücudunu titrətdi. O, həyat yoldaşının fikrini tamamlamağa imkan vermədi və ilk dəfə olaraq, uşaqlarının yanında ömür-gün yoldaşına əl qaldırdı...

...Əsəd müəllim düşüncələr burulğanından çıxa bilmirdi...

O, pul qazanmağın müxtəlif yollarını arayır və tezçə də özünü bu murdar yollardan çəkindirməyə çalışırı. Xeyallar onu yenidən yaxın keçmişə apardı...

Həyatda imkanları çox olmuşdu. Taleyindən də narazı deyildi. Amma onunçün ya-

ranmış imkanlardan heç vaxt istifadə etmişdi. Başqasının ona kömək etməsini həmişə "sədəqə" kimi qiymətləndirmişdi Əsəd müəllim. Kiminsə qarşısında əyilməzdi, həmişə şəxsiyyətini, qürurunu qoruyub-saxlamağı sevərdi. Bütün ömrünü tələbələrinin xoş gələcəyi yolunda "xərcələmişdi". İmtahanlarda tələbədən pul qopartmaq məsələsi olmazdı. Pul götürən həmkarlarını da həmişə məzəmmətləyirdi. O, tələbə-müəllim arasındaki "alver"ə dözə bilmədiyi üçün də institutla vidalaşmış, Akademiyada işə düzəlmişdi. Bu işə düzəlmənin də maraqlı tarixçəsi vardı.

Bir axşam Əsəd müəllim qiyabi tələbələrdən imtahan götürürdü. O, çox vaxt qızları yola salardı. Həmin axşam hamilə tələbəni görəndə onu çağırıb, bilet çekdirmiş, sorğu-sual etmədən onun tələbə kitabçasına qiymət yazmış, evə getməsini məsləhət görmüşdü.

Tələbələr Əsəd müəllimin bu cür alicənablığının şahidi çox olmuşdular. Həmin tələbəni aşağıda, maşında həyat yoldaşı gözləyirmiş. Yoldaşı ondan:

-Bəs, nə tez çıxdın?! - deyə təəccübə soroşmuşdu.

-Əsəd müəllim hamilə olduğumu görən kimi, birinci məni çağırıdı və soruşmadan qiymətimi yazdı.

-Hə... Demək, alicənab insandır. Bu cür insanla görüşüb tanış olmağa dəyər. - Hamilə tələbənin həyat yoldaşı gülümsəmişdi.

Ertəsi gün hamilə tələbənin həyat yoldaşı Əsəd müəllimi institutun həyatində xeyli gözəlmiş, o çıxarkən onunla görüşüb, tanış olmuşdu.

Əsəd müəllim tanımadığı hər hansı bir adamlı illərin tanışlaritək səhbət edərdi. Bu dəfə də elə olmuşdu. Hamilə tələbənin həyat yoldaşı müəllimlə səhbət edərkən qarşısındaki insanın necə böyük ürək sahibi, necə bir zəngin mənəviyyata malik olduğunu dərk etmiş və ona qarşı rəğbəti daha da artmışdı. Səhbətin sonunda o, müəllimə "hör-

mət" etməyi qərara almışdı. Amma araların-dakı səmimi söhbət onu bu fikirdən çəkin-dirmişdi.

Oğlan Əsəd müəllimə demişdi:

-Sizin kimi alicənab, xeyirxah, qayğıkeş, əxlaq və milli dəyərləri yüksək qiymətləndirən ziyanlıya xalqımızın çox böyük ehtiyacı var. Düşünürdüm ki, indiki zamanda pul hər şeyi həll edir, amma sizinlə söhbətdən sonra anladım ki, bu, belə deyil - bəzən pul hər şeyi həll etmir. Əsəd müəllim, sizə kömək etmək istəyirəm, ancaq bilmirəm, necə? Özünüüz deyin, sizə necə kömək edə bilərəm? Atam Nazirlər Kabinetində şöbə müdürü vəzifəsində işləyir. Nə desəniz, bir telefon zəngi ilə həll edə bilər. Əsəd müəllim, deyirəm, bəlkə, sizə bir vəzifə...

-Xeyr, xeyr. Vəzifə mənlik deyil! - Əsəd müəllim etiraz əlaməti olaraq əlini yelləmişdi.

-Niyə də olmasın? Vəzifəyə əsl sizin kimi insanlar layiqdir, - oğlan gülərək əlavə etmişdi.

-Dedim ki, vəzifə mənlik deyil. Çünkü vəzifədə olan adam gərək rüşvət alıb-verməyi bacara. Mənsə bunu bacarmıram. Digər tərəfdən də indiki zamanda vəzifəyə təmiz adamları deyil, çirkaba bulaşmışları qoyurlar ki, "yuxarılar"ın qarşısında həmişə gözüköl-gəli olsun, onların dediklərini yerinə yetir-sin, onlara daim qulluq göstərsin. Təmiz adamı vəzifəyə qoysalar da bir azdan məcburən elə çirkaba bulaşdırırlar ki, ömrüboyu o bu çirkabı təmizləyə bilmir. - Sonra əlavə etmişdi, - sizin ki əliniz hər yerə çatır, onda bir xahişim var. Mən daha tələbələrlə "al-ver" edən həmkarlarımla bir yerdə işləmək istəmirəm. Onlarla bir yerdə işləməkdən utanıb, xəcalət çəkirəm. Bu, mənə mənəvi əzab verir. Əgər mümkünə, atanız mənə Akademiyada işə düzəlməkdə yardımçı ol-sun, - Əsəd müəllim ömründə ilk dəfəydi kimdənsə kömək istəyirdi.

-Əlbəttə, bu, problem deyil. Elə bu axşam sizin məsələni atama deyəcəyəm, - de-

yə oğlan Əsəd müəllimin əlini sıxmışdı.

Bir həftədən sonra Əsəd müəllim Akademiyada işə düzəldi...

...Keçmiş işyoldaşları da həmişə Əsəd müəllimi qınayırdılar: "Ya dəyişməlisən, ya da bu həyatda yaşamaq sənin üçün çətin olacaq. İndi cəmiyyət təmiz adamları öz məngənəsində sıxıb məhv edir. Həyatın nəbzini tutmaq lazımdır. Ya ümumi axına qoşulub, sən də yaşamağın yolunu tapma-lısan, ya da sürünə-sürünə məhv olmalısan. Başqa çıxış yolu yoxdur..."

-Yox, yox! Mən heç vaxt yalan danışıb, riyakarlıqla pul qazana bilmərəm. Ömrümün sonunda çirkaba bulaşımmı? Yox, dəyişə bilmərəm, bunu bacarmaram. Vicdanım məni rahat buraxmaz. Mən indiyə kimi paxıllığı, yalanı, riyakarlığı, yaltaqlığı, şöhrətpərəstliyi, itaətkarlığı, qorxaqlığı, əx-laqsızlığı, xəyanəti, laqeydliyi və bu kimi qeyri-insani xislətləri özümə yaxın burax-mamışam. Bunlardan həmişə uzaq olmağa çalışmışam. Bundan sonra yaşının bu ahil çağında dəyişə bilmərəm! - Əsəd müəllim bu dəfə də axıra kimi içindəki o məsum, təmiz "real mən"i dinlədi və həyatın bugünkü eybəcərliklərinə baxmayaraq, yenə də təmiz vicdanını narahat etmək istəmədi, təkcə ona səbr, dözüm dilədi...

Bu düşüncələrlə yolu keçmək istərkən, sürətlə şütüyən "Jiquli" maşını cəmiyyətdə özünə başqaları tək yer tapa bilməyən, saf, təmiz bir insanın, böyük zəka sahibinin həyatına son qoydu...

Bundan sonra Əsəd müəllim bir daha nə çörək, nə dolanışıq, nə də ki digər ailə qayğıları barədə düşünməyəcəkdi...

Filosoflardan kimsə demişdir ki, "əlacım olsayı qatillərdən və cinayətkarlardan əvvəl yoxsulluğu, nadanlığı məhkəməyə ve-rərdim. Çünkü bir çox bədbəxtliklərin baisi məhz bunlardır".

Əsədsiz həyat isə ağrılı-acılı günləri ilə, sərt və amansız oyunları ilə davam edirdi...

RƏHMAN BAYRAM

ÜLVI MƏHƏBBƏT

Coşğun bir dənizdir ülvi məhəbbət,
Burada vaxtında üzəsən gərək.
Eşqin şərbətidir - ən şirin şərbət,
Onu da qəlbini sözəsən gərək.

Neynirəm eşqsız, sevdasız ömrü,
Hər ötən dəqiqə dönməyir geri,
Sevgi atəşini duymaqdan ötrü,
Yar ilə qol-qola gəzəsən gərək.

Rəhmanam, ilk eşqim dadıma yetə,
Xoşbəxtidir yetişən ilk məhəbbətə,
Bu yolda düşsən də qəmə, həsrətə,
Sevmisən, nazına dözsəsən gərək.

GƏNCLİK

Gənclik bir nemətdir hər bir ömürdə,
Havayı xərcləmə bu çağrı, dostum.
Sevmə baş əyməyi, xoşlama bir də,
Həyatda geridə qalmağı, dostum.

Axtarma rahatlıq, axtarma dinclik,
Ötəri əyləncə deyildir gənclik,
Bu çağda sınañır insanlıq, mənlik,
Bacar yaşıatmağı, qurmağı, dostum.

Sevdiyin qədər də sevilsən hərçənd,
Bütün ömrün boyu yaşıarsan xoşbəxt,
Gənclikdə yaranır odlu məhəbbət,
Pakdır məhəbbətin ocağı, dostum.

BİLƏRMI

Kimin ki tamahi, nəfsi çoxdursa,
Xalqı səfalətdə, özü toxdursa,
Vətənə, millətə xeyri yoxdursa,
"Bu Vətən mənimdir" deyə bilərmi?

Mayası haramla yoğrulan, bişən,
Haramla böyüyən, haramla şışən,
Beləcə, Allahın gözündən düşən,
Yetimin malını yeyə bilərmi?

Qarabağ saçına ələnən qarsa,
Bu dünya Vətənsiz gözündə darsa,
Könlündə bir tanrı sevgisi varsa,
Bir kimsə Rəhmanı əyə bilərmi?

TÜKƏNMƏZ BU ELİN QEYRƏTİ, QARDAS

Tarixən qul kimi hey əzilibsə,
İçində ağlayıb, üzdə gülübsə,
Yenə azadlığa çıxa bilibsə,
Tükənməz bu elin qeytəri, qardaş.

Cənnət torpağımız darda olsa da,
Laləzar çəmənlər saçın yolsa da,
Neçə şəhid verib, gözü dolsa da,
Tükənməz bu elin qeyrəti, qardaş.

Gözəllik görünməz tülün altından,
Qönçələr boylanar gülün altından,
Meh əsər, közərər külün altından,
Tükənməz bu elin qeyrəti, qardaş.

Rəhman eli sevdidi, yaradı xalqa,
Nankorlar sağalmaz yaradı xalqa,
Şərəfli oğullar çaradı xalqa,
Tükənməz bu elin qeyrəti, qardaş.

QIZIM ÜLKƏRƏ

Taleyin üzünə gülür ölkəmdə,
Xoşbəxt taleyin tək sən də gül, qızım.
Hər bir evdən sevinc səsi yüksəlir,
Yüksələn səslərə ver könül, qızım.

Bil ki, bu xoşbəxtlik gəlməyib asan,
Axıtmış babalar bu yolda çox qan,
Doğma yurdumuzda indi mehriban,
Yüksəlir qadınlar ilbəil, qızım.

Elə yaşa, pozulmasın izlərin,
Elə danış, hikmət olsun sözlərin,
Uğurdan, zəfərdən gülsə gözlərin,
Sənlə sevinəcək bir nəsil, qızım.

Düzungünlük, halallıq olsun meyarın,
Aludəsi olma şöhrətin, varın,
Həmişə dadına çat insanların,
Həm sev sənətini, həm sevil, qızım.

Ucal sənətinlə, mərifətinlə,
Halal zəhmətinlə, saf niyyətinlə,
İlahi sevginlə, ləyaqətinlə,
Qürur duyur atan, bunu bil, qızım.

MƏNƏ YAĞLI KÖKƏ BİŞİR, AY ANA

Ən bahalı ətrin ömrü çox qısa,
Ətir var ki, hopur iliyə, qana,
Əllərinin çörək ətri burnumda,
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

Bu iy uşaqlığa apardı məni,
Kamillik yaşımdan qopardı məni.
Ac olsam, axtarın tapardin məni,
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

Yadımdadı, hey kitab oxuyardın,
Əlin xəmir, donun un qoxuyardı,
İstəyimi gözlərimdən duyardın,
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

Anam kündələyər, mən də sayardım,
Çörək küt gedəndə hey ağlayardım,
Hərdən yuxumda da sayıqlayardım,
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

Bir yağılı kökəylə doyardıq onda,
İndi acgözləri doyurmaq olmur,
Nəfsimə qul olmaq istəmirmən mən,
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

Dolardı burnuma, kəndə dönməmiş,
Anamın yaptığı çörəyin ətri.
Hey öpüb deyərdim, təndir sönməmiş
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

Rəhmanam, xəyalın ruhuma dolsun,
Əllərin xəmirli, ətəyin unlu.
Kaş, bəşər mənim tək gözütox olsun,
Mənə yağılı kökə bisir, ay ana.

YENİ İL

Yad əllərdə mələyim var,
QABAN üstə gələn ilim.
Səndən bircə diləyim var,
Xoş gəlirsən ölkəmizə,
Gəlirsənsə, müjdəylə gəl,
Qarabağsız gəlmə bizə.

Dost qədrini bilənlə gəl,
Dəndlərimi bölənlə gəl,
Göz yaşımı silənlə gəl,
Xoş gəlirsən ölkəmizə,
Gəlirsənsə, müjdəylə gəl
Qarabağsız gəlmə bizə.

Bilinməz dərdimin yaşı,
Gəl bu yükü sən də daşı,
Yetər gözümüzün yaşı,
Xoş gəlirsən ölkəmizə,
Gəlirsənsə, müjdəylə gəl
Qarabağsız gəlmə bizə.

Kəlbəcər, Laçın, Şuşa gəl,
Xocalı, Ağdam qoşa gəl,
Füzulidən birbaşa gəl,
Xoş gəlirsən ölkəmizə,
Gəlirsənsə, müjdəylə gəl
Qarabağsız gəlmə bizə.

Rəhmanam, ürəyim şan-şan,
Bu millətin halına yan,
Bütövləşsin Azərbaycan.
Xoş gəlirsən ölkəmizə,
Gəlirsənsə, müjdəylə gəl,
Qarabağsız gəlmə bizə.

AĞALAR İDRİSOĞLU
Əməkdar incəsənət xadimi

NƏSİR HEY?!..

(elegiya)

Bu elegiyamı, 1968-ci ildə Dağıstanın Dərbənd şəhərində Azərbaycan Xalq Teatrını yaratmış, bu Xalq Teatrı da Dağıstançün həmin respublikadakı Dövlət Teatrlarından heç də az iş görməmiş, çox maraqlı rejissor, aktyor, mədəniyyət xadimi, Dağıstan Respublikasının Əməkdar artisti Nəsir Həşimoğluna və onun ömür-gün yoldaşı, teatr aləmində əsl silahdaşı olmuş, Azərbaycan və Ləzgi xalqları arasında böyük dostluq körpüsü yaratmış, Dağıstanın Xalq artisti Düriyyə Rəhimovanın əziz xatirələrinə ithaf edirəm.

2019-cu ildə Dağıstan Respublikasının rəhbərliyinin sərəncamı ilə Dağıstanda Düriyyə Rəhimovanın 90 illik yubileyi dövlət səviyyəsində qeyd olunacaq və həm də onunla bağlı xatirə kitabı yazılmasına sərəncam verilib.

Onu da vurğulayım ki, 1948-ci ildə bağlanmış və 1998-ci ildə yenidən bərpa olunmuş Dağıstan Azərbaycan Dövlət Dram Teatri, məhz Nəsir Həşimoğlunun yaratdığı həmin məşhur Xalq Teatrının bazası əsasında formalışib. Bu gün həmin Dövlət Dram Teatrında çalışan aktyorların, aktrisaların da çoxu məhz Nəsir Həşimoğlunun və Düriyyə Rəhimovanın yetirmələridir.

Müəllif

-Nəsir hey!.. Nəsir!.. Nəsir! Niyə cavab vermirsən? Niyə dillənmirsən? Ay mənim dostum! Ay mənim gülüm. Ay mənim ömür-gün yoldaşım. Bu çətin, keşməkeşli, sonu bilinməyən dünyada məni tək qoyub hara gedirsən? Bundan sonra sənsiz mən necə yaşayacam? Necə yaşayacam?! Necə?! Necə?!.. Cavab ver səsimə!.. Cavab ver... Nəsir hey!..

...Düriyyə xanım beləcə ağı deyir, evdəkilər hönkür-hönkür ağlayırırdı. Nəsir isə divanın üstündə elə bil yuxuya getmişdi. Dərin, əbədi yuxuya. Nəsir müəllimin ölümüylə belə nur yağan çöhrəsinə baxdıqca fikirləşirdim ki, indi o, yuxudan ayılaçaq və başını qaldırıb deyəcək:

-Niyə ağlayırsan, Düriyyə? Niyə ağlayırsan, ay gülüm? Niyə bura yiğmişisə? Nə olub mənə? Yatmışdım, ayıldım... Mən ölmək istəmirəm. Öl-məyəcəm. Öləməyə hələ haqqım yoxdur. Hələ qarşıda gör nə qədər görüləsi işlər var... Hələ Dağıstanda mədəniyyət qalasını tikib qurtarmamışam... .

Divanda əbədi yuxuya getmiş bu müdrik ağsaq-qalın, Nəsir müəllimin nur yağan çöhrəsinə, aq saçlarına baxdıqca, onun haqqında dostlarımdan, tanışlarımdan eşitdiklərim, özü ilə etdiyim söhbətlər yadına düşür və kino lenti kimi beynimdə canlanırdı...

...Mən 1976-ci ildə Hüseyin Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında (indiki Musiqili-Dram Teatrı) aktyor işləməyə geləndə, teatrın ya-

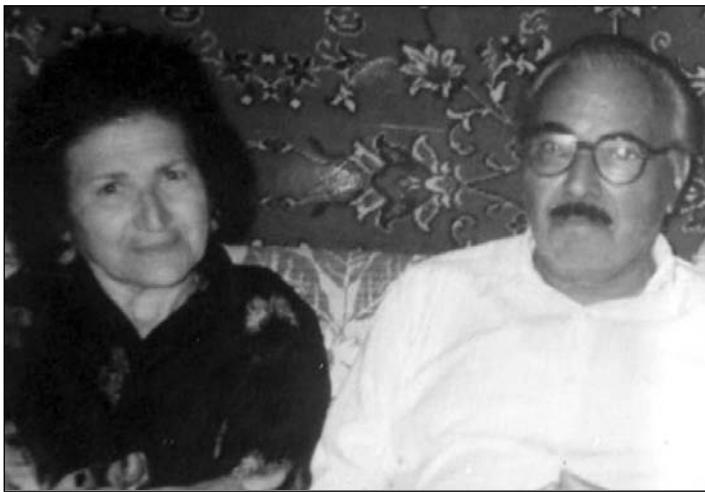
randığı 1968-ci ildən orda işləyən aktyorlar, keçmiş işçilər artıq işdən getmiş aktyorları, rejissorları yada salanda, istedadlı aktyorlar Nəsir Haşimoğlu və Dürüyyə Rəhimovanı hamı hörmətlə yada salır, onlar haqqında ağızdolusu xoş sözlər danışırlar. Hamı onların Sumqayıt Dövlət Dram Teatrından getməsinə çox heyfslənirdi. Bütün işçilər Nəsir müəllimin müdrikliyindən, aktyorluğundan, dostcanlılığından, sadiqliyindən, Dürüyyə xanımın maraqlı aktrisa, gözəl müğənni olmasından böyük həvəslə, istəklə danışıldır...

Həmin vaxtlar isə Nəsir müəllim Azərbaycanın qədim şəhəri Dərbənddə, özünün yaratdığı Azərbaycan Xalq Teatrina rəhbərlik edirdi. Yorulmaq bilmədən həvəskar aktyorlarla tamaşalar hazırlayırdı, Dağıstanda Azərbaycan mədəniyyətini, teatr sənətini yüksək səviyyədə təbliğ edirdi. Quruluş verdiyi tamaşalara: - Səməd Vurğunun "Fərhad və Şirin", Cəfər Cabbarlinin "Solğun çıçəklər", "Sevil", Süleyman Rüstəmin "Beş manatlıq gəlin", Georgi Xuqayevin "Arvadımın əri", "Elbrus evlənir", Əbdürəhim bəy Haqverdiyevin "Pəri cadü", Nəsir Haşimoğlu və Dürüyyə Rəhimovanın "Ali xan və Pəri xanım" dastanı əsasında səhnələşdirikləri "Pərixanım" və başqa əsərlərə millətindən asılı olmayaraq, bütün dağıstanlılar böyük maraqla, həvəslə tamaşa edirdilər.

Nəsir müəllimin hörməti, ad-sanı günü-gündən artır, hətta onun tamaşalarına baxmaqcun peşəkar teatr xadimləri Bakıdan Dərbəndə gedirdilər.

İyirmi yeddi il rəhbərlik etdiyi Xalq Teatrında çoxlu istedadlı aktyorlar, aktrisalar, müğənnilər, musiqiçilər yetişdirən Nəsir Haşimoğlu, 1948-ci ildə bağlanan Dağıstan Azərbaycan Dövlət Dram Tanrıının ənənələrini davam etdirməklə, burada teatr aləmində böyük inqilablar edirdi. Quruluş verdiyi tamaşalarla Dağıstan xalqlarının sıx birliyinə, dostluğuna, mehribanlılığına var qüvvəsilə xidmət edirdi Nəsir müəllim.

...1997-ci ilin iyun ayından onunla yaxından ta-

nış olmaq mənə də nəsib oldu. Həmin vaxtlar Hüseyn Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili-Dram Teatrının uzun müddətli qastrollarını Dağıstan Respublikasında təşkil etməkçün mən, teatrın bədii rəhbəri və direktoru kimi bura gəlmişdim. Eşitdim ki, Nəsir müəllim evdə xəstə yatır. Mən onu yoluxmağa getdim... Məni çox mehriban, öz doğması kimi qarşılıdı. Biz, onunla Sumqayıt Dövlət Musiqili-Darm Teatrının keçmişsi, bu günü haqqında çox maraqlı səhbətlər elədik. O, müdrik aqsaqqal kimi mənə çoxlu məsləhətlər verdi... Dağıstanda qastrolumuzun uğurlu olması üçün əsasən nələrə daha çox fikir verməyi tövsiyyə elədi... Onun bu tövsiyyələri həqiqətən də bizə çox kömək elədi. Bir aylıq Dağıstan qastrolumuz böyük uğurla başa çatdı.

...Artıq beş il idi ki, onu üzən şeker xəstəliyi, ayaqlarının iflic olması imkan vermədi Nəsir müəllim gəlib bizim tamaşalara baxsın. Öz ürək sözlərini deyə bilsin. Hər

görüşümüzdə buna çox heyfslənirdi və uşaq kimi kövrəlirdi...

...İndi də özümü yamanlayıram ki, gərək onuna hər bir görüşümüzü video lentə çəkdirib, maqnitofon lentinə yazdırıb, gələcək nəsillərçün saxlayıdıq. Çünkü o, hər bir görüşümüzdə elə müdrik, elə uzaqgörən fikirlər söyləyirdi ki, onlar dərin bilikli aqsaqqalın nəsihət kəlamları kimi gələcək nəsillərçün böyük nümunə olub, uzun əsrlər yaşaya bilərdi. Dildən-dilə, nəsildən-nəslə keçə bilərdi. Heyf... Cox heyf... Buna görə özümü bağışlamıram...

Eləcə də Dürüyyə xanımın maraqlı məsləhətləri, Dağıstan xalqlarına Sumqayıt teatrını, Azərbaycan mədəniyyətini necə sevdirməklə bağlı verdiyi ana nəsihəti də yaddaşimdadır. Heyf! Sədd heyf ki, bütün bunları həmin vaxtı lentə köçürtdürə bilmədim!.. Bu, mənim bağışlanılmaz səhvimdir.

Bağışlayın məni, əziz dostlarım, aqsaqqallarım! Amma sizə söz verirəm ki, beynimdə həkk olub qalan o dürlü-dürlü dərin fikirləri, sizin Azərbaycan mədəniyyəti, teatrı, incəsənəti üçün gördüyü-

nüz çox böyük işləri gələcəkdə yazıya köçürəcəm. Hökmən yazacam ki, qoy gələcək nəsillər oxusunlar. Oxuyub bilsinlər ki, XX əsrə həyatının 38 ilini Azərbaycan mədəniyyətinə, teatrına, Azərbaycan - Dağıstan xalqlarının dostluğuna həsr edən, ömrünü şam kimi incəsənət deyilən sehirli bir dünyanın yolunda əridən Dağıstanın Əməkdar artisti, neçə-neçə fəxri mükafatların laureati, müdrik aqsaqqal Nəsir Həşimoğlu yaşayıb...

Əziz dost! Siz, 63 il, 5 ay, 9 gün ömür sürdünüz bu keşməkeşli, əzablı dünyada. Dərbənd Azərbaycan Xalq Teatrının 30 illik yubileyini, yenidən bərpa olunmuş Dağıstan - Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının ilk tamaşasını görmək, bu teatrda tamaşalara quruluş vermək əfsus ki, sizə nəsib olmadı. Nəvə toyu görməyi də Ulu Tanrı sizə çox gördü, ustad...

Nə bilim, Ulu Xalıqın işinə qarışmaq da deyirlər günahdır. Özü bilən məsləhətdir. Amma bir fəlsəfi sırrı heç cür başa düşə bilmirəm ki, ölüm yaxşları həyatdan niyə tez aparır? Niyə?.. Niyə?..

...Bu vaxt Dürüyyə xanımın ağısı məni fikirdən ayırir:

*-Dağlarım əriyəcək,
Çaylarım kiriyəcək,
Ürəyim çürüyəcək,
Getmə gözüm dən,
Nəsir!
Nəsir hey!?
Getmə, getmə,
Nəsir hey!..
Nəsir!.. Nəsir!..*

Nəsir müəllimsə heç nə eşitmır. O, əbədi yuxuya gedib. Dərin bir yuxuya...

O, müdrik aqlı, böyük zəkası, əsl kişiyə məxsus olan xasiyyəti ilə, daxilində çoxlu tamaşaların ideyası ilə artıq özünün haqq dünyasına qovuşub. Əbədi dünyasına...

Yeriniz behiştlik olsun, qardaşım, böyük ustادım Nəsir Həşimoğlu! İnanıram ki, sizi çoxları unutmayacaq. Dostlarınız da, tanışlarınız da, övladlarınız da, nəvələriniz də, tələbələriniz də, yetirmələriniz də. Sizi hamidan çox yada salan isə Dürüyyə xanım olacaq. Çünkü o, sizə təkcə ömür-gün yoldaşı olmayıb, həm də incəsənət dediyimiz bu böyük, məşəqqətli aləmdə silahdaş, arxada yaq olub. Bilin ki, o, bu dünyada həmişə sizi axtarıb deyəcək:

*-Nəğməm sənsiz
ağlayır,
Göz yaşlarım
çağlayır,
Sənsiz sənli
günlərim,
Ürəyimi dağlayar.*

Nəsir hey!.. Hardasan?.. Gəl, qol götürüb oynayaq, nəvələrimizin toyudur. Dağıstan - Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının ilk tamaşasıdır. Dağıstan - Azərbaycan Xalq Teatrının 30 illik yubileyidir...

Amma siz, Dürüyyə xanımın səsinə hay vermirsiniz... Həyatda bir sözünü iki eləmədiyiniz sevimli ömür-gün yoldaşınıza, silahdaşınıza indi cavab verə bilmirsiz...

...Mən isə bir şeyə inanıram ki, sizin ruhunuz quş kimi uçub həmin bayramlara gələcək, əziz ustadım. Hamiya xeyir-dua verəcəksiz. Sonra sizin işinizi uğurla davam etdirən Dürüyyə xanımı bu bayatını deyəcəksiz:

*-Xalatin al qumaşdan,
Tacın da düşdü başdan.
Fələk məni ayırdı
hayif...*

Sənin kimi yoldaşından.

Allah sizə qəni-qəni rəhmət eləsin, böyük ustad! Dağıstanda Azərbaycan mədəniyyətini otuz ildən çox yorulmadan, böyük inamlı uğulmaz qala kimi möhtəşəm hörən Nəsir Həşimoğlu. İnanıram ki, sizin hördüyüüz Mədəniyyət qalanız, məşhur Dərbənd qalası kimi əbədi yaşayacaq. Gələcək nəsillərə böyük mənəviyyat bəxş edəcək. Bu müqəddəs işi görmək, həyatda hər kişiye nəsib olmur, ey böyük ustad. Ey böyük sənətkar. Əvəzolunmaz rejissor, aktyor Nəsir Həşimoğlu. Nə qədər ki, yer üzündə Dağıstan və Azərbaycan olacaq, siz təkcə Dağıstan xalqlarının yox, həm də Azərbaycan xalqlarının böyük Mədəniyyət qalası kimi tarixdə yaşayacaqsız. Mən buna qəti əminəm. Çünkü xeyirxah işlər görən insanlar heç vaxt unudulmur. Ulularımız da deyib ki, "xeyirxah əməllər elə uca körpüdür ki, hər yerdən görünür. Çünkü bu körpü millətləri birləşdirir, bir-birinə yaxın, mehriban qardaş-baçı edir".

*Dərbənd şəhəri
18 avqust 1998-ci il.*

RÜSTƏM MUĞANLI

KİMİYƏM

Mənim nəyim axı sənə xoş gəlir,
Mən suyu quruyan bulaq kimiyəm.
İndi sevda mənə elə xoş gəlir,
Hər sözü eşidən qulaq kimiyəm.

Mən axı uzağam sevda yaşıdan,
Saçımı - başımı hey darasam da.
Bu eşqi çalışıb çıxart başından,
Cavanlar içində yamaq kimiyəm.

Bu qoca vaxtimda tutub əlimdən,
Hara aparırsan, ay gözəl məni.
O qədər öpmüsən kor gözlərimdən,
Duzlağa qoyulan yalaq kimiyəm.

Sevda dolaşdırıb məni də yaman,
Bilmirəm bu eşqdən hayana qaçım.
Nə yaşlı deyiləm, nə də ki, cavan,
Meyvə ağacında calaq kimiyəm.

Mənim ürəyimə eşq ağır gələr,
Sonra unutmağa gücüm çatmasa?..
Bəlkə də ölümüm bu eşqdən gələr,
Ürəyim yuxadır, salaq kimiyəm.

Eşq də mizraq kimi qəlbə taxılır,
Bu yaşda gələn eşq qəm - qüssə verər.
Onsuz da dərdlərim hər gün çoxalır,
Üst - üstə yiğilan qalaq kimiyəm.

Muğanlı, gizləmə sərrin bilirəm,
Deyəsən gizli bir eşqə düşmüsən.
Mən elə özüm də eşq istəyirəm,
Sadəcə, mental bir əxlaq kimiyəm.

29. 08. 2018.

AXI

Bir gün geləcək ki, mən olmayacam,
Döyüssən başına, yanassan axı.
İndi sığal çəkib daraq vurdugun,
Saçını - başını yolassan axı.

Vicdanın çəkəcək səni yargıya,
Tapa bilməyəssən cavab sorğuya,
Davam gətirməyib dərdə - ağrıya,
Hər sözü - söhbəti danassan axı.

Mənli günlərini xatırlayassan,
Xatırə dəftərin varaqlayassan,
Baxıb, hər şəkildən soraqlayassan,
Zamanla peşiman olassan axı.

İtəcək üzündən şən gülüşlərin,
Heç vaxt gülməyəcək bir də gözlərin,
Bitəcək dincliyin, dəcəlliklərin,
Hüzuru məzardan alassan axı.

Qohum - əqraba da çətin sinaqda,
Muğanlı adını unutduranda,
Sonunda yenə də tənha qalandı,
Mənimlə "baş - başa" qalassan axı.

27. 12. 2018.

ELƏ BİR QADIN Kİ

Yeni bir məhəbbət, yeni bir sevda,
Yeni bir eşq gəzir, axtarır könlüm.
Elə bir sevda ki, ümmandan dərin,
Elə bir sevgi ki, qabarsın köksüm.

Elə bir yer olsun hamidan uzaq,
Axşam sərinində, ləpədöyəndə.
Sığınsın köksümə başını qoyub,
Məni qucaqlasın o üşüyəndə.

Elə bir gün olsun heç yaşanmamış,
Elə bir an olsun duyğulu, həzin.
O bizim günümüz,
Zaman dayansın,
Üzümdə hiss edim iliq nəfəsin.

Elə bir sevda ki...
Bir film kimi...
Ömrün payızında bəxtimə gülsün.
Elə bir sevda ki, bal kimi şirin,
İnləyən qəlbimin məlhəmi olsun.

Nakam bir məhəbbət düşsün bəxtimə,
Kama yetişməyə yollar bağlansın.
Qəlbi parçalansın eşitsə - yadın,
Yolumun üstündə bir div dayansın.
Bu yolun sonunda sevdiyim qadın.

Elə bir qadın ki, misilsiz yaqut,
Elə bir qadın ki, ərköyüñ olsun.
Şıltaq uşaq kimi açsın qolların,
Havada quş kimi süzməyi olsun.

Elə bir qadın ki, lap uşaq kimi,
Elə bir qadın ki, xoş olsun xətri.
Qoxlayım əndamin tutiyə kimi,
Hopsun ciyərimə, içimə ətri.

Danışsin, susmasın...
Arada gülsün,
Dinləyim səsini mən həzin - həzin.
Yumşaq sinəsinə başımı qoyum,
Kövrək musiqitək eşidim səsin.

Elə bir gün olsun...
Elə bir... Kaş ki,
Ömrünün sonuna bir gün də qalsa.
Muğanlı yetişsin vüsala - ölsün,
Təki sevgisiylə çatsın murada.

07. 07. 2018.

AYRILIR

Bağlanmadı düz ilqara, peymana,
Eşqimizi yalan bilib ayrılır.
Ha yalvardım, inandırdım, olmadı,
Ürək yanır, bədən sevib ayrılır.

Allah verib mən bu dərdi daşıyam,
Bu sevgidə nabələdəm, naşıyam,
Zalim qızı imkan vermir yaşayam
Söz deməmiş səndən küsüb ayrılır.

Günü - gündən saralıram, soluram,
Bulud kimi qaralıram, doluram,
Gündə min yol ona qurban oluram,
Bəs eləmir, məndən bezib ayrılır.

Muğanlıyam, dərd göynədir qəlbimi,
Yaxın otur sənə deyim dərdimi,
Bilinmir ki... zəhərdimi, qənddimi,
Busəsindən dadan olüb ayrılır.

09. 10. 2018.

BU DA BİR ARZU

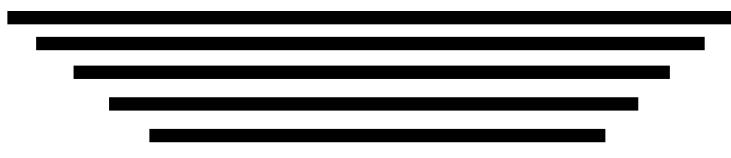
Bir çay qırağında bir quru ağac,
Bir yarımla olaydı, bir mən olaydım.
Axşam toranında hörüyü qulac,
Bir dilbər qoynunda yatıb qalaydım.

Seyr edib baxayıdılq qürub çağına,
Döyünen qəlbimiz birgə vurayıdı.
Alib qollarıma, çəkib bağrıma
Mən ona, o mənə bərk sarılaydım.

Bir çay qırağında, qumlu, çıraqılli,
Bir sahil olaydı, bir mən olaydım.
Üşüyən bənizi telli, sığallı,
Qoynumda isinə, can bir olaydıq.

Ehh!
Bu da bir arzu, gülüm,
Arzuma çatmır əlim,
Arzu dönüb çin ola
Sən olasan sevgilim.

23. 09. 2018.

ƏLİ BƏY AZƏRİ

DƏMİRQAPI DƏRBƏNDİM

(Rus işğalı, yoxsa... farşların əlindən nicat?)

Niyə Dəmirqapı Dərbənd? Məğər başqa şəhər-qalaların qapıları dəmirdən olmayıb? Nə vaxt bu adı alıb? Kim qoyub bu adı? Kim və nə vaxt tikdirib Dərbənd qalasını? Memarı kim olub? Qədəm qoyan anda dərhal məchul suallar adamı çulgalayır. Fikirləşə-fikirləşə qalırsan. Düşüncələr burulğanında ha çabalayırsan, bir tərəfə çıxa bilmirsən. Xəyalən, Dədə Qorqud əyyamı göz öündən keçir, ancaq bununla da qane olmursan. Fikir-xəyal daha qədimə aparır səni... ağlın dərk etmədiyi, şüurun nüfuz edə bilmədiyi ZAMANa və MƏKANA. O yerə ki, hələ daş-daş üstə qoyulmayıb, nə qala var, nə şəhər. Sadəcə qoca təbiətin yaranışından bir insanlardı bir də... ucsuz-bucaqsız təbiətin yanında çox kiçik görünən dağlarla dənizin arasında qalmış kiçik bir kəcid, dar bir bərə....

DƏRBƏND - azərbaycanlıların ulu əcdadlarının tunc dövründə məskən saldığı və bu gün də çoxluq olaraq bir çox xalqlarla dostluq, həmrəylilik şəraitində yaşadığı Rusiya tabeli qədim Azərbaycan şəhəridir.

Dərbənd - Dağıstanın mərkəz tabeli qədim mədəniyyət və sənaye şəhəridir, arxeoloqların, tarixçilərin və elm adamlarının ən çox müraciət etdiyi qədim insan məskənidir, Avropa ilə Asyanın kəsişdiyi coğrafi məkandır.

Dərbənd - bütün türkdilli xalqlar üçün ən müdrük ozan, ağsaqqal obrazında yaradılmış Dədə Qorqud diyarıdır, onun danışq tərzini günümüzədək qoruyub yaşadan diyardır.

Dəmirqapı Dərbənd haqqında ilk məlumatım uşaqlıq illərimə təsadüf edir. O vaxtlar "Cirt-dan", "Məlikməmməd" nağıllarını mütailə edib qurtaran kimi dastanları oxumağa başladım, özü də birbaşa "Koroğlu" dastanını. Aşıq lovğalığı ilə bürünmüş dastan tez qavranılırdı deyə təkrar-təkrar oxuyurdum. Elə həmin dastanın "Koroğlunun Dərbənd səfəri" qolundan bu müqəddəs şəhərin varlığından xəbər tutmuşdum. Koroğlunun Dərbəndə gəlməsi, Möminə xatunla evlənməsi, sonradan bir oğlu olması, tezliklə cəngavər kimi böyüməsi, Koroğlunun bir də gələndə onu tanımaması, meydanda qurşaq tutub cəngə girmələri, yerə yixib başını kəsmək istəyəndə qolbağını görüb tanımıması və digər hadisələr aşiq dili ilə elə təsvir olunur ki, elə bil Dərbəndin mərkəzi meydənında baş verənləri öz gözlərinlə müşahidə edirəsən.

İkinci məlumatım yuxarı siniflərdə oxuyanda oldu. Dünya şöhrətli dahi mütəfəkkir Nizami Gəncəvinin yaradıcılığında da Dərbənddən bəhs olunur. Dərbənd hakimi Seyfəddin Müzəffərə bir qəsidə yazıb göndərən Nizami sarayda çox yük-

sək qiymətləndirilir. Seyfəddin Müzəffər özünün ram edə bilmədiyi Afaq adlı çox ağıllı və savadlı kənizini Nizamiyə peşkəş edir, bağışlayır. Afaq ağılı, fərasəti ilə Nizamini də heyran edir. Odur ki, böyük Nizami onu cariyə məqsədilə istifadə etmir, külliyyatını qaydasına salmaq üçün xəttaların işinə nəzarəti ona tapşırır. Bütün gəzintilərdə Nizaminin yanında olan, təbi gəldikcə şairin söylədiyi qəzəlləri, məsnəviləri yazıya alan Afaqla Nizami arasında məlhəm münasibət yaranır və Goygöl gəzintisi zamanı Nizami Afaqa aşiq olur...

Sonralar - yetkinlik yaşına çatanda bu məsələ məni daha çox düşündürdü: "Azərbaycan xalqının həm qolu zorlu pəhləvani (Koroğlus), həm də başı dərrakəli mütfəkkiri (Nizamisi), nədən Dərbənd gözəlini seçsinlər? Nədir bu Dərbənd gözəlindəki heyranedici cazibə?"

Rusiya ilə six əlaqələrim orta məktəbi bitirdikdən sonra başladı. Ali məktəb illəri, gənc mütəxəssis kimi bir müddət işləmək 1984-1992-ci illərə təsadüf etdi. Həmin illər ərzində, bəlkə də on dəfə, bəlkə də çox Rusiyaya gedib, geriyə qayıtdım. Təyyarə ilə getdiyim iki-üç dəfəni çıxməqla qalan vaxtlarda dəmiryolu nəqliyyatından istifadə edirdim. Xoş təsadüfdən gedəndə də, gələndə də Dərbənddən gecə ilə keçirdim və bu gözəl şəhəri bir dəfə də olsun doğru-dürüst görə bilməmişdim. Dərbənd haqqında yalnız tarixi məlumatlara malik idim.

Dərbənddə ilk insan tunc dövründə məskən salıb. Azərbaycanın ən qədim insan məskənlərindən biri hesab olunur. Uzun müddət şimaldan gələn hücumlara sıpər olub, Azərbaycanı basqınlardan, qarətlərdən qoruyub. Bir müddət Quba xanlığının tabeliyində olub. 1722-ci ildə Böyük Rus imperatoru Pyotr Dərbəndə qədəm qoyub. 1735-ci ildə Ordu sərkərdəsi və şahın vəliəhdii Nadirqulu xanın sayəsində baş tutan Gəncə müqaviləsinə əsasən yenidən mərkəzi Azərbaycan hakimiyyətinin tabeçiliyinə qaytarılıb.

Sonuncu dəfə 12 oktyabr 1813-cü ildə bağlanan Gülüstan müqaviləsinə görə yerləşdiyi coğrafi əraziyə əsasən Rusyanın tabeçiliyinə keçir və bu gün də Rusiya Federasiyasının ən cənub şəhəri hesab olunur.

Dərbənd Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhərinin 250 kilometrliyində yerləşir. Üzü şimala sağ-

dan Xəzər dənizi, soldan isə Böyük Qafqaz sıra dağlarından Calqan dağ silsiləsi ilə əhatə olunur. Çox güman ki, DƏRBƏND etimologiyaya görə DAR və BƏRƏ, yaxud DAR və BƏND sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, dilin diffuziyası sayəsində Dərbənd kimi formalaşıb. İstər şimaldan cənuba, istərsə də cənubdan şimala yürüş etmək üçün hökmən bu DAR BƏNDdən keçmək məcburiyyətində qalıblar.

DAR BƏRƏnin dağ divarları haqqında məlumat yazılı mənbələrdə VI əsrə öz əksini tapıb. Böyük Qafqaz səddi adlanan həmin divarlar Dərbənd qalası (Narin qala) ilə birlikdə möhtəşəm müdafiə sistemi təşkil edib. Narin qalanın cənub-qərb küçündən başlayaraq qorbə doğru 40 kilometr məsafədə uzanan həmin divarların indi yalnız 20 faizi qorunub saxlanır.

Dərbənd, əslində ikitidir - yuxarı və aşağı, həm də köhnə və yeni olaraq. Köhnə Dərbənd zəhmətkəşdi, yeni sahibkardı. Köhnə Dərbənddə doqquz məhəllə mövcuddu, yeni Dərbəndi məhəllələrə bölmək, nəyi isə müəyyənləşdirmək mümkünüzdü. Köhnə Dərbəndin məhəllələri ayrı-ayrılıqda hərəsi bir kənddi, sanki başqa-başqa kəndlərdən köçüb bura gəliblər, məhəllə-məhəllə məskunlaşmışlar. Hər məhəllənin özünün məscidi, mollası, ağsaqqalı, öz adət-ənənəsi var.

Məhəllələr elə salınıb ki, elə bil məcburən bir-birinə sıxlışdırılıblar, evlər bir kisənin içindəki daşlar kimi bir-birinə sıxişən kimidilər. Məcburən bir-birinə sıxlışdır, dostlaşırıblar. Hər şeyi yoluna qoyan, bütün yaraları sağaldan, dərdləri yüngülləşdirən zaman onları da qaynadıb bir-birinə qarışdırıb, mehribanlaşdırıb.

Hündür daş arkalar hər iki tərəfdən dəmir qapılarla bağlanıb-açıılır. Şimaldan Dərbənd qala, Daş qala, Orta qala, cənubdan Qala qapı, Məscid qapı adlanır, doqquz qapının bəziləri ya uçurulub, ya da adı unudulub.

Dərbənd müqəddəs şəhərdir.

5 avqust 1722-ci ildə rus qoşunları Dərbənd üzərinə hücuma keçib. 23 avqustda qalanı işğal ediblər. Şəhər əhalisi axund İmam Qulubəylə birlikdə Böyük Pyotru qarşılıyib. Yürüşü davam etmək üçün bir neçə gün qoşun burada düşərgə salıb. Avqustun 30-da naməlum səbəbdən 1700

at ölüb. Qoşun üzü cənuba hücum-yürüşü davam etdirə bilməyib.

Dərbənd qalası - Narin qala adlansa da bura bir qala deyil, bütöv bir qalalar sistemidir. Ümumilikdə üç müdafiə sistemi vardır. Əsas hissə Narinqala idi ki, dağların qoynunda yerləşirdi və üzü dağlara uzanıb gedirdi. İkincisi şəhər ətrafında olan qaladır. Üçüncüüsü isə dəniz yaxınlığında yerləşən qala idi ki, Dübəri adlanırdı. Sədd boyunca 80 bürc var idi ki, bunun da onu böyük bürc idi. Hər bürcdə 100, orta hesabla 50, ən azı isə 15-20 nəfər yerləşə bilərdi.

Dərbənd qala-şəhərinin işgalı Rus-İran mühabibəsinin bir epizodudu.

Dərbəndi almaq və üzü cənuba doğru hərbi yürüşü davam etdirmək məqsədilə 1796-cı ildə Dağıstanın şimalındaki Qızılıyar (daha dəqiqliq Gizliyar) yaşayış məntəqəsində güclü rus ordu korpusu yaradılır. İmperatriçanın şəxsən tanıdığı və təyin etdiyi general-mayorlar knyaz Pavel Dmitriyeviç Sisiyanov, Sergey Alekseyeviç Bulqakov (bəzi mənbələrdə "Bulaqov" kimi qeyd olunub), Rimskiy-Korsakov, baron Leontiy Keinteviç Beniqsen, qraf Stepan Apraksin və Matvey İvanoviç Platovun komandanlığı altında iki piyada və iki süvari (kavaler) briqadası olmaqla korpus formalaşdırılır. General-poruçik Valerian Zubov Ordu komandanı təyin olunur. Zubov general İvan Dmitriyeviç Savelyevin izi ilə getmək üçün əmr verir. Qoşun Dərbənd istiqamətində hərəkətə keçir.

Zubov anlayır ki, ilk əvvəl ön divarı ələ keçir-

mək lazımdır. Bu məqsədlə 12 funtluq toplardan qalaya atəş açılır. Ancaq bu divarda bir təsir əmələ gətirmir. Onlar qalanı hücumla almağa qərarlaşırlar.

Savelyevin komandanlığı altında qoşun əvvəlcədən gəlib Dərbənd ətrafında yerləşmişdi. Savelyev Rusiya imperiyası ilə Qacar İranı arasında ittifaq qurmaq təklifi ilə Dərbənd hakimi Şeyx Əliyə məktub göndərtdirir. Şeyx Əli məktubu cavablandırır və qala qapısına yaxınlaşan rus əsgərlərinə atəş açmaq əmri verir. Odur ki, Savalyev qoşunu qaladan atəş məsafəsində uzaqlaşdırır və Zubovun gəlisiğini gözləyir.

Varvara İvanovna Bakutinanın gündəliyindən Dərbəndin alınması haqqında qeydlər:

"... ruslar Dərbəndi asanlıqla alacaqları barədə heç bir ümidi verici şans olmadan qalanı mühəsirəyə götürdülər, divarlara künclərdən lağımlar atdırılar, əlavə səngərlər hazırlayıb səngərləndilər, amma nəticədə bir iş görə bilmədilər. Qraf Savelyev əmr göndərdi ki, səngərləri buraxıb geriyə çəkilsinlər.

1 may 1796-cı il istirahət günü idi. Mən düşərgənin kənarlarına gəzintiyə çıxmışdım, ətraf çox qəribə idi. Biz uzaqdan Dərbənd salınmış dağları müşahidə edirdik, durbinlə şəhərin özünü görə bilirdik.

Gözümüzün önündə daş divarlar ucalırdı, hansı ki, bu divarlarla əhatələnmiş qalanı farslar "məglubedilməz" adlandırdılar. "Dəmir qapılar" adlandırılan ərazi Rusyanın girişi sayılırdı.

Təbiətin özü ilə möhkəmləndirilmiş, dənizə

yaxın yüksələn, yüksək, dolanbac dağlar üzərində Dərbənd özü tikilmişdi. Şəhərin bir hissəsi dağlıq sahədə, digər hissəsi isə qumsallıq sahildə salınmışdı.

Şəhərin hər iki tərəfində qalın daş divarlar uzanır, bir tərəfi silsilə dağlara dirənir, digər tərəfini isə dənizin ləpələri yuyur.

Bir tərəfdən də üçüncü divar şəhəri qoruyur, şəhərə perpendikulyar salınmış divar aşağı hissəni ayırir və Dubar adlanır.

May ayının biri axşam qoşun ertəsi gün düşərgədən Dərbəndə yürüş etmək əmri aldı. Özləri ilə ən az yaraq-yasaq götürmək və əsas yükü geridə saxlamaq tapşırıldı. Səfər-yürüşlərdə qoşun üçün ən ağır yük qadınlar və onların əşyalarını daşıyan arabalar sayılırdı.

Qərargah-düşərgədə arabalardan ibarət dörd-bucaq guşə düzəldilər və kiçik mühafizə altında qadınları, onların əşyalarını, çadırları, ehtiyat ərzaq və sursatları orada saxladılar. Mən də onlarla qaldım, cünki ərimlə səfərə çıxanda ona söz vermişdim ki, hər bir buyruq və əmrinə sözsüz və müzakirəsiz tabe olacağam.

2 may günü qoşun Dərbənd istiqamətində hərəkətə keçdi və 15 verst getdikdən sonra şəhərin 1,5 verstliyində yeni düşərgə saldı, bu, artıq döyüş düşərgəsi idi. Briqadalar bir-birinin yanında cəbhənin üzü şəhərə istiqamətində dağın ətəyinsən dənizə qədər döyüş düzülüşü vəziyyətini alıdalar. General Beniqsenin briqadası, hansı ki, Vladimir polkunun tabeçiliyindəydi, dənizə lap yaxın ərazidə, sanki şumlanmış sahədə yerləşmişdi, yağışdan daha çox islandı, geyimləri tamamilə palçığa bulaşdı, hətta tufan onların çadırlarını aşırıb dağıdı. Təbiətin belə kəskin şıltaqlığına baxmayaraq ruslar bir neçə dəfə qalanı almağa cəhd göstərdilər. Qalanın müdafiəçiləri də havanın kəskinliyinə baxmayaraq müdafiə olunurdular, imkan vermirdilər ki, ruslar yaxınlaşdır qala divarları üzərinə çıxsınlar, ya da lağım atıb divarın altından içəri keçsinlər. Qala bürclərində müdafiə olunanlar hücumçuların üzərinə daşlar yağıdırıldılar ki, nəticədə ruslar biabircasına hücumu dayandırıb geriyə - düşərgəyə döndülər.

3 mayda adaya hücumun qarşısı qətiyyətlə alınır. Polkovnik Krivtsov və onun batalyonundakı əsgərlərin böyük qismi yaralanır. General Rimskiy geri çəkilərək mövqe tutmaq məcburiyyətin-

də qalır. Növbəti gün Zubov qalaya yaxın mövqelər qurdurur.

Həqiqətən də, ruslar üçün farsların qabağından geri çəkilmək, dönüb qaçmaq biabırçılıq idi, amma buna görə əsgər-döyüşçüləri günahlandırmazdı, əsas günahkarlar onların komandirləri idi, döyüşqabağı belə bir vəziyyətlə üzləşə biləcəkləri barədə onları təlimatlandırmamışdılar. Əsgər-döyüşçülər, bəlkə elə onların komandirləri də dəfələrlə zəif müqavimət göstəriləcəyini zənn edirdilər. Odur ki, komandirlər öz səhvərini və günahlarını başa düşən kimi bir yerə toplaşıb baş komandanın yanına onları yenidən qalanın yuxarısına aparıb təkrar müşavirə keçirməsini xahiş etdilər. Baş komandan onları dinləsə də yenidən müşavirə keçirmədi, onları məğlubiyyətlərinə görə danlamadı da, Dərbənd işğal olunanadək onlarla çox müləyim davrandı.

Döyüşə ciddi hazırlıq getmədiyindən ərim məni görmək üçün bizim qaldığımız düşərgəyə gəldi və mənə döyüş düşərgəsinə yollanmağa razılıq verdi. Mayın 5-də mən döyüş düşərgəsinə gəldim və bir daha geriyə qayıtmadım. Beləliklə, heç bir həyəcansız və qorxusuz mən ön cərgə düşərgəsində qaldım. Güclü həmlə hazırlığı aparılmışa da hər şey öz qaydasında gedirdi. Mən dənizin qirağına gəlir, qumluqda gəzisir, balıqqulağı toplayırdım, dağın yuxarı hissələrinə qalxırdım, dağlıq ərazi daha gözəl idi, çoxlu çeşmə və bulaqlar vardı, elə bil daş çarhovuzlardan süzülüb axırdı.

Düşərgədə vəziyyət heç də ürəkaçan deyildi, güllə məsafləsində yerləşdiyindən əsgərlərin çoxu yaralı idi. Birinci gecəni heç də rahatlıqla keçirə bilmədim, güllə səsləri hər dəqiqə məni narahat edirdi. Şəhər camaatı xor ilə qorxulu səslər çıخارır, sözleşiblərmiş kimi təhlükə hiss edən öküzlər, inəklər və eşəklər də bəzən onlara qوشurdular.

8 may günü səhər obaşdan hücum başlandı. Batareya bütün silahlarından həmin qülləyə atəş açdı, hansı ki, həmin qüllədən yağıdırılan daş rus əsgərlərini pərən-pərən salmış, geriyə dönməyə vadər etmişdi. Qüllə müdafiəçiləri arasında çoxlu ölen və yaralananlar olduğundan yerdə qalanlar şəhərin içərinə doğru geri çəkilməyə başladılar. Bu zaman Voroşilov alayının ovçuları qala bürcünə dırmaşmağa başladılar və kiçik bir meydan

zəbt etdirilər. Gün ərzində başqa istiqamətlərdə hücum davam etdirilsə də ikinci uğurlu bir addım alınmadı. Farslar həmin qala bürcünü geri qaytarmaq üçün bir neçə dəfə cəhd göstərsələr də məğlubiyyətə düşcar oldular.

8 mayda general Bulakovun qüvvələri adaya hücum çəkir. Qaladakıların güclü müqavimətinə baxmayaraq ruslar tədricən adanın ətraflarını ələ keçirirdi. Ruslar əsas hədəfi Narınqalaya yönəldirlər.

9 may günü ara-sıra atışmalar olsa da ciddi döyüş alınmadı.

Mayın 10-u səhər tezdəndən rus qoşunu hər tərəfdən qalanın üzərinə hücuma keçdi və bütün silahlardan qala atəşə tutuldu. Bir də gördük ki, general Bulqakovun batareyaları döyüş aparan ərazidə qalanın mollası atəş altında qaladan çıxıb və gəlir. Görünür, şəhər camaati qırğından bezib və mollanı danışığa göndəribmiş. Molla general Bulqakovun yanına gəlib ərz etdi ki, şəhər camaati qalani təslim etməyə hazırlıdır və ruslar razılaşsa danışqlar aparmaq üçün Şixəli xan özü də gələcək, ancaq bəri başdan söz verməlisiniz ki, onları öldürməyəcəksiniz və şəxsi əmlakları qarət olunmayacaq. Yalnız bu şərtlə şəhər camaati silahı yerə qoyub təslim olacaq. General Bulqakov bu barədə baş komandana məlumat ötürdü. Baş komandan məlumat alan kimi dərhal atəşin dayandırılmasına əmr verdi.

Xəbər gətirən molla həmin adam idi ki, 74 il əvvəl şəhərin qapısının açarını Böyük Pyotra təqdim etmişdi, bu rəvayətdimi, gerçəkdimi, heç kim deyə bilməzdi, amma belə danışıldır.

İki saatdan sonra Dərbənd hakimi Şixəli xan qrafin hüzuruna gəldi, onun başının üzərində cəllad xəncər tutmuşdu. Bu, ona işarəydi ki, Şixəli xan səhvini başa düşür və qala camaatinin sağ qalması üçün özünü qurban verməyə hazırlıdı. Dərbənd camaati arasında ən varlı və nüfuzlu sayılan, həm də hakimin məsləhətçilərindən biri olan Qədir bəy qrafa müraciət etdi:

-Burda əgər bir nəfərin boynu vurulmalıdır, o da mənəm. İkinci bir baş kəsiləsidisə, hakimin başqa məsləhətçilərindən biri olmalıdır. Şixəli xan cavandı, təcrübəsizdi, onu bu işə biz təhrik etdik. Rusların mərhəmətinə inanır və xanın başılanması xahiş edirik.

Qraf gülümsündü, hamını bağışladığını bildirdi.

-Biz buraya baş kəsməyə gəlməmişik. - dedi.
- Gəlmışik ki, sizi farsların zülmündən və əsarətindən xilas edək.

Beləliklə, Dərbənd qalası 10 may 1796-cı ildə rus qoşunları tərəfindən alındı".

Rusların itkisi 107 əsgər və 11 zabit olur. Qənimət olaraq 28 top ələ keçirilir.

Rusiya Federasiyasının prezidenti Vladimir Vladimiroviç Putin 2015-ci ildə Dərbənd şəhərinin 2000 illiyi münasibətilə keçirilən möhtəşəm tədbirdə demişdir: "DƏRBƏND - Rusiya Federasiyası ərazisində ən qədim şəhərdir. Bəzi məlumatlara görə orada yaşayış beş min il əvvəl, daha çox dəqiqləşdirilmiş məlumatə əsasən isə iki min il əvvəldən şəhər fəaliyyətdə olub. Şübhəsiz, Dərbənd insanlığın inkişafı üçün ən unikal yerdidir və ən yüksək diqqətə layiqdi".

Dəmirqapı Dərbənd haqqında materiallar top-layanda çox mənbələrə müraciət etdim. Hətta orta məktəb dərslərinə də dönə-dönə qayıtdım. Fikirləşdim ki, heç olmasa dərslik hazırlayanlar mövzuları dəfələrlə süzgəcdən keçirib yeniyetmə övladlar üçün asan variantda məlumatlar yazarlar. Ancaq çox təəssüf ki, orada da hazır cavablar tapa bilmədim. Beləliklə, Dəmirqapı Dərbənd mövzusu mənə qədər müraciət etmiş mələrlə alimdən tutmuş həvəskara kimi cəmi qələm sahiblərinə müəmmalı qaldığı kimi sirli-sehrli, açılmamış qaldı.

Amma mən iki mühüm məsələni dəqiq öyrəndim. Birincisi, Dəmirqapı Dərbəndi belə asanlıqla öyrənmək mümkün olsaydı, daha bu müqəddəs şəhər minlərlə arxeoloğun, tarixçinin, səyyahının, turistin diqqətini cəlb eləməzdi. İkincisi isə burada yaşayan müxtəlif xalqların nümayəndələrini birləşdirən amalın, ümumilikdə doğma şəhərə olan hədsiz sevgiləridir. Dərbənddə yaşayan xalqlar doğma şəhəri eyni sevgi ilə sevir və böülüşmək ağillarından və qəlblərindən kənar bir hissdir ki, heç vaxt onlara yaxın düshə bilməz.

Necə deyərlər, bütün xalqlar eyni səslə, eyni avazla, eyni sevgi ilə Dədə Qorqud saygı qışkırir:

- E...he...heyyy!!! Dəmirqapı Dərbəndim mənim... heeyyy...

SOLMAZ ŞIRVANLI

SƏHİDLƏR

Canların sadağa edib Vətənə,
Şəhidlik zirvəsin seçdi şəhidlər!
Öz şirin canından, öz al qanından,
Vətənin yolunda keçdi şəhidlər!

Hər yanı atəşə bürdü yağı,
Olmadı millətin kimsə dayağı.
Boyadı qanıyla doğma torpağı,
Torpağın qoynuna köcdü şəhidlər!

Ölümün gözünə mərdanə baxıb,
Boynuna üçrəngli bayraqı taxıb,
Millətçin özünü yandırıb, yaxıb,
Ölümü boyuna biçdi şəhidlər!

Olmadı sahibi qoçaq millətin,
Mərd oldu, mübariz, həm də ki, mətin.
Hər kəs alıb ələ ölüm şərbətin,
Abu Zəm-Zəm kimi içdi şəhidlər!

Solmazam, qurumur gözümün yaşı,
Gözlərəm qarşidan gələn savaşı.
Oldular Vətənin torpağı-daşı,
Vətən göylərində uçdu şəhidlər!!

DÖNMÜŞƏM

Bir ömür yaşadım xəyalın ilə,
Qocaldım əlçatmaz vüsəlin ilə,
Qalmışam baş-başa məlalın ilə,
Bağımı yandıran közə dönmüsən!

Sən hardan biləsən məhəbbət nədir,
Sevgisiz bir həyat heç, əfsanədir,
Yersiz xəyalın da bir bəhanədir,
Çürümüş yarpağa, izə dönmüsən!

Get ki, qoy xəyalın itsin gözümdən,
Lilli suya dönüb axdin üzümdən,
İnan ki, acığım gəlir özümdən,
Şerimdə misraya, sözə dönmüsən!

Get ki, heç adın da gərəyim deyil,
Nə havam, nə suyum, çörəyim deyil,
Səni sevən ürək, ürəyim deyil,
Qəlbi nestərləyən "biz"ə dönmüsən!

Solmazın könlündə qala bilmədin,
Sözündə heç sadıq ola bilmədin,
Boşalıb buludtək dola bilmədin,
Sanırdım "zər-bafta", "bez"ə dönmüsən!

VƏTƏN ŞAIŘI

Əkbər Rüstəmovun "Vətən" nisgilinə

Darıxıb özünə zülüm edirsən,
Röyalarda Vətən sarı gedirsən,
Gün gələr düşməni məğlub edərsən,
Bax onda qoyarsan üz Vətən sarı!

Gəzdiyin oylağı gəzərsən bir də,
Gör necə illərdi dözsərsən dərdə.
Tukənər o zaman hər dərdi-sər də,
Qoyarsan qədəmi, iz Vətən sarı!

Gələcək o günlər, ay Hacı Əkbər,
Yetəcək hasılə bir gün diləklər.
Qələbə xəbərin verər küləklər,
Atarsan torpağa diz Vətən sarı!

Yigarsan başına obanı-eli,
Silərsən ürəkdən qəmi-nisgili.
Sən şəhid vermisən Vətən bülbüllü,
Sayları bilinmir yüz, Vətən sarı!

Yadların əlində məzarlarımız,
Sözlə nalə çəkir yazarlarımız.
Vətən həsrətidir azarlarımız,
Axıdır, yaş tökür, göz, Vətən sarı!

Yurddan perik düşüb bülbüllərimiz,
Sahibsiz qalıbdır şüx güllərimiz.
Haçan qayıdacaq bəs ellərimiz?
Qalayam bir ocaq, köz Vətən sarı?

Sızladı, ay qardaş, yandı ürəyim,
Gözləmə heç kəsdən, olmaz köməyin.
Götür qilincini, bərkit biləyin,
Doğra yad-yagını, düz Vətən sarı!

Doğra öz əlinlə yadi-yağını,
Azad et düşməndən Qarabağını.
Qurtar, xilas eylə öz torpağını,
Yol alaq Şuşaya biz Vətən sarı!

Alaq Kəlbəcəri, alaq Laçını,
Analar yolmasın bir də saçını.
Alaq Xocalını, dərd əlacını,
Axıt düşmən qanın, söz Vətən sarı!

Gedək Cəbrayıla, Füzuliyə biz,
Yurda həsrət qalıb körpələrimiz.
Virandır yağıda gör nələrimiz,
Bəsdir qan ağladı göz Vətən sarı!

Bəsdir daha susduq, bəsdir dayandıq,
Bəsdir ağlar yatıb, ağlar oyandıq.
Bəsdir qara geydik, qara boyandıq,
Düzülün cərgəyə siz Vətən sarı!

Solmazam, şəhidə ağlayan diləm,
Alına torpaqlar, göz yaşım şiləm,
Əlimdə piyalə, sevincdən güləm,
Kaş deyəm bir sağlıq, söz Vətən sarı!
Gedəm Xankəndinə düz Vətən sarı!

CAN VERDİM YAR YOLUNDA

Həsrətindən kül oldum, külülmə qarışmadın,
Odunda elə yandım, hələ də alışmadın.
Ömrünə ömür qatdım, bilmədin ki, qədrimi,
Acmadın qollarını, qol-boyun sarışmadın!

Elə bilmə ölürem məlalından, a zalim,
Uçub sonsuz fəzaya, sənsiz qalan xəyalım.
Başdan-başa nur olub, aya bənzər camalım,
Mən sənə canım dedim, sən halım sorusmadın!

Çatmadıq ki, bir ocaq, dərd çəkdir qucaq-qucaq,
Hələ də gec deyil ki, gəl səmada bir uçaq.
Sərtlik sənə yaraşmir, sənin ki, qəlbin sıcaq,
Bu alovdan, bu oddan, hələ də alışmadın!

Solmaz yazır bu şeiri öz xəyal pərisinə,
Sabahı nə olacaq, düşünmür gerisi nə.
Necəsi söz gözləyir, dilində "həri"sinə,
Mən səninçün kül oldum, külülmə qarışmadın,
Can verdim yar yolunda, yar olub sarışmadın!

İSTƏMİRƏM

Mən qızıl istəmirəm, qızıl ürəyim olsun,
Bir sağ can istəyirəm, arzum-dileyim olsun.
Qızıl ürək istərəm, hər an gərəyim olsun,
Qoy o ürək yaşatsın, yaşatsın hələ məni,
Qoy oxşasın ruhumu, tutaraq dilə məni!

Neynirəm ki, qızılı, don eyləyib geyimmi?
Düzüm boyun-bogaza, şəllənimmi-öyümmü?
Yoxsa qızıl qəfəsin acısını yeyimmi?
Saf ürək istəyirəm, yaşatsın hələ məni,
Əllərimi bərk tutub, atmasın selə məni!

Ya Rəbbim, sən dayaq ol, ürək arzularıma,
Uzaq tut, qəm-qüssədən, son qoy qəm-qübarıma.
Qovuşdur gec də olsa, sevgimə, ilqarıma,
Qoyma nadan ağlatsın, çıxartsın zilə məni,
Qıyma vəfasız aşiq, döndərsin külə məni!

Qızıl da, var da boş şey, aparan deyil heç kəs,
Adam var ömür boyu, var ilə alır nəfəs.

Adam var, var içində, ömrü qızıldan qəfəs,
Bir meh istəyirəm ki, verməsin yelə məni,
Solmazam, bir Allaha, eyləsin kölə məni!

DƏRMAN DEYƏRƏM

Sən mənə can desən bil ki, can ollam,
Yer ollam, göy ollam, asiman ollam,
Səndən uzaqlarda sis-duman ollam,
Bir can kəlməsinə min can deyərəm!

Axtarsan, arasan, hey əzizləsən,
İllərlə gözlərəm desən gözlə sən,
Arxamca dolanıb məni izləsən,
Yoluna, izinə qurban deyərəm!

Sən mənim qeydimə qalası olsan,
Qəmlərin əlindən alası olsan,
Könlümün rubabın çalası olsan,
Həm sübhün səfəqi, həm dan deyərəm!

Sən mənim eşqimlə çay tək caglasan,
Fikrini-zikrini mənə bağlasan,
Mənimlə bir gülüb, birgə ağlasan,
Könlümə şölə saç, həm yan deyərəm!

Gəlsən yollarına güllər səpərəm,
O gül qədəmindən, vallah öpərəm,
Bil ki, gül başında tikən çəpərəm,
Sənsiz ötən günə zindan deyərəm!

Sənin xəyalınlı ötür hər anim,
Gəl al bu canımı halaldır qanım,
Sənsiz yasamaqdan bezibdir canım,
Ver bir ölüm hökmü, fərman deyərəm!

Solmazam, eşqinlə coşan-çaglayan,
Həsrəti-hicranda hər gün aglayan,
Ölürəm, gözümü sən ol bağlayan,
Bil ki, əllərinə dərman deyərəm!

QƏZƏL

Can söylə ol canana ki, canda min qadası olsun,
Qoy eyləsin işvə-nazın, həm də min ədası olsun!

Harda olur, salim olsun, daş dəyməsin ayağına,
Dolansın, gəzsin naz ilə, təki xoş sədasi olsun!

Qıymaram ki, bağrı yana, həsrətin qəmi içində,
Əl qaldırıb Haqqə sarı, istəmərəm ası olsun!

Könlüm istər hər bir ani, ola gözlərim önündə,
Əziz tutub candan onu, qoy gözəllər xası olsun!

Onu candan çox sevərəm, gününə qurban deyərəm,
Yar Solmazın vuran qolu, kürəyi-arxası olsun!

SÖZÜNƏ QURBAN

*"Xəzan" jurnalının baş redaktoru,
yazıçı Əli bəy Azəriyə*

Bir qardaş qazandım Əli adında,
Adına qurbanam, özünə qurban!
Nə yazır el üçün, oxunaqlıdır,
Qələmindən çıxan sözünə qurban!

Üzündə nur gördüm, yaraşıq gördüm,
Elinə-ulusa mən aşiq gördüm,
Həyatda necəsin calpaşıq gördüm,
Doğru söylədiyi sözünə qurban!

Kaş ki, belə ola Adəm övladı,
Şərəflə çəkilə hər yerdə adı,
Qəlblərə nur verə adı, soyadı,
Bax belə qardaşın özünə qurban!

Solmazın qəlbində əbədi yaşar,
Şerimin misrası qaynayar, daşar,
Yazdıqca, yazar hey, həm cavanlaşar,
Qəlbinin sönməyən közünə qurban!

26.08.2018

O GÜN

Bürünərək nisgilə,
 Yaş tökdü gilə-gilə,
 Qırmızı qərənfilə,
 Qara bağlandı o gün!
 Analar nalə çəkdi,
 Sinə dağlandı o gün!
 Sevənlərin əlində,
 Al-qırmızı qərənfil,
 Töküldü küçələrə,
 Yağının daş üzəyi,
 Qadir imiş nələrə,
 Aman Allah, bir baxın,
 Ciyində gedənlərə,
 Üz gözü cırıq-cırıq,
 Bax fəryad edənlərə,
 Geyib matəm libasın,
 Üz-gözün didənlərə,
 Ana bala hayında,
 Bala ana axtarır,
 Baxın insan selinə,
 Alır torpaq qoynuna,
 Neçə-neçə iigidin,
 Getdi Vətənə qurban,
 Almış "Ana" öyündün,
 Yatdi torpaq qoynunda
 Şəhid adı alaraq,
 Ucaldılar göylərə,
 Qürur yeri olaraq,
 Onlar ölməyibdir ki,
 Onlar daim diridir,
 Onlar and yerimizdir,
 Əhli-beytin biridir!
 Hüseyn din yolunda,
 Onlar Millətə qurban,
 Etdilər canlarını,
 Əzab-zillətə qurban,
 Keçəcəkdir min illər,
 Dəyişəcək nəsillər,
 Düzüləcəkdir hər gün,
 Vətənə fəda gedən,
 O nakam şəhidlərin,
 Məzarının üstünə,
 Qırmızı qərənfillər!
 Solmaz bunu yazınca,
 Axıdı gözündən sellər!

**BİR BƏZƏKDİR
ELƏ ŞİRVAN**

Mənəm qızı bu dağların,
 Zümrüt gözlü bulaqların,
 Yaşıl orman, oylaqların,
 Bir bəzəkdir elə Şirvan.

Qərinələr ötürmüşən,
 Gör kimləri yetirmisən,
 Neçə sair itirmisən
 Adın düşüb dilə Şirvan!

Ay nəğməkar ana yurdum,
 Mən qoynunda dövran qurdum,
 Bil adınla qoşa durdum,
 Nəğmə yazdım gülə Şirvan!

Xaqanılər, Nəsimilər,
 Bu dünyaya verdin kimlər,
 Neçə alımlər, həkimlər,
 Sən vermisən elə Şirvan!

Seyyidin var, Səhhətin var,
 Sabir adı aləmdə car,
 Nadanları eylədi xar,
 O döndərdi külə Şirvan!

Əzizə tarixin yazdı,
 İnci-mirvarılər düzdü,
 Yuxu yatıb, uyumazdı,
 Üstünə nur çilə Şirvan!

Solmaz səninlə bəxtiyar,
 Sinəsi dolu arzular,
 Mugam dilli Alimin var,
 Bəmdən qalxır zilə Şirvan!

FARİZ ÇOBANOĞLU

“Qarabağ xanəndələri” sililəsindən...

Səhnəmizin undulan və unudulmaz Ərəbzəngisi

Mənim ürəyimdə bir nəgmə yatır,
Mən heç o nəgməni yazmayacağam.
Səsi nə düşmənə, nə dosta çatır,
Mən heç o nəgməni yazmayacağam.

Bu misralar insan və təbiət vəhdəti yaradan şair Musa Yaqubdandır. Amma bu anlar ruhuma o qədər doğmadır ki... Çünkü mənim də ürəyimdə elə bir nəgmə yatır ki, uzun illərdi bu əfsunlu nəgmə haqqında bir söz də deyə bilmirəm. Bəlkə heç bu dəfə də o nəgmənin sırrını, möcüzəsini çözəleyə bilmədim. İllərin o tayından qulağıma pərdə-pərdə gəlib çatan səsin sədasında çılgın bir məhəbbətin, həyat dolu bir sənət ehtirasının mənzərəsini yaratmaq adamdan rəssam firçası istəyir.

...Ahu kimi gözlərin,
şirin-şirin sözlərin,
Sən mənimsən, mən sənin,
Kimə gərək sözlərin...

Ardını unutduğum misraların yerinə nöqtələr qoyacam. O nöqtələr itirilmiş zamandı. Kaş heç bu sənətə gəlməyəydim peşmanlığının, bəxtinə, taleyinə küsənmiş bir sevgi təşnəsinin ağrılıdır. Həyatının üfüqlərinə doğru unudulmaqdan, sənə-

tə biganəliklə üzləşməkdən ehtiyatlanan pərişan duyğuları. Oxuduğu muğam "Qatar"ından çəş düşmüş durna telli haray kimi bir vaxtlar səsi divarları titrədən **Sahibə Əhmədovanın** səsindən ruhumuza sızan sevgi təranəsi, sevgi çələngidi. Bu gün biz onu tac yerinə bir sənət çələngi kimi xanəndənin başına qoya bilərik. Əgər "oxuyur xalq artisti Sahibə Əhmədova" deyə bilsək...

*Sən getdin Kəbəyə, dəsmal verdin sevgiyə,
Cəfa çəkdir, yar sevdim, qismət oldu özgəyə...*

İnsan, sənətkar öz ifasında, seçdiyi qəzəllərdə, mahnilarda, muğam parçalarında öz taleyini zaman-zaman necə yaza bilir? Sahibə xanım da taleyinin xəritəsini öz əliylə çizib. Yazacam - incisə, küssə də, yazacam. Bir vaxtlar ona elçi düşən neçə gəncin arzusunu ürəyində qoyan Sahibə xanım özünün sevdiyi, seçdiyi bir oğlana ərə gedir. Ömrün son çağlarında isə dönüklüklə, əhdinə, etibarına, ilqarına bivəfa çıxan sevdiyinin xəyanətilə baş-başa qalmalı olur. Nə etmək olar? Görünür, bu, taledi, özü də sənətkar taleyi. Tarixi hekayətə çevrilmiş məşhur xanəndənin faciəli bir taleyi kimi Sahibə Əhmədovanın da ömrü əzablardan, iztirablardan keçib. Uzun illər onu yaradıcılığa, səhnəyə qışqanıblar. Amma bütün

əngəllərə, maneələrə baxmayaraq, Azərbaycan musiqi sənətində, muğam aləmində öz izini qoyub. Opera və Balet teatrının solisti kimi "Ərəbzəngi" rolü ilə məşhurlaşıb. Ona səhnəmizin unudulan və unudulmaz Ərəbzəngisi də demək olar. Doğrudur, Sahibə xanımdan əvvəl də Ərəbzəngini məharətlə yaranan sənətkarlarımız olub - Gülxar xanım, Rubabə Muradova, Simuzər xanım, Həqiqət Rzayeva kimi qüdrətli sənətkarlar səhnədə Ərəbzəngi obrazını yaradıblar. Lakin özünün cəngavər təbiəti, ruhu ilə Sahibə Əhmədova "Şah İsmayıł" operasındaki Ərəbzəngi obrazına musiqi tərrixində yaddan çıxmayaçaq bir möhür vurub. Sahibə xanımın səhnəyə gelişində bir çox tanınmış musiqi xadimlərinin xidməti olub.

Tarzən Ceyran Haşımova, Bəhrəm Mənsurov, Vasif Adıgözəlov, Xanəndələrdən Asəf Zeynallı adına Musiqi Məktəbində imtahan götürən məşhur müəllimlər - Nəriman Əliyev, Hacıbaba Hüseynov, Əlibaba Məmmədov və bir çox belə tanınmış incəsənət adamları Sahibə xanımın sənətdə bərkiməsinə, möhkəmlənməsinə şərait yaradıb, uğurlu qapı açıblar.

Sahibə xanımın səsi irsi bir səsdi. Qarabağ muğam məktəbinin, Qarabağ musiqi təbiətinin səsidi. Bundan əlavə, xanəndənin, anasının, atasının, elə qardaşının da gözəl səsi olub. Deyir ki, ana dədəm (babam) uşaq vaxtı məni yanına çağırılar, Qaçaq Nəbini vəsf edən "Boz at"ı oxutdurardı. Böyüdükcə anladım ki, Qaçaq Nəbi bizim qan qohumumuz imiş. Bir tərəfimiz Şuşa, bir tərəfimiz Ağdam, bir tərəfimiz Ağcabəddidir. Amma nəsil-kök etibarilə Qarabağın - Ağdamın Kolanı elindən, Kolanı tayfasındanıq. Səsimi ilk dəfə Ağcabəddidə - Məhsul bayramında kəşf etdirilər. Xosrov Fərəcovun rəhbərlik etdiyi ansamblda mənim də çıxışım vardi. Orda mən də oxudum. İfamdan sonra məşhur tarzən Ceyran Haşımova səhnəyə endi və dedi: "Bu nədir, elan edirsiniz ki, oxuyur Sahibə Əhmədova, amma efirdən kişi səsi gəlir".

Xanım tarzən heyrətlənmişdi.

-Maşallah olsun, - dedi, - elə bil səhnədə 20-

25 yaşında gənc bir oğlan oxuyur.

Ansamblın rəhbəri Xosrov Fərəcov da söz altda qalan deyildi.

-Bu da bizim kişimizdir. - deyə cavab verib.

Doğrudan da, Sahibə Əhmədova Azərbaycan musiqisində, muğamında bir kişi cəngavərliyilə oxuyub. Elə özünün sərt təbiəti, şaha da baş əyməyən xarakterilə yadda qalıb. Görünür, elə bu səciyyəvi cəhətlərinə görə də xanəndə tarixi "Ərəbzəngi" rolunu uğurla yaradıb.

Min illərdi, elə zəmanəmizin özündə də xanəndə sözü müqəddəs bir söz, heç zaman solmayı və əbədi şöhrətini saxlayan bir sözdü. Lakin qabiliyyət fərqləri var. Məsələn, heç kim Xanəmi, Cabbar, Seyid, Yaqub, Şahmalı Kürdəoğlu ola bilmədiyi kimi, heç bir xanəndə də Sahibə Əhmədova ola bilməyəcək. Sahibə xanım öz səsinə hakim, səsini iradəsinə tabe etdirməyi bacaran, heç bir notun itməsinə imkan verməyən, əvvəldən sonadək zəifləmədən, eyni səviyyədə oxuyan xanəndələrdən biridir. İfası zamanı kövlən edən hissəleri, təbii duyğuları o qədər bitkin, kamil və səlisdir ki, heyran olmamaq mümkün deyil.

İnsanı, daha doğrusu, dinləyicini, tamaşaçını istədiyi səmtə aparıb-götirə bilir. Məsələn, onun ifasını dinlərkən min il əvvəl, min il sonraya da gedib-gəlmək mümkündür. Bir an içərisində həm gəncləşə, həm qocala, həm uşaqlaşa, həm müdrikləşə bilərsən. Bu, səhnədə yenilməz ruhuyla qələbə qazanmış bir xanəndənin əzəmətidir.

1970-ci ildənəm. 7-8-ci sinifdə oxuyanda artıq

mən Sahibə xanımın səsini taniyirdim. Tərəkəmə həyatı yaşayırıq. Dağ-aran köç edirdik. Anamın fərməşdə arana-yaylağa apardığı balaca bir radiosu vardı. Günorta çağrı dincəlmək üçün azaçıq vaxtimız olardı. Elə o ərəfələrdə də anam radionu açardı. Günorta saatlarında muğamatın sə-

muşuq. Bir də görürdün özgə bir mahni oxuyur.

*Arazam, Kürə bəndəm,
Bülbüləm, gülə bəndəm,
Dindirməyin qəmliyəm,
Bir şirin dilə bəndəm.*

si çəmənlərə, ətəyində hələ qışdan qar qalmış dağların döşünə yayılardı. Səs nə səs... Adama elə gəlirdi ki, Sahibə xanımın səsində dağlar, qayalar lərzəyə gəlir, titrəyir. Bəzən gəncliyin, elə yeniyetmə çağını yaşayan bir uşağın da qanına, ruhuna işləyən lirik ovqatda mahnilər oxuyardı.

*Ay qız, dur gəl yanına,
Qadan-balən canıma.
Mən səndən ayrılmaram,
And olsun vicdanıma.*

Biz belə böyümüşük. İnsanı müqəddəs sevginin ağuşuna atan səslərin, sözlərin ahənrüba beiyiində dünyanın isti-soyuğunun fərqində ol-

Sahibə xanım Əhmədova xalq mahnilərinin çox dəyərli bri ifaçısıdı. Babalarımızın, nənələrimizin qədim ruhunu saxlayan elat nəğmələrinin müəllifi kimi də onu tanıyan nəsillərə çox doğmadı. Onun ifasında səslənən, radionun efir dəlgələrini bəzəyən mahnilər yadına düşdükcə, qəlbim kövrəlir. Ötən aylara, illərə həsrət dolu bir nəzərlə baxıram - "Qaragöz", "Ahu kimi", elə "Qaragilə"nin özü, "Dağlardan aşdım", qeyd etdiyim kimi, "Alma almaya bənzər, "Elə bəndəm" və bir çox bu qəbildən olan mahnilər Sahibə xanımı elə hardasa bu mahnilərin sahibi kimi əsrlərin, nəsillərin yaddaşında saxlayacaq.

Sahibə xanım Respublikanın əməkdar artistidi. Dediym kimi, uzun illər "Opera və Balet teatrı"nın solisti kimi çalışıb. Bu gün isə təqaüddədir. Özünə elə gəlir ki, o, undulub. Bəlkə müvafiq orqanlar, musiqi və incəsənətlə bağlı təşkilatlar tərəfindən unudula bilər. Amma onun sevimli dilləyiciləri, onu tanıyan nəsillər bu misilsiz sənətkarı, Qarabağın orijinal səsə, üsluba, oxu tərzinə malik bir xanəndəsini unuda bilməz.

Sahibə xanım haqqında şairlərimiz gözəl şeirlər yazıblar. Eldar İsmayılov, tanınmış qəzəlxan Hacı Mail, Şamil Dəlidəagli...

Hacı Mail xanəndəyə həsr etdiyi şeirin son misralarında xanəndənin simasında sənətə ədəbi məhəbbətini, eşqini də mənəvi yaddaşlara köçürüb.

*Mailəm, hüsnünə heyran olmuşam,
Adın Sahibəyə qurban olmuşam.
İndi sən tək gülə nalan olmuşam,
Layiqdi belə gül solmasın gərək.*

"Bayatı-şiraz", "Qatar", "Çahargah", "Qarabağ şikəstəsi"lə hər zaman könüllər misafiri olan Sahibə xanım, şair qəzəlxanın dediyi kimi, sənət bağçasında əbədi gözəlliyyini itirməyən bir guldü. Və çoxdan "Xalq artisti" adına layiq görünləsi bir sənət fədaisi, bir muğam carçısı. Adam müqayisə etməyə də utanır, heç rəvadırmı ki, Aygün Kazimova, Röya Ayxan, Səməd Səmədov kimilər xalq artisti ola, "Ərəbzəngi" isə unudula?

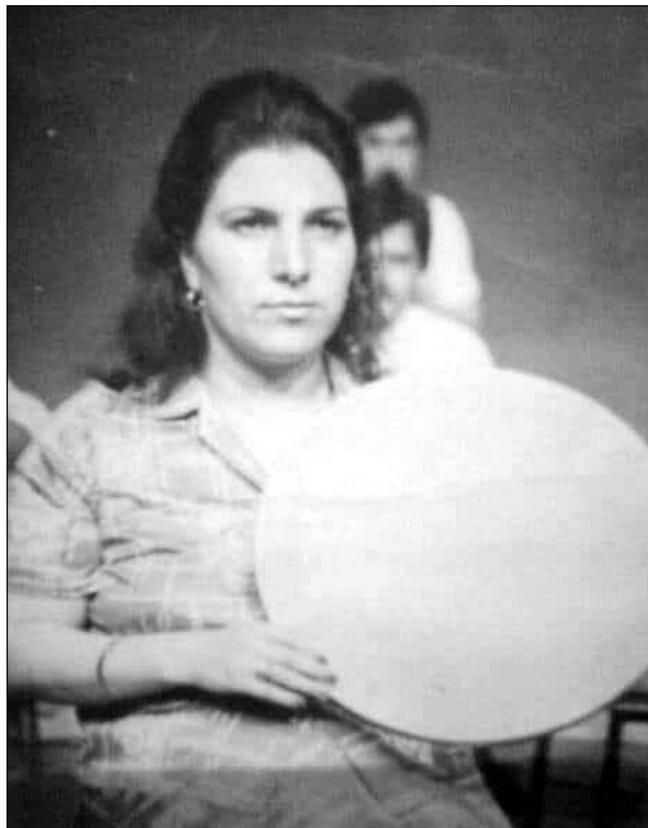
Bir fikir də yadıma düşdü. Türkiyədə keçirilən festivalların birində Sahibə xanım əsas hissədən əvvəl Şah İsmayılov operasından bir parçanı tamaşaçılara ərmağan edir. Həmin parça o dövrədə türk qardaşlarımıza ayağa qaldırır, alqışlara səbəb olur. Sahibə xanım deyir ki, salondan səslər eşidirdim, deyiridərlər: "Siz nə edirsiniz, səsiniz divarları dəlib keçdi. Biz böylə bir səs eşitmədik".

Təbii ki Ərəbzəngi obrazını yaradan cəngavər qadının səsi belə olmaliydi.

Sahibə xanım Boyat elindəndi - Ağcabədinin Boyat Sovetliyinin Hacılar kəndindən. Onun cisməni və ruhani görkəmi Boyat elinə, bu tayfanın adamlarının tarixi qəddi-qamətinə, ruhuna çox oxşayır. Vaxtile xanəndə Yaqub Məmmədov, Səfa Qəhrəmanov, Sabir Mirzəyev və başqaları ilə el şənliklərinə, toylara da çox gedib. Toyların birində Çahargah Sabirin öündə Sahibə Əhmədova "Çahargah" oxuyur. Bax, onda Sabir deyir ki, indən sonra sənət Çahargah Sahibə də demək olar.

Bütün bunlarla bərabər, təcrübəli xanəndə sənət yaddaşımızda "Ərəbzəngi" obrazılı möhkəmlənib. Amma uğurla ifa etdiyi başqa rollar da var. Şəfiqə Axundovanın "Gəlin qayası" operasında Camalın anası, "Aşıq Qərib" də Qəribin anası, "Leyli və Məcnun"da Leylinin anası... obrazlarını kifayət qədər ustalıqla yarada bilib.

Sənətə xidmətinin müqabilində sənətkarın umacaqları da var. Qüruruna sığışdırıb dilinə gətirməsə də, hiss edirssən ki, o, incikdi, qəlbi, könlü susqunu. Və ürəyincə mükafatlandırıll-

mayıb, axı bu, onun halal-hümbət haqqıdır. Bu gün paytaxtın hardasa uzaq bir döngəsində - dərisqal bir otaqda yaşayır. Amma hələ də ümidişinin bənizi qaçmayıb. Ümid edir ki, bir gün cənab prezident ona da layiq olduğu əsl adı, əsl töhfəni bəxş edəcək.

"...Mənim ürəyimdə bir nəgmə yatır, dedim. O nəgmə elə Sahibə xanımın sənəti və sənətdəki mövqeyi imiş. İstəsəm də, o nəgməni öz dilimdə oxuya bilməyəcəyimi bu sətirləri yazınca anladım. O nəgməni gərək eşidəm, dinləyəm. Xanəndə bir söz də deyir. Deyir, bu günlərdə Türkiyənin İğdir şəhərində yaşayan taksi sürücüsü bir lent yazımı mənə göndərib. Heç o lent bizim səs arxivlərində də qalmayıb. Mənə deyir ki, Sahibə xanım, bu ifa sizin deyilmi? O ifa ki, saatlarla dinləsəm də, doymuram.

...Cəfa çəkdirim yar sevdim, qismət oldu özgəyə.

Səsində ələm, kədər və sevinc olan Sahibə xanımı dinləyərkən, hər kəs həm də itirdiyi doğmasını ağlayır. Mənim də düşmən çəkmələri altında xar olan doğmalarım yadına düşür. Hansı ki mən sevmişdim, qismət oldu özgəyə - Kəlbəcərim, Laçınım, Şuşam, Cəbrayılim, Ağdamı...

İLTİMAS SƏMİMİ

POETİK QAR DƏNƏCİKLƏRİ

Yorğunluğunu
Yollara çırpamamış,
Bizə ünvanlanan suallardan qorxduq.
Qorxduq, söz - söz,
Hələ içimizdə adlamayan
Bir körpə cığır da ilan - ilan qıvrılırdı.
Yorulmuşdu elə bil,
Qüruba sarı uzanan bütün yollar,
Tənha ağaclar.
Yorulmuşdu insanların ümidsizliyinə,
Və bir də, əngin üfüqlərin lal sükutuna.
Dostum, sus...
Zaman daha ətəyini yığıb,
İnsanlardan qaçır.
İçimizdə itənəcən,
Yolların gözündə
Bir nöqtəyə dönənədək
Gəl, biz də qaçaq.

01.01.2019

Özümüzü zamanın oduna,
Sözün ağuşuna atdıq.
Danışmadı nə qapı,
Nə tavan,
Nə pəncərədən axan gün işığı.
Sükut bu şəhərin alın yazısımiş.

Dərdləşməyi sevmiyən küçələr
Elə bil ayağımızın altından qaçmaq istəyirdi.
Bu da qüruba əyilən son yol,
Hər səhər gördüyüümüz şam ağacları
Hansi namərd əli kəsmiş, görəsən.
İndi xəyalımızda yaşayan,
O şam ağacları boy atacağmı?
Sən xəyalimdə son dəfə gördüyüüm kimi,
Telefonla danışan da, elə bil,
azca səsin dəyişmişdi.

05.01.2019

Gəl, bu yol ayrıcısında,
Bu tənha ağaçın altında
Sevgimizi
Daşlara,
Buludlara piçildayaq.
Payiza az qalıb deyə,
Çıxıb getməyə, hərə bir yer axtarır.
Biz də, bu sevdanın kölgəsinə
Ünvansız gedirik.
Dəniz sus,
Şəhər sakit
Bir qapı da açıq deyil.
Sevənlərin nisgilini əridən şəhər,
Sevişməyi bizə çoxdan unutdurub.

Baxışlarının istisi
Hələ xəyalımdan soyumayıb.
Bu da ilk görüşümüzü xatırlayan bürkülü hava,
Və arxada qalan illər.

07.01.2019

Bir gün
Bir ovuc söz olub,
Gömülərəm torpağın yaddasına.
Kimlər sevinər,
Kimlər həsrətimdən sızılıyalar,
Kimlərsə, bu əbədi yuxuma ağı söyləyəcək.
Üfüqlərin ovucundan
Bir çimdik səadət qoparda bilmədim.
Getməyə yer,
Danışmağa adam,
Ovunmağa təsəlli olmayanda,
Ümid hər şeydən üzülür.
Təpədən dirnağacan şeirə çevirən
Şairin söz - söz,
Misra - misra yanmağını
Ağaclar,
Daşlar, bilirmi?
Zamanın ətəyindən sürüşüb düşən
Cığır "bəxt güzgüsü" kimi qırıldıqca,
Qarışır torpağın yuxusu.
Yolların yaddasında
Xatırələrim ayaq tutub yeridikcə,
Üşüyr içimdə bir Tanrı bəndəsinin göz yaşları.

17.01.2019.

İllərcə həsrəti çəkdiyim, yuxu,
Gözümün yaddasından
Didərgin düşmüş
Hələ heç kimin adlamadığı bir yolsan.
Nə səni xatırlamaq olur,
Nə də, ardınca yürüüb gəlmək.
Dənizə baxa - baxa
Xatırələr bir - bir yadına düşür.
Suların yaddasında
Mənə sarı bir səs boylanır.

Sahilə çırpılan dalğalar,
Elə bil dənizdən qurtulmaq istəyir.
Tənhalığın ağrısın çəkməyənlər,
Hardan bilsin ki,
Kölgələrə sarılıb
Divarları toz basmış
Evlərlə dərdləşmək nədir...

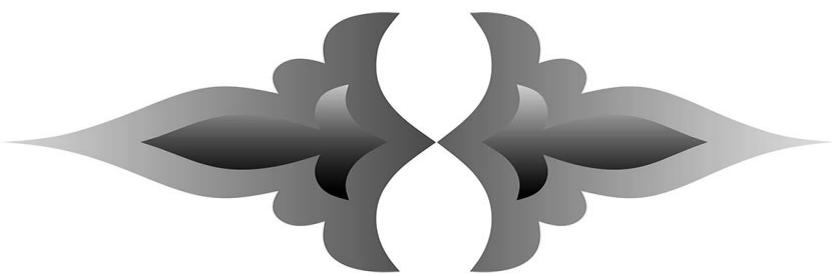
21.01.2019.

Kəsilən ağaclar
Səssiz - səmirsiz baxıb,
Danışmağa bir kəlmə də,
Sözümüz olmadı.
Susmaq daşa,
Torpağa çevirməkdir,
Susmaq bir kimsəsiz məzarın giley-güzarıdır,
Üzümüzə söz - söz çırpılır.
Udduğumuz hava,
İçdiyimiz su kəsilən ağacların göz yaşlarıdır.
Bəlkə, nə vaxtsa,
Kölgəsində dincəlməyə
bir ağac da tapmadıq,
Bəlkə, nə vaxtsa,
Susmağımıza peşiman olub,
Bir çölün düzündə
Gün altında qovrula - qovrula,
Bildik ağacların qədrini...

22.01.2019.

Əlləri qoynunda
Bu bəyaz səslər,
Bizə sarı hələ çox boylanar.
Kölgə - kölgə uzanan yolların
Gözündə intizar bitməyib,
Hələ bir qış ömrü qədər
Sabaha yol var.
Vaxt uzandıqca,
Darıxır bizdən ötrü
Ayaqlarımızın səsindən diksinən
Şəhərin küçələri...

22.01.2019.

RAMİZ İSMAYIL

GÖZÜ YOLDA QALAN VAR

(sənədli povest)

(Əvvəli ötən saylarda)

Cəfər müəllimin dediktərindən:

-Gəldim Çəmənliyə, gördüm ailəm evdə deyil. Dedilər toya gedib. İndiki kürəkənim hələ o vaxtlar bizimlə qohum deyildi. Sən demə, o, qardaşına toy edirmiş. Mənim də yoldaşımı zorla gəlib toya aparıbmış. Yoldaşım neçə gün imiş elə hey dava salmış ki, mənə mane olmayıñ, mən gedirəm Cəfəri axtarmağa. Qaynim birtəhər saxlayırmış. İndi də toya aparıblar ki, bir az başı qarışın.

Toy Qılınçlı kəndində idi. Toya səs-küy düşüb ki, bəs Cəfər tapılıb, qayıdır gəlib! Toyu yarımcıq qoyub gəldilər.

-Bu görüşü təsvir edə bilərsinizmi, Cəfər müəllim? - Mən zarafatyanə soruşdum.

Cəfər müəllim xəfifcə gülümsədi:

-Hə-e də! Özün bilirsən el-obada abır-həya var. Amma yoldaşım nə təhər həyəcanlanmışdısa özünü saxlaya bilmədi. Bacım sonra lağla qoyub gülürdü:

-Məlahət çoxdan idi Cəfəri öpmürdü!

Cəfər müəllim bir müddət ailəsi ilə birlikdə Çəmənlidə yaşayıb. Sonra Mingəçevirə köçüblər. Altı övladı var, "Kür" avarçəkmə bazasında məskunlaşıblar. Hazırda Az.DRES qəsəbəsindəki məktəbdə müəllim işləyir. Düzdür, bir tikə çörək tapıb dolanırlar, amma Vətən həsrəti, ata-ana nisgili bir an onun yadından çıxmır. Qardaşı da əlli gündən sonra əsirlikdən xilas ola bilib.

Əvvəller mən qeyd eləmişdim ki, Cəfər müəllim mənə nədənsə "Xarqo"nu xatırlatdı. Sözarası mən

ondan soruşdum ki, "Xarqo"nu tanımirsiniz?

-Taniyırdım. Şəxsən tanıyırdım. Cəfər müəllim Əhmədiyyə Cəbrayılovla tanışlıqlarını belə danışdı:

-Mən Əhmədiyyə Cəbrayılovla onun oğlu Mikayılın yas mərasimində tanış oldum. Mikayıl çox qoçaq, iigid oğlan idi. O vaxt Mikayıl Kosalar camaatına ərzaq aparanda yanındakı milis yoldaşı ilə birlikdə ermənilərin atəşinə tuş gəlmışdilər. Atışmada hər ikisi həlak olmuşdu. Kosalar camaatı özünü çatdırıb meyidləri aparmağa ermənilərə imkan vermİŞDİLƏR. Biz Ələkbər kişi ilə Mikayılın yas mərasimində olduq. Ələkbər kişi Əhmədiyyə Cəbrayılovla bir oxuyublar, institutda. Ələkbər kişi Əhmədiyyəni qucaqlayıb ağladı. O çox toxraq halda dedi:

-Ağlama, o, ana-bacısının uğrunda, Vətən yolunda həlak olub. Qəhrəman üçün ağlamazlar. Xüsusi lə düşmən qarşısında!

Cəfər müəllim sözünə davam edir:

-Oğuzda da olduq. Mikayılın milis yoldaşı Oğuzdan idi. Atası bir fağır kişi idi. Bir az ürək-dirək verdik, təsəlli verdik. Mən hətta uşaqları - yəni şagirdləri onun oğlunun qəbrini ziyarətə aparacağımı söz verdim. Amma... zəmanənin üzü qara olsun!

...Dovşan ürəkli, tülükü xisletli ermənilər maşın-dan düşüb iri daşların arxasında gizləndilər.

Cəfər müəllim kilsəyə tərəf sürünməyə başladı... .

...Sonrasını Cəfər müəllimin öz yazdıqlarından oxuyacaqsınız...

Beləliklə, görək Cəfər müəllim nə yazar:

"1992-ci il Xocalı faciəsi dövründə, martın 15-də Ağdam cəbhəsində ermənilərə qarşı vuruşub qəhrəmanlıq, igidlik göstərmış Qasimov Natiq Səlim oğlu haqqında müşahidə etdiyim həqiqətlər..."

1992-ci il fevralın 26-dan martın 14-nə qədər bir böyük Xocalı əsirləri ilə Əsgəran qalasının milis şöbəsində təcridxanada olub əsirlərə verilən dəhşətli cəzaları öz gözlərimlə görüb, müəyyən qədər özüm də o cəzalara məruz qalmışam. Ancaq mənim səhbətim əsl igidlik və şücaət göstərmış Natiq Qasımov haqqındadır.

On səkkizinci gün idi ki, həbsxanada idik. Ermənilər günortadan xeyli keçmiş əsirləri bayırı çıxarıb cərgəyə düzdülər. Bildirdilər ki, əsirlərdən onlara bir nəfər adam lazımdır. Adamların üzünə baxa-baxa gəlib mənim qarşısında duran ermənilərin rəisi məni kənara çıxartdı. Öz aralarında mənə baxa-baxa danışan erməninin dilindən eşitdiyim bu sözlər oldu: "ölür, qoy ölsün". Onlar məni əsirlərdən ayırib maşına mindirib Xanabad kəndinə apardılar. Orda ermənilər çox idi. Məni bir otağa gətirib orada öz məqsədlərini bildirdilər. Onların yanında xarici jurnalistlər də var idi. Dedilər ki, "sizin türklər bizim Qriqorian kilsəsini tutublar, özü də adamlarımızı çox qırıblar. Onsuz da qaytaracaqıq, istəmirik itki verək. Bu işdə sən bizə kömək etməlisən". Onlar bu səhbətləri edərkən bir BTR gəldi. Məni də özləri ilə gətirib həmin maşına doluşdular. BTR kənddən çıxıb meşə yolu ilə şimal istiqamətində hərəkət etdi. Yarım saat yol gedib çılpaq bir ormana çatdıq. Sağ tərəfdə kol basmış ucuq bir xarabaliq görünürdü. Nə isə tüstülenirdi, ətrafi tamam tüstü bürümüşdü. Xarablığın üstündə üçrəngli bayraq dalgalanırdı. Ermənüler mənə oranı nişan verib dedilər:

-Orada sizin türklər yerləşiblər, bizim kəndi atəşə tuturlar. Onlara xəbər verməlisən ki, təslim olmasalar, oranı partladacaqıq, əsir götürdüyüümüz xocalıları da, səni də öldürəcəyik. Çıxıb tabe olsunlar.
- Heç nə görünmədiyi halda dedilər: - Yəqin ki, orda sizin adamlar çıxdur, yoxsa üç dəfə hücum etmişik, yaxın qoymayıblar.

Ermənilər kilsədən təxminən 100 metr bəri yarğanlara doluşub qayaların, kolların arasında gizlənib məni irəli getməyə, özü də sürünməyə məcbur etdirər. Mən qalxıb onlardan aralanıb xarabaliğa çatdım, çıçırdılar ki, yerə yatım. Mamır basmış bir qayanın dalında yerə sinib diqqətlə baxdım. Xarabaliqdan cənubda Ağdam, onun ətraf kəndləri san ki ölüm süküntuna qərq olmuşdu. Düşündüm ki, bəlkə bu xarabaliqda döyüşü yoxdur, bəs niyə səs gəlmir. Bu fikirdə ikən ermənilər qışqırdılar ki, irə-

li get, niyə dayanmışan. Mən qayanın dalından çıxıb bir-iki addım gedib yerə yixildim. Başımı qaldırıb baxanda üç-dörd meyit gördüm. Düşünürdüm ki, öldürülənlər bizimkilərdəndir. Qorxudan dizlərim əsirdi. Ermənilərsə oradan qışqırdılar. Bir təhər yerimdən qalxıb irəli getdim, yenə meyid var idi. Ayağım daşa ilişdi, yixildim, başım gicəlləndi, üzümü Vətən torpağına söykəyib soluxmuş otların etirini uddum. Fikrimə gəldi ki, qalxıb irəli gedim, qoy mənə bizimkələrə gülləsi dəysin. Bu fikirlə özümü cəm edib var gücümə ayağa qalxıb xaraba kilsənin tağlı qapısına doğru addımladım. Sol cinahdan çatıb qapının ağızında yerə oturdum. Kilsənin ağızından hələ də tüstü çıxırdı. Mən nəfəsimi dərib soyuq divara söykəndim, yuxarı baxdım. Üçrəngli bayraq gecədən islandığı üçün başını aşağı sallayıb ağır-ağır yellənirdi. Doluxsunub bayrağa baxa-baxa ağladım, o da mənim kimi kimsəsizdi. Mən bütün səsimlə çağırdım, ağlaya-ağlaya, bir növ yalvarışla çağırdım: "ay igidlər, ey Vətən oğulları, burda sizlərdən kim var, niyə səsiniz çıxmır, qalxın ayağa, düşmən yaxındadır. Xocalıdan əsir düşənlərdənəm, məni sizin yanınızda göndəriblər".

Bir azdan içəridən öskürək və hənerti gəldi, dik-sindim, həm də sevindim ki, burada bizim adamlar var. Bir də çağırdım, içəridən güclə eşidiləcək səs eşitdim. Səs içəri çağırırdı. Kilsənin ağızından içəri boylandım, zülmət və tüstü idi. Qorxub dayandım. Xeyli tərəddüd edəndən sonra özümü içəri saldım. Çağırdım, sağ tərəfdən zarılılı səs məni çağırırdı. Səs gələn tərəfə əlimi divara sürtə-sürtə getdim. Kilsənin sol tərəfinin tavanından - bacadan işıq dùşürdü. Bacaya pilləkənlər qalxırdı. Bacadan düşən işığın altında-yanında əl pulemyotu, bir avtomat silahı, çoxlu patron gilizləri və şəşka var idi. O, üzü üstə düşmüşdü. Mən onu qucaqlayıb çevirdim. Soruştum ki, adın nədir, yaralanmışan! Güclə cavab verdi ki, yaralı deyil, acliqdan, susuzluqdan heydən düşüb. Mən cibimdə qalmış əl boyda çörəyi ona verdim, könülsüz yedi. Durub əyləşdi. Su istədi. Dedim indi çıxarıq, su olar, amma ermənilər yaxındadır. Buranı partlatmaq istəyirlər. Soruştum ki, bəs yoldaşların həni, teksən? O, başına gələnləri danişdi. Dedi ki, komandirim "Ala Yaqub" məni altı nəfərlə bura göndərdi. Kilsəyə hücum ərəfəsində yoldaşlarımdan ikisini yolda vurdular, üçü də döyüş vaxtı qeybə çıxdı, tək qaldım. Beş gündür ki, ac-susuz qalmışam, güllələr də qurtarıb, iki dənə özüm üçün saxlamışam. Natiq bu sözləri deyib döş cibindən iki patron çıxarıb avtomatın xəzinəsinə salıb çaxmayı çəkdi. Cəld sıçrayıb ayağa qalxdı. Mən

Natiqi qucaqlayaraq dedim: "onsuz da ermənilər məni öldürəcəklər, güllənin birini mənə vur, indi ermənilər tökülüşüb gələcəklər". Mən apaydın görünən Ağdamı göstərib dedim, niyə qaçmamışan, gecə ki, ermənilər gəlmirdilər. Cavab verdi ki, komandirimə söz vermişdim, kömək gözləyirdim, təəssüf ki, gəlmədilər. Bir də ki, bayraqı hara qoyub gedeydim.

Natiq cəld kilsənin ucuq yerində çıxıb bayraqı endirdi. Bir əlində avtomat, o biri əlində bayraqı havaya qaldırdı. Dalbadal havaya iki güllə atdı. Ermənilərə tərəf bağırıb onları çağırıldı. Onlar hələ də gəlməyə qorxurdular. Mən özümü onlara göstərib işarə edəndə tökülübü gəldilər, onun üst-başını axtardılar, tək olduğuna inanmadılar. Kilsənin üstünə çıxıb kilsəni atəşə tutdular. Heç kimin olmadığını görəndə daha da qəzəbləndilər. Orada iki xarici jurnalist də var idi. Videokamera axşamın toranında əlində bayraq düşmənə gözləri nifrətlə zillənmiş Natiqə tərəf yönəldi, Sonra onun haralı olduğunu soruştular, dedi ki, Mingəçevirdən əsgərliyə gəlmışəm. Daha əlavə heç bir söz onun dilindən eşitmədim. Natiq özünün xilası üçün heç bir artıq söz-söhbətə yol vermədi. Ermənilər hər ikimizi BTR-ə qoyub Əsgəran qarasına gətirdi. Milis şöbəsinin təcridxanasında məni kamerasaya salıb, Natiqi isə hərbi komendant oturan mənzilə apardılar. Bir daha Natiqi görə bilmədim. Ancaq onun haqqında əsir xocalılara danışdım, ığidliyini söylədim. Kimi məyus oldu, bəziləri isə onun ığidliyinə heyran qaldılar.

Məncə, **Natiq Qasimov əsl Milli Qəhrəmana layiq hərəkətlər etmişdi. Ona fəxri ad vermək vaxtı çatmışdır. Xocalı sakini Cəfərov Cəfər Məhəmməd oğlu.**

Haminin bildiyi, hamının işlətdiyi bir məsəli yadınıza salmaq istəyirəm: "qızıldan taxtin olunca, quruca baxtin olsun". Bilmirəm Natiq bəxtə inanırdımı, inanmirdimi? Amma mələklərə inandığını eşitmədim. Anası da, atası da, Nofəl də bu barədə qəribə faktlar danışındılar. Anası Dursun xanım deyirdi ki, tez-tez evdə qəribə hərəkətlər edirdi. Deyirdi, bir göy paltarlı arvad var, tez-tez gözümə görür, bir şey olan kimi mənə "qorxma" deyir. Ən qorxulu vəziyyətlərdə başımın üstündə durur, mənə ürək-dirək verir. Məni çox bələlardan xilas edir. Əsgərlikdən də yazmışdı ki, həmin o göy paltarlı qadın burda da məndən əl çəkmir. Bir dəfə ovçarka onu parçalayırmış. Yazdığını görə, həmin o "göy paltarlı" qadın xilas eləyib. Özü də məəttəl qalıb. Belə hadisələr çox olub!

Mən bu barədə bir söz deyə bilmərəm. Orasını

dəqiq deyə bilərəm ki, Natiqin bəxti gətirməyib.

Əvvəla ona görə ki, ömrünün ən gözəl iki ilini Sibirdə keçirib. Əgər buna ömür demək mümkünə! Sonra isə... Sonra isə Qarabağ döyüşləri...

"Niyə qaçmamışan, gecə ki ermənilər gəlmirdilər?!"

"Komandirimə söz vermişdim!"

Demək Natiq qaça bilərmiş! Daha doğrusu geriyə. "Ala Yaqub"un qərargahına - öz döyük yoldaşlarının yanına qayida bilərmiş. Qaçmayıb! Çünkü komandırın söz veribmiş.

"Kömək gözləyirdim, təəssüf ki, gəlmədilər".

Kömək gözləyirmiş! Kimdən? Əlbəttə, onu döyükə göndərən komandırindən. Bəs görəsən "Ala Yaqub" niyə kömək göndərməyib? Bu sualın cavabını heç kim, heç vaxt verə bilməyəcək! Bu sualı heç kim "Ala Yaquba" verə bilməyəcək!

Natiq "Ala Yaqub"a inanmışdı. Onun dəstəsində vuruşmağı özünə şərəf bilməşdi. Dörd aya yaxın vuruşmuşdu. Sonra Xocalı qırğını oldu. Xocalı qırğınınan bir neçə gün sonra Canpolad meyidləri döyükə meydanından çıxardarkən həlak oldu. Onun dəfnində Natiq iştirak etməmişdi, çünki bilməmişdi. Bilən kimi Nofəl zəng vurmuşdu: "Elə bilirsən Canpoladın qanı yerdə qalacaq? Yox, qalmayacaq!"

...Və o, Canpoladın intiqamını almaq üçün yenidən cəbhəyə qayıtdı, özü də dostunun atasının komandiri olduğu məşhur "Qarabağ şahinləri" dəstəsinə! Qayıtmaya da bilərdi. Artıq o, işləyirdi, Onu cəbhəyə getməyə məcbur edən də yox idi. Başını aşağı sallayıb çoxları kimi bir tıkə çörəyini qazana bilərdi. Hələ mən indi xarici ölkə adlandırdığımız Rusiyaya getməyini demirəm, imkanı var idi, "başını götürüb" aradan çıxa bilərdi. Getmədi, qaçmadı heç hara! Yenidən qayıtdı Qarabağ uğrunda vuruşmağa. "Ala Yaqub" onu altı nəfərlə, xüsusi tapşırıqla "Qriqorian" kilsəsinə göndərdi. Kilsənin başında dalgalanan üç rəngli bayraqı "Ala Yaqub" görməmişdi, görəsən? Bəlkə, məsafə uzaqdır, bayraqı görmək mümkün deyil. Bəs döyükülərinin taleyi ilə maraqlanmamışdı? Kömək göndərəcəyinə söz vermişdi axı! "Kömək gözləyirdim, təəssüf ki, gəlmədilər" "Qriqorian" kilsəsinə zəbt etmək lazımdı deyildi (yaxud vacib post deyildi) bəs "Ala Yaqub" yeddi nəfər döyükünü ora niyə göndərmişdi. Gəndərməmişdi, bəs sonrası ilə niyə maraqlanmamışdı?

"Bir də ki, bayraqı qoyub hara gedeydim..."

Başqası olsa elə bayraqla çıxıb gedərdi. Bəlkə elə bayraqı da qoyub gedərdi. Amma Natiq getməyib! Yoldaşdarı isə onun köməyinə gəlməyiblər. Bəxti yox imiş?! Sonralar nə qədər əsirlər, girovlar

dəyişdirildi. Çoxlarından valideynləri, qohum-əqrəbəsi əlini üzmüdü. Lakin sonralar neçələri gəlib çıxdı. Elə biri haqqında bizim bu hekayətimizdə bəhs edilib! Demək tale onun üzünə gülüb! Natiqin isə bəxti, doğrudan da, yox imiş. Görəsən, həmişə ona həyan olan o mələk bu dəfə niyə belə aciz olub! Görünür, bu həyasız ermənilərə mələyin də gücü çatmır. Erməni doğrudanmı güclüdür?! İnanmaq da olmur. Güclüdürsə, nə üçün beş gün ərzində bir dəstə saqqallı dığa "bir uşağın əlində aciz qalıb, əsir-yesir" olmuşdu.

"Natiq özünün xilası üçün heç bir artıq söz-söhbətə yol vermədi". Nə deməliydi Natiq?!

Natiq sözünü demişdi: Beş gün ac-susuz kilsədə vuruşmuşdu. Onun sözü elə bu idi!

"Ermənilər hər ikimizi BTR-ə qoyub Əsgəran qalasına götirdilər. Milis şobəsinin təcridxanasında məni kameraya salıb, Natiqi isə hərbi komendant oturan mənzilə apardılar". Bəlkə elə həmin bu komendantın otağında ona deyiblər: "Azərbaycanın bayrağına tüpür, səni azad edək". O isə saqqallıların üzünə tüpürüb.

"Bir daha Natiqi görə bilmədim". Təkcə siz yox, Cəfər müəllim, ondan sonra heç kim Natiqi görə bilməyib! Amma bilsəyдинiz nə qədər görmək istəyən var!!! Bəxti yox imiş!***

Altı ildən sonra Cəfər müəllimlə tanış olanda Qasımovların ümidi çırayı yenidən yanmağa başladı. Səlim Cəfər müəllimlə birlikdə Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinə getdi. Təbii ki, yenə də nazirin qəbuluna düşə bilmədilər. Onu bir qadın qəbul etdi. Səlim həmin əməkdaşın yanında əvvəller də olmuşdu. O, "Oqonyok" jurnalını, Smirnovun məqaləsini, şəkli həmin qadına göstərmişdi. İndi isə hadisənin canlı şahidi tapılmışdı. Kilsədən Natiqi çıxardan adamin sözləri elə Smirnovun məqaləsini təsdiqləyirdi. Smirnovun təsvir etdiyi, "balacaboy, göy göz, sarışın, əsirliyi, yaxud girovluğu bəlli olmayan adam" budur - gözlərinin qabağındadır.

Səlim Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin əməkdaşına həmin adamin gəldiyini bildirdi və xahiş etdi ki, onu qəbul etsin. Qadın çox sakitcə "hadisəni yazıb gətirsin" dedi.

Hadisəni yazılı şəkildə həmin qadına verdilər. Siz həmin yazı ilə artıq tanışsınız! MTN-də işləyən qadın:

-Bizdə sənədlər var, bizə hər şey məlumdur. Siz narahat olmayın. Yuxarıdan göstəriş gözləyirik.

Səlimə bu gün də aydın deyil ki, oğlu barədə MTN-də nə məlumdur, yuxarıdan kim göstəriş ver-

məlidir və nə göstəriş verməlidir.

Cəfər müəllimin yazısının bir surətini Milli Məclisin Mingəçevirdən seçilmiş deputatı istəmişdi, ona verdilər. O, bu məsələni Milli Məclisə çıxartmağa söz vermişdi. Bir surətini isə... Yadınızda dırısa, demişdim ki, Səlimgil Fikrət Qoca ilə sonralar da görüşmüştülər. Bu həmin o görüş idi. Yazıının bir surətini də şaire vermişdilər.

İyirminci əsrin sonu, iyirmi birinci əsrin əvvəli. İki əsrin qovuşduğu ərəfədə Səlimgilin yaşadığı evin yanında Natiqin "Xatirə bulağı"nın tikilməsi məsələsi qalxmışdı. Birdən-birə şəhər icra hakimiyyəti bu işlə maraqlanmışdı. Səlim özü də məettət qalmışdı. Sən demə, bu işdə Qasımovlar ailəsinin minnətdarlıqla xatırladıqları Ramiz müəllimin böyük əməyi olmuşdur. Bulaq hazır oldu. Bu Qasımovlar ailəsinə nisbi təselli idi: buna da şükür.

Nofəlin dediklərindən:

-Atam pensiyaçıdır, işləmir, evdə darixirdi. Məsləhətləşdik ki, balaca bir çayxana açaq. Həm başı qarışar, həm də azdan-çoxdan nə olar-olar, maddi cəhətdən bir az kömək olar. Atamgilin evinin yaxınlığında kiçik torpaq sahəsi ayrılmış üçün məsləhətləşdik ki, icra hakimiyyətinə gedim. İcra hakimiyyəti başçısının müavini Ramiz Göyüşovun qəbulunda oldum. O, məni adı şəhər vətəndaşı kimi qəbul etdi. Oturmağa yer göstərdi. Əlində nə isə işi var idi. Üzr istəyib kağız-kuğuzları sahmana salmağa başladı. Bu arada mən otağa göz gəzdirdim. Kitab şafının şüşə qapısına vurulmuş şəkli görəndə bədənimə qızdırma gəldi. Bu vaxt Ramiz müəllim işini qurtarıb mənə baxdı:

-Eşidirəm siz!

Mən şəkli göstərib:

-Bu kimin şəklidir? - deyə soruşdum.

O, söhbətin hansı şəkildən getdiyini dərhal başa düşdü.

-Ba-a! Bu bizim qəhrəmandır! - O, vəcdlə dil-ləndi. - Natiq Qasımovdur! Eşitməmisən? Tanımır-sın bu oğlani?

Mən tutulmuşdum, özümü güclə saxlayırdım. Qəhər qarışq sevinc hissi keçirirdim. Birtəhər dil-ləndim:

-Bu mənim qardaşımdır!

Ramiz müəllim yenidən mənim əlimi sıxdı. Çox nəzakət və hörmətlə məni dinlədi. Nə kömək lazımlı olduğu ilə maraqlandı və əlindən gələni əsirgəmə-yəcəyini bildirdi.

Ramiz müəllim sözünün ağası imiş!

O, bizim ailəyə çox böyük hörmət göstərdi. "Xa-

tirə bulağı"nın inşasında və "Xatırə bulağı"ndan bir az aralı çayxana üçün yer ayrılmamasına kömək etdi. Ailəmiz Ramiz Göyüşovun təmənnasız yardımını və mənəvi köməyi üçün daim onu minnətdarlıqla xatırlayacaq!

...Bir gün Səlimgilin telefonu aramsız zəng çalmaga başladı. Dəstəyi qaldırdılar. "Sizi Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin əməkdaşı narahat edir. Xahiş edirəm evdə olun, çəkiliş üçün qonaqlar gələcək".

Dursun xanımın dediklərindən:

-Bir gün əvvəl də zəng vurmuşdular. Daha bilmədim kim idi. Dedi KQB-dəndir. Axşam da JEK-dən gəlib xəbər verdilər ki, sabah qonaqlar gələcək, evdən heç hara getməyin. Bız də hara gedəsiyik ki? Xörək hazırladım. İbrahim müəllim gəlmışdı. Podyezdin ağızında qabağına çıxdıq. Maşından düşdü, göründük. Çox sınınmışdı. Çətinliklə evə çıxardıq. Xəstə idi, pilləkənləri güclə qalxırdı, təng-nəfəs olurdu. Nə qədər elədik, yemək yemedi. Elə mürəbbəli çayla kifayətləndi. Dedi, mən sizdən xahiş edirəm, çəkiliş gələnlərə hörmət edin, məndən narahat olmayın. Kino çəkənləri o gətirtmişdi. Biz də yaxşı yemək-içmək verdik, halalları olsun. İbrahim müəllim çox razı qaldı. Nə gözəl insan idi.

Səlimin dediklərindən:

-Podyezdə məni görən kimi dedi:

-Sizi tanıyıram!

Dedim çox olmuşam sizin yanınızda.

-O vaxt çox adam gəlirdi mənim yanımı. Amma siz Natiqə görə yadımda qalmısınız. Mənə bir az təskinlik verdi. Deyirdi mən bilirəm neyləyəcəyəm. Deyirdi Natiqin adına küçə qoyduracağam, şəhərin görkəmli yerində heykəlini ucaltdıracağam.

Mən ondan soruşdum ki, bəs bura gəlmələri kimin təşəbbüsüdür, kimin təklifidir? Demədi. Bura gəlməmişdən bir həftə əvvəl Smirnovla telefon danışıqları olub. Nə qədər xahiş elədim, deyin nə danışmısınız, nədən danışmısınız, bir kəlmə də demədi. Eləcə "sizlik" deyil deyirdi. Hər şey yaxşı olacaq, narahat olmayın, deyirdi. Onun təşəbbüsü ilə "Leader" TV-dən dörd nəfər gəlmışdı, Natiq haqqında film çəkdilər. Xocalı qırğını günü filmi göstərdilər. "Cəsarətin heyrət məqamı" filminə baxdıq. Filmin çəkilməsinin təşəbbüskarı İbrahim müəllimə filmə baxmaq qismət olmadı. Film televiziya ekranına çıxan gün İbrahim müəllim dünyasını dəyişmişdi. Heyf ondan! Allah ona qəni-qəni rəhmət eləsin!

İbrahim müəllim özü ilə nə qədər açılmamış sirlər apardı!

NƏHAYƏT

Gədəbəy rayonunun Kiçik Qaramurad kəndi bir-birinə bənzəyən üç kiçik dağın sinəsində yerləşir. Rayon mərkəzindən qərbə doğru gedəndə "Sarı daşlar" deyilən yerdə başlanır kəndin ərazisi. Kəndin özə isə burada "qurtarır". Bu yolun sağında - yol kəndin ortasından keçir - birinci dağ görünür. Bu dağın başında geniş bir hasar var. Hasarın içində "Tək göyrüt" adı ilə məşhur olan bir görüş ağacı bitib. Yaşı bəlli deyil. Ətraf kəndin camaatı bu ağacın müqəddəs hesab edir, ona pir kimi baxır, bu ağacın altında qurban kəsirlər. Dağın başında susuz bir yerde ağacın bitməsi və uzun illər yaşaması camaata möcüzə kimi görünür.

Bu hasarla üzbeüz - cənubda "Qalaça" deyilən yer var. Kəndin qərb tərəfi ayrı bir qalaçaya söykənib. Bu "Qalaça"nın da cənubunda üzbeüz bir hasar deyilən yer var. Gəlin, bir də diqqət yetirək. Şimaldakı qalaça cənubdakı hasarla, cənubdakı qalaça isə şimaldakı hasarla üzbeüzdür. Habelə, şimaldakı hasarla "Qalaça", cənubdakı "qalaça" ilə hasar yerlə üzbeüzdür.

Bu "Qalaça"lar və hasarlar bu yerlərin mərd oğullarının keçmişindən xəbər verir. Kiçik Qaramurad kəndi bu şimaldakı "Qalaça" tərəfdən bina olmağa başlayıb. "Qalaça"nın ortasında dağı yarıb geniş magistral yol salıblar. Hündürlüyü min metrə yaxın olan qalaçanın zirvəsində adamı heyrətə gətirən hörgü işləri görülmüşdür. Bu hörgünün hörülüdüyü tarix bəlli deyil, heyrətamızlısı isə orasındadır ki, bu daşları bir-birinin üstünə qoymaq-hörmək insan gündən xaricdədir. Onları əllə qaldırıb ora qoymuşam sözünü ancaq "Baron Münhauzen" deyə bilər.

"Qalaça"nın etəyində - çayın kənarında Kiçik Qaramurad kəndinin sakinləri gözəl bir bağ salmışdır (Təəssüf ki, indi o bag yoxdur). Bu böyük bag bir neçə ailəyə məxsus idi. Bu bağlardan biri Hümmət kisinin idi. Bağdan bir az yuxarıda çəpəri az qala "qalaçaya" dirənən bir məhləsi və bir otaqlı evi var idi. Hümmət kisinin evi kimi evlər kənddə çox idi. Belə evlərə "kərtmə" deyildilər. Yoğun kərənlərin "başını kərtib" bir-birinə "geyindirirdilər", beləliklə ev hazır idi. Ola bilsin, bu üsulla ev tikməyi Gədəbəy ərazisində məskunlaşan ruslardan - malakanlardan öyrənilərlər. Hər halda bunun mətləbə dəxli yoxdur. Səlim bu evdə dünyaya göz açmışdı. Səlimgilin evindən azca yuxarıda bir yastana var. Camaat ora indi də "xırman yeri" deyir. Bu xırmana bitişik kiçik bir kilsə var. Yox, bu erməni kilsəsi deyil! Bu ola bilsin ki, alban kilsəsidir. Mən "ola bilsin" deyirəm. Amma cürətlənib "mütləq alban kilsəsidir" deyirəm. Ona

görə ki, televizorda udin millətindən olan bir professor - təəssüf ki, adını yadımda saxlaya bilməmişəm - sübut etmişdir ki, Oğuz-Qəbələ-İsmayıllı bölgəsinə albanlar Gədəbəydən köçüb gəlmışlər. Bəlkə bu kilsə rumlulardan qalmışdır?

Deyə bilmərəm, rumlarda kilsə olub, ya olmayıb. Amma bura "rum eli" deyildiyi bir həqiqətdir. Türkiyədə "Rumeli hisarı" deyilən bir yer var. Bir çox alimlər "ayrım" sözünün "ay rum", "ay rumlu" kimi yozumunu veriblər. İndi də Gədəbəyin bir çox kəndlərində müasir türk ləhcəsində danışırlar. Cüzi fərqlə, türklər "gediyorum", "gəliyorum" deyir, gədəbəylilər isə "gederim", "gəlerim" deyir. Bu dialekt Qərbi Azərbaycanın bir çox vilayətlərində işlənir. Mən Şəmsəddin ermənisinin bu ləhcədə danışdığının şahidi olmuşam.

Sözümüzün canı odur ki, bu kilsə erməni kilsəslə deyil. Bax, həmin bu kilsədən bir az aralıda Səlim Hümmət kişidən qalma evi - "kərtməni" sökdürüb yerində müasir ev tikdirmişdi. 1971-ci ilin qarlı yanvar gündündə Səlimin bu evini daha bir körpə nəfəsi isitdi. Həmin körpənin adını Natiq qoydular.

Ariq, ciliz, kənddə deyildiyi kimi cələfsiz bir uşaq idi.

..Səlim Qasımov 1974-cü ildə ailəsi ilə birləkə Mingəçevirə köcdü. Beləliklə, Natiqin sonrakı taleyi Mingəçevirlə bağlandı. Birinci sinfə getdi, səkkizinci sinfə qədər oxudu, idmanla məşşəkul oldu, kinomexanik işlədi, "inqilabçı" oldu. Hərbi xidmətə çağırıldı, uzaq Sibir torpağında - Reşotı adlı stansiyada "dustaq üstündə" durdu, onlara kino göstərdi.

Sibir! Əsrərlə qorxunc və müdhiş səsləşən bir söz! Bura insanların - alına bədbəxtlik yazılmış binəsiblərin diri-dirisi gördükleri cəhənnəm.

Ruslarda hər şeyə, hər yerə simvolik ad vermək meyli güclüdür. Sibir torpağının vaxtilə sürgün yeri olması, insanların dəmir barmaqlıqlar arasında zillət çəkməsi, dərd, qəm içinde ömür-gün çürütməsi elə bu yerlərin adından da bəllidir. "Qorevoy", "Reşotı". Bu stansiyalar yadınızdadır... Səlimlə Nofəl bu stansiyalardan keçib Natiqin yanına getmişdilər. Lügətə baxaq: "Qorevoy" - dərdli, qəmli; məhzun, "Reşotı" - "reşotka" - 1. qəfəs; 2. şəbəkə, barmaqlıq, məhəccər; 3.(müxtəlif mənalarda) tor; 4.Hasar, çəpər. "Za reşotku posadit" - həbsxanaya (həbsə, qazamata) salmaq; "za reşotkoy sidet" - həbsxanada (həbsdə, qazamatda) oturmaq.

Ömrünün iki gözəl ilini - gəncliyinin çiçək açıldığı çağlarını Natiq burada - Qorevoyda keçirmişdir.

Hərbi xidməti başa vurdugdan sonra doğma yurda qayıdan Natiq Vətənin ağır gündən qacılıb giz-

lənmədi. Döyüşə getdi...

...Və... Və qəribədir ki, anadan olduğu kənddəki kilsənin həyətindən başlanan ömür yolu Əsgəran-dakı kilsədən başlanan yolu əvvəli oldu.

"Qriqorian" kilsəsinin başına üçrəngli bayraqımızı sancdı. Beş gün acliğa, susuzluğa qalib gəldi. Düşmən qabağına elə bu kilsədən çıxdı, vətən rəmzi olan bayraqla. Onun yeni həyatı bu kilsədən başlandı! Bu kilsə alban kilsəsidir, amma ermənilər ona "Qriqorian" kilsəsi deyirlər və Qarabağ torpağının özlərinin əzəli və əbədi torpaqları hesab edirlər. Nə qədər acı da olsa həqiqətdir: ermənilər torpağı sevirlər, öz torpaqlarını da sevirlər, özgənin torpağını da sevirlər. Sevə-sevə özgənin torpağını da özünükü edə bilirlər. Biz dedik "Qarabağ bizimdir", amma bizimki ola-ola bizimki eləyə bilmədik. İndi kim nə deyir desin, kim nə bəhanə gətlər və təsirin, kim kimə istəyir günahlandırınsın, kim kimə istəyir qinasın, Əsl reallıq budur: Qarabağ düşmən tapdağı altındadır. Qarabağ uğrunda canını qıyanların ruhuna, arzusuna, amalına rəğmən!

Səlim müharibə görməmişdi. Böyük Vətən müharibəsi başlananda Səlimin 5-6 yaşı var idi. Onun uşaqlıq dövrü müharibənin bütün dörd ilinə düşmədü. Müharibənin özünü görməsə də izini görmədü. Qardaşı müharibədən qayıtmamışdı. Qohumlarından, əmisi-dayısı oğlanlarının çoxundan "qara kağız" gəlmışdı. Qonşularında neçə-neçə qadını müharibə ərsiz, oğulsuz, qardaşsız qoymuşdu. Qapıbir qonşusu Məsmə xala oğlu Nurəddini atasız böyüdü və altmış ii ərinin yolunu gözlədi. O biri qonşusu Zakir südəmər vaxtından Cəlil "baba"nın, Tamam anasının himayəsində böyüdü. Müharibədən qayıdanların bir çoxunu "əsir düşdükleri üçün" Sibirə (yenə Sibir!) göndərmişdilər. Xruşşov hakimiyyət başına gəlməsəydi, Allah bilir, onların aqibəti necə olacaqdı.

Səlim müharibənin özünü görməmişdi. Hitlerçilər bu dağlara gəlib çıxmamışdı. Amma əzazil kənd sovet sədrərini, əlləri qırmançı kolxoz sədrərini görmüşdü. Gecə-gündüz kolxoz çöllərində bir qarın ac, bir qarın yarımac "qabıq qoyan" kənd camaatını, kolxozçuları Səlim çox görmüşdü. Gecələr çıraq işığına da həsrət qoymuşdular camaatı: "mühərabənin tələbi belə idi". Səlim bunların hamisini görmüşdü.

Dursun müharibə başlanandan sonra anadan olmuşdu. Müharibə qurtaranda Dursunun üç yaşı var idi. Heç nə yadına gəlmir. Özünü tanıyandan anasını həmişə gözüyaşlı, kədərli görmüşdü. Müharibə onun aşasını, əmilərini, dayalarını "yemişdi". Özü-

nün dediyi kimi "gözləri hələ yollardan yığılmamışdı". Bu həsrəti çəkə-çəkə, bu ayrılığa dözə-dözə onlar böyümüşdülər. Ayrı-ayrı kəndlərdə doğulmuşdular. Səlim əsgərlikdən təzə gəlmişdi. Tərlan kimi bir oğlan idi. Kənddə deyildiyi kimi "supun qazı hələ canında idi". Çaldı caynağına Dursunu Əli İsmayıł kəndindən Kiçik Qaramurada uçurtdı. Səlim ayrı qızı qaçırtmaq fikrində idi, heç Dursunu tanımırı, amma qismətləri belə imiş, alın yazıları belə imiş! Ailə qurdular. Dörd övladları oldu. Kənddə də pis dolanmirdilar. 1974-cü ildə tale onları gətirib Mingəçevirə çıxartdı. Şəhər həyatına, yeni mühitə tez alışdırılar. Qışda şəhərli, yazda kəndli oldular, Yayın qızmarında Mingəçevirdə istidən təntiyəndə Kiçik Qaramuradda - "Qalaça"nın ətəyində, "Qarabulaq"da, "Dərbənd"də dincəlmək imkanları var idi. Dolanışqlan pis deyildi. İsləyirdilər, evləri var idi. Bir tikə çörək tapıb yeyirdilər. Narazı deyildilər. Oğlunu evləndirmiş, qızlarını köçürmüştü. Nəvələri var idi. Daha nə lazımlı idi onlara? Bir Natiqi "yan-yön" eləmək lazımlı idi. Onu Allah qoysa, vaxt gələndə edəcəkdilər. Allah qoymadı! Allah qoymadı!?

Natiq Böyük Vətən müharibəsinin özünü də görmüşdü, izini də. Göstərdiyi kinolarda görmüşdü.

Doğma Vətəninin, əsl Vətəninin amansızcasına cəlb olunduğu müharibənin özünü gördü. Yanan kəndləri gördü, tirtəpən oğlanların cəsədini gördü, əzizləri əsir düşən, girov olan insanları gördü. əsirlilikdə ağlasığmaz vəhşiliklərlə, barbacasına işgəncələrə məruz qalan, namusu ləkələnən azərbaycanlı qız-gəlinlərin qisasını almaq üçün müharibəyə getdi. Müharibənin düz gözünün içində baxdı. Ölümün canına üzütmə sala-sala, qorxuda-qorxuda, nərə çəkə-çəkə getdi, ölümən qorxmayan bir adam ermənidən qorxardı?

Səlim də, Dursun da müharibənin özünü də gördülər, izini də. Natiq Qarabağ uğrunda vuruşmalar da iştirak etdi. Müharibəyə getməyin özü elə qəhrəmanlıq deməkdir. Bəlli deyil o, neçə erməni öldürmüştü. İndi heç kim bunu bilmir, heç kim "uçot" aparmayıb! Amma gün kimi aydınlaşdır ki, Natiq qəhrəman kimi vuruşub. Bunu sənədlər də sübut edir, şahidlər də.

Çox axtardılar Natiqi! Çox yerlərə getdilər, çox kapıları döydülər. Az qala tapırdılar... Lap az qala tapırdılar... Ən son məqamda...

Səbrlə, təmkinlə, ümidlə axtarırdılar. Hər əzaba dözə-dözə, hər çətinliyə qatlaşa-qatlaşa axtarırdılar. Ümidlərini üzümürdülər. Abırla, ləyaqətlə axtarırdılar. Heç kimdən heç nə tələb etmədən, heç bir imtiyaz ummadan axtarırdılar.

Müharibədən qayıtmayan atanın, əminin, dayının və başqa ən əziz adamin ayrıligina, həsrətinə... lap elə itkisinə dözmək mümkündür, bəlkə hələ bir az unutmaq da mümkünəndir. Amma bala ayrıligina dözmək...

"Atam gözümün qabağında öldü, anam gözü mün qabağında nə zillət çəkib dünyasını dəyişdi, bacılarımı, qardaşlarımı itirdim, dözdüm. Amma balamı itirəndə yandığım qədər heç vaxt yanmamışdım". Bu mənim atam Məmməd müəllimin sözleridir, Allah heç kəsə bala dağı, bala ayrılığı göstərməsin.

Ümid sonuncu ölürlər, deyirlər. Hələ ümid var. Hələ ümid var ki, Natiqi "göy paltarlı" məlek qanadları altında qoruyur.

ƏN NƏHAYƏT

Natiq Səlim oğlu Qasımov haqqında bu hekayətimi oxuyanlara bir səmimi etirafımı çatdırmaq istəyirəm: Mən "misilsiz süjet ustası" Dostoyevski kimi maraqlı süjet qura bilməmişəmsə, üzürlü hesab etsinlər.

Ov tulasının da psixoloji anlarını, düşüncələrini dahiyanə təsvir edən, itin əvəzinə fikirləşən Lev Tolstoy kimi başqasının düşüncələrini, fikirlərini də çatdırı bilmədim və buna heç cəhd etmədim də!

Detectiv janrın müasir klassik memarı Çingiz Abdullayev kimi baş gicəlləndirən macəra da yazmaq fikrində olmadım. Buna ehtiyac yox idi. Mənim məqsədim o idi ki, sadə bir zəhmətkeş balasının igidliyini, mərdliyini, hünerini, qeyrətini, vətənpərvərliyini bacardığım tərzdə çatdırıram. Xoşunuza gəlsə də, gəlməsə də... bəyənsəniz də, bəyənməsəniz də... sağ olun. Mən əlimdən gələnin bir qismini etdim. İradlarınızı, təkliflərinizi, tənqidlərinizi, fikirlərinizi, daha nə desəniz, onu, qəbul edirəm.

Bircə xahişim var: Natiq Səlim oğlu Qasımov haqqında nə bilirsınızsə oğlunuza, qızınıza, nəvələrinizə, qohum-əqrabanıza, tanışınıza, bir sözlə əlinizə keçənə danışın, çəkinməyin, əmin olun: o, əsl qəhrəmandır. Layiq olduğu qiyətli hələ ala bilməsə də! Onun haqqında əfsanələr, dastanlar yaratmağa çalışın. Onun dildə, ağızda gəzməyə haqqı var. Allah amanında olun!

EPİLOQ ƏVƏZİ

Mən bu sətirləri yazanda artıq Səlimin ailəsi Mingəçevirdə yaşamırı. 2003-cü il dekabr ayının ortalarında Səlim və Dursun Qasımovlar qədim

Gəncə şəhərinə köçdülər. 2004-cü il yanvarın 2-də Natiqin ad günüdür. Onlar ad gününü Gəncədə - təzə məskunlaşdıqları evdə "qeyd" edəcəklər.

Qasımovlar ailəsinin düz otuz illik Mingəçevir həyatı iki həftə əvvəl tarixə çevrildi və keçmişdə qaldı. Onların Natiqli Mingəçevir günləri, ayları, illəri, xatirələri, xoş günləri, əzabları, işgəncələri, ümidləri, həyəcanları, bir oğlu, bir qızı və nəvələri, bir də... bir də Natiqin "Xatırə bulağı" Mingəçevirdə qaldı.

Hara getdin, Səlim, niyə getdin!? Hara getdin, Dursun, niyə getdin? Sizi kim küsdürdü bu şəhərdən? Otuz il bir şəhərdə yaşayasan, ömrün bu əğində, yaşın bu vədəsində isinişdiyiniz, doğmalaşdığınız bir şəhərlə, insanlarla, ünsiyyətdə olduğunuz qonşularla ayrılan!

Natiqin böyük boyaya-başa çatdığı bu evi kimə verib gedirsən, Səlim! Natiq yatan otağı, uzandığı məhəccəri, boyıldığı pəncərəni, dirsəkləndiyi divanı, dırmaşlığı borunu kimə qoyub gedirsən, Səlim!?

Baxıb təsəlli tapdığın, təskinlik aldığı "Xatırə bulağı"ni kimə tapşırıb gedirsən, Dursun!?

Natiq çıxan pilləkənlərdən daha sən çıxmaya-qaqsan, Səlim! Sən axı on iki ildir Natiqin bu pillələrlə nə vaxt çıxacağımı gözləyirsən!

Natiq çıxıb-düşən pilləkənlərdən daha sən də heç vaxt çıxıb-düşməyəcəksən, Dursun! Heç vaxt, daha heç vaxt çıxıb düşməyəcəksən!

Yaşadığınız səkkiz nömrəli mənzilin qapısını sizin qohumlar döyməyəcəklər. Heç vaxt döyməyəcəklər!

"Xatırə bulağı"nın böyür-başını kim abadlaşdıracaq? Güllərə, çiçəklərə kim su verəcək?

Natiqin şəklini kim oxşayacaq, Dursun? Bu şəkil Ata nəvazişinin, Ana nəfəsinin həsrətini çəkməyəcəkmi?

Qonşular sizdən soruşmadımı: hara gedirsiniz, niyə gedirsiniz? Sizi qınayan olmadı ki!?

Qonşuları bilmirəm, amma mən sizi qınamırıam, Səlim! İnsan ömrü çox qıсадır. Bu qısa ömrü hamı öz istədiyi kimi, bacardığı kimi yox, alına yazıldıği kimi yaşayır. Əgər alın yazılışı deyilən bir şey varsa, heç kim bu yazılı poza bilməyib. Alnıniza yazılın yazı belə imiş! Təzə yurdunuz mübarək! Kim bilir, bəlkə bu yeni yurdunuz düşərli oldu, Natiq bu mənzilə qayıtdı. Təki belə olsun!

P.S.Natiqin "Xatırə bulağı"nın ərazisi iyirmi kvadratmetr ola, ya olmaya! Səlim bu bulağın ətrafinı torla çəpərləmişdt. Bir neçə şam ağacı basdır-

mış və yan-yörəsinə gül-çiçək əkmişdi. Bu "kiçik dünya" - bu güllü-çiçəkli, şamlı "Xatırə bulağı" Qasımovların təsəlli dünyası idi.

Bir gün balaca bir uşaq, fidan bir körpə bu gül-çiçəyi tapdalamağa, qırıb tökməyə başladı. Səlim bu uşağı açıqlandı. Uşaqın babası dedi: "Yaxşı eləyib acıqlanmışan! Uşaq oynamaya yer tapmir?" Uşaqın nənəsi dedi: "qələt eləyib təpinmişən! Başını daşa döymüsən! Mənim uşağım harda oynamalı?! Dünyanın bir yanını hasarlamışan, hələ bir danışırsan da!"

Həmin bu qonşu qadın da şəhid ailəsi idi. Görəsən, bu qadın şəhid balasını unutmuşdum? Onun nəvəsi bu boyda qəsəbədə oynamaya yer tapmırımdı?

Biz bu qədərmi yer, torpaq qədri bilən olmuşuq? Ermənilərin zəbt etdiyi iyirmi min kvadrat kilometr torpaq nənəyə əzab vermir, iyirmi kvadratmetr yer, əl boyda balaca sahənin "zəbt edilməsi" nənəni "yandırır".

Və Səlimgilin həmin qonşu ilə çox mənasız, çox primitiv, xoşagəlməz bir münaqişələri olub! Həmin bu münaqişə Səlimi öz isti ocağından, Natiqin böyük boyaya-başa çatdığını, pərvəriş tapdığını yuvadan perkdirib!

Heyf!!! Heyf!!! Bu millətdə hələ nə qədər desən naqis adamlar, naqis cəhətlər var!

Elə burada daş qəlbli qadının - anadır, yəqin ki, Dursunun qəlbini necə yaraladığını qeyd eləməkdən özümü saxlaya bilmirəm. Dərdsiz insan yoxdur. Bu dərdli insanlar harda olsalar bir-birlərini tapırlar. Bir dəfə avtobusla gedərkən həmsöhbətinə Natiqlə bağlı dərdini danışındı. Arxada oturan bir qadın isə hamının eşidəcəyi tərzdə dedi: "Başınızda qalsın!" Bəli, bax, belə naqis adamlımız da var!

Görəsən, bir nəfər, lap beş nəfər naqis qonşudan ötəri, yüzlərlə mehriban, onların dərdinə-sərinə sərik olan, dar gündə həyan olan qonşulardan ayrılib getməyə dəyərdimi?

Allah bizə rəhm eləsin!

P.P.S. Bu yazıda son nöqtəni qoymağa əlim gəlmir.

Natiq Qasımov haqqında, onun igidliyi, hünəri, qəhrəmanlığı barədə çox yazılıb, haqqında film çəkilib. Dönə-dönə bu mövzuya qayıdaqlar. Mən bu yazımı ona həsr elədiyim bir şerlə tamamlamaq istəyirəm. Ümid edirəm və inanıram ki, qəhrəmanlıq dastanının son nöqtəsini Natiq özü qoyacaq!

Mən də yazdıqlarımı yenidən oxuyuram və öz-özürndən soruşuram: görəsən daha nə qaldı? Hər

şeyi yerli-yataqlı yaza bildimmi? Hadisələrə münəsibətdə qeyri-obyektivliyə yol verməmişəm ki? Qərəzli bir fikir, köntöy ifadə işlədib "nataraz hökm yürütəməmişəm ki? Lazımsız, yorucu təsvirlər, mətləbə dəxli olmayan mülahizələrlə oxucuları bezdirməmişəm ki?"

Bu yazılınlar Natiq Qasimov haqqında yazılmış olanların bir qismidir. Bədii əsər yazmaq məqsədim olmadığına görə mən ancaq canlı insanların dediklərini, düşüncəiərini sizə çatdırmaq istədim. Burada məqsəd kiminsə Vətən qarşısındaki xidmətlərinə şübhə etmək, kiminsə şücaətini şışitmək, kiminsə şəxsiyyəti barədə nəsə demək, kiməsə irad tutmaq fikrim olmayıb! Haqqın, ədalətin çırığı altında gənc bir qəhrəman haqqında, onun həyatının bəzi məqamları barədə hörmətli oxucularla həmsöhbət oldum.

Natiq bizim bu günümüz üçün vuruşurdu.

Adı kimi kiçik Qaramuradda

Dünyaya göz açıb doğuldu, Natiq!
Ana layla çaldi beşik başında,
Şəkərdi, nabatdı, noğuldú, Natiq!

Yavaş-yavaş iməkləyib yeridi,
Gah ağladı, gah qımışub kiridi.
Adı uşaqlardan o da biriyydi,
İndi əfsanədi, nağıldı, Natiq!

Ölüm-dirim olduğunu bilsə də
Gecə-gündüz o vuruşdu kilsədə.
Saqqallını yer üzündən silsə də,
Od-alov içində boğuldu. Natiq!

Hünər timsalıdı, heyrət rəmzidi,
Cəsarət, dəyanət, qeyrət rəmzidi.
Bir evin övladı - millət rəmzidi,
Bütöv məmləkətə oğuldu, Natiq!
Mingəçevir şəhəri, 15 yanvar 2004-cü il.

SON SÖZ

Natiq Qasimov "ayazlı, şaxtalı" qış günündə dünyaya göz açmışdı. Elə, ayazlı, şaxtalı qış günlərinin birində azğın ermənilər Xocalı faciəsini törətdilər, dinc əhalini qarlı, sazaqlı çöllərə saldılar. Natiq haqqında bu kiçik hekayəni də mən qış günlərində yazıb qurtarmışdım. Lakin maddi vəsaitin olmaması kitabın çapını gecikdirirdi. Nəhayət, yaxşı insanların köməyi ilə lazımi miqdarda olmasa da kitabın çapı üçün vəsait toplandı. Kömək əli uza-

danlardan biri də İlqar İsgəndərov idi. İlqarın qəsəbədəki mənzilində Sevil xanımın bizi moruq mürəbbəsinə qonaq elədiyi çay süfrəsi ətrafında Səlimgilin Gəncəyə köcməsi, Natiqin "Xatirə bulağı"nın baxımsız qalması barədə narahatlığını bildirdim.

-Qətiyyən elə deyil! - deyə İlqar etiraz etdi. - Qonşular "Xatirə bulağı"na Səlimgildən də yaxşı qulluq edirlər. Çox görmüşəm, qonşulardan bir gəlin həmişə "Xatirə bulağı"nın ətrafinı təmizləyir, gül-çiçəyə su verir, Hətta "Xatirə bulağı"nın üstünə qoyulmuş elektrik lampaları xarab olanda qonşular onu tez dəyişirlər. Qonşular çox sağ olsunlar, bulğa çox yaxşı qulluq edirlər.

İlqar bir az fikirləşəndən sonra:

-İstəyirsən, mən onların adlarını öyrənim, sənə zəng vuraram! - dedi.

-Zəng vurmaq nə üçün? Bu saat gedib həm "Xatirə bulağı"nı ziyarət edərik, həm də həmin xeyir-xah insanlarla görüşərik.

Bələliklə, biz Natiqin "Xatirə bulağı" inşa olunmuş yerə gəldik. Artıq səkkiz aydan çoxdur ki, Səlim və Dursan bu müqəddəs yerdən uzaqda yaşayırlar.

..."Xatirə bulağı"nın ətrafi səliqəli idi. Ağaclar suvarılmışdı. İlqar "xidmətçiləri" axtarmağa getdi. Bu vaxt yanında balaca bir uşaq olan gəlin iki qabla "Xatirə bulağı"na yaxınlaşdı. Hər iki kranı açıb su doldurmağa başladı. Yəqin ki, bu gənc ana vaxt gələcək yanındakı uşağı Natiqin qəhrəmanlığından danışacaq. Təəssüf ki, həmin uşaq və qəsəbədə böyüyən yüzlərlə gənc və yeniyetmə Natiqin valideynlərinin kim olduğunu bilməyəcəklər.

...İlqar orta yaşılı bir kişi ilə qayıtdı. Tanış olduq. Rasim Qəribov Az.DRES-də işləyir. Həyat yoldaşı Yeganə xanımla "Xatirə bulağı"nın "nazını çəkir-lər".

-Natiq təkcə Səlimin övladı deyil ki? O, bu məhlədə böyüüb, hamımızın gözümüzün qabağında! Natiq hamımızın övladı idi,

Bəli bu sadə zəhmətkeş Rasim Qəribovun sözleri idi.

Natiq və "Xatirə bulağı" unudulmayıb.

Natiq bir evin övladı idı, indi o, böyük bir elin, azəri xalqının oğludur.

...Azəri xalqının daha bir övladı - Natiqin sevdiyi və Natiqi sevən qeyrətli, vəfali bir el gözəli hələ də ailə qurmayıb. O, Natiqin yolunu gözləyir...

...Gözü yolda qalan var, Natiq!..

SON

BƏXTİYAR ABBASOV

URFAN ÜÇÜN

Babam Adəm diri yedi buğdani,
Mən yeyirəm çeşid-çeşid dörd unu.
Üz tutsam da əhli-beytin nuruna,
Kecəcəyəm beş məzhəbi, dörd dini.

Fikirləşdim bəlkə bunu deməyim,
Urfan üçün lazım gəldi deməyim.
Ölər olsam, çürüsə də sümüyüm,
Eşidəcəm Haqqdan gələn dörd ünү.

Bəxtiyaram, bu zamanın sərrində
Ağlım, huşum, həqiqətim yerində.
Üç qərinə yaşayacam birində.
Birindəsə yaşayacam dördünü.

DEYƏRDİM

Əgər atmasaydım cahilliyimi,
Bildiyim sirrləri aya deyərdim.
Qışın bu çağında üşütmələri,
Saxlayıb, saxlayıb yaya deyərdim.

Deyəsən bu yoldur yolun yaxını,
Baxıram, keçmişəm ömrün çoxunu.
Bir vaxtlar gördüyüm qara yuxunu,
Yelə söyləyərdim, çaya deyərdim.

İntizar günündə nə hay-haraydı?
Bəxtiyar, nə oldu özümə saydım.
Allahdan ar edib utanmasaydım,
Bir şair sözünə ayə deyərdim.

YEDİLƏR

Sübhan Allah, görənəklik nə boyda,
Bu dünyani dolu-dolu yedilər.
Nəfsləri zəncirləyən olmadı,
Torpaqları dəli-dəli yedilər.

Qoymadılar pənah tapsın bir canı,
Növbəlikdən çıxartdılar qocanı.
Parçalayıb xırda-xırda hər yanı,
Öncə sağı, sonra solu yedilər.

Piyadalıq oldu yollar yorağı,
Bircə yolluq söndürdülər çrağı.
Gecə yarı apardılar ulağı,
Dan üzünə palan-culu yedilər.

Burdan getdi Bəxtiyarın sonası,
İndən belə nə yanası, donası.
Çox qışkırmış, ey şəhidin anası,
Əvvəl qanı, sonra pulu yedilər.

HƏLƏ DƏ

Əhvalımı soruşanda bəndələr,
Deyirəm ki, şükr Allaha, belə də.
Azad ruhum nə qədərdir, görürəm,
Gülüşlərim o qədər də tələdə.

Zaman görür öz işini ahəstə,
Aman vermir heç məzluma, şikəstə.
Ürəyimdə bəstələnən şikəstə,
Yükə dönür, daşıyıram şələdə.

Kimlər gedər, kimlər qalar, bilmirəm,
Kimlər düşər qərib hala, bilmirəm.
Nədən çıxdım mən bu yola, bilmirəm,
Sonunu da düşünmürəm hələ də.

Bu dünyada yaranış var, ölüm var,
Bu gedişlə tənha qalmaz Bəxtiyar.
Qoy gözləri saraltmasın intizar,
Öz vaxtına gələcəkdir Lələ də.

BAX

Yolumun üstündə bütləşib qalan,
Gözünü qırpmayan cansız büstə bax.
Tale reallığı belədir ancaq,
İstər barış da bax, istər küs də bax.

Qaraçı zər gəzir parıltı üçün,
Həkim ağrı gəzir zarlıtı üçün.
Səhnədə mənasız hırıltı üçün
Meymunluq eyləyən bu artistə bax.

Bəxtiyar, qayıdır yenə gəlmışik,
Özünə sahibsiz günə gəlmışik.
Bilmədim biz hansı dinə gəlmışik,
Başı əmmaməli ateistə bax.

QAYIDIM

Yenə də odlandım həsrət içində,
Şeir ocağımı çatıb qayıdım.
Hissimi, duyğumu doğrayıb xırda,
Cır-çırrı əvəzi atıb qayıdım.

Könül pərvazlanıb dağları istər,
Ayağım kəsilməz bu kūshaküsədə.
Köbəyim basrlan torpağın üstə,
Dönüb qızılğulə bitib qayıdım.

Təzə qat açıram görünməmişdən,
Yolumda ölümü düşünməmisdən,
Bu boyda nisgidən, ağridən, işdən,
Ayrılıb doyunca yatıb qayıdım.

Xəstə ürəklərə deyib şikəstə,
Görüm ki, bu xəstə deyil o xəstə.

Yenə üz tuturam doğmaya, dosta,
Qəriblik gölündə batıb qayıdım.

Köhnə oxunanlar təzə həvəsdi,
Gedim götürməyə hər cürə qəsdi.
Mən ki, səbr elədim hər şeyə, bəsdi,
Başımı baslara qatıb qayıdım.

Oğul deyilən kəs, gəl məndə sirr tap,
Bir ara, bir axtar, göz ilə gör tap.
Bilin ki, getmirəm üz üstə tirtap,
Murdar sıfətlərdən qopub qayıdım.

DEYİRİK

Heç ölçməmiş gücümüzü ağilla,
Ortalığa düşüb qan-qan deyirik.
Oralıyıq, buralıyıq söyləyib,
Saxta eşqlə Vətənə can deyirik.

El gəzirik Taşauzdan bu yana,
Bu tərəfdən Qaqauzdan bu yana,
Ad gəzirik Xan Oğuzdan bu yana,
Gör kimlərə Xaqan, Xaqan deyirik.

Yuxu görüb gündoğandan o yana,
Yol gedirik Muğanlıdan o yana.
Gedəmmirik Quzanlıdan o yana,
Arsız-arsız Turan, Turan deyirik.

CƏK İÇ

Sənə kim dedi ki, dəlləklik elə,
Üzüb ürəkləri sonra da çək iç.
Çəkmə kameradan nimdaş üstləri,
Əgər bacarırsan çək könül, çək iç.

Hay verdin çapaya, yavaya, belə,
Ensinlər kəlləyə, kürəyə, belə.
Əgər susamışan qanlara belə,
Keçir canda nə var maşından çək, iç.

Bəxtiyar adını yazma başlara,
Birdən dillənər a, birdən başlar a.
Nələri gətirdin yazılıq başlara,
Bizə yalan oldu oraqla çəkic.

CAN ƏTRİ

Sübhdən xeyli əvvəl oyağam yenə,
Ruhdan azan gəlir, gözdən dan ətri.
Hava da bulanıb çöldə, bayırda,
Bir az neft turşuyur, bir az qan ətri.

Durmuşam, qalmıram avara, bekar,
Səhər açılana çox işlərim var.
Yolda avtobuslar iyləmir nökər,
Lüks maşınlarda olur "Xan" ətri.

"Yaşın nə fərqi var" deyən, fərqi var.
Hər yaş özlüyündə təravət tapar.
Əzizim, gəl məndən can payı apar,
Ahıllıq ömrümdən qoxur can ətri.

ZAMAN TOZU...

Üz qoymuşam Haqqa sarı,
Düsmüşəm yolun bozuna.
Barışmışam taleyimlə,
Nə deyim payın azına?

Çarə olmaz olacağa,
Nə qədər ki, susacağam.
Axır dəli olacağam,
Çalınan şahlıq sazına.

Allah, qoru öz səyini,
Əsirgəmə köməyini.
Bu qara bəxt köynəyimi,
Dəyişim kimin üzünə?

Təzələyim yaddaşımı,
Unudulmuş ad daşımı.
Durub çırpım üst-başımı,
Bulaşıb zaman tozuna.

DEYİM

(Allahverdi bəyə)

Deyəcəyim haqq sözümü,
Gizli deyim, əyan deyim?
Xeyirlə Şər arasında
O yan deyim, bu yan deyim?

Çox sazaqlar görmüş üzəm,
Dərd gəlibəsə gərək dözəm.
Necə deyim hansı sözəm,
Gəl bir sənə bəyan deyim.

Duyğulardan qurdum bardaş,
Tənginəfəs oldum, qardaş,
Tapmamışam hələ sirdaş,
Bir aman ver, dayan, deyim.

Niyə varam bu axında?
Mənə uzaqdır yaxın da.
Əcəl qatarı yaxında...
Yatan ruha oyan deyim.

Heç kim bilmir, təkcə sən bil,
Deyə bilmir bu rəngi dil,
Rəngim bəşər rəngi deyil,
Mənlə ahəng boyan, deyim.

Hər həsrəti sanma gerçək,
İntizarı mənimlə çək.
Olmayıbdır Bəxtiyartək,
Zəmanəni duyan, - deyim.

GƏLMİŞƏM

Görən min illər qabaq,
Hansı dili bilmışəm?
Nə zamanda doğulub,
Hansı ildə olmuşəm?

Əldə sehirli çıraq,
Ən ucaya çıxaraq,
Bu dünyaya baxaraq,
Tək özümə gülmüşəm.

Bizlərə behişt yox ta,
Arzulamayaq çox da.
Babamız yedi buğda,
Mən qəm yeyib gəlmışəm.

GÜZGÜSÜZ

Sizlər kimi insanlıqdan
Bir ömrü yaşayıram mən.
Hərdənbir şeir yazıram,
Dostlar deyir şairəm mən.

Sız də baxın bu əl, bu göz,
Bu baş, ayaq, bu da ki, üz,
Özümü gördüm güzgüsüz,
Özümə oxşayıram mən.

Aqillərin bilmədiyi,
Gözlər ilə görmədiyi,
Heç kimin götürmədiyi,
Can yükü daşıyıram mən.

OLSUN

Çoxlu-çoxlu yazan oğlan,
Ay uğurun xeyir olsun.
Yaxşı düşün, yaxşı yarat,
Yazdığında dəyər olsun.

Sığal lazım ağ üzünə,
Təkəbbürü yığ içində.
Öncə özün sığ özünə,
Səni kimsə duyar olsun.

Bəxtiyarı özgə bilmə.
Qoy olmasın yaddan gəlmə,
Barı olsun üçcə kəlmə,
Dediklərin şeir olsun.

TAPA BİLMİRƏM

Bu dolaşiq şəhərdə
Ölçü tapa bilmirəm.
Xəzan vurmuş baxçada
Gülçü tapa bilmirəm.

Yarı biclər içində,
Yarı giclər içində,
Zalim güclər içində
Tülkü tapa bilmirəm.

Çox qaçsam da bəşərdən
Hər fitnədən, hər şərdən,
Dilim dolaşır hərdən,
Dilçi tapa bilmirəm.

Ağır olub daşım da,
Neyləyim bu yasında.
Başıboşlar başımda,
Bilgi tapa bilmirəm

Hicran gəlib yaşana,
Qoymayın qəm boşana.
Xeyir üçün nişana
Elçi tapa bilmirəm.

Bəxtiyara nə olub?
Getməyə bu haqq yolu,
Bir bəndə, Allahqulu,
Yolcu tapa bilmirəm.

OLMASIN

Sevgimizi bölək tən,
Sonda yalan olmasın.
O ətirli gülərin,
Solsun, qalan olmasın.

Bəsdi bizə bir dilək,
Bir yaşayaq, bir gülək.
Bir dərd qalib, gəl bölək,
Özgə bilən olmasın.

Olmasın bir şum, əkin,
Bağrımın başı təkin.
Gedək elə yerə ki,
Başqa gələn olmasın.

Nur içində biçənək,
Dua edək təkbətək,
Səssizliyə çəkilək,
Dəf-balaban olmasın.

Unudaq evsizliyi,
Ataq getsin gözlüyü.
Secək şəkilsizliyi,
Sitat-filan olmasın.

BAŞIM

Həyat zəhərdir elə bil,
Nabatlı, noğullu başım.
Tənhalıq yenə nəm çəkir,
Nəvəli, oğullu başım.

Ömür ötür, yaş qurtarır,
Bəxtin də varmış tutarı.
Almir sığalı, tumarı,
Həsrətdən sığallı başım.

Çırpıb olan-qalanları,
Dəmə qoydum xəyalları.
Çəkibdir çox bələləri
Ağıldan, ağıllı başım.

Hamı yalana güvəndi,
Yalan da dönüb divləndi.
Yalan nağıllar tükəndi,
Ağardı nağıllı başım.

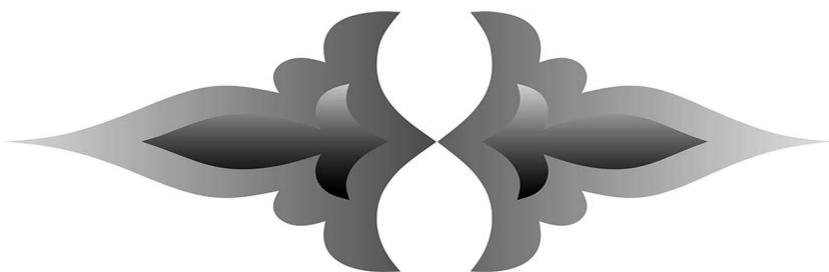
NƏ GÜNDƏSƏN

Hər işin olsa da asan,
Niyə oldun kəsən, asan?
İndi də bərk islanmışan,
Nə kölgədə quruyarsan,
Nə gündə sən.

Hara qədər sıxılıbsan?
Neçə dəfə boğulubsan?
Neçə kərə dağılıbsan?
Xəlq olunub doğulubsan
Nə gündə sən!

Sənə qalsayıdı sabahım,
Olardı qara günahım.
Üstünə tökulsun ahum,
Qarşımıda mat olan şahım,
Nə gündəsən!!!

NƏRİMAN MAHMUD

ŞAHVERDİNİN AQİBƏTİ

(hekayə)

Cəmi qırıq altı yaşı olsa da, Bəndalı müəllim dünyanın hər üzünü görmüşdü. Hələ gənc yaşlarından üzübəri eyni məktəbdə müəllim işləmiş, halal zəhməti ilə özünə ev-eşik qurmuş, ailəsini dolandırmışdı. Amma sovet hökumətinin tifaqı dağıldan sonra çoxları kimi o da dolanışiq sarıdan korluq çəkirdi. Məktəbdən aldığı əməkhaqqı ailənin cəmi on günlük xərcini güclə ödəyirdi. Uşaqları böyüdükcə xərcləri də özləri ilə birlikdə böyükür və Bəndalının dərd-səri də artırdı. Çox fikirləşdikdən, götür-qoydan sonra müəllimliyin daşını atıb, xirdavat alverinə girişdi. Amma bu da Bəndalı müəllimin işinə yaramadı.

Deyəsən, alver-zad onluq deyildi. Necə deyərlər, əli gətirmirdi alverdə. İki-üç ay başını alverlə qarışdırıb, ticarətin də daşını atdı. "Eşşəyə minmək bir, düşmək isə ikinci eyibdir", - deyib yenidən məktəbə qayıtmaga da utandı. Hardan ağlına yerləşdi, fəhləlik eləyib başını dolandırmaq qərarına gəldi. Səhərin gözü açılmamış yuxudan durar, şirintəhər elədiyi çayla bir tikə şor-cörəyini yeyib evdən çıxar, xeyli işsizin toplaşıb müştəri gözlədiyi "qul bazarı" deyilən yerlərdə qaş qaralana qədər dayanardı. Hərdən evə bir qəpik belə gətirməsə də, bəzən elə olurdu ki, bir "yağlı" müştəri çıxaraq, onu avtomobilinə əyləşdirib, özünün həyətyanı sahəsinə aparar, qaş qaralana qədər

işlədər, sonra da qaneedici zəhmət haqqı ilə yola salardı. Və bu da Bəndalı müəllimin ailəsinin beş-on günlük xərcini ödəyərdi.

Amma müştərilərin hamısı belə olmurdu. O, yüz manatlıq iş üçün otuz-qırx manat verib yola salan insafdan kasib "yağlı" müştərilərlə də qarşılaşındı. Eləsi də olurdu ki, bir-iki saat işlədəndən sonra nəyisə bəhanə edərək "xox" gəlib evdən pul-parasız qovurdu. Beləcə, Bəndalı müəllim "bəy verən atın dişinə baxmazlar", - deyib başını ala-babat dolandırırdı.

Bir dəfə Bəndalının başına indiyə qədər görmədiyi, necə deyərlər, xoruz səsi eşitməyən qəribə bir iş gəldi. "Qul bazarı"nda dayanıb hər gəlib-gedənə müştəri kimi baxan Bəndalı müəllimin bəxti günortaya kimi gətirməmişdi. Günortadan az keçmişdi ki, qara rəngli BMW qəflətən qarşısında dayandı. Sürücüdən əlavə qabaq oturacaqda bir qadın da əyləşmişdi. "Bazar" yoldaşları bir anda avtomobilin üzərinə şığıyb, onu dövrəyə alaraq xidmətlərini təklif ettilər. Sükanın arxasında əyləşən sil-çopur, kələ-kötür sifətli, bir az da şışman bədənli, özünü Şahverdi kimi təqdim edən zəhmlili kişi başını pəncərədən bayır çıxarıb hamını nəzərdən keçirdi. Xeyli baxıb domba gözlərini nədənsə Bəndalı müəllimin sifətinə tuşladı. Şəhadət barmağının işarəsi ilə onu çığırıb avtomobilə əyləşdirdi. Üzünü hələ də

BMW-nin ətrafında dayanan adamlara tutaraq, "bir nəfər kifayətdir", - deyib avtomobili işə saldı...

BMW Bakı kəndlərinin birində, hündür hasarlı həyət darvazasının ağızına yetişəndə gündüz saat dörd olardı. Şahverdi avtomobildən düşmədən idarəetmə pultu vasitəsilə qapını açıb BMW-ni birbaşa geniş, yaraşqlı həyətə sürdü. Ev sahibinin həyətində qələbəlik idi. Xüsusi zövq və səliqə ilə salınmış qalın kölgəli üzüm çardağının altında zəngin süfrə açılmışdı. Masanın arxasında təxminən eyni ölçüdə iki nəfər orta boylu, yoğun peysərli, sallaq qarınlı kişi oturmuşdu. Digər ikisindən biri nisbətən arıq və uzunboy, o birisi isə normal bədənli, səliqə ilə geyinmiş, qalstuklu, amma sir-sifətdən azca eybəcər, gözləri porsuq görünə bənzər bir kişi idi. Həmin kişilərlə üz-bəüz dörd qadın da əyləşmişdi. Şahverdi avtomobildən düşüb yanındakı qadının qolundan tutaraq, onu da həmin xanımların cərgəsində əyləşdirdi. Ev sahibinin hərbi xidməti yenicə başa vuran oğlu Ağaverdi təxminən bir saatdan sonra evlərində olacaqdı. Sallaqqarın kişilərdən biri hamını qabaqlayıb Şahverdiyə gözaydınlığı verdi:

-Gözlərin aydın, Şahverdi müəllim, gün olsun səs-sorağı böyük yerlərdən gəlsin!

Sallaqqarının ardınca o biri kişilər və xanımlar da tutuquşu kimi eyni sözləri təkrarlaşdırılar. Şahverdi də adamların topasına bir təşəkkür bildirib, evin arxa tərəfinə keçdi. Təzə kəsilmiş quzu ətindən kabab çekən təqribən 30-35 yaşlarında iki nəfər kişidən soruşdu:

-Hə, qoçaqlar, iş nə yerdədir, kabab nə vaxt hazır olar?

-Narahat olmayın, Şahverdi müəllim, Ağaverdi gələnə qədər hazırlayarıq, - deyə kişilərdən biri cavab verdi.

Şahverdi vəziyyətlə tanış olub geriyə qayıdana qədər hələ də avtomobilin salonunda gözləyən Bəndalı müəllimin ev sahibindən ağlı bir şey kəsmədi. - "Görəsən, bu kişi məni bura nədən ötrü gətirib?" - deyə narahat olmağa başladı. Bir azdan ona tərəf gəlməkdə olan Şahverdidən nəsə soruşmaq istədi, amma on-

dan daha çox, masanın arxasındaki pəzəvəng kişilərə baxıb fikrindən vaz keçdi. Canına qorxu düşdü. Ora-bura göz gəzdirdi. Deyəsən, bu həyətdə onun görəcəyi bir iş də yox idi. Nəhayət, canını dışınə tutub soruşdu:

-Mən nə iş görməliyəm?

-Bir az səbrin olsun də, kişi, indi deyərəm, - Şahverdi cavab verdi.

Artıq hər şey hazır idi. Hesabla Ağaverdinin də gəlməyinə ləp az qalırdı. Şahverdinin kefi də özü və qonaqları kimi kökəlmişdi. Üzünü Bəndalıya tutdu, hasarın uzaq küncündəki tikilini göstərərək:

-Müəllim, ora bax, toyuq hinini görürsən? - deyə soruşdu.

-Görürəm, - Bəndalı dedi.

-Gedib hinin qapısını açarsan, orda digərlərindən fərqlənən iri bir xoruz var, onu açıb bayırı buraxarsan...

-Elə bu? - Bəndalı ev sahibinin sözünü kədi.

-A kişi, altıaylıq-zad deyilsən ki, bir az səbəli ol də... - Şahverdi əsəbi tonda dilləndi. - Xoruzu açıb burax, sonra arxasına düşüb tut gətir, - dedi.

Bəndalı müəllimin içində nəsə qırılıb ayaqlarının altına düşdü sanki. İstədi ağızına gələni desin, ev sahibinin yeddi arxa dönənini söyüb batırsın. Amma uşaqların ac-susuz yatdığı günləri yadına salıb susdu. Xoruzu açıb həyətə buraxdı, arxasına düşüb qovmağa başladı. Mal yiyesinə oxşamasa haramdır, deyiblər. Xoruz da Şahverdi kimi tərsin biri idi, tutdurmuş vermirdi. Masa arxasında oturan qonaqlar da "ayə, qoyma getdi", "ayə, qabağını kəs" kimi sözlərlə müəllimə qıçıq verir, məzələnir, gülməkdən uğunub gedirdilər. Bəndalının da ürəyi daşdan deyildi. Daşdan ağır sözlərə tab gətirməyib qəflətən tappilti ilə yerə sərildi.

Bu vaxt üzü asfalta açılan həyət qapısının ağızında tükürpədici səs gəldi. Şahverdi, arxasında da qonaqlar bayırı qaçırlar. Taksidən düşüb yolu adlamaq istəyərkən, KAMAZ markalı yüksək avtomobilinin təkərləri altında qalan Ağaverdinin qanı asfaltın üstündə gölənmişdi.

SEHRAN ALLAHVERDİ

QAYIDAN YOLLAR

(Uzanan müharibələrdə şəhid olmuş ataların şəhid evladlarına ithaf edirəm)

Hardasa...

dönməyən bir yol taparlar,
Oğullar gedərlər dönməmək üçün.
Səhər doğan Günəş axşama sönər,
Şəhidlər doğular sönməmək üçün.

Haqq bir nağıł imiş, aşırımlarında
Divlər gizlənibmiş, gələni uda.
Sonsuz aşırıların axır birində,
Oğullar özünü atarlar oda.

Boylu gəlinlərin gözləri yolda,
Oğullar gedərlər, gedərgəlməzə,
Oğullar qayıtmaz, yollar qayıdar,
Qayıdar aparsın, oğul var təzə

PƏNCƏRƏ

Yağış döyər, külək döyər, qış döyər,
Fəsilləri sevməkçinmiş pəncərə.
Qoy boylanım top qovlayan nəvəmə,
Nəsilləri sevməkçinmiş pəncərə.

Unutmuşam mən qapımın kandarın,
Çanım yanır, xeyli vaxtdı naxoşdu.
Gəl bağlama pəncərəmi, açıq qoy,
Küçəmizin səsi, küyü nə xoşdu.

Təmiz hava, isti, soyuq yalanmış,
Xeyalların dondugu yer - pəncərəm..
İnsan oğlu qapı döyər tappatap,
Mələklərin qonduğu yer - pəncərəm.

Döyməsə də canlı-çinli qapımı,
Pəncərəmdə kainat var, bəşər var.
Gecələrsə ulduzlara qonağam,
Sorgu-sual, qiyamət var, məhşər var.

Ayaqlarım yer tutandan gəzirəm,
Dünya dolu şüşə-şüşə pəncərə.
Bu qapımdan götürərlər cismimi,
Ruhum göyə səndən düşər, pəncərə

İLAN QABIGI

İlanın qabığın fəsillər soyar,
Bunu elim deyir, yalan deyil ki...
Elə bu qabiq da qorxudur məni,
Baxma ki, qabiqdı, ilan deyil ki...

Yaranıb hər nə var öz qabığında,
Hər şeyin qabığı özün qoruyar.
İnsan qabıqsızdır, ağlı, gözü var,
Qırpar kipriyini, gözün qoruyar.

Əsrlər şahları libasdan salar,
Soyunulmuş libas qabiq deyil ki...
Məxluqlar məsumluq sırası qursa,
İnsan bir ilandan qabaq deyil ki...

Bir şahın libası qabiq sayılmaz,
Kirlənən ruhlar var libas içində.
Kirlənər, kirlənər... Və uçub gedər,
Libaslar qalarlar bir yas içində.

İlanlar sürünər, sürünməyini
Yerisə, qaçışa, uçuşa satmaz.
Sürünüb çıxsa da öz qabığından,
Amma ilanlığın heç yerə atmaz.

Qabığı özütək tüklər ürpədər,
İnsanın tükü də ürpək... neyləsin?
Ən qorxunc ilan da adamdan qaçır,
Qaçır ki, zəhərin xilas eyləsin.

İnsanın ruhu da qabiq içində,
ölməsə bədəndən çıxan deyil ki...
İnsanlar ruhdan da qorxur nədənsə,
Baxma ki bir ruhdu, insan deyil ki...

BİTMƏYƏN YOLLAR

Gövşuyur karvan, gedir,
Tövsüyür karvan, gedir,
İtən, yol tapan gedir,
Yollar bitmir ki,
bitmir...

Yolda karvanlar çökər,
Yolda sevgilər bitər,
Yoldan ilgimlər itər,
Yollar bitmir ki,
bitmir...

Zaman gedər, vaxt gedər,
Qədər gedər, bəxt gedər,
Ömür, tacı-taxt gedər,
Yollar bitmir ki,
bitmir...

Gün yolları qovurar,
Daş ovxanar, ovular,
Milyon illər yorular,
Yollar bitmir ki,
bitmir...

Bu bizə sarı yolda,
Tanrı da yarı yolda,
Yetir özün, tez ol ta,
Yollar bitmir ki,
bitmir..

YOLLAR AYRICI

Dünya!
Səndən getməyə
gələsiydim, gələsi.

Bu belimin şələsi,
bu əlimin agacı...
Salam, yollar ayrıçı!

Doydum,
dolandım səndən,
əvvəlin bal dadırdı,
sən demə, aldadırdın,
acıymışsan, çox açı...
Salam, yollar ayrıçı!

Yolu göstər,
bələdçi...
Bələdçisiz bu qatar.
İndi çatar, hay çatar,
bu da ki, axırıncı...
Salam, yollar ayrıçı!

Gec oldu
mən biləndə,
Kimlər varmış qatarda.
Tanrıınınmış qatar da,
bu dinsizmiş, bu hacı...
Salam, yollar ayrıçı!

RUH

Nəfəs duyдум,
Su üstündə ləpə kimi xəfifcənə
bir səs duyдум,
-Hey!
Can iyəsi!
Can iyəsi!
Boynu büük,
bir utancaq səs baxırdı
yaribağlı, yarıcaq
can evimin qapısınınan.
Viran idi otaqlarım,
mürgülüdü yataqlarım,
utandım lap.
"Gözlə!" dedim.

Düşnürdüm:
"Kaş ki qapım yoxa çıxsın,
Bu qapını divar edib, hörən ola".
İstəmirdim viranımı görən ola.
Tez tələsik əl gəzdirdim,
səhmanladım öz içimi.

Tez tələsik
ürəyimin yarıbaglı qapısını
çəkib geri:
"Çox gözlətdim, gəl içəri"
söyləsəm də,
gec idi, gec...
O yox idi, o getmişdi,
getməmişdi, bəlkə də, heç...
Bəlkə də,
yarıçıq bu qapımdan içəriyə o keçmişdi.
Bəlkə də,
bu yır-yığışı
öz içimdə edəmməzdəm.
Ürəyimin sər-səhmanın
o etmişdi.

BƏHANƏ

Bax, yagır tək-tək...
Bu əl, bu ətək,
Üzmə əlini, sən də mənimtək
Naçarsanmı, de?!

Hava sərtdi, sərt,
Göylər pərtdi, pərt.
Yağış dərd deyil, sevgi dərddi, dərd,
Dügarsanmı, de?!

Gör saat neçə,
Yagır da, necə...
Qapımı döysəm İslaq bir gecə,
Açarsanmı de?!

Sən çıx, bax Goyə,
Yagır kənd, köyə.
Dalanda səni İsladım deyə
Qaçarsanmı, de?!

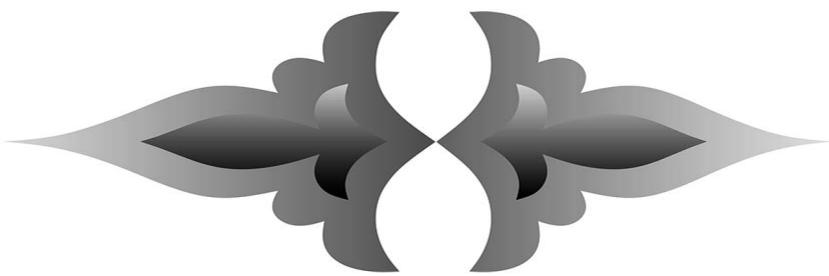
Bərk yagdı qəfil,
İsladım, qafıl.
Yağış bəhanə, sevgi bir qıfil,
Açar sənmi, de?!

KƏM

Ayrıralı bir dəniz ayrılıq üzümüşdüm.
Üzüb, üzüb kiçiltmişdəm
aramızdakı iki nəfərlik masaya qədər,
yüksekltmişdəm səni əlçatmaza qədər

Bu restoran da darixmışdı,
həsrətdən yanır,
bacası tustüləyir,
küçəsi ayrılıq, menyusu həsrət dadırı.
Görüşümüzə əlimizdəki
bir-birinə toxunmağa utanın
iki qədəh şərab kimi kəmşirin.
"Kəm" özünü araya salınca başlamışdı ayrılıqlar.
Ayrılığın səbəbindən utanır,
çatmırıdı bir-birinə əllər
Divarlar dillənirdi, yayınrırdı baxışlar
dibi keçmiş qədər dərin qədəhə zillənirdi.
Qazsaydıq, dərinləşər
içindən keçmişə bağlı
xösbəxt gülüşlər çıxacaqdı.
amma cürət eləmədik
nə sən,
nə mən...
Qədəhlər yarı qaldı,
bir az kədər,
bir az qəm...
Şirini bu qədərmış,
qalan hər şey
kəm!
kəm!
kəm!

NİZAMI KOLANILI

SEVGİDƏ XƏYANƏT OLMAZ

(hekayə)

Səhər tezdən pəncərənin qarşısında iki sərçənin səs-küyündən yuxudan ayıldım. Sərçələrə xeyli baxdım. Bir-biri ilə danışmış kimi qanadlarını tez-tez tərpədir və ucadan səs-küy salırdılar. Məni pəncərə qarşısında görəndə uçub ağaca qondular. Yenə də səslərin kəsmədilər. Həyətə çıxdım. Gün yenicə çıxırdı. Səhər tezdən olmasına baxmayaraq hava bürkü idi, görünür bu gün də havaya isti olacaqdi. Əl-üzümü yudum, adətim üzrə yüngül idman elədim, həyətdə olan stola yaxınlaşdım, axşamdan stolun üstündə qalan vərəqi nəzərdən keçirdim, yazdığınış şeiri təkrar bir neçə dəfə oxudum. Kağızları üst-üstə yiğib stolun üstünə qoydum. Samovarı götürüb su ilə doldurub, od vurdum. Samovar çayının ayrı ləzzəti var. Uşaqlar durmamış samovarı qaynatdım ki, hazır olsun. Kömürü samovara salıb, stolda oturdum, telefonu əlimə aldım, öz səhifəni açıb, baxmağa başladım. Gələn yazıları, şeirləri bir-bir nəzərdən keçirib, baxırdım. Bir şeir diqqətimi cəlb elədi, oxudum. Sevgidən yazılmış bu şeir məni elə bil silkələdi, elə bildim mənim taleyimi bu qadın bilirmiş və bu şeiri mənə yazıb.

Samavora yenə kömür salıb, oturdum, yenə şeiri oxudum. Çox gözəl yazılmış bir şeir idi. Altıdan müəllifin adı yazılmışdı: "Yaqt Tənha". Səhifəsinə baxmaq üçün aradım, tardım, gözəl bir şəkil gördüm. Diqqətlə şəkilə baxdım, bu şəkil mənə kimisə xatırlatdı. Bir anlığa fikrim keçmişə qayıtdı, diqqətlə şəkilə baxırdım, samovarın zümzüməsi məni fikrimdən ayırdı. Elə bir musiqi çalış-

nirdi ki, onu təsəvvür etmək çətin idi, xeyli bu musiqiyə qulaq asdım, samovar artıq qaynayırdı. Telefonu stolun üstünə qoyub çayı dəmlədim. Yenə şəkilə baxmaq üçün telefonu açdım, onun bir neçə şəklin gördüm. Ancaq şeirləri çox idi. Hamısı da çox mənalı, gözəl şeirlər idi. Bir stəkan çay süzdüm, bir qaşıq ciyələk mürəbbəsi qarışdırıb, içdim. Fikrimdən Yaqtun şəklini keçirdim. Birdən yadına düşdü ki, onun cavanlığı ilk dəfə sevdiyim qızı oxşayırı. Orta məktəbdə oxuyanda sevdiyim qızı. Yaqtla tanış olmaq lazımdı, deyib, ona bir neçə kəlmə söz yazdım. "Sizinlə tanış olmaq olar? Bir dost kimi, həmkar kimi". Yazılı telefonu söndürdüm. Yenə bir stəkan çay süzbət oturdum. Samovar yenə zümzümə edirdi. Anam həmişə bizi samovardan qoruyardı, qoymazdı isti olanda yaxın gedək, deyərdi: "dağilar, yanarsınız". O, uşaqlıqdan bizi qoruyardı. Özü səhər, günorta, axşam bu samovarı qaynadırdı və bizə həmişə samovar çayı içizdirərdi rəhmətlik, "samovar çayının dadı baş-qadı".

Dədə-baba yurdumuzdan köckün düşəndə o, samovarı özü ilə götürmüdü, soruşanda ki, ay Ana, neynirsən o samovarı, demişdi: "bala, harda olursan ol, bir stəkan isti çay içmək lazımdı". Samovara baxdıqca keçmiş illər bir-bir xəyalımdan gəldi, keçdi. Telefonun səsi məni fikirlərimdən ayırdı. Telefonu açdım, Yaqt yazmışdı: "Sizinlə bir dost kimi tanış olmağıma çox şad oldum". Mən də "sizə təşəkkür edirəm" yazdım, o gündən bizim dostluğumuz başladı. Hər gün bir-birimizə salam

göndərir və şeirlərə rəy yazırıq. Bu yazılmalar iki aya qədər çəkdi.

Bir gün yazmışdı: "Yusif müəllim, siz tədbirlərə gedirsiniz?" Yazdım: "bəli, gedirəm".

"Bəs onda biz bir-birimizi niyə tədbirlərdə gör-məmişik?!"

"Yəqin bir vaxtda olmamışq".

"Ola bilər" - Yaqut cavab verdi.

Bu görüş barəsində gedən söhbətdən istifadə edib, yazdım: "Yaqut xanım, sizinlə görüşmək olar?" Xeyli vaxt cavab gəlmədi. Gözləyirdim, görən Yaqt nə yazacaq. Telefonu açdım, yazılmışdı: "olar". Bir neçə gün sonra görüş təyin etdik və bu görüşün necə olacağını fikirləşdim. Durub hə-yətdə xeyli gəzişdim, səhəri günü fikirləşirdim, görən bizim görüşümüz necə olacaq. Çox fikirdən sonra durub, səhərə çıxdım. Dəniz qırğında oturub, dənizə doyunca baxdım, fikirlərim təmizləndi. Yavaş-yavaş sahilboyu gəzməyə başladım. Hava artıq qızmışdı, isti adamı yandırırdı, evə qayıdım, yuyunub həyətdə oturdum, yenidən yarımcıq qalmış yazımı tamamladım. Səhər tezdən durdum, yenə idman, samovarın çayından iki stəkan içib, maşına oturub, Bakıya yola düşdüm. Görüş yerinə həm tələsirdim, həm də düzü utanırdım getməyə. Nəysə, gəlib görüş yerimizdə maşını saxladım. Ətrafa baxdım, ancaq onu görmədim. Maşından düşəndə onun restarandan çıxdığını gördüm. Dayandı ətrafa baxdı, məni axtarırdı. Dayanmadım, yolu keçdim, ona yaxınlaşdım və dedim:

-Salam, Yaqut xanım.

O, basın qaldırdı və gülümsədi:

-Salam, şair qardaş, xoş gəlmisiniz, çox şad ol-dum sizi görməyimə.

Mən də dilləndim:

-Çox sağ olun, mən də şad oldum, sizin kimi gözəl bir xanımla, şairə ilə tanış olmağıma.

Sakitcə bir-birimizə baxdıq.

-Hə, Yusif müəllim, keçək içəri, həm çay içək, həm də yaxşıca tanış olaq.

İçəri keçdi, keçib stolda əyləşdi. Görünür Yaqt xanım qabaqcadan çay hazırlığı gördürüb. Biz oturan kimi cavan bir oğlan çay gətirdi və stolun üstünə səliqə ilə stəkanları düzdü, çay süzüb, "nuş olsun" deyib, getdi.

Yaqt stəkanı götürüb mənə verdi: "Çayınızı için, danışın görək, nə işlə məşğulsuz, harada işlə-yirsiniz?".

Bir-birimizlə yaxından tanış olduq, bildim ki, o, məsul vəzifədə çalışır, mən də adicə bir şair-jur-

nalist, bir qəzetdə çalışan vətəndaş. İlk görüşdən onun gözəl bir xasiyyətə malik olduğunu duydum. Görüşümüz çox mehriban bir səviyyədə keçdi.

Bir neçə saat olardı ki, söhbət edirdik, vaxtn necə keçdiyini bilmədik. Yaqt saata baxırdı.

-Hə, şair, artıq getmək vaxtıdır.

Bu görüş lap yadda qalan görüş oldu, qalxdıq, çayın pulun vermək istədim, ofisiant oğlan dedi ki, hesab çatıbdı. Dedim: "necə yəni çatıb?" "Kim ve-rib pulu, bilmirəm, ancaq çayın pulun veriblər" ca-vabin verdi ofisiant. Bildim ki, qabaqcadan Yaqt pulu verib, başqa kim ola bilərdi.

Restarandan çıxdıq, küçədə dayandıq.

-Hə, şair, nə vaxt istəsəz, zəng edin, görüşək sizinlə. Mənə çox xoş oldu. - deyib, mənə əlin uzatdı. - sağ olun, görüşənə qədər.

-Bəlkə sizi aparım maşınla... - Təklif etdim.

-Yox, mənim bu yaxında işim var, sizə yaxşı yol! - deyib əlimi buraxdı.

Gülümşəyərək, məndən uzaqlaşdı, onun arxa-sınca xeyli baxdım. Yolu keçib, maşına oturdum, xeyli oturdum, düşündüm, sonra yola davam elə-yib, evə gəldim. O, gündən bizim dostluğumuz başladı.

Həftədə bir dəfə onunla görüşürdük, fikirlərimizi bölüşürdük. günü-gündən dostluğumuz daha da möhkəmlənirdi. Bir-birimizdən heç bir fikrimizi gizlətmir, qəlbimizi bir-birimizə açıb, deyirdik.

Bir gün yenə görüşdük. Bizi bir tədbirə dəvət etmişdilər, bir yerdə getdik. Tədbirdən sonra də-nizkənarı parkda gəzməyə qərar verdik. Gəzə-gə-zə dəniz kənarına çıxdıq. Söhbət edə-edə xeyli yol getmişdik, birdən dayandıq və dənizə baxmağa başladıq. Qağayılar suya baş vurur, yemək üçün nəsə götürüb, havaya qalxır, bir-biri ilə yem üs-tündə vuruşur. Təzədən havaya qalxırılar. Fikrim bu quşlarda idi, birdən Yaqt əlini əlimin üstünə qoyub, əlimdən tutdu, elə bil əlimə bir isti nəsə toxundu, diksindim, əlimi bərk-bərk tutmuşdu. Cö-nüb ona baxdım, dinməz durub, üzümə baxırdı, birdən dilləndi: "Yusif, bilirsən mən artıq səni se-virəm. Sən mənim xəyallarımda gəzdiyim insan-san, mənim xəyallarım gerçəkləşib".

Bunu eşidib, əlimi tez çəkdim, donub qalmışdım. "Sən nə danışırsan, Yaqt, sənin ailən var, olmaz, mən də ailəliyəm, biz dostuq, bizə nə de-yərlər, olmaz". Yaqt əlini çənəsinə söykəyib də-nizə, uzaqlara baxırdı, gözü yol çəkirdi. Mənə sa-rı baxdı və başını yellədi. "Yusif, kaş, mənim ailəm olaydı... Mən uzun illərdi ailəmdən ayrılmı-

şam, onunla yaşamıram. O, ailə qurub. İki də uşağı var. Mənsə ailə qurmağı fikirləşməmişəm, uşaqları böyütmişəm, əzab-əziyyət çəkmişəm, ancaq ailə qurmamışam. Neçə vaxtdı səninlə tanışam, görürəm ki, yuxularda gördüyüüm, xəyallarında olan həmin insan sizsiniz".

Yaqutun bu sözlərindən çox pis olmuşdum. Mən bu neçə ayda elə bilirdim o, ailəlidir. Ona bir yaxın dost münasibəti bəsləyirdim, bacı kimi qəbul edirdim. "Yaqut, məni bəbişla, bu bizim üçün yaraşmaz, olmaz", dedim, onun gözləri yaşarmışdı. "Deməli, mən həyatda tək olmalıyam, eləmi?" gedib, hönkürtü ilə ağladı. Dözə bilmirdim. Onun başını qaldırıb, çıynımə qoydum, bütün bədənim əsirdi, özümü saxlıda bilmirdim. Yaqut başını qaldırıb, gözlərini sildi. "Deməli, sən də məni tək qoymacaqsan?" "Yox, Yaqut, mən bir dost kimi həmişə sənin yanında olacam. Əmin ola bilərsən", dedim. Yaqut bir az sakitləşdi: "Yaxşı, Yusif, gedək, artıq gecdi."

Metroya mindik, gəlib "20 Yanvar"da düşdü, artıq hava qaralmışdı. Ayrılmaq lazım idi, ancaq necə özümü günahkar kimi hiss edirdim. Yolu keçdi. "Hə, Yusif, səndən biz xahiş edəcəm, gərək, yox deməyəsən!" Dedim, buyur. Yaqut əlin çıynımə qoydu, bir az da yaxınlaşıb, üzümə baxdı. "Yusif, xahiş edirəm, gəl mənimlə bir yerdə işlə, bir-birimizin yanında olaq". Mən elə fikirləşirdim nəsə yenə başqa söhbət olacaq, ancaq mən fikirləşdiyim kimi olmadı. "Yusif, cavab ver, niyə dinmirsən?" onun səsi məni fikirdən ayırdı. "Yaxşı, Yaqut, fikirləşim, sonra cavab deyərəm". "Yaxşı, sabah səni gözləyirəm" - deyib, üzümdən örüb, əlimi buraxdı və qaranlıqda yox oldu. Hələ də yerimdən tərpənə bilmirdim. Yaqutun bu hərəkəti məni şoka salmışdı. Gəlib dayanacaqda xeyli durdu və avtobusa minib, evə gəldim. O, günü yata na qədər çox narahat oldum, səhər açılanda oturub, yenə Bakıya yollandım. Yaqutun iş yerinə gəldim, məni gülərzələ qarşılıdı: "Hə, gəldin? Gəl, otur, necəsən?" Soruştı. "Yaxşıyam, çox sağ olun", - deyə təşəkkürümü bildirdim. "Deməli belə, Yusif, bu gündən sən bu şirkətin işçisişən, özdə hörmətli işçilərdən, mən burda olmayıanda sən buranı idarə edəcəksən, cavabdeh şəxs sən olacaqsan", deyib, əlini mənə uzatdı, "təbrik edirəm, işində uğurlar" deyib, qolumdan tutub qonşu otağa keçdi. "Yusif, bura sənin otağındı, ancaq istəyi rəm həmişə mənim otağında, yanımda olasan. Xeyirli olsun", deyib otaqdan çıxdı. Bu qədər mə-

nə göstərdiyi qayğıya görə bilmirdim ona necə minnətdarlığımı bildirəm. Otağa göz gəzdirdim ki, hər cürə şərait var idi, işləmək üçün stolda oturdum, bilmirdim ki, mənim burda işim nə olacaq. Yəqin ki, məni başa salacaq, işim nədir.

Bir saata qədər vaxt keçmişdi. Qarı açıldı, içəri bir xanım daxil oldu.

-Yusif müəllim sizsiniz? - Soruştı.

Dedim "bəli". "Sizi Yaqut xanım otağına gəlməyinizi xahiş etdi". "Yaxşı, gəlirəm", -ayağa durdum. Otaqdan çıxbı Yaqut xanımın otağının qarısın yavaşça döydüm, içəridən "gəlin" səsini eşitdim. Qarını açıb içəri keçəndə otaqda xeyli adam oturmuşdu. Salam verdim. Yaqut xanım yanında yer göstərdi: "Yusif, keç burda əyləş". Keçib, oturdum, ancaq üzümdə qızartı və alnimda tər damcıları olduğunu hiss etdim. Yaqut xanım ayağa qalxdı və tələsmədən məni yoldaşlarla tanış etdi.

-Adı Yusifdi, bu gündən bizimlə işləyəcək, mən olmayıanda ona hər bir iş üçün müraciət edə bilərsiz. - deyib yerində oturdu, - gedə bilərsiz.

Mən də ayağa qalxdım, getmək istəyirdim.

-Yusif, sən otur. - dedi.

Qayıdır yerimdə oturdum.

-Sən narahat olma, hər şey yaxşı olacaq, istəyirəm ki, sən həmişə yanımda olasan.

-Narahat olma, mən sənin yanındadam.

Yaqut stolun altından bir qovluq çıxarıb mənə uzatdı:

Al, bunlarla tanış ol. Nahar yemədinə bir yerdə gedəcəyik, hə indi gedə bilərsən, ancaq məni yadan çıxarma, gələrsən burda otaqda oturarsan.

Otaqdan çıxbı öz otağıma keçdim, oturdum, qovluğu açdım. Bəzi işlərlə tanış oldum, qovluğu yiğib stolun sürməsinə qoydum. Ayağa durub otaqda pəncərənin qarşısında dayandım, küçəyə baxırdım, gedib-gələnlərə fikir verirdim, birdən qarı açıldı, Yaqut içəri girdi, dedi: "Darıxmırsan?" "Yox darıxmıram" - dedim. Mənə yaxınlaşdı üzümə baxıb gülümsədi, başa düşürdüm ki, Yaqut məni çox sevir, hədsiz dərəcədə çox, çox... Otaqda qoluma girdi, gedək, nahara gedək, dedi, otaqdan çıxbı, maşına oturduq və yola düşdük.

Belə bir neçə ay bir yerdə işlədik. Münasibətimiz getdikcə daha da yaxşılaşır və bir-birimizə olan hörmət sevgiyə çevrilirdi. Hərdən özümdə qorxu da hiss edirdim ki, mən ailəliyəm, bunun axırı pis ola bilər. Ancaq həmişə Yaqut mənə deyərdi, ailəni çox sev, elə et ki, bir narazılıq olmasın, mən də ona demişdim ki, Yaqut, narahat olma,

mən ailəmi, uşaqlarımı çox sevirəm, arxayı ol, heç bir problem ola bilməz. Ancaq onu düşünür-düm ki, ailəmə xəyanət eləmidim, əger yoldaşım bilsə, aramızda böyük narahələq olacaq. Mən bunu bildirdim, çünkü yoldaşım qısqancı id, hər kəsə məni qışqanırdı. Ona görə ehtiyatlı olmaq lazımdı.

Bir gün işə gəldim, Yaqut məni həyətdə qarşıladı. Hal-xoşdan sonra dedi ki, "Yusif rayona getmək lazımdı işlə əlaqədar, sənin maşınınla gedək, qayida bilməsək, atamgildə qalarıq". Dedim: "Yox, mənim qohumlarım da var orda, mən onlarda qalaram." "Yaxşı, necə istəyirsən, onda qalxım otaqdan çantamı götürüm, yola düşək." "Yaxşı, get, gözləyirəm."

Maşına əyləşib, evə - yoldaşımı zəng elədim, bildirdim ki, rayona gedirəm, sabah qayıdadəm. Yaqut gəldi, oturdu maşına, dola düşdü. O, arxa oturacaqda oturmuşdu, danışığın həqiqətən eşitmirdim. Şəhəri çıxandə məni səslədi: "Yusif, maşını saxla, görürəm mənim dediklərimi eşitmirsən, gəlim qabaqda oturum."

Mən maşını saxladım. O, gəlib qabaqda əyləşdi. Yol uzunu yaxşı səhbət başımızı qatmışdı. Kürdəmirə necə çatmışıq, bilmədim. Yol kənarında maşını saxlayıb, çay içib, bir az dincəlib, yenidən yola düşdü.

İkimiz də danışmırıq, yola baxa-baxa sakitcə oturmuşduq. Birdən Yaqut əlini əlimin üstünə qoydu, əlimi çəkmək istədim, ancaq buraxmadı, əlimi sinəsinin üstünə qoyub, gözlərini yumdu. Mən dedim ki, "Yaqut, lazımlı dedil, özünü ələ al, biz iş yoldaşıyıq, dostuq." O, isə məni eşitmirdi, gözlərin yumub, xəyallar ilə yaşayırırdı. Əlimi çəkmək istədim, gözünü açdı, piçilti ilə "mən necə xoşbəxtəm" - deyib, üzünü yan şüşəyə söykədi. Gəlib, rayona çatanda dilləndi: "Məni atamgilə arar, özün də istəyirsən gəl qal bizzə." "Yox, mən qohumumgildə qalacam, sən qal orda, səhər gəlib, səni götürərəm, gedərik." "Yaxşı, özün bil." Yaqutu atasığılə yola saldım və sağıllışib, Əmioğlugilə gəldim. Gecə orda qaldım, tezdən yola çıxdım. Yaquta zəng elədim ki, gəlirəm səni götürməyə. O da hazır oldubunu bildirdi. Yolda məni gözləyirdi.

Rayona çatanda "bəlkə nahar eləyək" - deyəndə, dedim ki, yox acmamışam, səhər yaxşı yemişəm deyə, acmamışam. İşlərimizi bitirək, qayıdan-da yolda nahar edərik.

Maşını böyük bir binanın qarşısında saxlaşdıq, düşdü, içəri keçəndə qarida polis durmuşdu. Ya-

qut dedi:

-İcra başçısı burdadır?

Polis dedi:

-Bəli, burdadı.

-Onda ona deyin ki, Bakıdan gələnlər var, görüşmək istəyirlər.

Polis zəng elədi, icra başçısının razılığını aldı və dedi:

-Buyurun, İcra başçısı sizi gözləyir.

Biz içəri daxil olanda başçı qarida bizi gözləyirdi, bizi səmimi qarşıladı, əyləşməyi təklif etdi, oturduq, iş barəsində Yaqut onunla danışdı. Böyük bir layihənin rayonda həyata keçməsi üçün razılıq əldə olundu. Bir saat qədər səhbətimiz davam etdi. O, bizi nahara dəvət elədi ki, mən də nahar eləməmişəm, gedək bir yerdə edək. Lakin Yaqut razılaşmadı, sağıllışib, otaqdan çıxdıq. Yaqutun sərbəst danışqları hələ də qulağında səslənirdi. Onun belə natıqliyini indi gördüm, ona olan hörmətim daha da artdı. Fikirləşdim ki, gör, bizim necə işgüzar qadınlarımız var. Maşına çatanda Yaqutun səsi məni fikrimdən ayırdı:

-Yusif müəllim, bəlkə nahar edək?

Dedim:

-Gəl gedək, mən bir yeməkxana tanıyıram, orda yeyərik, yaxşı yerdə.

-Yaxşı.

Yaqut razılaşdı, maşına oturub yola düşdü. Dibin, danışmırıq, gəlib həmin yerə çatanda maşını yeməkxananın həyətində saxladım, düşdü. İçəri keçdiq, əyləşdik. Yeməkləri soruşduq, istədiyimi zi sıfariş verdik. Ancaq ikimiz də eyni yeməyi yedik. Sonra yola düşdü. Günbatatabatda gəlib, rayona çatdıq. Atasığılə çatanda onu düşürtüdüm. O, yənə mənə atasığildə qalmabı təklif elədi: "Bəlkə, bizdə qalasan?"

Dedim: "Yox, Daqut, indi düz çıxmaz, söz-səhbət olar. Başqa zaman gəlib, tanış olaram qohumlarıyla."

"Yaxşı, sağ ol" - deyib, əlimi üzünə toxundurub, ayrıldı.

Onun arxasında xeyli baxdım, yolu keçəndən sonra yola düşdüm. Yolu necə gəldiyimi heç bilmədim. Yaqutun belə hərəkətləri, mənə olan məhəbbəti məni həqiqətən çox qorxudurdu. Bu yaşda belə eşq, məhəbbət doğrudan da çox təəccübüllü idi. Maşını həyətə saldım, maşından düşdüm. Əmioğlu dedi:

-Nə yaxşı gəldin, bayaqdan gözüm yoldaydı, keç yuyun, rahatlan, yorğunluğun çıxsın.

Üst paltarlarımı soyundum, çölə çıxdım. Hə-yətdə hamamda yuyundum, elə bil bütün bədənim yüngülləşdi. Çıxbı həyətdə oturub, çay içdim. Əmioğlu soruşdu: "İşin necə oldu, düzəldimi?"

-Hə, əmioğlu, düzəldi. Müdirim çox gözəl, iş-güzar qadındı. Başçı ilə elə danışındı ki, adamın xoşuna gəlirdi, çox savadlı bir qadındı.

Beləliklə, biz yemək yedik, həyətdə xeyli gəzdik. Ancaq Yaqutun hərəkətləri hələ də yadımdan çıxmırıldı. Əmioğlunun səsi məni fikrimdən ayırdı:

-Bilirsən, qızım eşidib ki, sən gəlmisən, süfrə açıb bizi gözləyirlər, gəl gedək onlara.

-Axı biz indi yemək yedik, niyə onlar əziyyət çəkiblər?

-Eybi yoxdu, gəl gedək.

Beləcə, biz getdik. Gözəl süfrə açılmışdı, yedik, içdik. Saat on ikidə evə qadıtdıq. Qayıdanda yerlərimiz artıq salınmışdı, soyunub, yerimə girdim, uzandım və tez də yuxuya getdim. Yuxuda gördüm ki, Yaqutla qarşı-qarşıya oturmuşuq. Yaqutun əlində bir şeir dəftəri var, onu ağ dəsmala büküb, ikimizin ortasında divana qoyuram. Röyada deyirlər ki, "bu Qurandı, buna and için ki, siz bacı-qardaşınız. Sonra bıçaqla bir-birinizin qolunu kəsin, qanlarınızı birləşdirin ki, bu gündən bacı-qardaşınız. Amma bunu kənddən yola düşməmiş edin." Yuxudan ayıldım ki, tər içindəyəm, yorğanı üstümdən açdım, təngnəfəs olmuşdum, yerimin içində oturdum, sanki boğulurdum. Yuxu bir neçə dəfə təkrarlandı. Yerimə uzandım, yuxum təmiz qaçmışdı. Səhərə yaxın yenicə yuxuya getmişdim ki, yenə yuxu gördüm. Gördüm ki, Yaqut bir dağın başına çıxbı, məni çağırır: "Yusif, bura gəl, nə gözəl mənzərədi". Yaqutun yanına qalxdım, doğrudan da elə yaşıllıq, elə gözəl bir mənzərə idi ki, baxmaqla doymaq olmurdu. Yuxudan ayıldım. Səhər açılmışdı. Tez durub, geyindim, əl üzümü yudum, səhər yemədi yeyib, vidalaşıb, yola düşdüm. Zəng elədim, Yaqut da məni gözləyirdi. O, mənə salam verib, maşına əyləşdi, üzümə baxdı, soruşdu:

-Yusif, yaman fikirli görünürsən, nə olub sənə?

-Heç nə, qarşıq yuxu görmüşəm, ona görə bir az halim pisdi.

-Daniş görək, nə yuxudu?

-Sonra danışaram.

-Yox, indi danış, eşidim, sonra gedə.

-Yaxşı.

Maşını sürüb Yaqutgilin evinin yanında saxladım, bütün yuxunu ona danışdım. Mən danışıb

qurtanada Yaqutun gözlərinin yaşa dolduğunu gördüm, dedim: "Yaqut, fikir eləmə, ağlama, onsuz səhərdən axşama kimi biz bir yerdəyik, narahat olma. Hər şey yaxşı olacaq, fikir eləmə." Yaqut üzümə baxdı, yaş damcıları onun yanabında donub qalmışdı. O, dedi:

-Yusif, nə edirsən et, amma məni tək qoyma, həmişə mənim yanımda ol. Gəl kəs qolumu, bu da şeir dəftərim. Bu da dəsmal... Balaca cib bıçağın götürüb, öz qolumu kəsdim, qan maşına damcılaryırdı. O, öz qolunu uzatdı ki, kəsim, mənim ürəyim gəlmirdi. Amma o, özü əlimin üstündən tutub, bıçağı qoluna çəkdi. Yaqutun qolunu tutub, öz qolumun üstünə qoydum. Qan bir-birinə qarışib damcılayırdı. Əlimizi bükülmüş dəsmalin üstünə qoyduq, and içdik. Bu gündən biz bacı-qardaşıq. Əyilib, Yaqutun alnından ördüm, elə bil üstümdən ağır bir yük götürüldü. Dərindən nəfəs aldım, dəsmalla Yaqutun qolunu sarıdım, sonra öz cib dəsmalımı çıxardıb, öz qolumu sarıdım. Oturub, bir-birimizə baxırdıq, elə bil illərdir bacı qardaşı, qardaş da bacını görməyib. Maşını işə saldım, yola düşdük. Belə bir hadisənin olacabını Yaqut heç ağlına da gətirmirdi. Birdən üzümə baxıb, gülüm-səyib, dedi: "Yusif, görünür, tək olmaq mənim təleyimdi. Neçə illərdi mən tək qalıram. Bu yuxu Allah tərəfindən bizə xəbərdarlıqdır. Bəlkə belə yaxşıdı. Biz artıq bacı-qardaşıq. Nə yaxşı ki, sənin kimi bir qardaşa sahib oldum. Sən də söz vermisən ki, daha məni tək qoymayacaqsan. Eləmi?"

"Hə, Yaqut, sən mənim bacımsan, mən səni həmişə çox sevəcəm, yanında olacam."

Gəlib, Bakıya çatdıq, Yaqutla şəhərdə ayrıldıq. Ayrılanla o çönbü, mənə əl elədi, əli ilə mənə örüş göndərdi. Maşını işə saldım, ordan uzaqlaşdım. Özümü çox xoşbəxt hiss elədirdim ki, Yaqutu itirmədim, yenə onunla dərdləşəcəm, bir yerdə olacaqıq. Nə yaxşı ki, onun kimi bir bacım və dostum var.

Yaqutla biz neçə vaxtdır bir yerde çalışırıq, dərd-sərimiz birdir. Birimiz çətinliyə düşəndə bir-birimizə arxa-dayağıq. Onun üzü güləndə mən özümü çox xoşbəxt hiss edirəm.

Bütün ana-bacıların üzü gülsün: "Yaqut xanım, siz tək deyilsiniz, sizin ətrafinizdakı insanlar sizə bacı-qardaş, ata-anadılar. Biz sizinlə, sizin kimi qadınlarla fəxr edirik, eşq olsun sizin kimi Azəri qadınlarına. Siz bizim üçün doğmasınız. Uğurlar sizə..."

ÖZİZ MUSA

SƏNSİZ

Sənsiz neyləyərəm mən bu dünyada,
Ürəyim olmusan, canım olmusan.
Dərdimi demirəm özgəyə, yada,
Sevən ürəyimi oda salmışan.

Bəxtimə çıxmışan al günəş kimi,
Necə vurulmayım o qaş-gözünə.
Məni yandırırsan bir atəş kimi,
Hər dəfə baxanda nurlu üzünə.

A ceyran balası, qəşəngsən qəşəng,
Tanrı xoş günündə yaradıb səni.
Bir gül görməmişəm vallah sənin tək,
Məftun eyləmisiən inan ki, məni.

Vallah söz tapmırıam vəsf edəm səni,
Göylər də mat qalib gözəlliyyinə.
Tanrı yaradıbdı şah əsərini,
Bütün gözəlliyi veribdi sənə.

Daha bir kimsəni görməyir gözüm,
Haraya baxıram, səni görürəm.
Sənsən hər xoş nəğməm, hər şirin sözüm,
Sənə misra-misra çələng hörürəm.

SƏNİN ÜÇÜN

Mənim ürəyimin şahzadəsiən,
Eşqimin tacısan, ey Ayım, Günüm.
Hamının dilinin söz-söhbətisən,
Pirim, ocağımsan başına dönüm.

Arzu, istəyimsən, xoş baharımsan,
Ruhuma qanadsan, gözümə işiq.
Əzizim, sən mənim könül varımsan,
Sənsən bu dünyaya bəzək, yaraşıq.

Əlini əlimdən üzmə heç zaman,
Fikrimdən bir an da çıxmırsan, canım.
Ən gözəl çiçəksən, can sənə qurban,
Raziyam gəl öldür, qadanı alım.

Onsuz da bu dünya eşq dünyasıdı,
Vəfalı olmusan əzəldən mənə.
Alnında hər qaşın ay parasıdı,
Əziz heyran olub əzəldən sənə.

ANAMIN XATİRƏSİΝƏ

Mənim hər kəlməmə can söyləmisən,
Əlimdən tutmusan hər büdrəyəndə.
Hər addım atanda qurban demisən,
Günəşə dönmüsən bala deyəndə.

Sən qanad vermisən uçan quş kimi,
Həmişə mənimlə qoşa gəzmisən.
Hər vaxt bəzəmisən sevən qəlbimi,
Sən nə yorulmusan, nə də bezmisən.

Beşiyim üstündə şam tək yanmışan,
Heç vaxt qoymamışan məni gözündən.
Sən məni hamidan üstün sanmışan,
Mən ilham almışam ana sözündən.

Bağrına basmışan gözüm dolanda,
Saçımı hər zaman sığallamışan.
Dünyadan küsmüşəm sənsiz olanda,
Mən xəstə olanda çox ağlamışan.

Nağıl danışmışan mənə hər axşam,
Məni oyatmışan söküldəndə dan.
Bütün qayğıları yadırğamışam,
Sənin gül üzünü gördüğüm zaman.

GÜL AGACISAN

Nazlı bir mələksən güllər içində,
Meh əsir yellədir al köynəyini.
Bəlkə də ay gözəl, sənsən artırın,
Bubağın, bağçanın gözəlliyyini.

Hüsnünə baxdıqca könlüm açılır,
Gül gülü çağırır, bülbül bülbüllü.
Hər yarpaq, hər budaq bir hava çalır,
Necə sevməyəsən tər qızılgülü.

Günəş camalına baxıb sevinir,
Şəfəqlər içində necə gözəlsən.
Baxıb gül üzünə ürəyim dinir,
Hamidan gözəlsən, nazlı çıçəksən.

Ay gözəl, mən sənə heyran olmuşam,
Sən varsan sevirəm gülü-çiçəyi.
Çıxırsan bağçaya sən səhər-axşam,
Ey bu bağ-bağçanın gözəl, göycəyi.

Məftun eyləmisən sən məni gülüm,
Sən mənim başımın qızıl tacısan.
Gözümün nurusan, saçı sünbülüüm,
Sən könül bağının gül ağacısan.

YAŞAMAĞA QOYMURLAR

Qəlbim, gözüm məhəbbətdən ha sızlar,
Ah çəkməkdən yanar dillər, ağızlar.
Canıyanmış bu gözəllər, bu qızlar,
Yaşamağa qoymurlar ki, day məni.

O da sevir, bu da sevir neyləyim,
Bu sevgidən közə dönüb ürəyim.
Hər birisi hürüm, pərim, mələyim,
Yaşamağa qoymurlar ki, tay məni.

Naz, işvəylə coşdururlar qanımı,
Harda olsam kəsdirirlər yanımı.
Qaş-göz ilə yandırırlar canımı,
Yaşamağa qoymurlar ki, tay məni.

Bu ürəyi, canı məndən alırlar,
Gah Günəşim, gah da Ayım olurlar.
Mən yazıçı dərdə, qəmə salırlar,
Yaşamağa qoymurlar ki, tay məni.

Vallah yoxdu gözəlliyyin əvəzi,
Gözəlliyyi çəkə bilməz tərəzi.
Gündə yüz yol öldürürler Əzizi,
Yaşamağa qoymurlar ki, tay məni.

ADIN GƏLƏNDƏ

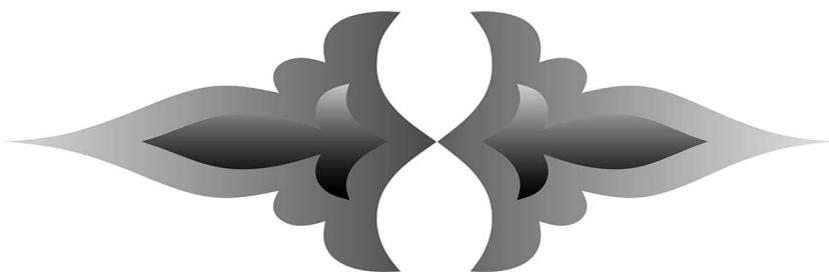
Sənsiz darixıram, ay ömrüm, günüm,
Sənsiz batıb gedər tay Ayım, Günüm.
Məndən uzaq gəzmə, başına dönüm,
Gözlərim nurlanır, adın gələndə.

Necə də gözəlsən, ey nazlı ceyran,
O qara gözünə olmuşam heyran.
Getmir gözlərimdən surətin bir an,
Gözlərim nurlanır, adın gələndə.

Sənsiz gözüm dolar, uşaq kimiyəm,
Ağlatma, ağlasam çətin kiriyəm.
Həsrətin, hicranın sarı simiyəm,
Gözlərim nurlanır, adın gələndə.

Artır gündən-günə dərdim, kədərim,
Sənsiz açılarımı söylə səhərim.
Mənim ürəyimsən, ay bəxtəvərim,
Gözlərim nurlanır, adın gələndə.

Sənsiz darixmişam, qəribsəmişəm,
Yollara boylanmaq olubdu peşəm.
Bircə bu dünyada sənsən əndişəm,
Gözlərim nurlanır, adın gələndə.

TƏRANƏ MƏMMƏD

Hekayələr

BİR QUTU "MALBORO"

Qəribə məxluqdur insan. Bəzən dünən harda olduğunu, kiminlə görüşdүүнү unuda bilir, ancaq, uşaqlıq xatırələri elə yadda qalır ki, ən xırda detalları belə xatırlayır, onlardan zövq alır insan.

Hər kəsin ürəyində kiçik biri yaşayır və o bala-ca insan elə hər birimizin təmizliyi, saflığıdır. O nə qədər varsa, insan o qədər insandır.

İnsanın xasiyyəti çox erkən, məhz uşaqlıqda formalaşır. Uşaqlıqda gördüyü, eşitdiyi beyninə həkk olunur və şirin, acı xatırələrə çevrilərək bütün ömrü boyu onunla olur.

Həmişə rayondakı ata evimizə gedəndə, bir zaman çal-çağırlı, səs-küylü iki mərtəbəli şüşəbəndlə evimizin qarşısında dayanıb keçmişə, o uzaq uşaqlıq illərinə qayıdırıam.

Atam çox zəhmli idi, sözündən çıxmazdıq onun heç zaman. Ona "siz" deyə müraciət edirdik. Çox sevirdim onu. Onunla özümü arxalı, qüvvətli hiss edirdim. Bizi çox sevirdi, amma bildirməzdı. Məsa-fə var idi aramızda.

Bir gün məni çağırıb dedi:

-Sən artıq böyümüsən. Mənə kömək edə bilərsən, al bu pulu, mağazaya get. Dediym şeyləri al. Özün də nə istəsən ala bilərsən. Hə... Mənə də bir qutu siqaret al.

Mən o gün özümü evin kişisi hiss etdim. İlk dəfə mənə pul etibar edildi və tapşırıq verildi.

Pulu götürüb qaçıdım. Mənə elə gəlirdi ki, hamı mənə baxır. Axı mən ilk dəfə tək alış-veriş etməliydim.

Mağazaya xüsusü qürurla daxıl olub atam tapşır-

dıqlarını aldım. Artıq qalan pula özümə limonad və saqqız da aldım. Bu gün xoşbəxtliyimin ilk günü idi sandım. Evə çatanda atam həyətdə məni qarşılıdı və:

-Hə, oğlum, necə bazarlıq edib? Ala bildinmi dediklərimi?

-Aldım. Hamısını aldım.

-Ver görüm mənim siqaretimi. Qalanları isə ana-na apar.

Bəlkə o dəqiqədə atam məni güləyə vursayıdır ürüyim o qədər ağrımızdı. Hiss etdim ki, bədənim-də bir boşluq yarandı. Mən siqaret almağı unutmuş-dum. Hər şeyi aldım siqareti isə unutdum, atamın ilk dəfə tapşırığı siqareti almamışdım. Çəşqin göz-lərimi qaldırıb atama baxdım. O, mənə heç nə de-mədi. Heç bir kəlmə də. Kaş ki, qışqırdı üstümə, kaş ki, bir söz deyərdi. Elə də bilmədim ürəyindən nələr keçdi o zaman, amma üzünü çevirib getdi.

İllər tez ötüb keçir. Çox tez. Mən artıq universitetdə oxuyurdum.

Tələbə yoldaşlarımnda tez-tez "Malboro" qutusu görürdüm. Bilirdim ki, bu siqaret adı mağazalarda satılmışdır. Onu əlaltından, ya da Kubinkadan almaq olardı.

Bir gün tələbə yoldaşla Kubinkaya getdim. Pulum o qədər çox deyildi. Ancaq "Malboro"almagi qəti qərarlaşdırılmışdım. Çox çətinliklə bir qutu "Malboro" tapıb aldım.

Bir neçə gün sonra rayona getdim.

Atam otaqda tək olanda ona yaxınlaşıb "Malboro" qutusunu ona uzatdım.

-Bu nədi? - deyə atam soruşdu

-Sizə aldım. İndi hamı bundan çəkir.

Atam yenə heç nə demədi. Amma gözlərini mən-dən gizlətdiyini hiss etdim. Mən də kövrəlmışdım. O gün ürəyimdə illərcə saxladığım üzr sözlərini atama

bir qutu "Malboro" ilə dedim. Bir kəlməsiz. O isə öz qəhəriylə bir kəlmə belə demədən məni bağışladı.

Ehh... kaş yenə səhv edəydim, yenə bağışlanayı-dım, ya heç bağışlanmayaydım, ancaq atam sağ olay-dı...

SARI GÜLLƏR

ATA HƏYACANI

Mən ağır addımlarla bir zaman həmişəlik ayrıldı-ğım evin pilləkənləriylə qalxıb qapının zəngini bas-dım. Qapını özü açdı. O, gözlərini mənə zilləyib du-rurdu. Bir müddətən sonra:

-Siz kimsiniz? - deyə soruşdu.

Təbii ki, aradan 25 il keçmişdi və o, məni tanıma-yaya da bilerdi. Ancaq nədənsə mənə elə gəldi ki, o, heç məni görmür.

-Mənəm! - deyə cavab verdim.

O, məni dərhal tanıdı.

-Sən? Niyə gəlmisən?

-Sənə deyiləsi sözüm var.

-Sözünü 25 il əvvəl deyib getdin. İndi də get! - de-yə o, qapını üzümə bağladı.

Haqlı idi. O zaman mən onu başqa qadına dəyişib getdim. Banal bir həyat macərası. Bir gün isə həmin qadın məni qoyub başqasıyla getdi. Bax belə cəzalan-dırdı məni Tanrı.

Çox işlər gəldi başıma. Çox haqsızlıqlar yaşadım. Amma ən böyük haqsızlığı özüm etdiyimi dərk edir-dim. Ona görə qayıdır üzr istəmək istədim. Alınmadı.

Biz bir-birimizi sevirdik. İnstitutun son kursunda evləndik. İkimiz də çox cavan idik. Bir neçə il xoşbəxt yaşadıq. Övladımız olmadı. Qohumlar ayrılmagımızı istədilər. Sevgimiz isə bizi ayrılmaga qoymurdu. Mən ona tez-tez gül alırdım. Hər gün bir dəstə sarı gül. Biz hamiya sübut etmişdik ki, sarı güllər heç də ayrılıq əlaməti deyil. 4 il beləcə yaşadıq. Sonra mən başqa qadınla rastlaşdım. Canımdan artıq sevdiyim qadını qoyub başqasıyla ölkəni tərk etdim. O, isə evdə tək-tənha qaldı. Bir neçə ildən sonra xəbər aldım ki, o ki-minləsə görüşür. Və onların bir oğlu da var. Bu xəbə-rə həm sevindim, həm də kədərləndim.

Sonra heç nə bilmək istəmədim. Həmişəlik unuda biləcəyimi sandım. Lakin, qayıtdım və rədd edildim. Qalxdığım pilləkənləri düşmək isterkən ürəyimdə dəhşətli ağrı hiss etdim. Sinəm yanındı. Birtəhər küçə-yə çıxdım. Bir neçə addım atdım və.....

Xəstəxanada ayıldım. Məni bura kimin gətirdiyini

soruşdum. Bir cavan oğlanı göstərdilər. O, mənə ya-xınlaşışb:

-Keçmiş olsun! - dedi. - İndi yaxşısınız, amma dü-nən vəziyyətiniz çox pis idi.

-Çox sağ olun. Əziyyət vermİŞəm sizə. Bağışlayın.

-Yox. Sadəcə qohum-əqrəbanıza deyə bilmədim. Üstünüzdə heç bir əlaqə vasitəsi tapmadım.

-Çox sağ olun. Mən xaricdən təzə gəldim. Hələ te-lefon aça bilmədim. Bakıda demək olar ki, heç kimim yoxdur.

-Narahat olmayın. Hesab edin ki, burda bir oğlunuz var.

Bir neçə gündən sonra xəstəxanadan çıxıb otelə getdim. Cavan oğlan çox etibarlı oldu. O, hər gün mə-ni yoxlayırdı. Həmin axşam birlikdə sahilə gedib yemək yeməyi qərara aldıq.

-Mən anamla yaşayırıam. Anam neçə illərdir xəstədir. Gözləri görmür. Evdə xadiməmiz var. Mənim yaxşı işim var. Şükür, dolanırıq. - deyə o öz həyatın-dan danışdı. O, danışdıqca onun kim olduğunu fikrim-də aydınlaşdırırdım. "Odur! Bu oğlan onun oğludur!" - deyə fikirləşirdim.

-Sizi bizim küçədən təcili yardımla apardıq o gün. Oralarda kiminsə yanına getmişdiniz? - deyə o, məni fikrimdən ayırdı.

-Bakıda heç kimim yoxdur. 25 ildir ki, getmişəm buralardan. Ailəm də yoxdur. Heç işləməkdən vaxtim da olmayıb ailə qurmağa. Mənə çox hörmət elədiniz. Çox sağ olun. Əger icazə versəyдинiz mən sizə anam-zın müalicəsində kömək edərdim. Mənim yaşadığım ölkədə güclü klinikalar var. Orada əməliyyat elətdi-rərdik. Maddi tərəfinə də kömək edə bilərəm. Bank hesabında xeyli pulum var. Sonra qaytararsınız. - de-yə mən davam etdim.

-Çox sağ olun. Amma anam heç vaxt buna razı ol-maz.

-Siz ananiza pulu mən verdiyimi deməyin. Deyər-siniz ki, işdən mükafat almışınız. Məni isə dostunuz kimi təqdim edərsiniz.

-Yox! Mən bunu sizdən qəbul edə bilmərəm.

-Siz olmasaydınız bəlkə də küçədə keçinəcəydim.

-Bunu kim olsa edərdi.
 -Yox. Etməzdi.
 -Raziyam! Bir şərtlə. Pulları qəpiyinə kimi qaytacam sizə.
 -Danışdıq.

OĞUL HƏYƏCANI

Almaniyaya təyyarə səhər tezdən endi. Xəstəxanannın nümayəndələri bizi qarşılıyb xəstəxanaya apardılar. Əməliyyat üç gündən sonraya təyin olundu. Anam çox əsəbləşirdi. Gözlərinin açılacağına heç inanmırırdı. Tərcüməcimiz isə bu əməliyyatın xırda bir şey olduğunu deyirdi.

Üç gün çox tez keçdi. Bu üç gündə mən bizim təsadüfi xilaskarımızla daha da yaxınlaşdım. Onun evində qalırdım. Kiçik, lakin, çox səliqəli evi var. Hər gün işə gedib, qayıdır, sonra isə adı, maraqsız həyat keçirirdi bu insan. Sanki gizli bir kədəri var idi onun, amma çox az danışındı. Biz onunla xəstəxanaya gələndə o bir dəstə sarı gülü mənə verib:

-Qoy ananız gözünü açıb bu gözəl gülləri görsün! Mən isə işə getməliyəm. O sevincli anları mən görməyəcəyəm. Açıqların yerini bilirsən. Bakıya qayıdanı kimi yaşayın rahat. Mən bir necə gün şəhərdə olmayacağam. - deyib getdi.

Mən gülləri götürüb həkimlərin göstərişiyələ bir qədər gözlədim. Sonra tərcüməçi məni içəri dəvət etdi. Mən anamın gözlərini sarıqda gördüm. Lakin, həkim bir anda bu sarıqı qaldırdı və:

-Aç! - dedi - o, bu sözü azərbaycan dilində dedi. Mən çox təəcübləndim. Tərcüməçi gülüməsədi və:
 -Türkiyədə yaşayib. Bir qədər bilir dilimizi. - dedi.
 Anam gözlərini açdı. O, bir qədər gözlərini qıçıb:
 -Sarı güller! Mən görürəm! - deyə qışkırdı.

Hamı əl çalmağa başladı. Həzin musiqi altında həkim anamın əlindən öpüb onu təbrik etdi. Mən sevincimdən ağlamağa başladım. Anamı qucaqlayıb bağrıma basdım. Bu mənim ən xoşbəxt günlərimdən biri idi.

Ertəsi gün anamı xəstəxanadan çıxarıb xilaskarının evinə gətirdim. Dostum adlandırdığım bu naməlum adamın evinə gətirdim anamı. Anam evi süzdü sonra:

-Sən bu insanı hardan tanıyırsan? - dedi.
 -Mən ki demişdim sənə. O, bizim işdə ezamiyyətdə olanda tanış oldum onunla. - deyə mən bu söhbəti bitirmək istədim.
 -Kimdir axı bu adam?
 -Anacan, bunun nə əhəmiyyəti var ki?

Anamın gözü divardan asılan şəkilə dikildi.
 -Bu odur? - deyə həmin adamın şəkilini göstərdi.
 -Hə. Odur.
 -Sən onu necə tapdın? Niyə tapdın? - deyə anam ağlamağa başladı.

-Ana bu, bir təsadüfdür. Mən onu tapmadım.
 -Hani o?
 -O, bir neçə gün olmayıacaq.
 -Tap onu! Qoy gəlsin! Ona sözüm var!
 -Ana, sənin tanımıdır adama nə sözün ola bilər?
 -O sənin atandır!
 -Nə??!
 -O bilmir oğlu olduğunu. Mən ondan gizlətdim.
 -Sən? Niyə axı?
 -O, bizi atdı. Məni atıb başqa qadına vuruldu. Mən özümü çox pis hiss edirdim.

-...
 -O, bizə gəlmişdi Bakıda. Mən onu rədd etdim. - deyə anam davam etdi. Sarı gulləri də o alıb eləmi?
 -Hə.

-Bilirəm. O gül bizim gülümüz idi. Sevgi, məhəbbət, birləşmə idi. Amma sonda ayrıldıq. Bu gullər bir gün ayırdı bizi. Sevgimiz bitmişdi yəqin. Sarı gullər isə bir bəhanə idi.

-Ana. Mən ona oğlu olduğumu deməliyəm. O, mənim atamdır!

Qapı döyüldü

-Bu güllər sizə çatacaq. - deyə cavan oğlan ingilis dilində bizi başa saldı.

Mən bir dəstə tərəsarı gülü anama verdim.

-Sənə yollayıb.
 Anam gülləri götürüb sinəsinə sıxı və:
 -Tap onu! - dedi

Mən onu, atamı hardan tapacağımı bilmirdim.

Təyyarə Bakıya səhər tezdən uçurdu. Biz onu çox gözlədik, lakin, o gəlmədi. Biz qapını bağlayıb evdən çıxmak istədik, anam pomadasıyla güzgüdə "O sənin oğlundur" sözlərini yazdı. Və biz yola düşdük. Qeydiyyatdan keçib təyyarəyə gedən uzun yola keçmişdik ki, bizə bir kişi yaxınlaşıb geri qayıtmamızı xahiş etdi. Anam çox həyacanlandı. Biz geri addımladıq. Arxaya yönəndə atamın bizə həsrətlə baxdığını gördüm. O, əlində bir dəstə sarı gül tutub ağlayırdı. Mən özümü saxlaya bilməyib tez onun yanına addımladım və biz bir-birimizə sarıldık. Anam bizə baxıb kövrəldi. 25 il-dən sonra bir dəstə sarı gül yenə iki sevən insanı birləşdirə bildi.

Yəqin ki, sevdiyim qızla ilk görüşə gedəndə sarı gül dəstəsi aparacağam. Atam kimi...

XƏZƏR MİRƏJ

Xəzər Miraj Məsimov 1965-ci ildə İsmayılli rayonunun Molla İsaqlı kəndində anadan olub.

Orta təhsilini həmən kəndə alıb. M. F. Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutu (indiki Slavyan Universiteti) bitirmiştir.

ANAM

*Bu şerimi mərhum anam
Ərkınaz xanımıma ithaf edirəm*

Həzin bir nəğmədir şirin laylası,
Çağlayır qəlbimdə səsi, sədası,
Gördüyüm yuxunun bəyaz sonası,
Mənim öz anamdır, Ərkınaz anam.

Gizlədib qəlbində dərdi, qubarı,
Ömrümə bəxş edib gözəl baharı,
İncə əllər ilə çəkən tumarı,
Mənim öz anamdır, Ərkınaz anam.

Övladına bağlı andı, duası,
Ömrümə nur saçır onun ziyası,
Halallıq, təmizlik olan mayası,
Mənim öz anamdır, Ərkınaz anam.

Hamidan doğmadır, hamidan əziz,
Övlada sevgisi sahilsiz dəniz,
Saf olan, pak olan, müqəddəs, təmiz,
Mənim öz anamdır, Ərkınaz anam.

XOCALI

Vətənin, xalqının böyük bələsi,
Ağlatdı bu yurdu, o dərd yarası.
Dünyanı sarsıtdı qatıl davası,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu soyqırım.

Sakit bir gecədə, qopdu bu tufan,
Şəhəri büründü, qara bir duman.
İnsanlar qışqırıldı, fəlakət, aman,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.

İnsanlar çəş-basdır bu fəlakətdən,
Bilmədi nə etsin bu əziyyətdən.
Güllələr töküldür, hər bir tərəfdən,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.

Qatillər dağdırır bütün yerləri,
Od basıb yanır da olan evləri..
Edir də viran da, hər bir kəndləri,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.

Analar fəryadı, uşaq səsləri,
Uşağı boğur da, çirkin əlləri..
İnsanlar yanıb da, uçur külləri,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.

Xəstələr yataqda aman istəyir,
Qəddarın o zülmü, aman verməyir.
Qocanın üstündən tanklar yeriyir,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.

Milləti qırıldı da, bu insafsızlar,
Vicdanı olmayan bu qansızlar.
Qisası çatar da, alar cavablar,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu soyqırım.

Yağdırı qəfil də, bu al yağışı,
Millətə yağdırı, ağır bir daşı..
Unutmaz bu xalqın hər vətəndaşı,
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.
Unudulmaz bu dəhşət, - bu Soyqırım.

ÖMÜR QATARİ

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Ömür baharımın üzü qarlanır.
Nə vaxt çatacaqdır bilmirik anı,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Solur da arzular olmayan kimi.
Ümid də qocalır qalmır amanı,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Üzü ayrılıq da saylı baharlar.
Alnında yaradıb qırış dağını,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Yavaş- yavaş solur rəngində sənin.
Saralmış yarpaq tək gözləyir anı,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Kövrəlir də ürək nəbzindən küsür.
Alır üstümüzü olur xəzani,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Qəlbində çağlayan günlər azalır.
Gedir yol üstədir nə vaxt zamanı,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Nədən tez qocalıq kəsir qapını,
Qəlbin ritmləri də sayından kəsir.
Bilinmir nə vaxt alar da bu canı,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Gözləyir də səni olan qaranlıq,
Bu sonsuz gecəsi, sonsuz yuxusu.
Neynəyək qismətin sonu anırıq,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

Dönür yenə dönür gələn o yerə,
Məskəni çağırır beşik yerinə.
Bilinmir doğacaq gəlecek yenə?,
Ömür qatarında-son dayanacaq.

PAYIZDI SEVGİM

Payızdı düşüncəm, payızdı sevgim,
Sevgimə məna bu incidən doğur..
Həsrəti olsa da ölməz bu eşqim,
Mənimlə köçü yox, hər zaman qalır.

Öz sevgisi ilə məni ovudan,
Ülvi məhbəbəti mənə anladır..
Qurbəti səçsə də gedən durnalar,
Mənimlə köçü yox, hər zaman qalır.

Düşsədə üstümə soyuq yellər,
Qelbimi üzütmür isti nəfəsi.
Olsada yarpağa, saralmış günlər,
Mənimlə köçü yox, hər zaman qalır.

Yağan bu yağışla ruhun nurumda,
Sevgimi tanıdib bu qızıl payız..
Olan hər daması, mənim qanımda,
Mənimlə, köçü yox, hər zaman qalır.

YAĞACAQ HƏR YAĞIŞ, SƏNDƏN XATİRƏ

Yağan bu yağışı, səndən o, varım,
Hər o gəlmişdə sevgi çalarım..
Sənsiz bu illərdən, qalan bir yarımda,
Yağacaq hər yağış,- səndən xatirə...

Hər bir damlasında, sənin gülüşün,
Narin piçiltisi, sənin öpüşün..
Sənsiz bu günlərdən, mənə dönüşün,
Yağacaq hər yağış,- səndən xatirə...

Bu narin bir yağış, bəzək əynimə,
Ayrılmaz bu sevgim, çatar dərdimə..
Sənsiz darixmaram, sənsiz günümə,
Yağacaq hər yağış,- səndən xatirə...

Yağan bu görüşü, sevinc o yaşı,
Nur səpər yoluma, hər bir qarışı..
Sənsiz acı bilməz,- bu gözlər yaşı,
Yağacaq hər yağış,- səndən xatirə...
Yağacaq hər yağış,- səndən xatirə...

YAXIN NƏŞR TARİXİNİN TƏDQİQİ

"BOZ OĞUZ" nəşriyyatı - LEYLA ABASOVAnın təqdimatında

Göy, bəlkə də Yerin əksidir, aynasıdır, güzgüdə görünən təsviridir. Yerin əşrəfi hesab olunan insanlar çil-çırğa bənzər muncuq kimi göy qübbəsindən asılan ulduzlar kimidir. Onların parlaqlığı, ətrafdakılar tərəfindən aydın görünmələri işlərindən, həyata keçirdikləri missiya-dan, cəmiyyət üçün faydalı olub-olmamalarından çox da asılı deyildir. Onların işni yalnız qədirbilən adamlar görə, dəyərləndirə bilər. Necə deyərlər, "zər qədrini zərgər bilər".

Cəmiyyətdə çox da nəzərə çarpmayan sahərdən biri də nəşriyyat işidir. Bir çox hallarda mətbuat, mətbəə işlərini nəşriyyatın işi ilə qarışdırırlar. Nəşriyyat işi ədəbiyyata yüksək peşəkarlıqla yanaşan olduqca məsuliyyətli bir iş-

dir. Bu sahə Azərbaycanda lap qədimdən yaranıb. Dünyanın bir neçə xalqı var ki, onun daş kitabələri mövcuddur. Qobustan qaya təsvirləri, daşlar üzərində həkk olunmuş Orxon-Yenisey əlifbası bunun göstəricisidir. Zərdüst peyğəmbərin inək dəriləri üzərində hazırladığı "Avesta" kitabı da xalqımızın sərvətindən hesab olunur. Çox təəssüf ki, bu sahə bizdə qədim tarixə malik olsa da sonralar inkişaf etdirilməyib və son yüz ildə bir çox xalqlardan geridə qalmışıq.

Az qala bütün dünyanın tanıdığı Nizami Gəncəvinin kitablarını, görəsən, kim hazırlayıb? Axı onun da dövründə xəttatlar vardi ki, şairlərin şeirlərinin üzünü gözəl xətlə köçürür, toplayıv və kitab halında tərtib edirdilər. Amma bu gün bütün orta əsrlər boyu fəaliyyət göstərmiş heç bir xəttat haqqında geniş məlumat yoxdur. Onların işi nə qədər yüksək olsa da işığı görünməyən, yaxud çox zəif görünən ulduzlar kimi gözə çarpmırlar. Nə qədər böyük ürək sahibi olan ki, onların müqəddəs işlər gördüyünü dəyərləndirə biləsən.

Belə böyük ürək sahiblərindən biri də Bakı Dövlət Universitetinin müəllimi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru **Leyla Abasovadır** ki, Müstəqil Azərbaycanın ilk nəşriyyatı olan "Boz oğuz" nəşriyyatının yaranmasını və işini tədqiq edərək monoqrafiya yazıb və uzunomürlü olsun deyə xüsusi tərtibatla nəfis kitab şəklində nəşr etdirib.

Sovetlər birliyi dağıldan, Azərbaycan müstəqillik yoluna qədəm qoyanda bir sıra köhnəmiş sahələri inkişaf etdirmək zərurəti yaranmışdı. Bu sahələrdən biri də kitab nəşri idi. Əhalinin milli ruhda yazılın kitablara ehtiyacı bunu tələb edirdi. Həm də bir müsəlman olaraq az qala üç nəsil kənarda qaldığımız İslam dininin incəliklərini öyrənmək lazım gəlirdi.

Böhranlı vəziyyətə düşmüş dövlət nəşriyyat sistemini vəziyyətdən çıxarmaq üçün siyasi iradə lazım idi, bu iradə isə o vaxtkı rəhbərlikdə

yox idi. Dövlət sistemi ilə paralel özəl sektorun inkişafına ehtiyac duyulurdu. Bunun üçün təkcə lider olmaq yeterli deyildi, millətin, vətənin, ədəbiyyatın yolunda həyatını qurban verə biləcək, əsl fədaiyə ehtiyac yaranmışdı. Belə bir zamanda əslən Bakının Buzovna kəndindən olan, ziyanlı ailədə dünyaya gəlmiş, faydalı həyatının böyük bir hissəsini redaksiyalarda keçirən, kitab nəşrində böyük təcrübə qazanmış Rəhimağa İmaməliyev sinəsini qabağa verdi və ilk nəşriyyat olaraq "Boz oğuz" nəşriyyatını yaratdı. Fəaliyyət üçün dövlətdən yer istəmədi, ofis də kirayələmədi, yaşadığını evin otaqlarında nəşriyyatın işini qurdu. Bir müddət qazanc olmayacağını göz öünüə gətirən naşir bu işi normal bilən ailə üzvlərini cəlb etdi.

Rəhimağa İmaməliyev öz məqalə və əsərlərini, əsasən Rəhimağa Azərsöy və Rəhimağa Bozoguzköylü təxəllüsleri ilə yazıb çap etdirmişdir. Təxəllüsün yaradıcı insan taleyində necə böyük rol oynadığını və hansı mükəmməl mənanı daşıdığını məhz yaradıcı insanlar gözəl bilirlər. Rəhimağanın təxəllüsleri onun millətinə, elinə- obasına necə bağlı bir insan olduğundan xəbər verir. O, demək olar ki, ömrünü elm sahəsində sərf etmişdir. 30 ilə yaxın Azərbaycan Ensiklopediyasının Baş redaksiyasında böyük elmi redaktor və redaksiya müdürü vəzifələrində çalışmışdır.

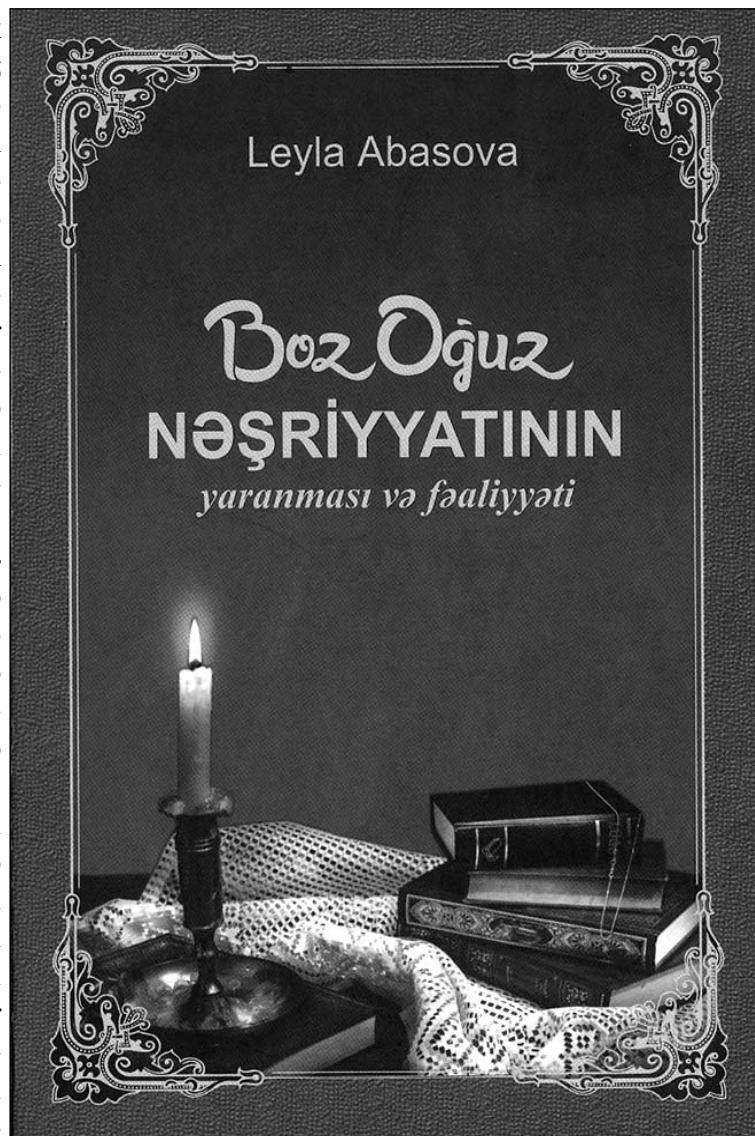
"Rəhimağa İmaməliyevin təşəbbüsü ilə "Boz oğuz" nəşriyyatının yaradılması üçün Nizamnamə hazırlanır, Bakı və Bakı Kəndlər Birliyi

Məclisinin 18 oktyabr 1992-ci il tarixli qərarı ilə "Boz oğuz" nəşriyyatının nizamnaməsi" təsdiq olunur". (səh.42)

Rəhimağa İmaməliyev nəşriyyatın yaradılmasının, özü də Bakı və Bakı Kəndlər Birliyinin nəzdində yaradılmasını belə əsaslandırdı: "Nəşriyyatın yaradılmasının başlıca səbəbi bu idi ki, Bakının klassik şairlərinin, məsələn, Əbdülxalıq Cənnəti, Məşədi Azər, Haşim bəy Saqib, Məmmədismayıllı Asi, Ağadadaş Muniri, Əlabbas Müznib və başqalarının əsərləri indiyədək nəşr olunmamışdı. Bugünkü nəsil onların həyat və yaradıcılığı barədə, demək olar ki, heç nə bilmirdi. Nəşriyyatımız unudulmaqdə olan bu və digər klassiklərin tarixin qaranlıq dönəmlərində azdırılan zəngin irsini, mədəniyyətimizin unudulmuş nadir incilərini axtarıb- arayıb üzə çıxartmağı, xalqın mənəvi sərvəti kimi gələcək nəsillərə əmanət etməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur".

(17) (səh.51)

Qısa müddət ərzində nəşriyyat bütün çətinlikləri dəf edərək işə başlamış və "Abşeron meyxanaları", Yarməmməd Şağaninin "Azər kimi diyarım var", Ağabala Əliyevin "Solfecio" dərsliyi, Təvəkkül Səlimovla birlikdə yazdığı "Bakı kəndləri" ensiklopedik lüğəti, Hacı Haciyevin "İstiqlalın əzablı yolu", Hacı Soltan Əlizadənin "Azərbaycan dərvishləri və rövzəxanları", Haşim bəy Saqibin "Kim-kimədir", Məşədi Azərin "Seçilmiş əsərləri", Məmmədismayıllı Asinin "Divan"ını və digər müxtəlif mövzuları əhatə

edən kitabların nəşrinə nail olmuşdur.

Nəşriyyatın işini tədqiq etmiş Leyla Abasova kitabların nəfis tərtibatını və uzunömürlü olmasını xüsusilə qeyd edir. Vurgulayır ki, "Boz oğuz" nəşriyyatının çapdan buraxdığı kitabların heç biri digərlərinə bənzəmir. "Bu nəşriyyatda kitabların çapında ən çox ensiklopedik nəşrlərə üstünlük verilmişdir. Bu, həm də onunla izah oluna bilər ki, R.İmaməliyevin ensiklopedik nəşrlərin işiq üzü görməsində böyük təcrübəsi var idi". (səh.54)

Nəşriyyat eyni zamanda əhalinin maariflənmə tələbatını nəzərə alaraq İslam dininə aid kitabların da nəşri ilə məşğul olub. "İslam" ensiklopedik izahlı lüğət, "Quran duaları", "Yasin duası və çərəkə", "Kərbəla müsibəti", "Vücudnamə" və bu qəbildən olan kitablar, bir çox maddi çətinliklərə baxmayaraq, məhz Rəhimağa İmaməliyevin şəxsi əməyi və nəzarəti sayəsində nəşr olunmuş, böyük əksəriyyəti paylanılmışdır.

L.Q.Abasova tərəfindən aparılan tədqiqatlar zamanı məlum olur ki, "Boz Oğuz" nəşriyyatının nəşr etdiyi bir çox kitablar müxtəlif dünya ölkələrində də geniş yayılmışdır. Məsələn, Almaniyanın "Ölkə kitabxanası"nda və Almaniyanın Martin-Lüter Universitetinin kitabxanasında: Soltan Əlizadənin "Azərbaycan dərvişləri və rövzəxanları" ("Boz Oğuz", 1995); Həmçinin Rəhimağa İmaməliyevin "Bakı kəndləri: ensiklopedik lüğət" ("Boz Oğuz", 1996); bilavasitə özünün "H.B.Saqibin "Kim-kimədir" ("Boz Oğuz", 1996); Məşədi Azərin "Seçilmiş əsərləri" ("Boz Oğuz", 1996); "Azərbaycan səlhaməsindən səhifələr" ("Boz Oğuz", 1997); "Vücudnamə. Saqinamə. Tövbənamə. İbrətnamə: ensiklopedik məlumat kitabı" və s. həm qorunur, həm də azərbaycanlı oxucular tərəfindən istifadə edilir.

"Boz oğuz" nəşriyyatının yaranması və fəaliyyəti" kitabı bu gün qloballaşan cəmiyyətdə, sanki kitab oxumayan təbəqə ilə kitabsevərlər arasındaki uçurumun dərinləşməsinə etiraz olaraq bir çağırış rolunu oynayır. L.Q.Abasova nəşriyyatın çap məhsulunu tədqiq edərək bu qənaətə gəlir ki, R.İmaməliyev naşirlik peşəsinin incəliklərini dərinliyi ilə bilməklə bərabər, xalqın mədəniyyətini, elmini, görkəmli simalarını, tarixi şəxsiyyətlərin fəaliyyətlərini dərindən mə-

nimsəmiş və onların fəaliyyətini əks etdirən kitabların nəşrinə də xüsusi önəm vermişdir.

L.Q.Abasova monoqrafiyada Rəhimağa İmaməliyevin simasında insanın kitaba olan sevgisinə, vətən, millət və ədəbiyyat üçün necə fədalıyə çevrilməsini çox yüksək səviyyədə təsvir edir. Maraqlıdır ki, Rəhimağa İmaməliyev Müstəqil Azərbaycanda ilk özəl nəşriyyat yaradaraq kitab çapını təşkil etmişə, Leyla Abasova da ilk alim olaraq çox da diqqətçəkməyən nəşriyyat işinin tədqiqinə ilk olaraq start vermişdir. Və bu müqəddəs işdə L.Abasova ətrafında ölkənin nüfuzlu ziyalılarından dəstək almışdır. Tarix üzrə elmlər doktoru, professor Bayram Allahverdiyev, yazıçı Mustafa Çəmənli, Rəhimağa İmaməliyevin ömür-gün yoldaşı, ziyalı Validə xanım və onun ailə üzvləri, Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika nəzəriyyəsi müəllimi Mahmud Mahmudov və başqaları bu nəşriyyat haqqında materialların toplanmasında öz köməklərini əsirgəməmişlər. Bir çox insanlar isə Rəhimağa İmaməliyevin əziz xatirəsinin yaddaşlarda qalması hekayətlərini yazıb bildirmişlər.

Bir bu qədər insanın bir araya gəlməsi Rəhimağa İmaməliyevin kitaba olan hədsiz sevgisi və onun müqəddəs işidir. Görün R.İmaməliyev özü kitabı necə dəyərləndirmişdir:

"Kitab elm xəzinəsinə bir açardır. Onun sayəsində hər elmin qapısını açmaq mümkündür. Mən uşaqlıq illərindən kitablarla dostlaşmışam. Onlar mənim müdrik müəllimim olub. Həyatımın hər bir anında kitablar köməyimə çatıb. Onlar mənə həyatı öyrədib, həyatı sevdirdil.

Kitaba sevgi məni naşirlik işinə həvəsləndirdib. Hər kitabı öz övladım bilmışəm. Onları göz bəbəyi kimi qorumuşam.

Kitab ruha qida verir. Ruhu təzələyir. Onu sevin, oxuyun, öyrənin və qoruyun!"

Uzunömürlülüyün qarantı, xüsusi kağızda və nəfis tərtibatla nəşr olunan Leyla Abasovanın "Boz oğuz" nəşriyyatının yaranması və fəaliyyəti", məncə, nəşriyyatın işinin tədqiqinə işiq salmaqla bərabər fədalı naşir Rəhimağa İmaməliyevin zəhmətinə verilən ən yüksək qiymətdir.

**Əli bay Azəri
Azərbaycan Yazarılar Birliyinin üzvü**

TAHİRƏ MƏĞRUR

GÜLƏYƏN QIZ

Qəhqəhə çəksən də ayna üzündə,
Başqa bir dəm gördüm, ay güləyən qız.
Zil üstə köklənmiş söhbət, sözündə,
Zənd ilə bəm gördüm, ay güləyən qız.

Can alan baxışın ümməndan dərin,
Gülüş səbayeli yaylaqdan sərin.
O kaman qaşların, ox kirpiklərin,
Kökündə qəm gördüm, ay güləyən qız.

Aşıqlər dərdindən yanıb ölsə də,
Eşqini ömürlük sənlə bölsə də,
Mehriban-mehriban üzün gülsə də,
Gözündə qəm gördüm, ay güləyən qız.

İnsan sərrafiyam, gəzdim aləmi,
Sən də məni naşı bildin, eləmi?
Şaqqanaq çəksən də qəmi, ələmi,
Qəlbində cəm gördüm, ay güləyən qız.

Bir gözün nəşəli, biri qəmlidi,
Bir gözün gülsə də, biri nəmlidi,
Bir gözün gülsə də, biri dəmlidi,
Mən duydum, mən gördüm, ay güləyən qız!

HARDASAN

Xudafiz demədən getdi dostumuz,
Ay əhdə vəfasız, hardasan, harda?
İndi başımızdan çıxar tüstümüz,
Etibar heykəlim hardasan, harda?

Başıma gülləri əleyən, dostum,
Hicran yağışını çileyən dostum,
Bir nəğmə də yazdım "Güləyəndostum",
Qalmışam ünvansız hardasan, harda?

Bənzərin tapılmaz ellər içində,
Göz yaşım uyuyar göllər içində,
Göynəyər, qovrular dillər içində,
Ay dərdli Məğrurum, hardasan, harda.

BELƏ

Düşündüm, gedəndə görüşüb gedər,
Mənim də istəyim beləydi belə.
Bilməzdim ömrümə gor eşib gedər,
Qəbrimi qazanda bel əydi, belə.

Onsuz da könlümün sınıqdı sazi,
Qişdan betər oldu hər gələn yazı.
Yazıb hazırladım "Güləyənqızı",
Barı arzusunu böləydi, bölə.

Hicran üreyimdən yağı çoxaldı,
O getdi saçımın ağı çoxaldı,
Yaralı qəlbimin dağı çoxaldı.
Vəfalı dediyim, bel əydi, getdi!

SEİR DİLƏYƏN

Saçları dağların qarı,
Vallah, Tanrı baxtavarı,
Yetişib bağçasında narı.
Nə deyim bu güləyənə,
Məndən şeir diləyənə.

Qaşları kamanmı deyim?
Baxışı ceyranmı deyim?
Salacaqsan qanmı deyim?
Üstümə od çiləyənim,
Məndən şeir diləyənim.

Bəlkə sözüm xoş olmadı,
Kəlmələrim nuş olmadı,
Əvvəl mənə tuş olmadı.
Məni eşqə bələyənim,
Məndən şeir diləyənim.

GÖZÜNDƏN GÜLƏYƏNİM

Yaman durub gözlər qəsdə,
Görənləri edər xəstə,
Nə müddətdir bu həvəsdə.
Baxış od çiləyənim,
Ay gözündən güləyənim!

Sarışın ipək cığalı,
Ləbləridir beçə balı,
Günəş üzlü, Ay camallı,
Başına od çiləyənim,
Ay gözündən güləyənim.

Neyləyibdir fağır bəndən,
Dağ çəkirsən ona gendən,
Aparmışan məni məndən.
Canı candan eləyənim,
Ay gözündən güləyənim.

Eşq odunu qansan bir az,
Atəş ilə yansan bir az,
Dözüb dayanasan bir az,
Mənə yanmaq diləyənim,
Ay gözündən güləyənim.

GÖRƏYDİM

Hüsnünün fəraigində qəddimi əydim,
Sən nə düşünürsən, onu biləydim.
Barı bircə dəfə işiq yerinə
Səhər açılanda səni görəydim.

Amalım, mənliyim, özlüyüm de sən,
Dinciyyim, ilhamım, sözlüyüm də sən.
Sənin gözlərinlə həyata baxdım,
Eynəyim, çeşməyim, gözlüyüm də sən.

Ağzımın şirnisi, nabatım, balım,
Canımın cövhəri, yağım, zülalım,
Qadanı mən alım, öyrənmiş canım,
Barı sən sağlam ol, dərdini alım.

Məni meyxanadan, meydən eylədin,
Əllərimi yerdən, göydən eylədin.
Ümidim, dayağım ayrılıqla,
Sinəmi dəndlərə meydan eylədin.

Pirim, ziyarətim, Mədinəm, Məkkəm,
İnci, sədəf, mərcan, bahalı sikkəm.
Mənə vüsalını çox gördü Fələk,
Onun özünədi qəzəbim, kinim!

OVLADLARIMA

Omrın payızına ta yol alımsam,
Tale səhrasında tənha qalmışam.
Hec vaxt bir-birindən ayırmamışam,
Oğul ovladımı, qız ovladımı.

Dərdimi onunla daim bolmuşəm,
Bəzən aglamışam, bəzən gulmuşəm.
Ozumə hər yerdə arxa bilmisəm,
Qəlbimdə boyuyən soz ovladımı.

Yalana, bohtana das atsin dedim,
Halallıq haqqını yasatsın dedim.
Millətin adına san qatsın dedim,
Sərəflə boyutdum oz ovladımı!

XOCALI

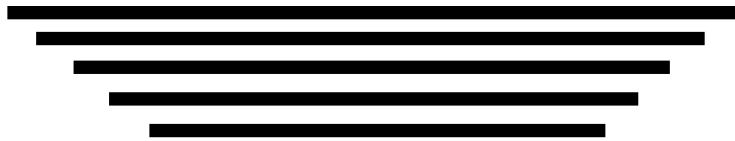
Bogazında düyünlənib qəhərim,
Taleyinə ta acılmır səhərim.
Goz yaşında güzgülənən səhərim,
İtgin düşən obam, elim, Xocalı.

Ürəyimdə gecə-gunduz soz mələr,
Bu yaramı kim sariyar, kim bələr.
Güllələndi sud qoxulu korpələr,
İndi necə layla çalıım, Xocalı.

Hacan yanar odu sonmüs ocaqlar,
Qayıdarmı gorən yenə o çaglar?!.
Bu dərd məni qəbrə kimi qucaqlar,
Sınıb qolum, yanib elim, Xocalı.

Hara getdi igidlərim, mərdlərim,
Qaya kimi mohkəmlərim, sərtlərim.
Ürəyimdə tayalanıb dərdlərim,
Qara geyib ta əhvalım, Xocalı.

Həsrətinlə alışbdı bu urək,
Gozu yashı qalib neçə xoş dilək.
Bir gün şanlı Zəfər günü gələcək,
Bayram olar bu vüsalım, Xocalı.

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

AĞA LAÇINLI VƏ SÖZ DÜNYASI

Tale elə gətirdi ki, bir çoxları kimi mənə də respublikamızın ən yüksək səviyyəli ali məktəblərindən birində - Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universitetinin) filologiya fakultəsində qiyabi təhsil almaq nəsib oldu. Burada oxuduğum müddətdə Azərbaycan ədəbiyatının bel sütunlarını - azman sənət adamlarını yaxından gördüm və sevdim. Böyük-böyük alımlar və şairlərdən dərs aldım. Ədəbiyyatşunas alımlərdən Abbas Zamanov (diplom işi üzrə elmi rəhbərim olub), Bəkir Nəbiyev, Əlyar Səfərli, Şamil Qurbanov, filosof Camal Mustafayev, folklorşünaslardan Vaqif Vəliyev, Azad Nəbiyev, dilçi-lərdən Yusif Seyidov, Musa Adilov, türkoloqlardan Tofiq Hacıyev, Cəfər Cəfərov, Saməd Əlizadə, Şaməddin Xəlilov kimi dəyərli alımlar bizə dərs verdilər.

Müəllimlərimizin arasında xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə, Azərbaycan ədəbiyatında mənsur şeirin ustası sayılan Gülhüseyn Hüseynoğlu, şair-tərcüməçi Şamil Zaman və Ağa Laçınlı kimi ölməz sənətkarlarımız da var idi.

Həmin şair-müəllimlərin içərisində tek Bəxtiyar Vahabzadə zirvəsinə yaxın düşə bilməsəm də, Gülhüseyn Hüseynoğlu, Şamil Zaman və Ağa Laçınlı ilə yaxın münasibətlərim oldu. Bu üç şəxsiyyətin hər birini həm gözəl şair, həm gözəl müəllim, həm də böyük bir insan kimi sevdim.

Bu üçlüyün içərisindən isə daha çox sevimli şairimiz və əziz müəllimim Ağa Laçınlı (1940-2007) ilə tələbəlik illərində yaxın və səmimi münasibətim oldu.

Ağa müəllim bizə 1983-1985-ci illərdə xarici ölkələr ədəbiyyatı fənnini tədris edib. Özünü şəxşən ilk dəfə sinifə girdiyi zaman görsəm də, onu çox-çox əvvəllerdən tanıyırdım. "Sırılsıraqlı dağlar", "Torpağın gücü", "Ana duyğusu", "Qarlı aşırımlar", "Vaxt yetişəndə", "Sevgimizlə sevindirək" kimi bir-birindən gözəl, bir-birindən əlavən, bir-birindən sənətkarlıq cəhətdən qüvvətli birər-birər oxuduğum şeir kitablarından tanıyırdım (Mənsur şeirimizin ustası olan Gülhüseyn Hüseynoğluunun da kitablarının çoxunu bu cür oxumuşdum), kitablarıyla tanışlığım özümü elə bir insana sevdirə bilməkdə mənim üçün o qədər də çətin olmadı - körpü rolunu oynadı.

Beləliklə, bu gözəl şairimizlə aramızda bir müəllim-tələbə səmimi münasibəti yarandı və bu münasibət getdikcə dərinləşməyə başladı. Bir gün Ağa müəllim dedi ki, qardaş yazıçılar birliyindən mənə Günəşlidə təzə ev veriblər. Ora köçməliyik. Köməyə ehtiyacım var. Mənə köməklik edin. Mən tələbə yoldaşlarımdan ikisini götürdüm və bu işdə ona cani-dildən kömək etdik.

Beşinci kursun yay imtahanlarını verirdik. Yayıñ isti və bürkülü günləri idı. Çox əziyyət çəkir dik. On imtahan verməliydik. Sonuncu imtahanımız isə xarici ölkələr ədəbiyyatından idı, yəni Ağa müəllimin tədris etdiyi fəndən. Mən sinif nümayəndəsi idim. Tələbə yoldaşlarımdan bir neçəsi mənə dedilər ki, bəs Ağa müəllim sənin dostundu, onunla danış, imtahanda bizə kömək etsin, biz də qarşılığında borcunu ödəyək. Tələbə yoldaşlarına dedim ki, mən Ağa müəllimin evində

də olmuşam, onun ailə vəziyyətini azdan-çoxdan yaxşı bilirom. İkincisi isə o adam şairdir. Mən inanmırıam ki, o insan bu yolun yolcusu olsun. Tələbə yoldaşlarımından biri üstümə çəmkirdi ki, ə..... o adam iyirmi beş manata belə qiymət yanan müəllimdir. Dedim ki, əzizim, sənin sözünə mən inanmasam da, üzümə üz tutub deyərom. Səhəri si gün dərsdən çıxanda yolumu qəsdən Ağa müəllimlə birgə saldım, avtobusda gedə-gedə, böyük xəcalət təri tökə-tökə ona xisən-xisən tələbələrin təklifini bildirdim. Sanki Ağa müəllimi güllə ilə vurdum. Dedi: "Ələsgər, qardaş, mən on beş ildir ki, bu universitetdə işləyirəm. Əgər bu on beş il-də evimə bir tikə haram çörək aparmışamsa, qoy Allah-tala məni öldürsün. Yoldaşlara de ki, narahat olmasınlar. Çalışıb oxusunlar". Mən Ağa müəllimdən dönə-dönə üzr diləyib ayrıldım. Ürəyimdə sevinə-sevinə gəlib həmin tələbə yoldaşımı ağızmanдан qopanı dedim. İmtahan isə çox uğurlu keçdi. Hər kəs haqq etdiyi qiyməti aldı və bütün tələbələr də Ağa müəllimdən son dərəcə razı qaldılar.

Növbəti görüşümüzdə isə mən Ağa müəllimə tələbə yoldaşlarımıza aramızda olan söhbəti dolğunluğu ilə anlatdım və dedim ki, mən bütün varlığımı sizə inanırdım, bilirdim ki, elə bir şey ola bilməz. Ancaq sizin saflığınızı isbatlamaq üçün o addımı atmaq məcburiyyətində qaldım.

Yeri gəlmışkən, bir haşıyəyə çıxmış ki, Ağa müəllim 1986-ci ilə qədər nəşr olunan bütün kitablarına mənim üçün aftoqraf yazıb. Bu hadisədən sonra isə "Meşə nəğməsi" kitabına belə bir aftoqraf yazdı: "Ələsgər Talıboğlu! Qardaş! Şair qəlbini görə sağ ol! Qəlbini pis işlərdən qoruyanlar başqalarını da qorumuş olurlar. Əsil kişi odur ki, çirkablar içində də təmizliyini qoruya bilsin! Sağ ol, dost! Hörmətlə: Ağa Laçınlı. Bakı, 15.01.1986". Bu isə sevimli müəllimimin mənə qarşı gösterdiyi ən böyük etimad idi.

Axırıncı dəfə isə Ağa müəllimlə görüşüm belə oldu. Onda orta məktəbdə müəllim işləyirdim. 1991, ya 1992-ci ilin mart tətli zamanı idi (ili də-qiq yadımda deyil), bir həmkəndliliklə birlikdə Rusiyaya gedirdik. Biletimizi alıb dəmiryolu vağzalının qarşısına çıxdıq ki, hələ bir neçə saat vaxtimız olduğundan bir az gəzib-dolaşaq. Bu zaman avtobus növbəsinə duranların sırasında Ağa müəllimi gördüm. Yaxınlaşdım. Məni görəndə çox sevindi. Görüşüb öpüdük. Hal-əhvaldan sonra: "qa-

tarın vaxtına hələ çox var, qonaq gəlib, evdə məni gözləyirlər, mütləq getməliyəm. Ona görə gəlin bizə gedəyin" - deyə çox israr etdi. Mənim ürəyimdən olsa da lakin həmkəndlimin getməyəcəyini bildiyimə görə, imtina etmək məcburiyyətində qaldım. Təxminən iyirmi-iyirmi beş dəqiqli müddətində son dərəcə xoş, ürəkaçan söhbət etdik. Avtobus gələn kimi isə üzr istəyib öpüşüb, görüşüb bizdən ayrıları oldu. Bu mənim Ağa müəllimlə çox təessüflər olsun ki, son görüşüm oldu.

Ağa müəllim getdikdən sonra həmkəndləm soroşdu ki, bu adam kim idi, sənə qardaş deyirdi, səninlə belə sevincə görüşdü. Mən ona dedim ki, bu insan universitetdə mənim müəllimim olub, həm də ki, sevimli, gözəl şairimizdir. Eyni zamanda həm də böyük qardaşımızdır. Həmkəndləm təəccübə dedi ki, yəni müəllim-tələbə arasında da bu cür dostluq münasibəti ola bilərmi? Mənsə dedim ki, gözlərinlə gördün ki olar!...

O yerdə ki, söhbət şairdən gedir, özü də Ağa Laçınlı kimi bir şairdən, bu cür bir şairin sənət dünyasından söhbət açmamaq, onun poetik aləmİNə baş vurmamaq mümkün deyil.

XX əsrin aforizm ustası, polyak şairi Stanislav Yeji Letsin belə bir sözü var. "Həmişə axtarışda olan şair ədəbiyyat üçün tapıntıdır". Ustad şairimiz Ağa Laçınlı da daima axtarışda olan şairlərimizdən olub. Azərbaycan haqqında hər bir şairin şeiri vardır. Ağa müəllimin "Azərbaycan" şeirinin forması və məzmunu isə son dərəcə rəngarəngdir.

*Sən deyirsən
aran səni darıxdırır dar quyucan
Mən deyirəm
səhrada da ucalıqdi Azərbaycan!
Soruşursan
hansi adla cinaslı dilək hecan?
Mən deyirəm
Azərbaycan, Azərbaycan, Azərbaycan!*

O taylı-bu taylı Vətən dərdi hər kəs kimi onun da ağırli yerindəndir.

*Yiyəsiz gəmidi su basan ada,
Onun ağısına siz qulaq asın.
İnsanın hər nəyi iki olsa da,
Təki bir Vətəni iki olmasın.*

"Rəngi əlvan, ətri həşəm sürülər" dən uzaq düşən şairin xəyalından heç zaman çıxmır "göy çəmənin o daş süfrəsi" yurd yerləri.

*Köhnə yurdu sarmaşıqlar qucaqlayıb,
Köhnə yurda xatirələr daş bağlayıb.*

"Ay bəxtin buludda itən ulduzu"nu axtaran şairin duyğuları, hissələri ürəyi kimi necə də saf, təmizdir.

Sizə gileyim var görüş yerləri,

Yoxsa gileyim də gecikib artıq?

Ay sevinc yerləri, gülüş yerləri,

Sizi görə-görə nisgilim artıb. - deyən ustاد sənətkarın gəl ki, ünү yetmir arzu kəndinə. Torpağa olan sevgisini daha bitkin şəkildə belə ifadə edir:

Orda göy gözündən qan sizan göyün,

Qərib axşamına Ay xına çəkir.

Tutub ətəyindən bərk sallaşmaqda,

Torpaq öz oğlunu qoynuna çəkir.

"Silə-silə yaddaşının tozunu" qəlbinin alt qatında yatan düşüncələrinə, xatirələrinə qanad verməyə çalışır.

Mat qalardım o kotanın

hodağına, majqalına.

Və başqa bir şeirində isə bu fikri bu cür şaxələndirir:

Düzü, heyran qalır, mat qalır adam,

Könlük qəribə qibtələri var.

Duyğu dünyasının bizim dünyada

Kəşfi unudulmuş qitələri var.

"Qismət boyası da bir cür yağışdı" deyən şair könül dünyasının tablosunu daha da əlvan boyalarla cılalayır.

Boyalar birləşə, kinlər silinə,

Nə yollar ayrıla, nə də göz dola.

Gündən-günə silahlanan dünyasına qarşı durmaqla öz etirazını belə bildirir.

Bir gündə düzələn silahın sayı

Bir gündə doğulan körpədən çıxdı

"Mən arzuya yorğanam" - deyən şair "Arzunun boş əli bala batmadı" deyərək get-gedə dünyani qan gölünə çevirənlərə qarşı üsyankar səsini daha da yüksəldir.

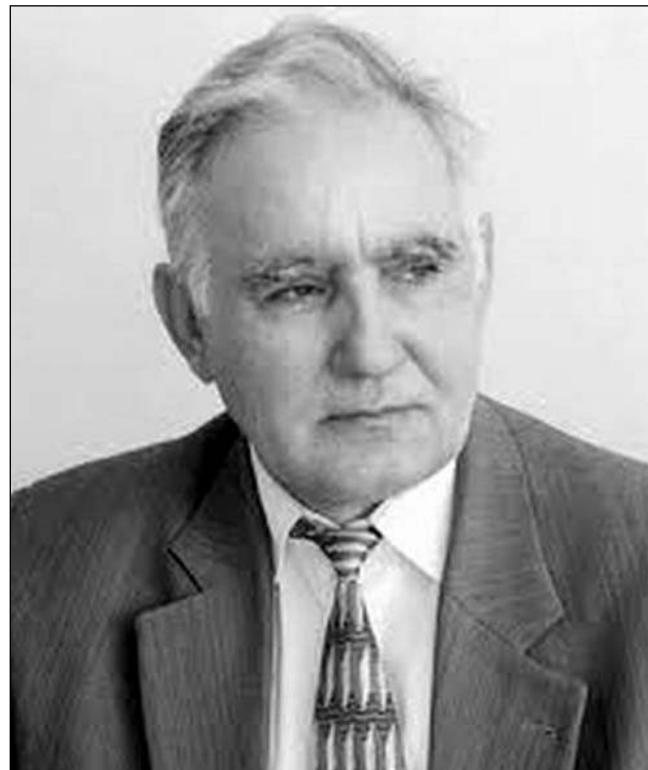
Yalqızam... öyüd də xətrimə dəyir,

Çoxuna yad imiş qəmin sinağı.

Qanadlı qəlbimə darlıq eyləyir,

Bu sağır dünyanın qan sağınağı.

"Təpiklərim ağrı təpdi yad topuna" - deyən Ağa müəllimin poetikasının təkinə endikcə onun söz dünyasıyla üz-üzə dayanmış olursan və böyük sənətkarın poeziyasının önündə heyrət etməməyi, yenilməməyi bacara bilmirsən.

Ömrü-günü ar yoluna düzə-düzə,

Cox diləyin köhlənini məhmizlədim. - deyən şair itirdiyi yurdu ilə birgə ölü arzularının, isteklərinin önündə diz çökür sanki. Milli varlığını əzən dərdlərinin hayqırtısını duymaya

Bizim dərdin ağası var,

Qolu zorlu qağası var.

Dərdimizin kefi kökdü,

Heç deməzsən yağısı var.

Yurdu təpik döyənəyi,

Cibi qəpik döyənəyi

Əli çəpik döyənəyi

Olana bax, işini bil.

Və sonda isə Ağa Laçınlı:

Ay ürəyim, öz yaxşındı, öz pisin,

Sevgi səni bay etmədi... kinə sin.

Ay ürəyim, Ağa niyə incisin?

Ha çalışdım, heç mən deyən olmadın,

Qəlbə deyən adam yeyən olmadın. - deməklə ömür boyu onu narahat edən hissələrinin, duyğularının poetik bir dillə əksini çəkir, obrazını yaradır.

AĞA LAÇINLI尼 sevdim, ürəkdən sevdim... Həm böyük bir şair, ustad sənətkar kimi, həm gözəl bir pedaqqoq, müəllim kimi, həm saf bir insan, dörd-dördlük bir şəxsiyyət kimi...

Allah ruhunu şad eyləsin!...

09.11.2018

RƏŞAD BALAKƏNLİ

Rəşad Ramiz oğlu Alsoinov (Rəşad Balakənlı) 1990-cı il 23 sentyabrda Balakən rayonunun Qullar kəndində anadan olub. Əvvəlcə Qullar kənd 3 sayılı orta məktəbdə, sonra Nizami adına şəhər 1 sayılı orta məktəbdə oxuyub və daha sonra "Mühabib-fərdi kompüter üzrə operator" ixtisasını bitirib. Həmin il-dən Balakəndə fəaliyyət göstərən özəl şirkətlərin birində Tərəziçi vəzifəsində çalışır.

Yaradıcılıqla hələ uşaq yaşlılarından məşgul olur. Müxtəlif səpkili şeirlər yazır, Vətənpərvər şeirləri daha çox üstünlük təşkil edir. "Durna qatarı tək uçan şeirlər" adlı şeirlər kitabıının müəllifidir. Hazırda üç kitablıq yazıları var. Yaradıcılığına görə bir çox diplomlarla təltif olunmuşdur.

XOCALI

Şəhərlər içində bir təzə şəhər,
Birdən-birə döndü qan meydanına.
Elə bil aşına qatıldı zəhər,
Boyandı günahsız insan qanına.

Soyuq qış gecəsi, şaxta, boran, qar...
Hamı başı açıq, ayağı yalın...
Dünya insanlığa bu qədərmi dar?
Bu qədər yazınızı tutarmı alın?

Qucağında körpə... ana neyləsin?
Şaxtada donmasın deyə övladı.
Paltarın çıxarıb bükdü balasın
Bala sağ qalsa da, ana qalmadı.

Nə qadın, nə qoca... heç baxmadılar...
Uşağa da atəş açılarımı heç?
Kim ələ keçdisə buraxmadılar,
Görün insanlığa bu sığarmı heç?

Gözləri ovulan, qarnı deşilən,
Üstündən tank keçən insanlar gördüm.
Qulağı kəsilən, burnu kəsilən,
Yarıcan edilmiş çox canlar gördüm.

De, altı yüz on üç şəhid insanın,
Altmış üç uşağıın nəydi günahı?
Yüz altı qadının, yetmiş qocanın,
Yerdə qala bilməz heç zaman ahı.

Kökündən silindi səkkiz ailə,
Min iki yüz yetmiş beş əsir düşən!...
Yüz əlli nəfərin sərr qalıb hələ
Taleyi, deyildir ünüm yetişən.

Dörd yüz səksən yeddi şikəst qalan kəs -
Hələ də həyatı ah-vay içində.
Ay mənim Allahım, köməyə tələs,
Uyuyur ədalət laylay içində.

Xocalı qan gölü, şəhid şəhəri
Xocalı - xalqımın ən dərin dərdi,
Bir ulu millətin acı qəhəri
Kimsə düşünməsin gəldi-gedəri!

Al-qana büründü o il yağan qar,
Bu qan qanlı tarix, silinməyən iz!
Dindirsən, dil açıb özü danışar,
Ayağa dikəlib gördüklorımız!

Hələ də ədalət tapmayıb yerin,
Azğınlar cəzasın almayıb hələ.
Xocalı yarası dərindən dərin,
Dünya qala bilməz heç zaman belə!

GÖRMÜŞƏM

Dünya çirkab ilə doludur, dolu,
Dünyanın nə qədər üzün görmüşəm.
Yaxşı insanların ömrünü qısa,
Pisin, pis ömrünü uzun görmüşəm.

Həyatın özünün öz axarı var,
Hər ovun, ovçunun öz şikarı var,
Varlığın nə olsun dövlət-varı var?!
Kasib çörəyinin duzun görmüşəm.

Dünyada qalacaq dünyanın mülkü,
Məzara var-dövlət gərək deyil ki,
Var üstə dalaşan lap düşman kimi
Bir atanın oğul-qızın görmüşəm.

Paxıllıq, xainlik əbəsdir, əbəs
Bu dünya insana qəfəsdir, qəfəs.
Qışda buzu belə qiymayan bir kəs,
Özü ölüb, qalan buzun görmüşəm.

Rəşad, hara gedir, görən bu yollar?
Bu dərd yükü altda qırılar qollar.
Eh... Ayağımdan çox çəkib paxillar
Səbəbsiz edilən mızın görmüşəm.

ÖZÜDÜR

Əməlin kim ki, azib bil ki, o, şeytan özüdür.
Eyləyən dostluğu şeytan ilə nadan özüdür.

Bir bax abırkı adam ar eyləyər, həm də susar,
Quru baş zənn eləyər kəlləsi ümman özüdür.

Büs bütün nütfeyi varlıq özünü bilsə də tən
Bunu bil kamili-tən tək bəni-insan özüdür.

Elə zəngin görürəm batini zəngindi onun,
Gözü tox, qəlbə təmiz dəhridə vicdan özüdür.

Elə lovğası da var əyrişi bol bu bəşərin
Özünü dahi sanır, guya Süleyman özüdür.

Qoca dünya o qədər daşı əlekədən keçirib,
Yenə zülmətdə yanana cilli-çiraqban özüdür.

Nə bu dəndlər sonacan, qəm yükü... müşkül... nəz əzab...
Bunu bil çarəsi tək Xalıqi-Sübhan özüdür.

Ey Rəşad, əyrilərə yum ki gözün pakı görə
Düzü gördükdə gözün, bil ki o Rizvan özüdür.

NEMƏT BƏXTİYAR
Azərbaycan Jurnalistlər Biriliyinin üzvü

"Açılmamış yarpaqlar" silsiləsinən

Xalq sənətkarları - ŞAIRLƏR VƏ AŞIQLAR

ŞAIR MƏMMƏDALI

Laçın rayonunun kəndlərində çoxlu şair təbli adamlar, aşıqlar yaşmış, gözəl qoşmaları, bayatıları və həcvləri ilə xalq arasında məşhur olmuşlar. Şair Məmmədalı Qarabağ mahalının Dərəkənd (Laçın rayonu, Təzəkənd sovetliyinin Ərdəşəvi kəndi) kəndində kasib bir ailədə anadan olmuşdur.

Şairin söylədiyi şeirləri toplamaqdə mənə çox adamlar kömək etdirir. Musa Məmmədov şair Məmmədalının nəvəsi idi. Babasına oxşayırıdı, Ağ Bal da deyirdilər bəzən ona. Sinədəftər kişi idi. 1982-ci ildə 90 yaşında əbədi olaraq gözlərini yumdu. Mən onunla dəfələrlə görüşürdüm, hər dəfə də mənə nə isə yeni şeir, əhvalatlar da nişardı. Musa baba sinədəftər, babası kimi hazırlavab olduğu üçün babasının bir sıra qoşmalarını bilirdi və əzbərdən söyləyirdi. Nəvəsi Valeh də, Salah da bəzən ona kömək edərdi, yaddasını təzələyərdilər. Coğrafiya müəllimi Bəxtiyar müəllim də şeir həvəskarı idi, o da şeir yazırırdı.

Onların bir neçəsini təqdim edirəm.

Aşa bilmirəm Göyçəyə,
Selin kəsib yolum, dağlar.
Tutqu-Kəlbəcər mahali
Yada düşüb elim, dağlar.

Yaz ola, yollar işləyə,
Aşam Şəlvəyə, Daşlıya,

Ərdəşəvi, Qısxacılıya,
Düşə bir də yolum, dağlar.

Təkədonduran yavadır,
Qırxqız dərdimə davadır,
Oylağım Saribabadır.
Mixtökəndi yolum, dağlar.

Arzularım düşməz ələ,
Keşik dağı, sorxun tələ,
Yol ver aşım Başdibelə,
Orda qonaq qalım, dağlar.

Aşdım, Laləlidən aşdım...
Qaydanda yolu çəsdim,
Dikpilləkəndə dolaşdım,
Dərdim oldu zülüm dağlar.

Xəbər alsan Kavanlıyam,
Sinəsi, köksü qanlıyam,
Mən şair Məmmədalyam,
Ölüm səndə qalım, qaqlar.

Yaz fəslində əkin-biçin işləri ilə məşğul olan şair Məmmədalı payızə dönəndə ticarət işləri ilə də məşğul olmuşdur. Dərələyəz mahalına səfər zamanı dağlarda bora-na düşür, onun üçün ölüm təhlükəsi yaranır. Bu zaman aşağıdakılardan söyləmişdir.

Noxudu aparıb mən verdim duza,
Nə bilim, başıma gələcək qəza,
Az qala meyidim qalmışdı yaza,
Əcəl gəlmış idi, ziyan olmadı.

Nə yaman nəs olur gədiyin başı,
Ağlım dərk etmədi, atdım yoldaşı,
Ehtiyac üz verdi mən oldum naşı,
Kasıbılıqdan qayit deyən olmadı.

Boranda gədikdə nə umum atdan?
Sinəm yaralıdır, becins arvaddan,
Ayaqda corab yox, soyuğa qatdan,
Pis arvad xətrinə dəyən olmadı.

Axır vəsiyyətim elədim ata,
Dar günü yiyəsi imdada çata,
Sözlərim yazan yox, qorxuram bata,
Heyif Məmmədalı yiyən olmadı.

1873-cü ildə Saribaba dağlarının qoynundan, İsa bulagini çoxlu pul bahasına Qalaya (Şuşaya) su çəkdirən Xurşudbanu Natəvanın xeyirxahlıq işləri bütün Qarabağ mahalına səs salmışdır. Hər eşidən, bilən ona alqış demişdir. Bu yaxşı əməlinə görə şair Məmmədalı da sevinən, alqışlayanlardan biri də olmuşdur.

Xan qızıdır mələkzadə, ömrü-günü xoş ziyadə,
Su verib qohuma, yada cənnəti satın alıbdi,
Möhürü xoş olubdu, mələklərin kənizi Xurşid.

Şeir Xan qızına çatır, o şair Məmmədalıya razılıq əlaməti olaraq Qalaya dəvət edir. Xeyli vaxtdan sonra gəlib görür ki, həyətdə bir nəfər xidmətçini cəzalandırırlar. Odur ki, sakitcə arxaya dönüb geri qayıdır. Xurşudbanu isə nə qədər gözləyir şair Məmmədalı gəlmir ki, gəlmir...

Odur ki, sonra ona mükafat üçün qızıl pul göndərir. Deyilənlərə görə, şair Məmmədalı gənc yaşlarında əkin-biçin işləri ilə məşğul olarmış. O torpağı şumlayan zaman görür ki, gözəl bir qız aralıdan gelir. Məmmədalı tez xışı saxlayır, qızı tamaşa etməyə başlayır və belə deyir:

Sən gələndə xışım düşdü əkərə,
Elə bildim xışın üstə gəlmisən,
Sən desəydin işin olsun irəli,
Mən deyərdim gözüm üstə gəlmisən.

Gənc oğlanın durub ona baxdığını görən qız isə tez yaylığını əlinə alıb qaçırlıq və bu zaman da belə deyir:

O yandan gələndə gözüüm sataşdı,
Dizlərim titrədi, dilim dolaşdı,
De, axı neylədim mən başıdaşlı,
Çarğatın əlinə doladı qaşdı.

Şair Məmmədalı Dərələyəz mahalına tez-tez ticarət məqsədi ilə alış-veriş işləri üçün gedib-gələrmış. Bu zaman burada bir gözəl qız görür. Seçib, sevir və onunla ailə qurur. O, yazda əkin-biçin işlərindən sonra qohumlarigilə gedərmiş. Payız fəsli qonaq gedən şair Məmmədalı elə olarmış ki, başı ticarətə qarışır, payızı qalmalı olur, yaz gələndə isə arxaya dönərmiş. Bir dəfə gecəni yatıb səhər durub görür ki, çoxlu qar yağdı, yolları bağlayıbdı.

*Bu gədərdə, belə gündə qar olmaz,
Dərələzdən, Mağavuza yar olmaz,
Ağlım məni bitməz işə saldı,*

Xəbər gəlib çatır ki, şair Məmmədalının bacanağı Şəlvə dərəsində, Hacıxanlı kəndində yaşayan Eyvaz qəfəlti ölübüdür. Bir tərəfdən qarın yağıması yolları bağlaması onu daha da kədərləndirir:

*Dərdim çay kimi daşıbdi,
Daşib başımdan aşıbdir,
Əlli tavağ kağıza,
Alımlər yaza dərdimi.*

*Ovu qalib ovlağında,
Ölübü Laçın dağında,
Şəlvə gəbirstanlığında
Deyəm, Eyvaza dərdimi,
Laçın Eyvaza dərdimi.*

Şair Məmmədalı yeniyetmə yaşlarında hər sözə şerlə cavab verməsi onun atasını çox narahat etməyə başlayır. Odur ki, oğlu Məmmədalını götürüb Seyidlər kəndində axundun yanına aparır. Axund uşağı danışdırır görür ki, uşaq fitri istedad sahibidir. Ona görə də atasına deyir:

-Kişi, narahat olma, ağıllı uşaqdı.

Bu zaman Məmmədalı dilini dinc saxlamır, söhbət əsnasında axunda bir neçə dini sual verir:

*Alımlər, alimi, alımlər xası,
Silinsin qəlbərin qalmasın pası,
Səndən xəbər alım, alım atası,
Cənnət qapısına yazlan nədi?*

Axund onun sualına cavab verə bilməyir, o, axunda yenə sual verərək soruşur:

*Nə qədər əlif var, de necə bey var,
Bilirsənmi, necə cüzli quran var?*

Axund Məmmədalının sağlam və qabiliyyətli olduğuna görə əhsən deyir. Atası isə oğlunun bu fərasətinə sevinir.

Şair Məmmədalı gözəl-göyçək qızları belə vəsf etmişdi:

*Məmmədali deyər yar divaniyam,
Siyah zülfün dal gərdəndə sayiyam,
Elə bilərəm bu dünyanın xaniyam,
Ola bu qaş-kaman siyahtel mənim.*

Bir dəfə el şairi Məmmədalıdan soruşurlar ki, gəzib-gördüyün kəndlərin hansının adamları xoşuna gəlir və xoşuna gəlməyən varmı? O qayıdır ki:

*Elin pisi "Qurdqacıdı",
Dilləri yaman acıdı,
Paşa bəyi qatmaq olmaz,
Kar Cabbara çatmaq olmaz,
Pisi yaxşıya qatmaq olmaz.*

Şair Məmmədalının xalq arasında çoxlu sözü, qoşmları və yeri gəldikcə işlədilən lətifələri indi də danışılır və təkrar olunur. Onun başına gələn hadisələr maraqlı lətifələrə çevrilmiş və bu günə kimi bize gəlib çatmışdır.

Bir dəfə qonşu İpək kəndinə toy mərasiminə dəvət alır. O da oğlunu yanına alıb toya gedir. Necə olursa şair Məmmədalı ev sahibinin nəzərindən qaçır. Ona lazıminca hörmət edən olmur, yaddan çıxır. Bu zaman o, aşağıdakı şerini deməyə başlayır:

*Kəsiblər səbatdən tər-təzə balı,
Tökdi'lər süfrəyə almanı, narı,
Özləri yedilər tikə kababı,
Bizə də verdilər cad, İpəklilər,
Aman əlinizdən dad, İpəklilər.*

Toy sahibinə xəber aparırlar ki, şair Məmmədalı ona yaxşı hörmət olunmadığı üçün İpəklilərə həcv deyir. Tez özünü yetirən toy sahibi şair Məmmədalıya yenidən "xoş gəldin" edir. Təzədən yemək, içməyi təzələyirlər, yaxşı hörmət göstərməyə başlayırlar və üzrxahlıq edirlər. Toy sahibi xahiş edir ki, amanın günüdü, o dediyin sözləri bir də başqa yerdə təkrar etmə. Bizi, İpək kənd camaatını biabır eləmə. Şair Məmmədalının ürəyi yumşalır hörmətdən sonra da belə deyir:

*İpəklinin qızı-galini sonadı,
Tellərinə qoyduqları xinadı,
Şair dedikləri bir əfsanədi,
Ay oğul, gəl sən də al İpəklidən,
Qoy bizdən olmasın yad İpəklidən.*

Doğrudan da şair Məmmədalı çox düzgün düşünmüştür, onun yaşadığı dövrdən təxminən 200 il keçməsinə baxmayaraq bu gün sorağına düşüb o sözləri deyən, şair Məmmədalı kimi, neçə-neçə sənətkarlarını və şairlərin izinə düşüb hələ də onları axtarıraq.

*Fələk saldı məni nifri-fıraqa,
Yaxın mənzilimiz düşdü iraqı,
Bir gün olar düşərsiniz sorağa,
O sözü deyən Məmmədalı necoldu?*

QARA KƏRİM

XVIII əsrin ikinci yarısında Ərdəbil mahalında qiyam baş verir. Mahalın sakinləri xana qarşı etirazlarını bildirirlər. Tanınmış Ərdəbil xani Bədir xan gizlicə ailə üzvlərini götürüb Zəngəzur qəzasına (indiki Laçın rayonu Kamallı, Çıraqlı kəndinə) pənah gətirir. Bədir xanın kökü öküz arabası ile, özü isə atla gəldiyindən bir müddət komada yaşamalı olur. Yavaş-yavaş özünə gələndən sonra nökər-naibinə yer şumladır, toxum alıb əkinçilik işlərini qaydaya salır. Yaxın olan yaşayış məntəqələrindən işçi qüvvəsi köməyə gəlir. İsləyən adamlara pul verir.

Bədir xanın iki oğlu olur, Kamal və Çıraq. 1771-ci ilde həddi-buluğa çatanda onları evləndirir. Kamalın bir oğlu olur. Adını Əlimərdan qoyur, böyük ailə sahibi olur. Onun da üç oğlu, bir qızı olur - Camal, Nəbi, Qəmbər və Bahar.

Çıraqın dörd övladı olur. Həsən, İsgəndər, İman və bir qızı Şahsevən.

Ailə üzvləri get-gedə böyükən Bədir xan məsləhət görür ki, oğlanları Kamal və Çıraq özləri üçün ayrıca yurd müəyyən etsinlər, sərbəst yaşasınlar. İndiki yaşayış məntəqələri Kamallı kəndi, Çıraqlı kəndi deyilənlərə görə onların adı ilə bağlı olmuşdur.

Bədir xanın nəvəsi Şahsevən Çıraqlı kəndində yaşayır və ailə qurur. Ondan olan övladları kurd mənşəli hesab olunur. Onların törəməsi Şahbəndi tayfasından olan Şah Hüseyin babanın oğlu Abdulla və onun həyat yoldaşı Səkinənin ailəsində iki oğlan uşağı dünyaya gözlərini açmışdır. Onlara Kərim və Yusif adları qoyular.

Qara Kərim haqqında olan söhbətlər diller əzbəridir. Onun başına gələn hadisələr dastana çevrilmişdi və qardaşı Aşıq Məhəmməd, Molla Əhmədli kəndində aşiq məşədi Dadaş bu əhavalatları el-əl gəzərək məclislərdə söyləmişlər. Qara Kərim haqqında bilgiləri bize onun nəticəsi Məmmədov Əlizamin Yaqub oğlu söylədi.

Əlizamin 1967-ci ildə Laçın rayonu Kamallı kəndində anadan olmuşdur. 1984-cü ildə kənd orta məktəbini bitirmişdir. 1990-ci ildə Novoçerkasiya şəhərində İqdissad İnstitutuna daxil olmuş, oxuya-oxuya Laçın rayon istəlak cəmiyyətinin Kamallı kənd mağazasında işləmişdi. Üç övladı vardı. Oğlu Məmmədzadə Pərvin Bakı İqdissadi Universitetini bitirmişdir. Şirkətdə əlaqələndirici işləyir. Qızı Mənzər Neft Akademiyasını bitirmişdir. Oğlu Pərviz isə Texniki Universitetini bitirmişdir.

Əlizaminin beş nəvəsi də vardi. Məlum səbəblərə görə, Laçından məcburi köçkün kimi ailə üzvləri Abşeron rayonunun Masazır qəsəbəsində məskunlaşmışdılar. Onun arzusu isə işgaldən azad olunan öz elinə-obasına dönməkdi. Bir də ki, ail təhsilli olsa da özünə, oğluna və qızına iş tapmaqdı....

Babası Qara Kərimin həyat yaradıcılığı haqqında onun bildikləri belə oldu:

Qara Kərim Abdulla oğlu deyilənə görə, təxminən 1860-1870-ci illərdə anadan olmuşdur. Kərim sıfətçə o qədər qara imiş ki, onun yalnız gözləri və dişləri ağarmış. Kərimin babası Şahhüseyn çox cavan ikən vəfat etmişdir. Atası Abdulla əkin-biçin işləri ilə məşğul olmuşdur. Fatma nənə isə ailənin daha yaxşı yaşaması üçün başqlarına cəhrə əyirib, yun daramaq və xalı-gəbə toxumaqla saxlayıb böyütmüşdür.

Kərim bir az böyüyən kimi varlılara nökər olmuşdur. Nökər haqqına aldığı qara cöngəni hampaların kotanına qoşub özü də hodaqlıq edərmiş.

Bir dəfə Kərim yuxuda Şaxanım adlı bir qız görür. Səhər yuxudan duran kimi atasına, anasına və qoca nənəsinə danışır. Deyir ki, Kəlbəcər elində Ağcakənd kəndində Qızılı Məmmədəli adlı bir kişi yaşayır, onunda qızı Şaxanımdır. Mənə buta verilibdir. Onun arxasında gedib, onu tapmalyam. Valideynlər Kərimi bu sevdadan çəkintirmek isteyirlər. Ancaq o inadından dönmür ki, dönmür...

Kərim "bu yolda öldü var, döndü yoxdu" deyib yola düşür. Dəlidəğ dağlarının aşaraq Kəlbəcər eli Ağcakənd kəndini soraqlayaraq gəlib tapır. Ağcakənd kəndində qızılı Məmmədəli adlı kəndxudanın qapısına gəlib çıxır.

Deyilənlərə görə, Məmmədəli kisinin qızı Şaxanım da xeyli vaxt idi ki, xəstə yatrılmış. Qapıda səs-küyə hamı çölə çıxır. Məmmədəli görür ki, bir nəfər, özü də qap-qara bir cavan oğlan ev sahibini soruşur:

-Bu ev Məmmədəli kisinin evidirmi? Onun qızının adı da Şaxanımdır mı?

Cavab verirlər ki, elə düz gəlmisən.

Məmmədəli kisinin Kərimdən xoş gəlmir. Bu vaxt qızı Şaxanım da eyvana çıxır. Atası mat-mətəl qalır ki, axı qızı on gün olar yataqdan durmurdu, heç kimlə danışmırı, birdən-birə yorğan-döşəkdən durması, eyvana çıxmazı və:

-O Kərimdi, məni aparmağa gəlib. -deməsi təəccüblü görünür.

Bu vaxt Məmmədəli kişi qəzəblənir və qızının üstünə qışqırır:

-Ay qız, keç evə, gör kim səndən ötrü qapıya elçi gəlib - qara gədənin biri.

Nökərlərə əmr edir ki, Kərimi qovsunlar. Kərim xahiş edir ki, sözüm var, icazə verin, onu deyim.

*Sən qara deyərsən mən timsal,
Görəlim xətirin razi olarmı?
Ağ süd, ağ kağıza əncam eyləməz
Qara mürəkkəbsiz yazı olarmı?*

*Gün göyəkdi niyə düşür qara buluda,
Siyah topraq ayrı, deyil ki, suda,
Xəbərdar olsan bu gifdi-guhda,
Onların bir-birinə nazi olarmı?*

*Ağ post1 yaxşıdı, qara buxara,
Qurmazı çarğata2, calmeyi qara,
Kərim deyər həqiqəti sən ara,
Onların bir-birinə nazi olarmı?*

onun üstündən də qara lent kimi bağlanır, calmeyi-qara.

1. Post - kurd dilində dəri deməkdi

2. Çarğata - kişilər başlarına qoyduğu ağ parçadan əmmaməyə deyirlər

Xidmətçilər Kərimi məcburi həyətdən çıxarmaq istəyirlər və yenə qayıdır ki, heç olmasa icazə verin sözümüz deyim. Qayıdır ki:

*Fürsat əldə ikən yaxşılıq eylə,
Əlində hər zaman ixtiyar olmaz.
Gəl güvənmə dövlətinə, malına,
Mala, mülkə, ömrə etibar olmaz.*

*Qara Kərimi axtaran tapar,
Bir könlü tikən, min Kəbə yapar,
Sən çalış işini haqq ilə apar,
Haqdan başqa kimsə sənə yar olmaz.*

Kəndxuda Məmmədəli baxır ki, Qara Kərim əl çekmir, xidmətçilərə tapşırır ki, onu qovub kənddən çıxarsınlar. Bir tərəfdən də fikirləşir ki, yolla keçənin biri, özü də qara bir adam onun qapısına gəlsin, qızına adaxlı çıxsın. Onu el qınağı da bir tərəfdən narahat etməyə başlayır. Kənddə qızına layiq bir oğlan tapılmadı ki,...

Qara Kərim oradan uzaqlaşır. Vəli adlı bir kisinin qonağı olur. On gün məqam axtarır ki, heç olmasa Şaxanımı bir də görsün. Onu qaçırb aparsın. Xeyli vaxt xəstə yatan Şaxanım ayağa durur, gəzməyə başlayır. Gizli gedən söz-söhbətdən eşidir ki, atası Məmmədəli Kərimi öldürmək fikrinə düşübdür. Odur ki, bulaq başına gedir, su gətirmək adı ilə evdən çıxır, bulağın üstündə Vəli kisinin arvadını görür və deyir:

-Kərimə xəbər verin ki, atam onu öldürmək üçün tapşırıq veribdir, tez çıxıb getsin.

Vəli kişi də məsləhət görür ki:

-Ay oğul, bir o qədər yol gəlmisən, Məmmədəli ədalətsiz adamdı, çıx get. Deyibdisə, sənə axtarırlar, sənə bir xəta yetirərlər. Mənim atıma min, çıx get, uzaqlaş burallardan.

Kərim axırda naəlac qalıb Vəli kisinin ariq bir atına minib gecə yola düşür. Dəlidəğ dağlarını aşib öz evlərinə tərəf gələn zaman, yolda at hürküb, büdrəyib, qayadan aşır və dərəyə yuvarlanır. Təsadüfən yolla ötən Qarakeçidi kənd sakini Molla İsgəndər baxıb görür ki, qəza baş veribdi, at ölübüdü, onun yanında da bir nəfər uzanıb qa-

libdi. Tez atdan düşür. Atın bir ağaca bənd eləyir, Kərimin yanına yaxınlaşır. Görür ki, cavan bir nəfərdi, onu güc-bəla ilə yola çıxdır, atın tərkinə alıb kənde gətirir. Kərimin bədəni bərk əzilmişdi, odur ki, İsgəndər kişi bir baş erkək kəsir, onun dərisini Kərimə bürüyür. Üç gündən sonra Kərim özünə gəlir və deyir ki, bəs mən Çıraqlı kəndindənəm, Şahhüseyin kişisinin nəvəsiyəm. Odur ki, İsgəndər kişiyə razılığını bildirir və evlərinə gəlir.

Çox keçmir ki, Qara Kərimin Şaxanıma həsr etdiyi şeirlər dillər əzbəri olur. Sən demə, Bozlu kəndində yaşıyan Təhməzqulu adlı bəy varmış. Onun həyat yoldaşının da adı Şaxanım olur. Elə bilirlər ki, şeiri ona yazıbdır. Kərim də bir baş gedir Təhməzqulu bəyin qapısına. Onun arvadı qapıya çıxıb o ki, var Qara Kərimi təhqir edir, ona şeir yazdığını etirazını bildirir. Bəy eyvana çıxır, Qara Kərimin onun qapısına üzrxahlıq üçün gəldiyini başa düşür. İşin nə yerdə olduğunu başa düşür ki, Qara Kərimlə onun arvadının çox yaş fərqi var. O heç vaxt ona görə şeir yazmaz. Qara Kərim qararəngli olması da Qara Kərimə baş ağrısı gətirərmiş.

Olmaz!

*Deyirlər ki, hər şey çəkər cinsinə,
Sarı əldə saxlamaqla qaz olmaz!
Bədəsilə əmək çəkmək əbəsdir,
Qalayçıdan sənə minasaz olmaz!*

*Borc çörək alsa da qardaşdan bacı,
Verəndə yaxşıdı, alanda acı,
Rəndəyə çəksən də əyri ağacı,
Binadan əyridir, daha düz olmaz!*

*At yerinə eşşək çəkən tövləyə,
Yaramaz ki, düşmən üstün hövləyə,
Söyüddən təndir, kürddən övliyə,
Ala qarğı suda çimsə qaz olmaz!*

*Selav kənarında yatan şad olmaz,
Bedəsillə həmdəm olan kam almaz,
Şüsədən çəksələr əsil cam olmaz,
Əsil cam da sinsə hələ zay olmaz!*

*Ulduz şölə saçmaz çıxsa ayınan,
Gədəcədən heç bəy olmaz çayınan.
Qonşulardan gələn cam-cam payınan,
YəgİN bilin, heç kimsənə bay olmaz!*

*Kərim deyər, yaxşı nədən tanını,
Bar qurtalar eyiblinin canını,
Bir gün çağırsalar ər meydanını,
Kök öküzlər arıq ata tay olmaz!*

Dağlar

*Köçübdür ağır elləri
Batıbdı qəm-yasa dağlar.*

.....
.....

*İki sevgi firaq kimi,
Haqq keçirmiş çıraq kimi.
Bağban əl çəkmiş bağ kimi,
Qalibdir mirasa dağlar!*

*Dağlar yenə öyünübdür,
Gül-nərgizi soyunubdur.
Kərim kimi geyinibdir,
Bir Qara libasa dağlar!*

Arxalıq

*Əzəl bəyənmirdim Süfan qədəyin,
İndicə tapıram bezdən arxalıq,
Astarı keçədən sapi sicimdən,
Əyninə çəkərəm tezdən arxalıq.*

Gərək

*Arxalıq, əlindən gəldim amana,
Səni qatlayıb an bir bükən gərək.
Yolum düşsə bir səfərə getməyə,
Şəllənməyə yaxşı bir örökən gərək.*

*İynə satan, malın qalsın mirasa,
Sapi pərdi imiş, ulduzu kasa,
Qara Kərim, çox söyləmə, xülasə,
Sən deyən təhərdə bir tikən gərək.*

Qara Kərim savadsız olmasına baxmayaraq sinədən şeir deyərmiş. Hətta müasirləri Kərim ilə xalası qızı Bacıxanım arasında olmuş əhvalatlar əsasında "Qara Kərim" adlı dastan da yaratmışlar. Qardaşı aşiq Məhəmməd və Molla Əhmədli kəndində aşiq məşədi Dadaş (şair Nəsim Əhmədlinin babasıdır) Qarabağ mahalında el məclislərində bu dastanı dəfələrlə söyləmişdir.

Doğrudur, əhali arasında Qara Kərimə istinad edilən çoxlu qoşma, gəraylı və ustadnamələr söylənir. Lakin bunların çoxunda təxəlliş olmadığından onları Qara Kərimə aid etmek olmadı. Fəqət onun təxəllişü ilə bağlı olan bir neçə qoşmalar da dildən-dilə, ağızdan-ağıza keçib bizə qədər gəlib çatmışdır. Onlardan bir neçəsini aşağıda veririk.

Qara Kərimin əmisi oğlu Aşıq Məhəmməd (Mamo ləqəbi ilə) dastançı, yaradıcı aşiq olmaqla Qara Kərim haqqında dastanı həmişə toy məclislərində söyləyərmiş.

Bir dəfə qış fəqli çox sərt keçir. Kənddə yaşayan sakinlər ot-ələf sarıdan əzab-əziyyət çekirlər. Saxladıqları heyvanlara yemək üçün ot-ələfi az-az miqdarda verməli olurlar. Odur ki, Qara Kərim belə demişdir.

*Qıltunnan dağdan əsir tufanlar,
Vaveyləyə düşüb cəmi insanlar.
Mərəklərdə qurtarıbdı samanlar;
İndi də gəvənlərlə xoş avaz olur.*

1.Gəvən - tikanlı kolun adıdır.

*Biçarə Qədirdə yoxdu bir guman,
Axşam-səhər daim çəkir əl-amən,
Kim versə ona bir səbət saman,
O zaman əhvalı çox saz olar.*

*Kərim, sən unutma bu ilki qışı,
Çürüdüür ağacı, əridir daşı,
Müşküll olub qoca camışın işi,
Xəlbirnən azuqəsi çox az olur.*

Qara Kərim Çıraqlı kənddində Saray adlı bir qızla ailə kurur. Ailədə dörd uşaq anadan olmuşdur. İki oğlan - Abdulla, Kamran, iki qız - Gülhət, Məlahət adlarını qoyurlar, bu ailə də Qara Kərimin döl-döşləri hesab olunurlar, həzirdə yaşayırlar.

Qara Kərim 1929-cu ildə vəfat etmişdir.

Laçınlı ASIQ ALI

Azərbaycan ədəbiyyatının şifahi xalq yaradıcılıq qolu məclislərdə el sənətkarları, aşıqları tərəfindən söylənmiş, ağızdan-ağıza, dillərdən-dillərə yayılaraq bize qədər gəlib çatmışdır. Belə bacarıq qabiliyyəti, mütailəsi, yadداşı qüvvəli olan kamil el sənətkarları hər eldə, obada və mahalda vardır. Onlar uşaqlıqdan bu şəraitə, mühitə uyğun yetişmiş və fəaliyyət göstərməyə başlamışlar. Belə sənətkarlardan biri də aşiq Ali olmuşdur.

Aşıq Ali XVIII əsrin axırlarında və XIX əsrin əvvələrində Zəngəzur mahalının Suvat kənddində (Laçın rayonu) anadan olmuşdur. Suvat camaati sonralar Arduşlu kəndinə köcüb məskən salmışdır. Aşığın anadan olduğu və öldüyü tarix haqqında dəqiq məlumat yoxdur. Mükməməl təhsili olmasa da aşıqlıq sənətinin əsas xüsusiyyətlərini el sənətkarlarının, el məclisində söz-söhbətlərdən öyrənmişdir. Axi, o ərazidə, yaxın qonşu kəndlərdə yaşayan sakinlər hazırlıq, zarafatçı, söz ustaları olmasından böyük təsir göstərmişdir.

Aşıq Alının gözəl səsi, nitq qabiliyyəti olmuş, o, həm də saz havalarının mahir ifaçısı kimi tanınmışdır. Gözəl qoşmaların, şeirlərin müəllifi olmuşdur. Eldə, obada olan məclis Aşıq Alısız keçməmiş, onun məzəli-duzlu sözlə-

ri, söhbətləri bədahətən qoşmalar, şeirlər söyləməsi xalq arasında geniş yayılmışdır.

*Asta yeri, qədəm saxla,
Getmə, getmə, maralim, dur!
Mən ki, sənin ovçun idim
Sən də mənim yaralıım, dur!*

*Ayri baxış, qiyqac çalma,
Qiya baxib canum alma,
Məni eşq oduna salma,
Kəsmə səbrim, qərarım, dur!*

*Əyri qaşın dönüb kafa,
Kafır olma, gəl insafa,
Ali deyir, ey bivəfa,
Nə ki, dərdin var alım, dur!*

Bu qoşmada aşiq sevdiyi gözəl xanımın qəfləti görüşündən sarsılır, asta-asta getməsini sanki xahiş edir, qədəmlərini marala bənzədir. Ovçu kimi onun arxasına düşməsini kama çatmaq üçün ürəyi dağ-dağ olduğundan eşq yarasından əzab çəkməsindən, yaralı olmasından, başında qiyğacı örtükdən çalma bağlaması, can alan qiya baxışı ürəyini yandırması, görüşünü, baxışını ondan əsirgəməməsini xahiş edir, yalvarır. Ona qarşı olan sevginin əlaməti olaraq ürəyində nə qədər olan dərdi varsa aşağı gəlməsini isteyir.

Bu qoşmanın qəribə bir yaranma tarixi vardır. Hələ qonşu mahallarda da Aşıq Alını tez-tez öz məclislərinə dəvət edənlər olmuşdur. Qarabağ mahalında Pərollar bəyi (Ağcəbədi rayonu) Həsən bəy aşığı öz malikanəsinə dəvət edir. Çətinliklə olsa da aşığın qış fəslində də orada qalmasına razılığını ala bilir. Aşıq Ali bir müddət burda əhalib-oxuyur. Bəyin və onun yaxın dost-tanışlarını məclislərdə maraqlı söz-söhbətlərlə əyləndirir, yaxşı da xələt toplayır. Buna baxmayaraq, bəyin bəzi ədalətsizliyi aşığı rahat buraxmir.

Bir tərəfdən də doğma el-obasından ötəri "burnunun ucu göynəməyə" başlayır. Aşıq Ali dəfələrlə bəydən icazə isteyir, amma bəy onun getməsinə razı olmur. Aşıq da sözündə dönmür ki, dönmür. ...Qışın qarlı, cillənin oğlan çağrı yır-yığış edib, yol tədarükü görməyə başlayır. İşin belə olduğunu görən bəy deyir:

-Ay aşiq, başına at təpib, nədir? Bu çovğunda, bu boranda dağı aşmaq olar? İndi Qırqxız dağlarından quş da səkə bilməz.

-Həsən bəy, vətən istəyinin, vətən arzusunun qarşısını nə dağ kəsə bilər, nə də ki, boran-çovğun...

-Ali qardaş, gözəl el sənətkarisan, sənə heyifim gəlir, gedərsən yolda başına bir iş gələr. El məni töhmətləyər ki, Həsən bəy bir aşığı da bir qış qonaq saxlaya bilmədi.

O isə inadkarlığında yenədə dönmür ki, dönmür. Qayıdır ki:

-Bəy, izin ver, bir ağız söz deyim.

Aşıq Ali bəyin icazəsini gözləmədən sazı sinəsinə basıb deyir:

*Könlüm dövr eylədi, qalxdı havaya,
Salıbdı vətəni yada, can quşu!
Dözə bilmir qəribliyin qəhrinə,
İstər baş götürüb gedə can quşu!*

Yaxudda:

*Könlüm bir quş kimi qalxdı bu düzdən,
Qorxuram itirəm, havada gözdən,
Bir mayallaq vura aşa Qırqxızdan,
Əzəl düşə bir Suvata can quşu!*

Yaxudda:

*Yenə dövr eylədi qalxdı bu düzdən,
Qorxuram havada itirən gözdən,
Bir mayallaq vura aşa Qırqxızdan,
Gedə düşə o Suvada can quşu!*

*Tobalar olmasın, nəsihət olsun,
Cəmi bu əhlinə vəsiyyət olsun,
İstəyir Qarabağ bir cənnət olsun,
Bir də gəlməz bu bərbəda can quşu!*

*Ali deyər, mən ha qurbanam mərdə,
Haqq möhtac etməsin mərdi namərdə,
Nə qədər səy etsən qalmaz bu yerdə,
Veribdi həmdəmə vədə can quşu!*

Yaxudda:

*Ali deyir: mən ha qurbanam mərdə,
Haqq möhtac etməsin mərdi namərdə,
Nə qədər səy etsən qalmaz bu yerdə,
Veribdi həmdəmə vədə can quşu!*

Seir bəyi yumşaldır. Bəy razi olur. Araba, at və köməkçi verir. Bəyin adamları aşıqı Balıca kəndinə (Xankəndinin yaxınlığında yaşayış məntəqəsidir) gətirirlər. Aşıq Balıca kəndində Xan Şuşinskiyin babası, aşıqın yaxın dostu Əbrah xanın qonağı olur. Görüşürər, xoş-bəşdən sonra Aşıq Ali bir neçə gün burada qonaq qalmalı olur.

Əbrah xan da nə qədər eləyirsə Aşıq Ali daşı ətəyindən tökmür ki, tökmür...

Aşıq Ali bir neçə gün qonaq qalandan sonra gedəcəyini bildirir. O, Qarabağ mahalından mümkün qədər doğma yurduna tez dönməyi arzulamış, ancaq qarlı dağların yolu kəsməsindən giley-güzər edərək, şikayetlənmişdir. "Yadıma düşdü" rədifli qoşmasında belə demişdir:

*Ha baxıram bağlanıbdır yolların,
Nə vaxt axar, boz bulanıq sellərin,
Böyük obaların, ağır ellərin,
O uca dağların yadına düşdü!*

Əbrah xan Aşıq Aliya hörmət əlaməti olaraq, adamlarına tapşırır ki, aşıqı aparıb düz evində qoyub qayıdarsınız. Qoşmalarında Aşıq Ələsgər sözlərinin şirinliyi duyulan Aşıq Ali çətinliklər olsa da Qırqxız dağlarını aşib evinə dönür. Aşıq qapıya çatanda deyir:

*Şükür olsun sənə, Tanrı,
Gəzdiyim yerlərə gəldim.
Süsən sünbül, tər bənövşə,
Üzdüyüm yerlərə gəldim.*

Aşıq Ali özünün şirin qoşmaları, gərəyli və təcnisləri ilə məşhur olmuşdur. Onun mənalı qoşmalarını oğlanları Aşıq Abbas və Aşıq İsmayıllaz, söz məclislərində yaşatmış, davam etdirmişlər.

Aşıqın nəticəsi, Cənnət babanın 85 yaşı var idi. Bu sənət xəzinəsini töküb-araşdıranda, Rafael müəllim bizə bələdçilik elədi. Allah-təala onlara rəhmət eləsin. Aşıq Abbasın lətifələri, baməzə dodaq qaçıdı söz-söhbətləri də çox maraqlıdır.

AŞIQ ABBAŞ

Aşıq Abbasın böyük ailəsi olmuşdur. Ağır külfətini aşıqlıqla dolandırmağa başlayıbdır. El məclislərində atası aşıq Alının seirlərindən, qoşmalarından, başına gələn əhvalatlarından rəngbərəng edərək hörmət qazanmağa başlamışdır. O məlahətli səsi olan ifaçı aşıqlarından olubdur. Saz çalmasını isə atasından öyrənmişdir. Məclisləri maraqlı söhbətlərlə əl almaq bacarığı olmuşdur. Gözel saz çalması ilə hamını heyran edərmiş. Ara-sıra şeirlər də qoşarmış, hazırlıqavabılığı ilə məşhur olmuşdur. Onunla bağlı çoxlu lətifələr yaranmışdır.

...Günlərin bir günü Aşıq Abbas sazi ciyninə salıb qonşu kəndə toya gedirmiş. Yolda rastlaşdığı molla ondan soruşur:

-Aşıq Abbas, xeyir ola, hara belə?

-Molla əmi, xeyirdi ki, mən gedirəm, şər olsayıdı yəgin ki, sən gedərdin.

Bir gün Aşıq Abbas Molladan soruşur:

-Molla əmi, orucluqda oruc tutmasan nə olar?

-Xeyir, bala, küfr danışma başına göydən od yağar!

Aşıq qayıdır ki:

-Ay molla, axı mən tutmadım, bəs niyə mənim başıma od yağmadı.

Molla dinmir, Aşıq Abbas gülümsəyir.

Bir gün aşığın yaşadığı kəndə bir molla gəlir. Aşığın da arvadı mollanı evinə çağırtdırıb, atasına yasin surəsi oxumağı xahiş edir.

Bu vaxt Aşıq Abbas da evə dönür və görür ki, molla lap fırıldaqçı kimi tanıdığı "dostlarından" və arvada qayıdır ki:

-Arvad, ta molla gəlib, gəlib, nəzirini ver yola sal. Atanın goru haqqı, bu molanın başı mənim kimi heç nədən çıxmır. Nəzirini ver getsin, axşam atana nə qədər istəsən mən Quran oxuyaram.

Aşıq Abbasın hazircavablığı çoxuna xoş gəlmirdi. Onu pərt etmək üçün fürsət axtarılmışdır. Bir gün Qırx-qız dağlarına bərk yağış yağır, dolu düşür. Suvat kəndinin yanından axan çay bir ayı leşini aparıb, uzaq bir kəndə çıxarıb. Oradan Aşıq Abbasə məktub yazırlar ki, Aşıq Abbas, sel kəndinizdən bir meyid gətirib, sizin adət-ənənənizi yaxşı bilmədiyimiz üçün basdırı bilmədik. Adət-ənənənizi məktubda yaz göndər, dəfn edərik.

Aşıq Abbas isə belə cavab yazar:

"Öz ata-babalarınızı necə dəfn edirsınızsə, onu da elə dəfn edin".

Bir gün dostları Aşıq Abbasə bir məktub yazıb göndərir. Məktubda yazılmışdı:

"Bizə bir cöngə al, nə qara olsun, nə ağ olsun, nə sarı, nə boz, nə də..." Bütün rənglər sadalanır.

Aşıq Abbas da cavabında yazar:

"Almışam, hazırlır, gəl apar, amma nə duz günü, nə tək, nə də ki, çərşənbə, nə də... həftənin bütün günlərdən başqa, hansı gün gəlirsınızsə gəlin cöngə hazırlı, apara bilərsiniz..."

Şuşanın qubernatoru Xosrov bəy qardaşı Sultan bəyə xəbər göndərir ki, yaxın günlərdə xeyli qonaqların olacaq, onları yola vermək üçün 10 baş erkək göndər.

Sultan bəy Aşıq Abbasə deyir:

-Aşıq, belə hara hazırlanmışan? Bəlkə Qarabağa tərəf gedirsin?

-Bəli, bəy. - deyə Aşıq Abbas ona cavab verir.

Sultan bəy Aşıq Abbasə 10 erkək verir ki, elə yol üstü Şuşadan gedərsən, bu erkəkləri də verərsən filan qəssaba. Bir məktub da yazıb göndərir. Aşıq Abbas heyvanların birini yolda Zarılı kəndindən keçəndə niyyəti güc gəldiyindən "daş-baş" edir.

Axır ki, gəlib çatır. Məktubu da həmin adam verir. Qəssab kağızı oxuyub deyir ki, erkəyin biri yoxdur. Abbas cavabında deyir ki, düzdür. Qəssab deyir, səhvdir, biri yoxdur. Aşıq Abbas deyir ki, düzdür. Axırda naəlac qalan qəssab ələcsiz qalıb 10 adam çağırır ki, hərəsi bir erkək tutsun, görək onuna da erkək çatacaqmı? Hərəsi bir baş heyvan tuturlar. Biri isə əliboş qalır. Qəssab deyir:

-Ay Aşıq Abbas, bax, bu on nəfərin birinə bir erkək çatmadı.

Aşıq Abbas gülə-gülə:

-Bu fərasətsiz oğlunun əli həmişə boşda qalır. Fərasəti olsayı o da birini tutardı.

Bir dəfə Sultan bəyin xeyli qonağa gəlir. Yeyib-içməyin şirin məqamında söhbət yaxşidan, pisdən düşür. Hərə bir əhvalat danışır. Sultan bəy isə, birdən qayıdır ki:

-Kimsə mənə, hər şeyin pisindən misal gətirsə, ona xələt bağışlayacam. İşdi, birdən deyə bilməsə, şallaqla cəzalandıracağam ha...

Məslisə sükut düşür. Birdən Aşıq Abbas dillənir:

-Bəy sağ olsun, mən cavab verərəm. - deyir.

Bəy yenə sualın məqamlarını təkrar edir. Aşıqa deyir:

-Aşıq sözümüz sözdü ha, suala cavab verə bilməsən, şallaq yeyərsən ha...

Aşıq yenə ürəkli-ürəkli deyir:

-Mən hazırlam.

-Onda de görək sualın cavabını.

Uzun müddət Sultan bəyin yanında xidmət etdiyinə görə, çox müşəidələr apardığından Aşıq Abbas bildirdi ki, Sultan bəyin nələrdən xoşu gəlir, nələrdən isə xoşu gəlmirdi. Odur ki, qayıdır ki:

-Bəy sağ olsun, Bazar günü, bir tənbəl nökər-naib, Yevlaxda eşşeyin belində ərik yeyirdi...

Sultan bəy fikirləşdi və birdən qayıdır ki:

-Əhsən, Aşıq Abbasə, mənim sualıma düzgün cavab verdiyinə görə, boz atı ona hədiyyə verirəm... Çünkü, mənim bazar gündündən xoşum gəlmədiyi üçün bütün günü yatıram. Tənbəl nökər - naibi də görməyə gözüm yoxdur. Sən bir dəfə də işi yaritmadiğina görə yaxşı kötek yedin. Ona görə də tənbəldən xoşum gəlmir. Yevlaxda hər tərəf bataqlıq olduğu üçün ətrafdan pis iy gəlir, heyvanlardan da eşşeyin səsindən, meyvələrdən də ərikdən xoşum gəlmir. Bir dəfə isti havada ərik yedim, qarnım yaman ağırdı. Ona görə də Aşıqa hədiyyə düşür.

Bir dəfə Aşıq Abbas bir taciri aldadıb pul alır ki, sənə filan şeyi gətirəcəyəm. Tacir də çox xəsis imiş, onu özü ilə gətirib evinin yolunu ona nişan verir ki, bax buradan gəl, buradan get, buradan belə dönərsən.

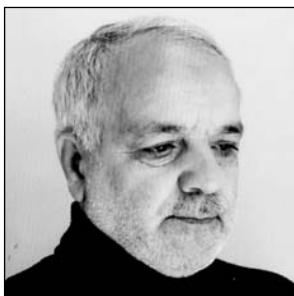
Aşıq Abbas qayıdır ki:

-Kişi, sən tam arxayın ola, bilərsən, mənə Aşıq Abbas deyərlər, mənimki, bir dəfəlikdir. Bir dəfə göldim gördüm bəsimdir. Nə çatar, nə də batar...

Təəsüf ki, belə görkəmli yaddan çıxan sənətkarlarının nümunələri çoxdur, bu günə qədər toplanıb, təqdim olunmayan çox nümunələri vardır, onları təpib araşdırıb oxuculara təqdim etmək lazımdır.

Ardı var...

Qeyd: Nemət Baxtiyar araşdırmalarını davam etdirir.

BƏXTİYAR HÜSEYNOV

*Bəxtiyar Məmmədhüseyin oğlu Hüseynov
1956-ci ildə dekabrın 11-də Bakıda ziyan ailəsində anadan olub. Bakı şəhərində (1964-1974) 220 sayılı orta məktəbi bitirdikdən sonra 1975-ci ildə Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan rəssamlıq məktəbinə daxil olmuşdur. 1981-ci ildə Bədii tərtibatçı rəssam ixtisası üzrə təhsilini bitirmişdir. Həmin ildən Azərbaycan Bədii Yaradıcılıq fondunda mozaikaçı rəssam kimi fəaliyyət göstərmişdir. Metro stansiyasında (Nərimanov metrosunda Nərimanovun portreti) və bir çox başqa ictimai yerlərdə şəxsi yaradıcılıq işləri vardır. Onunla apardığım söhbətdən bəlli olur ki, Bəxtiyar Hüseynovun lirik şeir növü olan qəzəlləri mütaliə etməyə gənclik illərindən həvəsi olmuşdur. Bu həvəslə də 40 yaşından başlayaraq dini tərbiyəvi mövzuda qəzəllər yazmağa başlamış, bədii məclislərdə vaxtaşırı iştirak etmişdir. Lakin B.Hüseynov özünü on çox rəssam kimi qiymətləndirir. Mən onun qəzəl yaradıcılığı ilə tanış olanda rəssamin nə qədər gözəl əsərlər yaratması ilə bərabər, ədəbiyyata vurğunluğunun da şahidi oldum. Bəxtiyar Hüseynovun ilk dəfə olaraq qəzəllərini mətbuat səhifəsinə çıxarmaq, oxuculara çatdırmaq istədim. Çünkü, onun bir çox qəzəlləri vardır ki, hələ indiyə qədər dərc edilməmişdir.*

Leyla ABASOVA,

tarix üzrə fəlsəfə doktoru,

Bakı Dövlət Universitetinin Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının müəllimi

QƏZƏLLƏR

Ey ki min dərdi olan qəlbədə eldən nihənim,
Canına təndi qəfəs, dərdinə **bürçi-dəhənim**.

Deyə bilsəydi dilim dərdi sərin mində birin,
Onu fövrilə yazardı kağız üstə qələmim.

Ah ilə dərd becərib, mən yetirmişəm bəhərə.
Yoxdu bir dərd qanan, meyvəsinə yox dərənim.

Satıram dərd məcazi qabağa dursun alan.
Yüz kefə bir kədəri, amma **əşəddir səmənim**.

Canı canana fəda çoxdu edən, yoxdu fəqət,
Kərbəla şahı kimi qan dolu **sağər** içənim.

Xam ikən bəhri **fərəhdə** boğulanlar çoxdur.
Yoxdumu öz xoşuna **bərrü-bələni** keçənim.

Baxıram Kəbə səmtə intizar ilə, Nəqqas.
Gələcək əvvəl axır ağrı qəradən seçənim.

bürçi dəhən - yəni ağızın içi
əşəddir səmən (ər) - qiymətim bahadır
sağər - badə
bəhri-fərəh - fərəh dənizi
bərrü-bəla - bəla səhrası

Xuda insanə bicmişsə geyim təqva libasından,
Nə üçün ikrah eylər insan Allahın rızasından.

Bu ikrah toxmunu qəlbini insanın əkər şeytan.
Canını qurtara bilməz mənəməlik iddiasından.

Əzim Allah yanında ən dəyərli insan ol kəsdir,
Ki təqvası zühur eylər üzündəki həyasından.

Edib cəhd qorumaq vacibdi nəfsi şərri şeytandan.
Çəkinmək kinli tasından, qaçıb mürdar qidasından.

O Vahid Allahın bəndə gərək daim edə zikrin.
Qaçar iblis fərar eylər onun virdi-duasından.

Məni miskindən əvvəl, çox bu əmri söyləyənlər var.
O aqillər köçüb getmiş, bizə saçmış ziyasından.

Əyər bu sətri Nəqqasın edərsə bir kəsə təsir.
Dua etsin uzaq düşsün ürəkdə kibriyasından.

Mənim Əyyubdan artıq deyilsə dərdimin həddi,
Bunu dərk eylədim, dünyada etməm qəti dərd rəddi.

Bu əhvalimdən Allahım deyildir bixəbər şəksiz.
Odur ki, dəndlərim artdıqca üstündən çəkər məddi.

Çətindir dərdə dözmək gər, səvabı ondan üstündür.
Salar üqbadə rizvanə, əyib bu dəhrdə qəddi.

Əyərçi afiyət küncün mənə bəxş eyləsə Rəbbim,
Qəmu-dərd kərpicindən qarşısuna çəkərəm səddi.

Füzuli dərd təxtinin tacın başə qoyub getdi.
Mənim tək dərdməndlər varsa da o molladır cəddi.

Dola kaş qəbr evin, Nəqqas, sənin nuri - vilayətnən,
Duyarsan dərd dadın dərk edəndə başın əlhəddi.

Bibəsirətdən bəsirət ummusan, ar etmədin?
Bimürüvvətdən mürüvvət ummusan, ar etmədin?

Biədəbdən umduñ əxlaq, bihəyadən isməti,
Etmədin əmri **biməruf**, cəhli təkrar etmədin?

Biimanə moizə etdin ibadət adabın,
Bibəsirətsənmi sən də, küfrü aşkar etmədin?

Bisəxavətlər üçün pak neməti israf edib,
Biqənimətlər üçün bir zərrə iysar etmədin?

Bifəzilətlər içində tez unutduñ əhdini,
Aləmi Zərr içrə bəs sən həqqi iqrar etmədin?

Bivəfadan sidq umduñ, açmadın bir eynini,
Həm ona oxşar özün də əhdə ilqar etmədin.

Bihərarət aşiqin eşqində olmazmış səbat,
Bizəban pərvənə misli əzmi dildar etmədin.

Bışərafətlərdən aldınıñ ləyaqət dərsini,
Ki şərafət vəznini ömründə meyar etmədin.

Heç nəsihət camını nəqş eyləyən Nəqqəşvəş,
Batılın məhvi üçün bir həqqi izhar etmədin.

Qeyd:

Əmri bi məruf-xeyr işə sövq etmək.
İysar (ər.) - öz halal payından ehtiyacı olana ehsan etmə.

Həmdəmi var Fərhadın dağ, Məcnunun səhra kimi,
Daşı torpağı deyil birəhm bu dünya kimi.

Su axıb çuxun tapan tək, hər biri tapmış yerin,
Bətnə çəkmiş dərd kani bir ahən **rüba** kimi.

Bətni Məcnun həml edən torpaqdan bitsə ağaç,
Kölgəsində eşq əhli dincələr **Tuba** kimi

Kölgəsində **nəxli** eşqin yoxdu bir rahət nəfəs.
Od saçar hər yarpağı bir kinli əjdərha kimi.

Nurunu eşq sahibi çox mənzilə bəxş eyləmiş.
Turi-Mina olmamışlar mislidə Hira kimi.

Aşıqə yetsə əyər məşuqə vəslili, sanmasın,
Hicranı yaxmaz onu bir atəşi-kübra kimi.

Eşqə alımlər yazıb dastanı, Nəqqas, sən çəkin!
Ol sözün başına bir tac qoydular məna kimi.

Qeyd:

ahənrüba (f.ər.) - maqnit
tuba - cənnətdə ağaç
nəxl (f.) - ağaç

Gəl fəzilət əhlini heyran elə quran oxu,
Cəhd elə düşmə oğul küfrə, deyil asan, oxu.

Əvvəla fikr et bu sözlər kimdən olmuşdur nüzul.
Bizlərə kənzi-fəzilət bəxş olub hardan, oxu.

Hansı qəlbə tənzil olmuş ol müqəddəs kəlmələr?
Ğari Hira içrə bir gör kim olub pünhan, oxu.

Bu ilahi sözləri nazil edib söz sahibi.
Sahibi əsmail-husna, Rahimü-Rəhman, oxu.

Xalıqın əmriylə Cəbrail məlek tənzil edib
Söyləmiş peygəmbərə, əmr etmiş ol Sübhan, oxu.

"İqra bismi rabbikəl ləzi xaləq" ilk ayədir.
Mustəfanın qəlbinə həkk etmiş ol Dəyyan, oxu.

Zeyd yazmış, Şahi mərdan bir kitab tək süsləmiş,
Şah Hüseyn etmiş yolunda canını qurban, oxu.

Bu kitabda yox elə bir məs`ələ zikr olmasın.
Dəhrdə etmiş bizə hər müşkülü asan, oxu.

Təsdiq etmiş bu kitabda nir birini ayələr.
Endirilmiş gör haçan, get tarixi-ünvan, oxu.

Get oxu gör kimdən almışdır bəraət ayəsin.
Çatdırıb müşriklərə mövla Şəhi Mərdan, oxu.

Cəngdə əmri qəbihlə nizələrə taxdırıb,
Kim kiabullahə olmuş xainü-küfran, oxu.

Kim mübahilə günündə oldu Məhmudə oğul,
Gəldi peygəmbər yanında ol iki reyhan, oxu.

Kim girib təhlükə vaxtı Mustəfa yorğanınə,
Kim qılınc çalmış döyüşdə mislidə aslan, oxu.

Əmr edib miskinə əl tutmaq, təsaddüq etməyi,
Müstəhəqqə, sailə etmək gərək ehsan, oxu.

Ey Quranı dirhəmi dinar üçün alət edən,
Gözləyir cəhm içrə səni atəşi-niran, oxu.

Vermə bihudə yelə sərmayəsin bu günlərin.
Bir vərəq gündə azi, qareyi quran, oxu.

Nəfsinə əmr et ki, Nəqqas, etməsin təhrik səni.
Çox oxu heyhat rizayı həqq üçün Quran oxu.

Kəsib tut ağaçın nəccar, əyib ondan rübab eylər.
Var imiş tutdə qeyrət, ki bu ağrıya tab eylər.

Özündə olmasa tab ağrıya gərçi rübabın de,
O hansı qüvvə ilə eyni üşşaqı pürab eylər.

Əyər Allahdan qeyri olursa eşqin ünvani,
Keçər bu bivəfa dünya onu Allah xərab eylər.

Nə qədr eylərsə şiddət gər ürekədə eşq məşuqə,
Həmin şiddət ilə aşiqinə məşuq cavab eylər.

Əziyyət çəkməsə bir kəs edəmməz yaxşılıq xəlqə.
Nə miqdard olsa zəhmət ol qədər insan səvab eylər.

Qızıl gül əndəlibin göz yaşın tökmüşsə zülm etmiş.
Kəsər əttar, atar narə həmin güldən güləb eylər.

Edərsə dərddən ikrah əyər Nəqqas qoy bilsin.
Sevincdə həddini aşsa ona Allah əzab eylər.

Sözlə əməldə ol zaman ki ixtilaf olur,
Na kaf nuna meyl edir, nə nun kaf olur.

Söz mübtədəsi gər əməli felə dönməsə,
İş səbt zəbt olmayıncı quru laf olur

Elmin əməldə inikası olmayan zaman,
Alim biəməlliynə etiraf olur.

Dağı dağ üstə qoymağın imanla əzm edin.
Ənqə misal imanı olan, dağı Qaf olur.

Ruhun vəziyyəti əməldə əksini tapar.
Bəhrin ki lili xılt ola, suyu müzaf olur.

Gənclikdə bir xeyir əmələ iqdam etməyən,
Pir olsa nə fayda qocalıb kaf kaf olur.

Nəqqəş, bir xeyir əmələ fəxr eyləmə.
Yeddi dəfəyə Kəbədə qəbul təvaf olur.

Nəfsini zəbun etməsən Allah deyən olmur.
Təqvani füzün etməsən Allah deyən olmur.

Pak nəfsini əmmarəli nəfsin qabağında
Bir kinli qoşun etməsən Allah deyən olmur

Dadmaq diləsən gərçi halal, pak təamdan,
Xinziri qoyun etməsən Allah deyən olmur.

Saf eşq elə eşqdir, əqli ala başdan
Gər seyri cünun etməsən Allah deyən olmur.

Gəl nöqteyi elmi həşəm et, eylə cihadi.
Səy elmi fünum etməsən Allah deyən olmur.

Ruziyi həlal kəbi üçün sərf elə ömrü
Dik qəddini nun etməsən Allah deyən olmur.

Nəqqəş, şəhidlər məqamın sən də, dilərsən?
Can nəqdini xun etməsən Allah deyən olmur

Qeyd:
Xinzir (ər.) - donuz

Damcını səhra içindən maili dərya edən,
Qəbr içində insani məyyit ikən əhya edən.

Oldu vermiş pərvəriş yer ilə göy aləminə,
Ol ki Allahdır, odur aləmləri inşa edən.

Bir xeyir iş eyləsək on qat onu artıq edən,
Lüft ilə səhvü xatamızı odur ixfa edən.

Məvara qeyb, masəva hazır göz önungdə ikən,
Aləmi - kübralər altda aləmi - sugra edən.

Naçar ikən Hacəri dağlar arası qaçıran,
Birinin adın Səfa, ol birisin Mərva edən.

Qəllbi-xətmi-ənbiyayə eyləyən quran nüzul,
Fatihəylə başlayıb, Ən nas ilə imza edən.

Hifz edib qardaş şərrindən qulu şah eyləyən,
Bir məsəl tək Yusifi aləmlərə pişva edən.

Mürtəza övladını Quranda zikr etdirən,
Ali Süfyan övladın ta dəhrdə rüsva edən.

Yox ikən təbi rəvanı, Nəqqəşin can xanəsin,
Nur edən Allahdı, fikrin layiqi misra edən

Xas ixləslər pozulmaz olsa da zindan arasında,
Qalar öz ixləsində, kəzzablar öz iftirasında.

Ağə qarə deməklə heç bəyaz *təğyiri-lovn* olmaz.
Bəyazlığı edər şiddət, qara qalar qarasında.

Əyər zindanla susdurmaq oleydi səsini həqqin,
Ədalət nəğməsi qalxardımı möhnət sərasında?

Girib meydani-cəngə vəqtdir biz göstərək qeyrət.
Bizimçin vardır örənək Mürtəza cigər parasında.

Şəriət tacını başda o mömin qoruyar ki, yox,
Gözü bu fani dünyanın malında, zər xarasında

Nə üçün kor olan gözlər bu örənəkdən qida almaz.
Ziyalər bəlkə sönmüslər qalıb zülmət arasında.

Yox əsla bir xətər ilqarı dönməzlər ziyyasında.
Qarışsa başları gər iftiralər macərasında.

Səsin haqqın səsinə bəs hazırkı qatmağa Nəqqas,
Gedər həqqin daliyca olsa dünyanın harasında.
təgyiri-lovn (ər.) - rəng dəyişmə

Üz verib dərdlər hamı birdən bu qəmxar başıma.
Dərd bilən kəs tapmadım bir yarı-həmkar başıma.

Ahımın odlu sədəsi asimana düşcəgin,
Ol söküldü yağıdı ordan odlu daşlar başıma.

Tutmuş əhli aləmi, Allah, təəllük pəncəsi,
Var günah ilə səvab, anlat bu naçar başıma.

Qəbr içində ilk gecə nuri vilayət görməsəm,
Çün gələr ondan sora çox ahu valər başıma.

Dün gecə mən uyğuda bir vaqət gördüm, əcib
Kərbəladə əl çəkir ol yarı dildər başıma.

Gah gördüm Zülcinahım nəşim üstdə ağlayır,
Kişnəyib seylab edir ol qanlı yaşlar başıma.

Gah gördüm Zeynəbim Şamidə quş tək satılır,
Gah Səkinə ağlayır ol Şirixar qardaşıma.

Mən hara onlar hara vay aldadıb təbim məni.
Düşdü hardan bu müqəddəs macəralər başıma.

Bir də gördüm həm Mühəmməd, həm Əli xatırınə
Məssi-ğufranın çəkir Cəbbaru Qəffar başıma.

Qeyd:

Nəqqasam nəqşimi saldım bu cahanda çox yerə,
Aqibət memar salar oz nəqşini baş daşıma.

Təəllük - asılı olmaq

Məssi gufran - bağışlanması niyyətilə başa əl
çəkmək

Artıqca riya pərdələrin mən nəzərimdən,
Tədric ilə həqq nuru yayınmir bəsərimdən.

Həqq nurunu ayineyi-eynimdə görürkən,
Nəfsim evini pak edirəm qəti şərimdən.

Nur içrə edib süni sevinc ilə müdara,
Duydum təbii dərd ləzzətin kədərimdən.

Hər nə başıma gəldisə həqdən qəbul etdim,
Hər dərd mənə güc verdi qəzavü qədərimdən.

Cəng etdisə batıl qoşunu haqq qoşunumla,
Bir daş belə saldırmadı batıl, şəhərimdən.

Duydu bəsərim şəmsi-risalət nurun, aldım,
Ol mahi-vilayət dadın *isna-əşərimdən*.

Nəqqas kimi mehrablərə iz sala bildim.
Yox heyf bir iz qalmasa nəzmi-əsrimdən.

Qeyd:

İsna əşər (ər.) - on iki imama işarədir

Nə qorxum tərk edəm dəhri olub cari şəhidlərlə.
Tək Allahın yolunda hər bəlayə ***müstəidlərlə***.

Sevinci düşmənin coşsa fələk bir inqilab eylər,
Xar olar dolsa bu yurdum kürək verməz igidlərlə.

Yəzid adına bor bədbəxt vurubsa lənətin möhrün,
Bu ad batmaz cahanda elmi, irfanı yezidlərlə.

Münadi dari üqbadə çağırınsın kaş yaxın yerdən,
Məkanım olmasın birgə məkanları ***bəidlərlə***.

Amanda saxla Nəqqası xudaya sən ***şəqilikdən***,
Edərkən axırətdə nəşr, onu eylə ***səidlərlə***.

müstəid - dözən

münadi (ər) - çağırılan (mələk)

bəid (ər) - uzaq. Quran ayəsinə işarədir

şəqi (ər) bədbəxt

səid (ər) - xoşbəxt

DƏRYADA SUSAMAQ NECƏ OLUR?

Ələddin Əzimlinin "Susamış dəniz" kitabı haqqında düşüncələr...

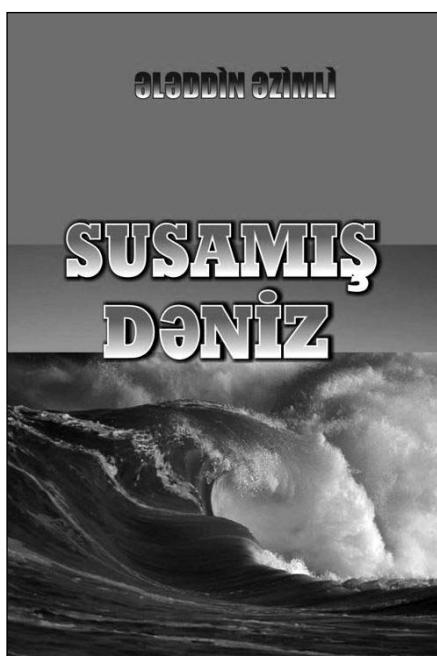
Millətin, xalqın tərbiyəsində, onun mədəniyyətinin inkişafında və tərəqqi tapmasında ədəbiyyatın, eləcə də yazıçı və şairlərin rolu danılmazdır.

Söz yox ki, poeziya kəhkəşanının zirvəsində əsl söz sahibləri, hər misrada böyük hikmətlər yaradan dahlər dayanır. Şübhəsiz ki, klassik yazıçı və şairlərimiz, xalqın sevimlisinə çevrilmiş ustاد nasirlərimiz də onlarla bir sıradadır. Səmimi etiraf etməliyik ki, ədəbi aləmdə şəhərdə yazış-yaradanlarla bərabər, bölgələrdə də yetərinə istedadlı şair və yazıçılarımız vardır. Onlardan biri də Cəlilabad rayonunun Alar kəndində yaşayan, yazış-yaradan istedadlı şair Ələddin Əzimlidir. Onun poeziyamızın müxtəlif janr və üslubunda yazdığı şeirləri demək olar ki, həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir. Şairin qələmə aldığı şeirlərin əsas mövzusunu vətənpərvərlik, el-obaya, doğma torpağa bağlılıq, vətən, yurd təəssübəşliyi, ata-ana məhəbbəti, dostluq, sevgi və sədaqət, təbiətə vurğunluq, inam, etibar təşkil edir.

Bu yaxınlarda şairin oxucularıyla sayca yeddinci görüşü olan "Susamış dəniz" adlı kitabının təqdimat mərasimi keçirildi. Həmin tədbirə şairin SÖZə təşnə olan dostları, onu sevənlər və onun tələbə yoldaşları qatılmışdır.

Kitabın ön sözünün müəllifi şair Avdi Qoşqar yazar: "...Günün altında yanmış genişlik susaya bilər, yanğıdan nəfəsi təntiyə bilər. Bu aydın. Suyla dolu sular nəhri göy dənizlərin susamağı necə? Bu obraz nə deyir sənə, ayıq oxucu? Suyun içində susamaq mümkün mü? Bu, ona bənzəmirmi ki, ləl-cavahira-tın içində acıdan öldüyünü qızıl-qırmızı deyəsən və bir zərrə utanmayasan. Bir qətrə suya bənzər dənizlərin yanğısı daha böyük olur, Ələddin Əzimli, bu, belədirmi? Nə yanğıdı susamış dəniz obrazında səni göynədən? Dəniz suyunun şorluğumu, su bolluğunumu? Yoxsa, bir dolça bulaq suyunu tamarzı qalmاق ehtiyacımı?"

Məncə, şairi düşündürən bu suallar deyil, onu düşündürən həqiqi sözün, insan təfəkkürünün alt qatlarına nüfuz etməsi bacarığını göstərə bilməkdir. Ələddin Əzimli SÖZə təşnə olan şairlərdəndir. O, tənha qalanda köməyinə SÖZ yetir. "Tənhalıq" şeirində dediyi kimi:

*Tənhalıq
dənizin göz işlədikcə
uzanan sahilində.
Qumluqdan götürdüyüm
heç bir işə yaramayan
bir qamış parçası var
əlimdə.
Ancaq və ancaq
Səni zikr edirəm
Susuzluqdan qurumuş,
qaysaq bağlamış
dodaqlarında.*

O, SÖZə həmişə ehtiyat və hörmətlə yanaşaraq, harda nə və necə danışmağı bilən şairdir. Ələddin müəllim danışarkən kimsənin xətrinə dəymək istəməyən, genişqəlbli, səmimi, dincəyicilərini özünə cəlb etməyi, onların könüllərinə yol tapmayı bacaran söz xırıdır. Bir dəfə Aristoteldən "Gözel söz nədir?" deyə soruşmuşlar. O, suala cavab olaraq "Məntiqə uyğun, qulaq asanları inandıran, eyni zamanda heç kəsin xətrinə dəyməyən söz gözəldir" demişdir.

Düzü, indiki zamanda söz adamı haqqında danışmaq adamdan həm məsuliyyət, həm də cəsarət tələb edir. Bu baxımdan mən bu yazımı şair dostum haqqında bir tənqidçi kimi deyil, bir oxucu kimi qələmə alıram. Çünkü inamlı deyə bilərəm ki, bu gün həm ədəbiyyatımız, həm də ədəbi tənqidimiz günü-gündən zənginləşir, güclənir, inkişaf edir. Amma bəzən "bu gün əsl ədəbiyyat yoxdur" deyənlər də tapılır. Mənsə bu fikirlə razılaşmırıam. Bu gün respublikamızda yetərinə həm gənc nəsil, həm orta nəsil, həm də yaşlı nəsil yazış-yaratdığı əsərlərində günün tələblərinə layiqincə cavab verə bilən ədə-

biyyat nümunələrini ortaya qoya bilmışlər. Sadəcə, demək istədiyim odur ki, bu günün ədəbi mühitinə, ədəbi yaradıcılığına qısqanlıqla yanaşmaq müsbət tendensiya deyil.

Alman filosofu İohann Şefler söz haqqında belə demişdir: "Söz ilə öldürmək də olar, xilas etmək də. Söz ilə bir ordunu ardınca aparmaq da olar, tək-tənəha qalmaq da..." Bu baxımdan şair Ələddin Əzimli SÖZə həmişə böyük önem verir, onun qədrini bilir, sözə mahir zərgər kimi yanaşır. Bir dəfə onunla səhbətində dedi: "Qardaş, bəzən mən sözün əsiri oluram, ondan heç bir yana qaça bilmirəm. Bəzən də SÖZ məni ağrı-acılardan, yorgunluqdan, yersiz düşüncələrdən xilas edir". Çünkü o, sözə ehtiyatla yanaşır, gözəl sözlərin naşı ağızlara düşməsini, onun aşağılanmasını istəmir, söz bazارında SÖZün dəyərini uca tutmağa, onu hər şeydən qorumağa çalışır. "Söz" şeirində dediyi kimi:

*Bu söz
hardan düşüb
yol üstünə?
Tuş olacaq
hər yetənin daşına.
Axırda çırpılacaq
yoldan ötən maşına...*

Qeyd etdiyim kimi, Ələddin Əzimlinin şeirlərinin əsas qayəsini Vətən, sevgi, xeyirxahlıq, insan səmimiyyəti, təbiətə vurğunluq, insan idealına sədaqət təşkil edir. O, Vətəni sevməyin poetik ifadəsinin ən yüksək bədii inikasını təcəssüm edən şairdir. Bu gün hamımızın ağrılı yeri olan Qarabağ dərdi də bir vətəndaş şair kimi narahat edir, dərindən düşündürür. O, babalarımızın bizə əmanət etdikləri və miras qoyduqları torpaqlara sahib çıxa bilmədiyimizi, yağı düşmən tərefindən işgal olummasını özünə heç cür bağışlaya bilmir. Bu ağır dərd şairi iç-in-için göynədir, yandırıb-yaxır. "Bu məkan mənimdir" şeirindəki kimi:

*Ağrını-acını yükələ çıynamə,
Onları daşyan, çəkən də mənəm.
Yaralı qəlbimə şum nəyə lazı?
Dərdi dənə-dənə əkən də mənəm...*

*Eşit, həqiqəti dana bilmərəm,
Boş yerə alışib yana bilmərəm,
Düşmən qarşısında sina bilmərəm,
Qarabağ deyilən məkan da mənəm.*

Xocalı faciəsi isə şairin qəlbini ikiqat ağrıdır. Belə ki, o, "Xocalı gecəsi" şeirində həmin gecənin dəhşətlərini bir qadının diliyle belə qələmə alıb:

*...Güllə qarışq səs
bürümüşdü meşəni.
Yarpaqlar piçıldayırdı
ürəyimdən keçəni:
xalqımın gələcəyi, sabahi,
axı nə idi, söylə,
sənin suçun-günahın?
Vəhşiləşmiş yağılar
saldılar səni bu günə,
taleyini düyüñə?*

Şair dostumun iç dünyası sevgiylə, istəklə doludur. "İstək" şeirində dediyi kimi:

*Bu dünyanın
dadi sənsən,
tamı sənsən.
Ürəyimin çırpıntısi,
qani sənsən.
Gözlərimi
açanda mən
səhər-səhər
görürəm ki,
yanımdasan,
başım üstə dayanmışan.
Bundan daha,
bundan artıq,
söylə, səndən
nə istəyim?*

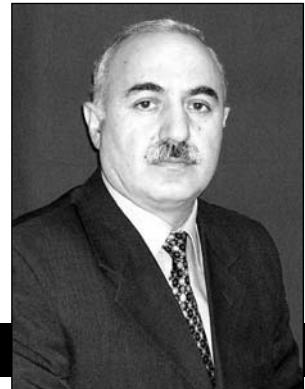
Şairin qəlbü genişdir, xeyirxahdır, səmimidir. O, başqları kimi, nə insanlardan, nə də həyatdan heç zaman küsmür. Əksinə, ruhdan düşdürüyü anlarda, qəlbə haqsız yerə incidildiyi hallarda qələmə sarılaraq SÖZün ecəzkar qüdrətinə güvənərək ona sığınır

Sosial qaygilardan xilas olmağa çalışan şair bəzən, "maddiyyat mənəvi ehtiyacları üstələyəndə mən sixılıram, mənənən sarsılıram, əbədiyaşar SÖZün dəyərdən düşdürüyü zənn edirəm. Məni ən çox da üzən SÖZü ucuz tutan, onun qədrini və dəyərini bilməyən insanlarla eyni cəmiyyətdə ciyin-ciyinə yaşamağındır", - deyə bədbinliyə qapanır. Amma onun yaşadığı cəmiyyətdə həmişə sosial ədalətsizliyə qarşı mübariz olması onu bu bədbinlikdən xilas edir.

Ələddin müəllim hər hansı bir şeirini yazıb tamamladıqdan sonra rahatlıq tapır və qeyri-adi məmənunluq hissi yaşayır.

SÖZü daim uca tutan, ona hər zaman dəyər və rən şair qardaşım Ələddin Əzimliyə "Susamış dəniz" kitabının uğurlu və ayağının sayalı olmasını, eləcə də ədəbi yaradıcılığında bol-bol uğurlar arzulayıram.

*Camal Zeynaloğlu,
yazıcı-publisist*

MƏMMƏD ƏKBƏR

BİZİM DOST İTİRƏN VAXTIMIZ DEYİL

Bir ömür bəs etmir dost qazanmağa,
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.
Cəhd edək olanı biz yaşatmağa,
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.

Min "oyun" quraraq hər gün qan tökən,
Bu gözəl dünyani dağdan, sökən,
Hər addım başında düşmən varikən,
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.

Adam var, qəlbində min hiylə, kələk,
Tələlər qurmağa tülküdən zirək.
Səbr edib dayanaq, bir onu bilək -
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.

Ədalət baş alıb gedib ölkədən,
Başdan yuxarıdır indi çox gödən,
Varikən pul üçün bir-birin didən,
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.

Necə tez dəyişir ötən fəsillər!
Yarpaqtək ömürdən tökülür illər.
Bir kəlmə söyləyir danışan dillər: -
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.

Amalı, məqsədi bir olan dostlar,
Sevincin, kədərin bir bölən dostlar,
Pis gündə gözləri bir dolan dostlar,
Bizim dost itirən vaxtimız deyil,
Bizim dost itirən vaxtimız deyil.

HƏR KƏS QARABAĞLI, HƏR KƏS ŞUŞALI

Vətənin olmayır nə solu, sağı,
Hələ ki, dardadır Vətən torpağı,
Hələ ki, dağ çəkir sinəmə yağı,
Təpədən dırnağa hər kəs silahlı,
Hər kəs qarabağlı, hər kəs şüsalı.

Dünya vurhavurda, bəlhaböldədi,
Xoş arzu-diləklər hələ dildədi,
Yıxılan can verir, ölhaöldədi,
Hələ ki, çözülmür Vətən sualı,
Hər kəs qarabağlı, hər kəs şüsalı.

Demə ki, mənə nə, mən şirvanlıyam,
Demə ki, mənə nə, lənkaranlıyam,
Demə sən cənublu, mən şimallıyam,
Hələ ki, qəzəbdən millət "havalı",
Hər kəs qarabağlı, hər kəs şüsalı.

Düşmən dostumuzdan seçilməyirsə,
Düşmən gözümüzdə kiçilməyirsə,
Hələ ki, kəfəni biçilməyirsə,
Hər kəs olmalıdır bu işdən hali,
Hər kəs qarabağlı, hər kəs şüsalı.

Heç vaxt basılmayan qalası darda,
"Cıdır düzü" kimi talası darda,
Neçə əsir-yesir balası darda,
Dağılıb sarayı, talanıb malı,
Hər kəs qarabağlı, hər kəs şüsalı.

Nəğməsi ruhları qidalandıran,
Həsrəti qəlbləri yaxıb-yandıran,
Harayı damarda qanı dondurən -
Şuşada yoxdursa bircə şuşalı,
Hər kəs qarabağlı, hər kəs şuşalı.

TÜRK NƏĞMƏSİ

Təbrizdəki mədrəsələrin birində
fars dilində keçirilən tədbirdə türk
uşaqları öz ana dillərində - azərbaycan
tükçəsində mahnı oxudular.

Bir nəğmə səsləndi, şirin bir nəğmə,
Oyandı duyğular, coşdu ürəklər.
Sanki bir günəşdi, doğdu qəfildən,
Nur saçdı sabaha, daşdı diləklər.

Oxudu nəğməni Mehdi qürurla,
Oxudu, səs saldı fars dilli zala.
Oxudu nəğməni sinə gərərək,
Neçə baxışdakı qorxacaq hala.

Bu, tək nəğmə deyil, ehtiraz idi,
Ana dilimizə xor baxanlara.
Bu, tək nəğmə deyil, bir çağrış idi,
Türk dili uğrunda çarpişanlara.

Oxu, əziz bala, oxu, ölməsin,
Nə ana dilimiz, nə millətimiz.
Dili ölürsələr, bil, ölcəkdir,
Ulu əmanəti - bu Vətənimiz.

Oxu, yaşat dili, apar sabaha,
Sabahki günlərin sənin əlində.
Təkcə nəğmə deyil, bil ki, a Mehdi,
Millət yaşayacaq sənin dilində.

Oxu, kimsə danmaz türk millətini,
Uğrunda minlərlə ölüb-itən var.
Yaşat dilimizi sabahlar üçün,
Sabahda birləşmiş, bütöv Vətən var.

GEDƏK DAĞLARA, DAĞLARA!

Usandum mən bu şəhərdən,
Gedək dağlara, dağlara!
Doydum bu qazdan, zəhərdən,
Gedək dağlara, dağlara!

Nə tapdım ki, burda görən,
Ömür adlı bina hörəm,
İstəmirəm burda oləm,
Gedək dağlara, dağlara!

Yaylağında gözüm qalıb,
Demədiyim sözüm qalıb,
Hələ qəlbdə dözüm qalıb,
Gedək dağlara, dağlara!

Qartalları süzən görək,
Dağ kəlinin özün görək,
Bulaqların gözün öpək,
Gedək dağlara, dağlara!

Yataq ovçu bərəsində,
Göy yaylaqlar sinəsində
Ruh azadlıq təşnəsində,
Gedək dağlara, dağlara!

Çataq odun təndirini,
Oda tutaq "dibirini",
Dadaq motal pendirini,
Gedək dağlara, dağlara!

Bir müdrükə qonaq olaq,
Bir sürüyə çoban olaq,
Kimə desən qınaq olaq,
Gedək dağlara, dağlara!

Hələ bizi bitirməmiş,
Çirkabında itirməmiş,
"O dünyaya" ötürməmiş,
Gedək dağlara, dağlara!

Qalsaq, bizi bitirəcək,
Çirkabında itirəcək,
"O dünyaya" ötürəcək,
Gedək dağlara, dağlara!

HEÇ OLMADIQ BİZ AYRI

Sən Təbriz, mən Bakıyam,
Bu Vətənin daşıyam,
Demə ki, mən naşıyam,
Heç olmadıq biz ayri.

Dilimiz dillər şahı,
Dərdimiz ellər ahı,
Gözləyirik sabahı...
Heç olmadıq biz ayrı.

Ürəkdən, qəlbdən birik,
Ölməmişik, diriyik,
Sabaha yol gedirik,
Heç olmadıq biz ayrı.

Başım başına bənzər,
Daşım daşına bənzər,
Aşım aşına bənzər,
Heç olmadıq biz ayrı.

Dağın dağımca uca,
Yaşım yaşınca qoca.
Dərd görmüşük bolluca,
Heç olmadıq biz ayrı.

Alişdim, yandın orda,
Üşüdün, dondur burda,
Yaraşmaz qalaq darda,
Heç olmadıq biz ayrı.

Bizə yad deyənə bax,
Ayrı ad verənə bax,
O ağız əyənə bax,
Heç olmadıq biz ayrı.

Kələklə qəsd ediblər,
Uydururb məst ediblər,
Kəsib sıkəst ediblər,
Heç olmadıq biz ayrı.

Dünya ələnəcəkdir,
Dünya bölünəcəkdir,
Haqqə bələnəcəkdir,
Heç olmadıq biz ayrı.
Olmarıq heç vaxt ayrı!

UŞAQLAR ÜÇÜN CAVIDİN ŞİKAYƏTİ

Bu gün mənim ad günüm,
Atam alıb hədiyyə.
Hüseyin dava salır,
Əl atıbdır tətiyə.

Qələmləri gizlədib,
Dəftərimi cırıbdı.
Dişlədiyi bəs deyil,
Üstümə qışqırıbdı.

Atam deyir: "Böyüksən,
Kiçiyi döymə yenə.
Böyüyəndə axı, o,
Kömək olacaq sənə".

Böyüyəm, günahım nə?
Məgər döyülməliyəm?
Ona toxunan kimi,
Küncdə gözləməliyəm?

Bir deyin, ay dostlarım,
Mən nə günah etmişəm?
Eləcə qardaşımdan,
Dünyaya tez gəlmişəm.

ÇİÇƏK VERİN QIZLARA

Çiçək verin qızlara,
Qoyçıçəklər sevinsin.

Hərəsi bir çiçəkdi,
Göydən enmiş mələkdi,
Ürəklərdə diləkdi,
Çiçək verin qızlara.

Yaradantək yaradır,
Ucalardan ucadır,
Yoldaş, bacı, anadır,
Çiçək verin qızlara.

Bax, ilham al gözündən,
İncə təbəssümündən,
İnciyibsə sözündən,
Çiçək verin qızlara.

Ürək versən şadlanar,
Sevgidən qanadlanar,
Aldansa alovlanar,
Çiçək verin qızlara.

Bu dünyani bəzərlər,
Hər cəfaya dözərlər,
Dəyməsin pis nəzərlər,
Çiçək verin qızlara.

Dərd tapsan dərddasındı,
Sırr versən sirdaşındı,
Ömürlük yoldaşındı,
Çiçək verin qızlara.

Çiçək verin qızlara,
Yerdəki ulduzlara,
Baxmayın siz nazlara,
Çiçək verin qızlara,
Çiçək verin qızlara.

05.03.2016

MƏDİNƏNİN İSTƏYİ

Mən - Mədinə, günlərdir
Elə qar istəyirdim.
Ekranda Şaxta baba,
Qar qızı gözləyirdim.

Təzə ilin gəlişi,
Qar gətirdi elimə.
Anam tez əlcəkləri
Geyindirdi elimə.

Həyətdə qardaşımla
Qartopu da oynadım.
Nə qədər oynadımsa,
Oynadımsa doymadım.

Dən verdim sərçələrə,
Axı onlar acdılardı.
Qar üstündə üzüyüb,
Yeyən kimi uçdular.

Bəs görəsən gecələr
Onlar hara gedirlər?!
Bu qarda, bu soyuqda,
Bəs harda isinirlər?!

...Soyuqdan yanaqlarım,
Barmaqlarım qızardı,
Baba tutub əlimdən
Evimizə apardı.

UĞURUN UĞURU

Nənə dedi: - Mədinə.
-Eşidirəm, ay Nənə.
-Gəl, Uğura kömək et,
Düşüb yaman çətinə...

Uduzubdu topunu,
Tapa bilmir qapını.
Atla var-gəl eyləyir,
Lap yorubdu atını.

Mədinə yaxınlaşış
Vəzirlə hücum edir.
Rəqibin fiqurların
Birbəbir tutub"yeşir".

Nənəsinə "Şah" deyib.
Uğur qalibdi sonda.
Uğurun bu uğuru,
"Yuyulur" restoranda.
**"Ad günün mübarək, oğul
bala - Uğur bala!!!" Məm-
məd baba**

MƏKTƏB YOLLARI

*İlk dəfə məktəbə gedən
nəvəm Aydانا*

Əllərində gül, çiçək,
Məktəbə tələsirsən.
Sevincindən yolları,
Qaça-qaça keçirsən.

Hələ bağça qoxusu,
Burnundadır, getməyib.
Bilirəm, uşaqlığın,
Hələ tezdir, bitməyib.

Daha oyuncaqları
Unudarsan, atarsan.
Balaca əllərinlə,
Qələm, firça tutarsan.

Daha ayı, pələngi,
Kitabdan öyrənərsən.
Xoşladığın dənizdə
Nələr olur, bilərsən.

Öyrənərsən, bilərsən,
Niyə yaşıldır yarpaq.
Bilərsən ki, insana,
Nələr bəxş edir torpaq.

Bilərsən Vətəninin
Qiymətsiz dəyərini.
Qəlbində gəzdirdiyi
Sevinci, kədərini.

Get, ay qızım, bu yolu,
Addımın mətin olsun!
Öyrən, öyrən çoxluca,
Öz səsin, xəttin olsun!

10 YAŞLI AYDAN

Deyillər bu gün mənim
Onca yaşam tamamdı.
Boy atıb böyümüşəm,
Qönçə yaşam tamamdı.

Baba deyib, bilirəm,
Mən göylərdən enmişəm.
Aydan, günəşdən qopub,
Yer üzünə gəlmışəm.

Ay dostlar, ilk okulu
Yenicə bitirmişəm.
Mükəmməl bilgi alıb,
Özümlə götürmüşəm.

Bir də baxıb görərsiz
Ali təhsil alıram.
Məktəbə vida deyib,
Kosmosa yollanıram.

XAQANAM

Neçə gündür gəlmışəm
Ad tapılmır adıma.
Heç babam da, bilmışəm,
Yetişməyir dadıma.

Biri Osman çağırır,
Biri Uluxan deyir.
Anam Bosman çağırır,
Nənəm Suluxan deyir.

Atam tarix içindən -
Qədimdən ad axtarır.
Biri türklər içindən,
Birisi yad axtarır.

Ayxan Şirxan istəyir,
Aydan deyir Mehrandı.
Dayım onu pisləyir -
O, Zorxandı, Zorxandi.

Mən bilirəm kiməm mən,
Saf niyyətli, saf qanam.
Dünyaya hakiməm mən,
Türk balası Xaqanam.

QIZILGÜL

Payızın son çağında,
Gördüm səni yol üstə.
Ətrini duymaq üçün,
Oturdum dizim üstə.

Solub bağlar, bağçalar,
Dözməyiblər sazağa.
Zərif ləçəklərinlə,
Necə qaldın bu çağ'a?

Bu soyuqda, bu qarda,
Necə qalmışan təzə?
Yoxsa yol gözləyirsən,
Aşıqlər səni üzə...?

Qızılgülüm, al gülüm,
Sən məhəbbət nişanı.
Ürəklərə yol açan,
Səntək başqa gül hanı...?

Səni necə qoruyum,
Kimsələr görməsinlər?
Bir vəfasız yar üçün,
Heç səni dərməsinlər...

NAHİD VƏ TURAN RAMAZANZADƏ qardaşları

İDMANIN ŞƏRƏF BAYRAĞINI UCALDLANLAR

Son illər respublikamızda idman sahəsinə göstərilən diqqət və qayğı, demək olar ki, idmanın bütün növlərində idmançılarımızın daha yüksək nailiyyətlər əldə etmələri və Azərbaycan bayrağını dünyanın müxtəlif ölkələrində vüqarla dalğalandırmaları ilə yaddaşlara həkk olunur.

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra ilk illərdə özünü bütün sahələrdə göstərən böhran səbəbindən idman siyaseti də tamamilə diqqətdən kənarda qalmışdı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildə yenidən hakimiyətə qayıdışından sonra sosial sferanın bütün sahələrində olduğu kimi, idmanın inkişafı da dövlət siyasetinin prioritet istiqamətlərindən birinə çevrildi. Beləliklə də bu sahədə yüksəlişin əsası qoyuldu. Azərbaycanın idman ölkəsinə çevrilməsi, beynəlxalq aləmdə tənininə və olimpiya hərəkatına qoşulması geniş vüsət aldı. Çox qısa zamanda həyata keçirilən mühüm tədbirlərin nəticəsində idmançılarımız tədris-cən möhtəşəm qələbələrə imza atdı.

Ölkəmizdə olimpiya hərəkatının, bədən tərbiyəsi və idmanın inkişafında əsas mərhələ isə

1997-ci il iyulun 31-də Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin birinci vitse-prezidenti cənab İlham Əliyevin Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti seçilməsindən sonra başlandı. Cənab İlham Əliyevin Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti seçilməsindən sonra Azərbaycan beynəlxalq olimpiya hərəkatına daha fəal qoşularaq idman potensialını yeni mərhələdə nümayiş etdirdi.

Cənab İlham Əliyevin 2003-cü ildə ölkə prezidenti seçilməsindən sonra da Milli Olimpiya Komitəsinin rəhbəri vəzifəsində qalması dövlət başçımızın idmanın və olimpiya hərəkatının inkişafına, gənclərin sağlam və gümrəh yetişmələrinə, onların bədən tərbiyəsi və idmanla daha yaxından dostluq etmələrinə göstərdiyi diqqət və qayığının parlaq təzahürüdür.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin başlığı və möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin uğurla davam etdirdiyi inkişaf strategiyasının məntiqi nəticəsi olaraq ölkəmiz regionun lider dövlətinə çevrilmişdir. Dövlətimizin iqtisadi qüdrətinin ildən-ilə artması bütün sahələr kimi idma-

nin tərəqqisinə də müsbət təsir göstərmişdir.

Bu gün Azərbaycan idmanın inkişaf səviyyəsinə görə dünyada irəlidə gedən ölkələrdən biridir. Bu danişmaz həqiqət və təsdiq olunmuş faktdır.

Bu gün haqqında söhbət açdığını idmançılar **Nahid və Turan Ramazanzadə qardaşlarıdır**. Nizami rayonu 214 sayılı məktəbdə təhsil alan bu qardaşlar kiçik yaşlarından idmanın Kyokçinkay Karate növü ilə məşğul olmaları ilə yanaşı az müddətdə böyük uğurlar qazanmışlar. Xatirladaq ki, Nahid 7-ci, Turan isə 4-cü sinifdə oxuyur.

Bu azyaşlı balaca qardaşlar Azərbaycan Kyokçinkay Karate Federasiyasının texniki direktoru, 5-ci dan qara kəmər sahibi Kərim Mahmudovun məşqçiliyi ilə "Sədərək" idman klubunda karatenin sirlərinə yiyələnərək az müddət ərzində iştirak etdikləri ölkə, paytaxt və beynəlxalq yarışlarda yüksək peşəkarlıq nümayiş etdirərək layiqli yerlər tutmuşlar.

Dəfələrlə Bakı və Respublika çempionu adlarını qazanmış bu qardaşlar 2017-ci ilin iyul ayında İran İslam Respublikasında keçirilmiş Asiya çempionatında iştirak edərək, hər ikisi öz çəki dərəcələrində fəxri kürsünün ən yüksək zirvəsinə yüksələrək qızıl medala layiq görülmüşlər.

Ramazanzadə qardaşları durmadan, yorulmaq bilmədən məşqlərə davam edərək öz uğurlarının sayılarını artırırlar. Belə ki, 14 - 15 fevral 2018-ci ildə İran İslam Respublikasında 16 dövlətin iştirakı ilə keçirilən Beynəlxalq Olimpiadada hər iki qardaş ən yüksək nəticəyə nail olaraq fəxri kürsünün ən yüksək pilləsinə yüksəlmişlər. Bundan sonra 15 aprel 2018-ci ildə Bərdədə keçirilən Respublika Kuboku uğrunda yarışlardan çempion qardaşlar ənənələrinə sadıq qalaraq hər biri öz çəkilərində doğma Sədərək İdman klubuna Respublika kubokunun sahibi kimi qayıtmışlar.

Məşqçi Kərim Mahmudov Ramazanzadə qardaşları haqqında böyük iftخار hissi ilə danışaraq gələcəkdə onlardan daha yüksək uğurlar gözlədiyini vurgulayır.

Qardaşların bu uğurları dövlət qayğılarından da kənarda qalmamışdır. Belə ki, 2016-cı ildə hər iki qardaş Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi tərəfindən "İdman ustalığına namizəd" və 2016-ci ilin yekunlarına görə "İlin ən yaxşı döyüşçüsü" fəxri adlarına layiq görülmüşdür.

5-7 oktyabr 2018-ci il tarixində Türkiye Cumhuriyyətinin İstanbul şəhərində keçirilən Avropa Çempionatında Nahid və Turan Ramazanzadə qardaşları Avropa çempionu titulunu qazandılar və Rusiya Federasiyasında keçiriləcək Dünya çempionatına vəsiqə qazandılar.

Bu qardaşların uğurları ictimaiyyətin də diqqətindən kənarda qalmamışdır. Onlar haqqında məqalələr yazılmış, qəzetlərdə dərc olunmuş, saytlar vasitəsi ilə internetdə yayılmışdır. Hətta Bəydaşa Cəfərli onlara şeir həsr etmişdir. Həmin şeirdən bir parçası sizə təqdim edirik.

*Bunu Mahir kişi anladı erkən:
Vətənə qeyrətli oğul gərəkdi.
Nahidin, Turanın sinəsindəki
El üçün cirpinan cəsur ürəkdi.*

*İgid oğlanların mayası halal,
Mərdanə arzular qalmadı xəyal.
Vəhdətdə zəfərdi güc ilə kamal
Əxlaqın təməli duzdu, çörəkdi.*

*Qələbə bayrağın tutdular uca,
Ümid var inamlı şəfəqlər saç'a.
Rəqiblər yenilib önungdən qaça,
Nahidin güvənci dəmir biləkdi.*

*Qəti qələbəylə çıxır meydana,
İdmanda bərabər yoxdu Turana.
Şərəf gətirdilər Azərbaycana,
Vətən, uğurların çox mübarəkdi.*

*Neçə yol zirvəyə ucaldı bayraq,
İdman sabahına sönməyir maraqlı.
Çətin döyüslərdən çıxıb üzü ağ,
Vətən oğulları oddu, şimşəkdi.*

*Rəqibi titrədir qartal baxışı,
Meydana yayılır heyvət alqısı,
Sizə tanıtdırım iki qardaşı:
Nahidim aslandı, Turan pələngdi.*

Biz də öz növbəmizdə balaca qəhrəmanlarımıza həm təhsildə, həm də idmanda nailiyyətlər arzulayıraq və ümid edirik ki, Rusiyadan da doğma vətənə Dünya çempionu kimi dönəcəklər.

*Aydın Adigözəlli
"Aydın Fikir" qəzetiinin baş redaktoru*

RƏNA MİRZƏLİYEVƏ

SALAM, GÜLLÜ MÜƏLLİM

Kəndin ilk ali təhsilli qızı

1954-cü ilin iliq bir oktyabr gündündə Qurbanəfəndi kəndində sayılıb-seçilən ailədə bir qız uşağı gəldi dünyaya. Bu xoş xəbəri artıq əsgərliyinin birinci ayını keçirən atasına yazdılar. Yeni doğulan uşağa ad qoyulması mərasimi keçirildi. Ailədə bu işi Camal nənəyə həvalə etdilər. Ağ-

birçəyə hörmət əlaməti olaraq ona ulu nənəsinin adı qoyuldu: Güllü.

İllər keçdi. Bu qızçıqaz böyüdü, kənd məktəbinin I sinifinə qədəm qoydu, əlaçı, intizamlı bir şagird kimi tanındı. Sinifdən-sinifə müvəffəqiyyətləri ilə valideynlərini qanadlandırdı.

O günləri xatırlayanda Güllü deyir: "Atam gözüaçıq bir adamdır. Bu gün də bütün məşhur pedaqoqların fikirlərini əzbərdən deyir. Lazım gəlsə, gözünün ziyanını oxuyan uşaqlara verməyə hazır idi. Müvəffəqiyyətlərimdən sevinən atam çox istəyirdi ki, irəli gedəm, ali təhsil alam. Atamın etimadını doğrultmaq, bununla fəxr etmək istəyirdim. Bu istək mənim məqsədimi qətileşdirdi: gecəni gündüzə qatıb ümidi ləri doğrultmaq, arzularımı reallaşdırmaq..."

Bu qətiyyət onun yoluna işıq saçdı. Kənd 8-ililik məktəbini bitirib təhsilini şəhər 1 sayılı orta məktəbində davam etdirdi. Məktəbi "əla" qiyətlərlə bitirib 1971-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun riyaziyyat fakültəsinə daxil oldu.

Həmin gün bu şad xəbər dağlar qoynundakı Qurbanəfəndi kəndini ev-ev gəzdi, dolaşdı. Həmişə başqalarının sevincindən sevinməyi bacaran kənd sakinləri bir-birinə gözaydındılığı verdilər. Kənd üçün bu xəbər sensasiya olmaya bilməzdii: axı, o, kəndin ilk ali təhsilli qızı olacaqdı.

El-oba içində böyükən bu qızın savadına, mərifətinə, mehribanlılığına, canıyananlığına hamı bələd idi. Sevinirdilər ki, bir neçə ijdən sonra onların balalarına Güllü müəllim dərs deyəcək, təribyə verəcək.

G. Səmədova ona göstərilən etimadı doğrultdu: kamil bir mütexəssis kimi doğma kəndə qayıtdı. Doğma kəndin məktəblilərinə riyaziyyat elminin sirlərini öyrətməyə başladı. Vaxtilə ona dərs deyən sevimli müəllimləri ilə çiyin-çiyinə çalışaraq qısa müddətdə bilikli, bacarıqlı, ixtisasını yaxşı bilən və tədris edən, daim axtarışda olub yenilikləri öyrənən və işində təbliğ edən bir pedaqoq kimi həm kənd camaatının, həm də şagirdlərin sevimlisinə çevrildi.

Sonralar işlədiyi Topcu kənd, şəhər 2 sayılı orta və hazırda çalışdığı şəhər 4 sayılı orta məktəblərdə bu məhəbbət və məsuliyyət əksilmədi. Aile həyatı qursa da, həyatı yeni bir məcraya düşsədə, işə olan qayğıları çoxalsa da, oxuyub-öyrənmək istəyi onu bir an da tərk etmədi. Harada işləməsindən asılı olmayaraq onu bir məsələ düşünür: axtarışlar aparmaq, daim yeniliyə can atmaq, yeni tapıntılarla yeni təkliflər irəli sürmək.

"Bu gün ənənəvi üsullarla dərs keçmək yüksək səmərə vermir və yeni təlim texnologiyaları və fəal təlim üsullarına yiyələnmədən müvəffəqiyyət qazanmaq çətindir", - deyən Güllü müəllim müasir təlim üsullarından - interaktiv təlim metodlarından məharətlə istifadə etməyi bacarır. O, çalışır ki, sinifdə bütün şagirdlər fəal təlimə cəlb olunsun, uşaqlar tədqiqatçılığa meyilli olunlar, gözlənilən nəticə onlardan alınsın. O, şagirdi pedaqoji ustalıqla ələ almağı, onunla əməkdaşlıq etməyi, dialoq qurmayı bacarır.

Güllü müəllim dərsdə işgüzər şərait yaradıb uşaqların müstəqil mühakimə yürütmələrinə meydan açır, şagirdlərin yaradıcı təxəyyülünü inkişaf etdirən məsələlərə geniş yer verir. O, yeri gəldikcə problem situasiya yaradır, təlimlə təribiyyənin vəhdətinə çalışır, dərsdə əks-əlaqədən, diferensiallaşdırma, fərdiləşdirmə üsullardan istifadə edərək müasir təlimin qarşıya qoyduğu vəzifələrə cavab verməyə çalışır.

G. Səmədova həm də riyaziyyat fənni üzrə məktəb metodbirləşməsinin sədri kimi program materiallarının planlaşdırılmasına kömək göstərir, müxtəlif pedaqozi yeniliklər, təlimat və meto-

dik tövsiyələrlə müəllimləri tanış edir, olimpiadaların, sinifdən xaric və məktəbdən kənar tədbirlərin keçirilməsinə yardım edir.

O, dövlətimizin təhsil işçilərinin qarşısına qoyduğu vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün əlin-dən gələni əsirgəmir. Təşkilatçılığı, işgüzarlığı, sənətinə vurğunluğu, məktəb və rayon məqyaslı mədəni-kütləvi tədbirlərdə fəal çıxış etməsi, ictimaiyyət arasında mövqeyi, şəxsi keyfiyyətləri ona şagird və müəllim kollektivinin dərin hörmətini qazandırıb.

Güllü müəllim məktəbdə zəngin riyaziyyat kabinetini yaradıb. Buradakı əyanlıklar dərs prosesində onun köməyinə çatır. O, daim axtarışdadır: müntəzəm olaraq elmi, pedaqoji, metodiki, psixoloji biliyini artırır, müəllim və şagirdləri mütəliə etməyə sövq edir.

G. Səmədova məktəbə gələn bütün gənc müəllimlərin ən yaxın dostudur. Maraqlı və məzmunlu, ana qayğılı səhbətlərdən sonra kollektivin hər bir üzvünün işə yaradıcı münasibəti artır.

O, sadə, təvazökar, nəcib, xeyirxah, alicənab və güclü humor hissini malik insandır. Hansı çətinliyi olsa da insanı darda qoymaz. Heç kimi də öz problemlərinə şərīk etməz. Hər bir anda kollektivi səfərbər etməyi bacarır.

G. Səmədovanın təltifləri, mükafatları çoxdur. Dəfələrlə işi dövrü mətbuatda işıqlandırılıb. Qazandığı ən böyük mükafat isə el-obanın sonsuz məhəbbətidir. Bütün bunları o, təbii sayır: "İnsan harada olursa-olsun könül verdiyi sənətinə ürəkdən bağlanmalı, işinə məsuliyyətlə yanaşmalıdır. Belə olmasa, uğur qazana bilməz. Bu isə qəlbinin səsi, ağlığının və vicdanının hökmü ilə olmalıdır".

Güllü müəllim bu gün ölkəmizin hər yerinə səpələnmiş məzunları ilə fəxr edir, onların hər bir uğurundan fərəhələnir. Həmin məzunlar neçə il əvvəller olduğu kimi indi də ona hörmətlə baş əyib salamlıqlar: Salam, Güllü müəllim.

Əsil müəllim üçün bundan böyük xoşbəxtlik ola bilərmi?

O, həm də xoşbəxt ailə sahibidir. Cəmiyyətdə layiqli mövqe tutmuş 3 övladı və onu xoşbəxt edən 3 nəvəsi var.

Ömrünün dəyərli, halal illərini yaşıyan, əsil insan, əsil ziyanlı Güllü Səmədovanı peşə bayramı - müəllim günü münasibəti ilə ürəkdən təbrik edir, ona daha uca zirvələr arzulayıq.

SAFIYƏT CALĞANLI

YAZ

Quşlar səhər bağda,
mahnı oxuyur.
Bizə xoşbəxtlik gətirir,
kədəri yuyur.

Tər açılmış çiçək,
pəncərəmdən baxır.
Quşlara bir ocaq verir,
kölgətək axır.

Yaz yağışı üçün,
buludlar dolub.
Elə bil quşlara
Göy aşiq olub.

Səhərin danında,
yenə də burda.
Quşlar həminkitək,
oxuyur bağda.

QUŞLARIN DÖNÜŞÜ

Buludlar hey uçur,
mavi göylər boyunca.
Mən evdən uzaqda,
Ulduzların dalınca.

Bir zərrə işiq olmaqçın,
bahar olmaq istərəm.

Rusiya Federasiyası, Dağıstan Respublikası, Dərbənd şəhəri Calğan kəndində anadan olub. Moskva M.Şoloxov adına pedagoji universitetinin filologiya fakultəsini bitirib. Rus dilində indiyədək beş kitabı işıq üzü görmüşdür. Kənd icra hakimiyyatında işləyir.

Yaza dönüb dönmək üçün.
Ətirli yasəmənlər,
pəncərəmin altında.
İşdi soba yanında,
titrəyərək isinmək istərəm.
İstərəm soyuq küləyə,
incə isti nəfəs olum.
Harda olsam da yenə də,
Öz Vətənimə qovuşum.

ÖTMÜŞ SEVGİ ETİRƏFI

Məni heç zaman unutma,
Hər vaxt birgə addımlayaq,
Kaş, yenə sevə biləydik,
Bir daha heç ayrılmayaq.

Sevgi bizi isitmədi -
Qəlbimiz yenə görüşdü.
Üzükdən asılı qalmış,
Həssas sevgi yada düşdü.

*Tərcümələr ZEYNƏB
DƏRBƏNDLİNindir*

MƏHƏMMƏD MUSTAFA

OYANMAZ

Qabaq təpədə yel əsir,
Çırılığı duman basır.
Boyunbağı boynun kəsir,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Bu gün günümüz bazardı,
Gözüm gördüğün yazardı.
Yuxu deyil, bir azardı,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Atımı minmişəm Bozdu,
Deyilənlər doğru sözdü.
Burda yatan alagözdü,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Sizin yerdə olar yemiş,
Bizim yerdə otlar qamış.
Bürüçeyi qızıl-gümüş,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Köcləri tamam aladır,
Bitibdi dağları laladır.
Yuxu deyil, bir bəladır,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Bir atım var, zoğalı kəhər,
Yerişi var min bir təhər.
Götürüm qaçım birtəhər,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Qoyun gedər sürü-sürü,
Səs eylərəm itlər hürür.
Səni tutsam anan bilir,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

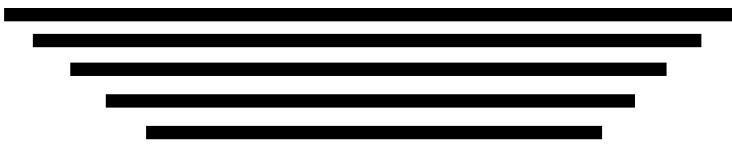
Ölkəsi aşılı, elli,
Üzüyündən keçər beli.
Üzün üstə düşər teli
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Məhəmməd bir oda yandı,
Köç gedib yurdda dayındı.
Hamı yatanlar oyandı,
Yatıb, oyanmaz, oyanmaz.

Bu seir Məhəmməd Məşədi Mustafa oğluna məxsusdur. Hərdən XX əsrin səkkiz-onuncu illərində bədahətən deyilib. Ağızdan-ağiza deyilə-deyilə, eldən-elə dolaşa-dolaşa indiki variantda günüümüzə gəlib çatıb.

Şeirin maraqlı tarixçəsi var. El yaylağa gedibmiş. Məhəmməd Məşədi Mustafa oğlu bir neçə gün sonra atını minib elin dalınca yaylağa yollanıb. Yaylaq yerinə yaxın bir yerdə yolun qıraqında ağaç var imiş. Yaxınlaşanda ağaçın dibində göy çimənin üstündə gözəl bir qızın yatdığını görüb. Məhəmməd atdan düşüb yatmış gözələ bir xeyli tamaşa edib. Səslənib, oyatmaq istəyib. Amma daş kimi şirin yuxuda olan qız nə atın ayaq səslərinə, nə də çağırışa oyanmayıb. Onda Məhəmməd bədahətən bu şeiri deyib və qızı yuxudan ayıldıb.

Şeiri "Xəzan" jurnalına şair Xalıq Laçınlı təqdim edib. Elin yaddaşında yaşadığına görə jurnalda çap edib ədəbiyyat tarixini ərməğan edirik ki, gələcək nəsillərə qalsın.

HAFİZ RÜSTƏM,
"Kövsər" nəşriyyatının baş redaktoru,
şair tərcüməçi

BARLI-BƏHƏRLİ "XƏZAN"

(Jurnalın noyabr - dekabr, 2018 sayını haqqında rəy)
(ixtisarla - jurnal variantı, məqalənin tam mətni saytda yerləşdirilib)

Poeziya

Lirik, epik, publisistik əsərlər toplusu olan "Xəzən"ın noyabr - dekabr, 2018 sayını təhlilə keçməzdən əvvəl deyim ki, bu jurnal elə kənardan poliqrafik keyfiyyəti, qızıl-qırmızı, mavi rəngləri, orijinal dizaynı, köhnə nəşriyyat dililə desək, bədii tərtibatı ilə diqqəti cəlb edir.

"Xəzən"ın ilk səhifələri Oqtay İsmayıllının dərvişanə şeirləri ilə açılır, mübaliğəsiz:

*İnsan qanlarına bulaşmış pirdir,
Yarısı tutyadır, yarısı kirdir.
O üzdən baxırsan, əsl kafırdır,
Bu üzdən baxırsan ruhani dünya.*

Özünü təbiətdə əritmək, cansız və canlı nəfslərin (cəmadat, nəbatı, heyvani və insani) bir parçası kimi hiss etmək klassik ırsimizdən gəlir.

Şairin şeirlərində fəlsəfi-mistik, həm də müasir real fakt və hadisələr iç-içədir. Əzəli xeyir-şər, halal-haram, mərd-namərd motivli həyat səhnələri yeni mövcud tarixi şəraitdə eyni barışmazlıqla, həm də bir-birlərilə qarşılıqlı mübarizədə öz inikasını tapır.

Müqəddəs vətən torpaqlarını uzun illər boyu düşmən tapdağı altında qoymaq, xəcalət çəkmək ("Necə gedərəm?"), sağlıqdan betər məglub hissilə

icindən dara çəkilmək ("Güç nifrət qədərdir"), "aciz xeyir olub quduz şərin əsarətində" olmaq, qələbə müjdəsi eşitməmək ("Təzə xəbər yox"), cəmiyyət daxilində neinki konsolidasiyaya nail olmaq, əksinə, imansız, əqidəsiz, anormal görünmək, qanunu zora təslim etmək ("Yerinə"), daxili mənəvi-psixoloji deqredasiyalar bir fərdin, bir şair məniinin timsalında natamamlıq kompleksinin - neqativ həyat tərzimizin fragmentlərindəndir.

Mürvət Qədimoglu "başı bələli" millətin sərvət və mənsəb düşkünlərini qamçılayır, ictimai-siyasi hadisələrin üzərindən bərbəzəkli "analоqsuz inkişaf" pərdəsini götürür ("Sənin varın çıxdur, mənim də arım"), hər şeyi öz adı ilə çağırır:

*Yoxsul da yaşasam, yaşadım ancaq,
Sən sərvət qazandın baş kəsə-kəsə.*

Ələsgər Talıboğlu doğma yurdunu qoca Şərura yola düşür, Arpaçayı ziyarət edir, bu çayla bağlı məşhur xalq mahnisini xatırlayır:

*Arpaçayı aşdı-daşdı,
Sel Saranı alıb-qaçdı.
Ala gözlü, qələm qaşlı.
Apardı sellər saranı,
Bir ala gözlü balanı.*

Lalə İsmayılin obrazlı ifadələri, işlətdiyi topo-

nimlər, hidronimlər həm də hər bir vətən övladı üçün əzizdir, doğmadır:

*Bərgüşadda açılsın yaz,
Həkəridə dillənsin saz.
İki qolda gülsün Araz,
Həsrət, vermə yola məni,
Apar Zəngilana məni.*

"Xəzən"da şimal qonşumuz Dərbənddə yaşayın, yazıl-yaradan söz adamlarına da yer ayrılib. Buradakı yazarlar həm ana dillərində orijinal əsərlər yaradır, həm də bədii tərcümələrlə də məşğul olurlar.

Dağıstanlı ziyalılarımızdan biri, Rusiya Federasiyası Yazarlar İttifaqının və AYB-nin üzvü, 12 kitab müəllifi, 2017-ci ildən Dağıstan Respublikası Yazarlar İttifaqı Azərbaycan bölməsinin sədri Fəxrəddin Oruc Qəribrəsənin burada poetik nümunələri və müsahibəsi dərc olunub (müsahibə barədə qeydləri "publisistika" bəhsində oxuya bilərsiniz). Şairin həmişə aktual mövzu olan ana haqqında düşünələri qoşma ilə ifadə olunub. Biz hansı yaşda olsaq da, bizi dünyaya gətirən, ayaqlarının altı cənnət olan analarımız qarşısında borclu doğma övladlarıq, onlarsız yetimlərik:

*Anasız dünyanın günəşini azdır,
Ürəyi ağrılı, qəlbini nasazdır.
Anadan nə qədər desək də, azdır,
Bəlkə sən bu sehri açasan, ana.*

Rusiya, Azərbaycan, İraq-türkmən yazarlar birliklərinin üzvü, "Ömür karvani", "Yazdım ki, sözüm qala", "Məni anam bağışlasın", "Dərbəndin səsi", "Tural və Gültəkin dastanı", o cümlədən rus dilində "Doğma torpağıma sevgi etirafı" kitablarının müəllifi Zeynəb Dərbəndlilin "Dədə Qorqudla yuxuda söhbət"ində reallıq hissini itirməyən xələf qarşısında ulu sələfin - Dədə Qorqudun poetik ittihamları əks olunub. Ulu əcdadlardan əmanət torpaqlarımızı qoruya bilmədiyimiz Dədə Qorqud dililə qinanılır və həmin müqəddəs torpaqlarımızın geri qaytarılması təlqin olunur:

*Mən sizə bunumu vəsiyyət etdim?
Verdiz torpaqları, verdiz dağları.
Həni xarı bülbül, İsa bulağı?
Düşmənlər kor qoydu güllü bağları.*

İndi Rusyanın tabeliyində olsa da, tarixi Dərbənd, Narın qala öz doğma ana dilimizdə yurd sevgisi ilə tərənnüm olunur. Narın qala təkcə tarixi

maddi abidə deyil, o, həm də sarsılmaz, yenilməz, ölməz söz abidəsidir:

*Qələbə çalmışan hər savaşında
Dayanmışan Dərbəndimin başında.
Bir ulu ozansan beş min yaşında,
Narin qalam!*

Tabasaran ədəbiyyatının təmsilçilərindən Elmi-ra Aşurbəyova və Şuşəxanım Kərimovanın şeirləri (Zeynəb Dərbəndlə, Fəxrəddin Qəribrəsə və Təhmirəz İmamovun bədii tərcümələri) ana dilimizə uğurla tərcümə edilib.

Dağıstan Əməkdar mədəniyyət işçisi, "Gülüstən" "BƏB-in ("Gülüstən") Beynəlxalq ədəbiyyatçılar Birliyinin) fəxri prezidenti, AYB-nin və RF Yazarlar İttifaqının üzvü Tahir Salehin Dərbənd nəğmələri vətənpərvərlik, yurdaşlıq sevgisilə yoğrulub.

Gənc və istedadlı şair Vüsal Ağayevin səmimiyyi və təbiiliyi şeirlərində öz bədii təcəssümünü tapıb:

*Qeyrətsiz, ay bala, qeyrətli oldu,
İsmətsiz, ay bala, ismətli oldu.
Halal çörəyimiz minnətli oldu,
De hansı vərəqə yazım bu dərdi?
Vərəq ağlamasın, vərəq neyləsin?*

Şərbəteli Mahmudovun münsərih bəhrində yazdığı misralar ictimai bəlalara qarşıdır:

*İndi qara "noxud" u əvəzləyib iynələr,
Xaşxaş, çətənə kolu, tiryəklər... daha nələr...
Nə qədər ki, var hələ "kayfa" dalib sellənər,
Elə ki, gəldi dəmi, öz-özünü iynələr,
İndi dəyişib zaman, yox əvvəlki çağları,
Həddini aşış yaman məhlənin uşaqları.*

Yağmur Arzu Nurinin uğurlu, tutarlı qafiyə və rədiflərlə müşayiət olunan misraları cəlbedicidir:

*Bu da sevgimizin son baharı,
Bir şirin röyayı, bitdi... Ayrılaq.
Bu da sevgimizin son qatarı,
Bu qatar əbədi getdi... Ayrılaq.*

Həmzə Əvəzoğlu "İrfani"ni səri bəhrində yazıb, irfanı - Allahi tanımağı vəsf etmək istəyir. Ancaq onun "qəzəl"ində nə qəzəllik məzmun, nə də for-

ma - əruz təf"ilələri yerli-yerində deyil. Hərçənd hər hansı bəhrdə yazmaq zəruri texniki şərtdən başqa bir şey deyildir. Əvvəlcə müəllifin imlasına toxunmadan bir beytini gözdən keçirək:

*Məkan edib yerimi ilan kimi qırvırılmışam,
Qonaq edib rəqib-əğyar zəhri-təmi-marə məni.*

Sınıq rəməldə olan birinci misradakı eybəcər təşbeh bir yana qalsın, müəllif ikinci misradakı fars dilini bilmədiyindən türk dilimizə sırıdırı izafət zəncirini - ismi birləşməni düzgün yox ("təmi-zəhri-marə" - ilan zəhərinin tamına), kəlləmayallaq qurub ("zəhri-təmi-marə" - ilan tamının zəhərinə).

Bu beytin (əgər beyt demək mümkünsə) birinci misrası sınıq, pintlə rəməl bəhrinə uyğun gəlsə də, ikinci misrasının hansı bəhrə uyğun geldiyini müəyyənləşdirmək, bir də ki, ritmi pozan "rəqib-əğyar" sinonimlerinin hansı zərurətdən yanaşı işləndiyini anlamaq olmur.

Nəsr

Şiringül Musayevanın darixdıcı olmayan, müasir həyatdan bəhs edən "Ayrılıq çox acidır" poves-tində subay qızla evli kişi arasında macəra başlayır, demək olar ki, qarşılıqlı anlaşma ilə, konfliksiz bitir.

Şəhla ilk baxışdan vurulduğu, ancaq yaxından tanımadığı yaşlı yad kişidə - Orxan müəllimdə sanki öz "ağ atlı oğlan"ını görür. Heç bir həyat təcrübəsi olmayan bu gənc xanım zahirən romantik, əslində təminatsız, cəlbedici olduğu qədər də qeyri-müəyyən məhəbbət oyununun oyunçusuna çevirilir. Təcrübəsiz qız bunu oyun yox, iki həqiqi sevgilinin sonu nigahla bitəcək ciddi bir həyat dramı kimi təsəvvür edir.

Ş.Musayevanın bu əsərində hadisələr, çoxplanlı, çoxşaxəli cərəyan etmir. Burada iki nəfər arasında sevgi münasibəti qurulur, bu münasibət aydınlaşdırıqca, bir-birinə can atan sevgililərin fərdi-ictimai durumu, ər-arvad kimi xəmirlərinin bir yerdə yoğrulmadığı üzə çıxır.

Şəhla xanım sonralar bu müəmmalı Orxan müəllimin evli olduğunu bilsə də, son dövr ailə-məişət dramlarına rəğmən, yenə bu adamlı bir yerdə olmağa çalışır. Bu müasir qız üçün Orxan müəllimin evli olması əhəmiyyət kəsb etmir, ona "odlu məhəbbətini" azaltır. Gör bu yelbeyin, məşən qızın ürəyindən nələr keçir:

"Mən subay qızam, ərə getməliyəm. Əgər o, mənimlə evlənsə, mən məmnuniyyətlə onun ikinci arvadı olaram. Mən hər şeyə qaneyəm. Qoy ayda bir-iki dəfə mənim yanımı gəlsin, qalan vaxtını onunla keçirsin, oğlu-qızı ilə məşğul olsun".

Yazıcı Şəhlanın simasında bəzi gənclərin indi adı hala çəvrilmiş yüngül həyat tərzlərini, nəyin bahasına olursa-olsun, fərqi varmadan imkanlı, ailəli kişilərin ikinci gizli bir zövcəsi olmaqdan həya etməmələri, fərq etməz, "oğurluq məhəbbət" dən yarananmaqdan belə əl çəkməmələri, bir sözlə, cəmiyyətin bu haram məhəbbət xəstəliyini ön plana çəkmişdir. Elə əsərin fabulasında bu əxlaqsızlıq qabardılır. Çünkü ənənəvi əxlaq olmayan yerdə cəmiyyətin sağlam inkişafından (hələ maddi sıxıntılardan yaranan bələləri demirəm) söhbət gedə bil-məz. Yaxşı ki, xarizmatik, imkanlı və vicedanlı Orxan müəllim səhvini tez başa düşür, geri çəkilir.

Düşünürsən ki, belə bir qız(lar) üçün gözü tutduğu ovu ovlamağa təkcə Orxan müəllimin yox, istənilən millətdən olan varlı-karlı bir ərin heç fərqi yoxdur. Son zamanlar hərdəmxəyal, milli-əxlaqi kökündən məhrum, sevgini yox, tamahı, ehtirası alverə çevirən, ancaq maddiyyat güdən bu kimi qızlara nahaq yerə varlı-hallı ərəb turistlər dadanmayıblar.

Əli bəy Azərin sərf psixoloji realizm nümunəsi olan "Başdaşındakı yazı" hekayəsində bir-birindən ayrı düşmüş o taylı - bu taylı böyük bir xalqın tükür-pədici faciəsi göz öündə canlandırılır. Yarısı Arazi o tayında, yarısı bu tayında qalmış bir ailənin mənəvi-psixoloji üzüntüləri üzərində qurulmuş hekayə son dövr yeni cərəyanları əks etdirən nəsr nümunəsidir.

Hüseynxan kişi təsərrüfatla məşğul olmuşdur, mal-qara saxlayır. Şərəfnisə nənənin dediyinə görə 300-dən çox qoyun-keçiləri, 10 - 15 sağılan iribuy-nuzlu mal-qaraları varmış.

Hüseynxan kişi yaylaqda eşidir ki, təzə hökumət gəlir, əlində nəyin var, hamısını alacaq, özünü də qolçomaq damgasıyla damğalayıb Sibirə sürgün eləyəcək. O, məsələni qəliz görüb gecə təsərrüfatını sürür Arazi o tayına. Həyat yoldaşı Şərəfnisəyə də tapşırır ki, hazırlanın, növbəti gecə də sizi gəlib-aparacağam. Rus sərhədçiləri də tikanlı məftillər çəkərək sərhədboyu mühafizəni ele gücləndirir ki, nə o taydan bəriyə, nə də bu taydan o yana gedib-gəlmək mümkün olmur.

Hüseynxan baba o tayda, Şərəfnisə nənə də iki körpə uşaqla bu tayda həmişəlik qalmalı olur.

"Şərəfnisə nənə ömrünün sonuna dək səksəkədə yaşadı: "Hamının gedəni gəldi, bəs mənim gedənim hani?" - dedi".

70 ildən sonra, Dağlıq Qarabağ və ona bitişik rayonların erməni işgalindən əvvəl, müvəqqəti olaraq sərhədlər dağilan dövrdə nəvəsi Süleyman iki dəfə Xudafərini keçib-gedir, axtarış qohumlarını tapır. Şərəfnisə nənə öz nəvəsindən ərinin orada evləndiyindən, Məhərrəm adlı oğlunun olmasından, həm də özünün çoxdan rəhmətə getdiyindən xəbər tutur.

Bununla belə nəvəsinə tapşırır ki, imkan düşən kimi gedərsən, qəbrini tapıb ziyarət edərsən, deyərsən ki, qocam halallığını verib, rahat yat! - deyib canını tapşırır.

İlk vaxtlar Süleyman iki dəfə Xudafərindən keçib o taya gedir, qohumları ilə yaxından temasda olur. Ancaq dədə-baba yurdunu işgal olunandan sonra o taya gedə bilmir, o taydan yurd yerlərinə həsrət-həsrət baxa bilmir.

O, necə olursa bir dəfə oradakı qohum-əqrəbalarıgilə səfər edir. Məhərrəm əmisi ilə görüş səhnələri çox təsirlidir.

Məhərrəm və Süleyman Kəleybərə - Babək qalasına yola düşürlər, orada bir yerdə şəkil çəkdirirlər. Burada peyzajlar sanki rəssam firçası ilə yaradılıb. Təsadüfi deyil ki, geri dönəndə Məhərrəm əmisi də son dəfə onu qucaqlayıb bağıra basır, o üzündən, bu üzündən öpüb deyir: "Süleyman, sən dədəmin özüsən ki, varsan. Səndən onun iyini alıram". Bu sözləri vaxtilə Şərəfnisə nənə də ona demişdi.

Bu görüşdən 10 il sonra Süleyman əmisi Məhərrəmin qırxına, yas mərasimində - İrana gedir.

Süleyman Məhərrəm əmisinin bacısı oğlu Mustafa ilə Uçdibindəki yas mağarına gedir, oradan da mərasim iştirakçıları ilə qəbristanlığa yollanırlar, ölürlər ziyarət olunur, bir qəbrin başdaşında bərq vuran öz şəklini görür - bu şəkil zahirən oxşadığı babasının şəklidir. İlk baxışda yazıçı təsvirində bir qədər mistik, ezoterik, irreal görünən bu şəkil milli yaddaşı işıqlandırır.

Qəbristanlıqdan yas mağarına qayıdarkən çadırın baş tərəfində Babək qalasında əmisi ilə birgə çəkdirdiyi bərq vuran, göz qamaşdırılan şəkli görür və çox təəccübənən. Bu təəccübə möclisin mollası aydınlıq gətirir:

"Hər insanın axırətə yollanmazdan əvvəl bir vəsiyyəti olur. Rəhmətlik Məhərrəm özünü burada qərib sayırdı, deyirdi ki, əsl vətənimiz Arazın o ta-

yıdır. Deyirdi, əvvəlcə orda qohum-əqrəbamız yasa da, ortada tikanlı məftilləri qırıb-dağışalar da, erməni gəlib-işgal elədi, bizə göz dağı çəkdi. Bu, necə vətəndə yaşamaqdır ki, adam öz vətənində qərib olar? Bu vəsiyyətinə də əməl edib bir az aralıda torpağa tapşırdıq onu - qərib kimi. Bir də vəsiyyət etdi ki, bax, bu başımızın üstündə gördüyüünüz şəkli böyüdüb həm mağara, həm də qəbrinin başdaşına vuraq. Düzdür, bizdə qəbrin başdaşına şəkil vurulmur. Amma rəhmətlik Məhərrəm deyirdi ki, atası Hüseyxan kişinin yarısı o tayda qalıb. Özü cismən bu tayda yaşasa da, ruhu o taydadır. Məhərrəm deyirdi ki, bizi heç olmasa şəkildə ayırmayın".

Bu, əsərin kulminasiya nöqtəsidir. Burada tarixi təbəddülətlər üzündən pərən-pərən düşmüş böyük bir nəslin - babalar - atalar - nəvələr arasında əlaqələrin pozulmasına etiraz öz əksini tapıb. 70 il ərzində sovet dövründə öz doğma yurd-yuvasından ayrı düşən ailə üzvlərinin (Hüseyxan və Şərəfnisə) bir-birlərinə həsrət qalması, bu ailənin iki qonşu ölkədə yaşayan davamçılarının (Məhərrəm - Süleyman) eyni həsrətlə yeni şəraitdə ömür sürmələri, bundan betər isə köhnə və yeni nəsillərin tarixi vətənlərinin - Zəngilanın ermənilər tərəfindən işgal edilməsi, növbəti qəribçilik məşəqqətləri bitmir.

Yazıçı əbəs yerə yas çadırının başında asılan həm ölü və sağ adamin şəkli (Məhərrəm və qardaşlığı Süleymanın birgə şəkli), həm də qəbristanda başdaşı üzərində bərq vuran şəkilləri təkcə qəribçilikdə həsrət çəkmiş Hüseyxan babanın, Məhərrəm əminin şəkilləri deyil. Burada Hüseyxan - Məhərrəm - Süleyman nəsil ağacına bənzər şəcərələri olan yüzminlərlə didərginlərimizin, vətəndaşlarımızın nakam talelərinin hələ də davam etdiyini (Süleymanın simasında) xatırladır.

Bu əsər həsrət üzündən həsrətə, qəribçilik üzündən qəribçiliyə diqqəti yönəldir, tarixi yaddaşdakı faciələri əks etdirir, insanlara müqəddəs vətənpərvərlik hissələri aşayıır.

Mərhum Məhərrəmin vəsiyyətnaməsi ədalətsiz tarixi ittiham edir, diriləri tarixi vətənlərini geri qaytarmağa, düşmənlərlə (erməni və ruslarla) mübarizəyə çağırır.

Pərvanə Bayramqızının kino dililə desək, melodramasında - "İki qadın" hekayəsində hündür mərtəbələrdə öz pəncərələrindən bir-birini uzaqdan görən, virtual dialoq aparan iki qadın təsvir olunub. Baxışları ilə biri digərinə həsədlə baxan evli və tənha qadınlar zahirən xoşbəxtidlər. Eyni yaşda

olan evli qadın üzüqirishi, ağbirçəklidir, məmnuñ deyil. Tənha qadın ona nisbətən şuxdur. Sokratın fikri yada düşür: "Nə edirsən et, onsuz da peşman olacaqsan". Qarşı tərəf bu kəlamı filosofun evlənmək istəyən gəncə dediyini xatırlayır. Hiss olunur ki, bu iki qadın mütaliədə də bir-birindən geri qalmır.

Xeyli vaxt keçir. Bu iki qadın həyətdə qarşılaşır - biri ərilə, digəri tənha eyni toya gedirlər. Həmişəki kimi baxışları ilə danışırlar. Tənha qadın hərəkətlərində nə qədər sərbəstdirsə, evli qadın bir o qədər utancaq və çəkingəndir, yalnız ərinin ürəyincə olan hərəkətləri edir, dost-tanışları, rəqs edənləri sözüb yazılıq-yazılıq boynunu bükür. Toydan çox, yas yerinə gələn adam ovqatındadır. Toy sona çatmamış ərinin istəyinə əsasən qadın oranı tərk edir. Toy boyunca cəmi bircə dəfə gülümsündüyü üçün evli qadın əri tərəfindən məzəmmət edilir. Səhərcən ağlayır.

O gecə qadılardan biri o birisinin xoşbəxt olduğunu düşünür.

Səhər açılanda "qəm otaqlarının pəncərəsi"ndən (çox gözəl metafora!) yenə də xəyalən söhbətləşir-lər.

"Tənha qadın:

-Sən xoşbəxtən.

Evli qadın:

-Bu söz üstümə atılmış böhtan kimidir".

Bu qadılardan birini ərindən asılılıq, digərini tənhalıq ağladır. Bir qadını - əri, digər qadını - tənhalıq incidir. Ən böyük bədbəxtlik xoşbəxt görünməkdir. Təəssüf ki, nə gender bərabərliyi, nə olduğun kimi görün, göründüyüñ kimi ol" kəlamı ailəni, fördi, evlini-subayı xoşbəxt etmək iqtidarında deyil.

Vaqif Osmanovun hekayədən çox oçerkə yaxın olan "Nəvəmin adın Araz qoydum" əsərində çox ciddi və aktual mətləblərə toxunub.

Azərbaycanın şimal rayonlarından birində, Qafqazın ətəklərində Avropanın Alp dağlarındakı şəhərlərdən geri qalmayan bir istirahət mərkəzində iki oğuz türkü təsadüfen tanış olur.

Qazaxıstandan öz məktəbli nəvəsilə buraya gələn, 10 yaş böyük, rusdilli Füzuli dayı ilə Bakıda coğrafiya müəllimi işləyən Tahir arasında dostluq münasibəti yaranır.

Füzuli dayının Tahirlə "otnoşeniya"sından bəlli olur ki, o, doğulduğu Qazaxıstanın Cambul "oblastı"ndan gəlib. Valideynləri 1941 - 1945-ci illərdəki "voyna"dan qabaq Qaryagin (İndiki Füzuli) rayo-

nundan sürgün olunub.

Sovet imperiyası 30 ilə yaxın dağılsa da, "qirmizi terror" xofu insanların ürəyindən hələ də getməyib. Qazaxıstanın xam torpaqlarına, Rusyanın Sibir çöllərinə sürgün olunmuş soydaşlarımızın facianə həyatı Füzuli kimiləri bu gün də gözüqipiç və xoflu edib.

Füzuli dayı və onun təmsil etdiyi nəsillər "oteç naroda" adlandırılmış, türkün qanına susamış Stalinizmin qurbanları olmuşlar.

Füzuli dayının söhbətindən aydın olur ki, o, Füzuli rayonunun Yağlıvənd kəndindəndir, ancaq o müqəddəs torpaqlar rus-erməni işğalı altındadır.

Sən demə, Yağlıvənd kəndi işğal olunmayıb. Ancaq həmin kəndə qeydiyyatı olmayanların səfər etmələrinə müvəqqəti də olsa icazə verilmir. Bu Füzuli dayı üçün dağ üstündən dağlanmaqdır.

Tahir müəllim ona "hökumət dili"ndə cavab verir ki, gələn il mənim qonağım olarsan, birlikdə Füzulini də, digər rayonları da ziyarət edərik. "İnşallah!" - deyir müsahibi.

Füzuli dayını buraya ilk gəlişindən "udivliyat" eləyən ərəb turistlərinin çoxluğu, "obşestvennyi" yerlərdə tərbiyəsizlikləridir. "Gözləməzdim ki, şəriətin yaradıcılarının törəmələri bu qədər etikadan kənar hərəkət edərlər". Bu çox dəqiq müşahidədir.

Füzuli dayı çox aqınacaqlı sürgün illərini, valideynlərinin taleyin ixtiyarına buraxılmış günlərini, insan ayağı dəyməyən Qazaxıstan çöllərində necə məşəqqətlə məskunlaşmalarını nəql edir. Şair-publisist Cavad Cavadlıının bir vaxtlar oxuduğum "Sürgün" epopeyasının motivləri gözlərim önündə canlanır.

Qazaxıstanda zorla məskunlaşan, kəndlər, qəsəbələr quran azərbaycanlılar milli diskriminasiyaya məruz qalmış, öz dillərindən çox rus dilində danışmış, digər millətlərdən olanlarla ailə həyatı qurmuş, öz evlərində uşaqlarını yad dildə tərbiyə etmişlər. Adını Araz qoyduğu, özüylə vətənə gətirdiyi nəvəsi Azərbaycan türkçəsində danışa bilmir.

Füzuli dayının sözləridir: "Qazaxıstanda kəndimizin ortasından Çu çayı axır. Kənddəkilərin əksəriyyəti bu çaya Araz çayı deyir. Yəqin bilirsən, Qazaxıstanda yaşayan oğuz türklərdən çoxu İranla "qranitsa"dan - Araz çayının sahillərində sürgün olunanlardır. Kəndimizdə doğulan, böyükən insanlar bütün axar sulara "Araz" deyirlər. Bizim üçün bütün çaylar Arazdır. Araz on çox işlətdiyimiz yadda qalan, kövrək duyğular oyadan sözlərimizdən birisidir - sürgün, Xudafərin, vətən, Azərbaycan kimi".

Araz Qazaxıstanda da həmvətənlərimiz üçün bir ayrılıq simvoludur.

Bu gözəl hekayənin əsasında Azərbaycanın bütövlüyü ideyası durur:

"Mən artıq Füzuli dayını eşitmirdim. Qulaqlarımda sanki Xan Araz, yaralı Araz, həsrətin bəisi Araz uğuldayırdı. Burulğanlar içində çabalayırdı. "Türkmənçay", "Gülüstan" adlı qara tariximizin günahkarlarını axtarırdı. Biz niyə günahı özümüzdə, laqeydliyimizdə, qorxaqlığımızda yox, Arazda, cansız tikanlı məftillərdə axtarıraq?"

Budur, qürbətdəki soydaşlarımız assimilyasiya ya məruz qalsalar da, bizdən daha diqqətli, yaddaşı iti və vətənsevərmış! Onlar yad ölkədə bütöv vətən xəyalı ilə ovunaraq nəhəng və müqəddəs Azərbaycan yaşadırlarmış - o taylı-bu taylı, xan Arazlı, dəli Kürlü vətən!

Müəllif varvarizmli, bədii suallı daxili monoloq laqeyd azərbaycanının milli hissələrini oyatmağa çalışır: "Görəsən, bütöv Azərbaycan olmaq üçün bizə nə qədər Araz lazımdır?"

Sülhiyyə Musaqızının "Həyat" hekayəsində atasını erkən itirmiş, qohum-qoşunun ümidiñə qalmış yetim Arif obrazı nəsrdən çox, səc kimi, inversiyalarla canlandırılıb.

Nizami Kolanının hekayəsi ("Arzularım ürəyimdə qaldı") nakam məhəbbətdən bəhs edir. Zamanca uzun bir dövrü əhatə edən iki gəncin hekayəti kiçik bir ədəbi həcmə sığışdırılıb. Anlamaq olmur ki, çənəsi xallı qızı - Səbinəni hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra evlənəcəklərini bilə-bilə valideynləri nə üçün Zöhraba yox, onun qardaşına xəlvəti ərə verirlər? Bu izdivac uzun illər boyu tuğlənətə çevrilir, nə öz qardaşının sevgilisi ilə evlənən qardaş, nə çənəsi xallı qız, nə də əlahiddə ailə həyatı quran Zöhrab xoşbəxt olmurlar. Heç bir normal əxlaqi dəyərlərə söykənməyən bu nigah doğmaları - ata, ana, qardaşları bir-birinə ögeyləşdirir, qarşılıqlı anlaşmaları olmayan bu kimi ailə yuvaları dağılır, ümumən cəmiyyətin normal inkişafına mənfi təsir göstərir.

Ramiz İsmayılin "Gözü yolda qalan var" povesti real sənədli-tarixi xronikanı özündə əks etdirir. Bu əsərin məziyyətini azaltmadan deyim ki, "Xəzan"ın əvvəlki sayında Xocalıda əsir düşmüş Cəfər müəllimin Natiq Qasımovun qəhrəmanlığı barədə dedikləri maraqlı və heyrətamızdır: "Kilsədə gizlənən 8 nəfər azərbaycanlı döyüşü yeddi gün ac-suz mühəsirədə qalıb. Yeddi yoldaşı həlak olduqdan sonra onların ən cavani yenə də müqavimət

göstərməyə davam edib. Nəhayət, əlacı kəsilmiş oğlan əlində Azərbaycan bayrağı meydana çıxb" ("Xalq qəzeti", 13 iyun 1992).

Burada 90-cı illərdə Qarabağ müharibəsində - qanlı döyüslərdə hər iki tərəfdən əsir və itkin düşmüş azərbaycanlı və ermənilərin axtarılması, diri, yaxud ölü tapılıb-dəyişdirilməsi, rəsmi, qeyri-rəsmi, şayiə xarakterli mənbələrə istinad olunur və maraqla oxunur.

Publisistika

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru Leyla Abasovanın "İncə ruhun naxışları"nda Rəna Ceymulla qızı Mirzəyevanın həyatı, fəaliyyəti və yaradıcılığı işıqlanılır.

Yuxarıda poeziyası haqqında söz açdığını, 2017-ci ildən Dağıstan Respublikası Yaziçılar İttifaqı Azərbaycan bölməsinin sədri Fəxrəddin Oruc Qəribəsədən Ağalar İdrisoğlunun götürdüyü müsahibədə ("Dağıstanda - doğma vətəndə yaşayan azərbaycanlılar") Dağıstanla Azərbaycan arasında ədəbi-mədəni əlaqələrdən söhbət gedir.

Dağıstanda ləzgilərin, tabasaranlıların, tatların xalq dram teatrlarının binaları olduğu halda, Azərbaycan Xalq Dram Teatrının hələ də binası yoxdur. Nə Dağıstandakı iş adamları, nə də Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi bu mədəniyyət məbədinin tikilməsinə təşəbbüs göstərilmir.

Dağıstanda pullu azərbaycanlılar ədəbi tədbirlərin keçirilməsinə, azərbaycan türkçəsində kitabların, qəzet və jurnalların çap olunmasına etinasız yanaşırlar.

Bununla belə Rusiyada yaşayan 57 millətin, o cümlədən azərbaycanlıların şeirlərindən, hekayələrindən, publisist əsərlərindən ibarət antologiya nəşr olunub.

1992-ci ildən Azərbaycanda yeni latin qrafikasına keçidlə əlaqədar Dağıstan azərbaycanlıları üçün də ədəbi-bədii-pedaqoji əsərlər latin qrafikasında nəşr olunur.

Dağıstan konstitusiyası 14 qədim xalq dilində, o cümlədən Azərbaycan türkçəsində çap olunub. Dağıstan mərkəzi dövlət televiziyası hər həftə bir dəfə azərbaycan dilində verilişlər yayımlayır.

Rəna Mirzəliyeva Aslan Aslanovun "Ömrün məzəli anları" kitabı haqqında yazdığı məqalədə ("Aslan Aslanovun gülüş dünyası") onu ailədə yaxşı övlad, yaxşı həyat yoldaşı, yaxşı ata olmaqla yanaşı yeri düşəndə rast gəldiyi xoşagəlməz hadisələ-

ri, ürəyincə olmayan məqamları satirik-sarkastik, ümumən komik dildə hazırlıqla qarşılıyan, qələmə alan bir müəllif kimi təqdim edir.

Nemət Bəxtiyarın "Laçın rayonunun Ərdəşəvi kəndi" haqqında araşdırması bu sözlərlə başlayır: "Kiçik Qafqaz sıra dağları silsiləsində Dəlidəğ dağları - 3616 m, onun qoynunda çiyin-çiyinə qol-boyun olan Qırıqxız dağları - 2828 m, Qorqundağ dağları (ona Laləli dağlar da deyilirdi) - 2396 m, Sarıbabası dağları - 2334 m, Böyük Kirs dağları - 2725 m, Mixtökən dağları - 3411 m, Taxtabaşı dağları - 3184 m, Nərdivan dağları - 2623, Xocayurd dağları - 2389 m, Çilgəz dağları - 2358 m hündürlüyündə mövcuddur".

Müəllif ürək ağrısı ilə yazır ki, qoyub gəldiyimiz Laçın dağlarında gözəl təbiət qəsdlə belə füsunkar gözəlliyi yaratmışdı. Sanki rəssam fırçası ilə çəkmişdi ki, ürəyimizə xal düşsün, bizə göz dağıolsun.

Dağların çiyin-çiyinə, qol-boyun düzülüyü, birlərinə həyan olmaları görəsən, niyə biz insanları bir-birimizlə mehribançılığa təhrik etmədi?

Laçın rayonunun Ərdəşəvi kəndi, bu kəndin sahibləri olmuş yerli şəxslərin ailə şəcərəsi, xələflərinin həyat və mübarizələri, hətta Qarabağ müharibünsində iştirak etmiş igidləri və şəhidləri haqqında məlumatlar, rəvayətlər və həqiqətlər bu gün də məsilsiz əhəmiyyətə malikdir.

Bildiyimiz kimi Əli bəy Azərin "Sərhədçi zabitin etirafı" hekayəsində Sərhəd Qoşunları Akademiyasının məzunu, baş leytenant rütbəsini yenicə almış, hələ yenicə praktik fəaliyyətə başlamış, ancaq nəzəri hazırlığı, kriminalist fəhmi, fərasəti və məsuliyyətilə fərqlənən baş qəhrəman Zoroba kəndində qacaqmalçıların zərərsizləşdirilməsinə necə nail olmasından bəhs olunur. Vaqif Osmanov "Vətən gözdü, biz - kirpik" adlı məqaləsində Əli bəy Azərin bu son dərəcə maraqlı və məzmunlu hekayəsini təhlil edib, onun ədəbi-bədii məziyyətlərini və əhəmiyyətini ön plana çəkib.

V.Osmanovun növbəti "Xəzan" - dəyərli sözə yaşıł işiq" məqaləsi şair, yazıçı və publisistlərimizin jurnalın 2018-ci ilin sentyabr - oktyabr ayında dərc olunmuş əsərlərini yığcam və məzmunlu təhlil cəlb edib və onları uğurlayıb.

SÖZARDI: 2018-ci ilin 13 sentyabr tarixində aldığımız sevindirici məlumat asanlıqla əldə edilmişdi: "Nəhayət ki, gözlədiyimiz qərar verildi. Qoşa YY bərəət aldı!!! "Orfoqrafiya lügəti layihəsinin müzakirəsi zamanı qoşa "y" samitinin birinin düş-

məsi ilə bağlı maddənin (37-ci bənd) əleyhinə 137, lehinə 52 səs verilib".

Nəsimiüşənas Səadət Şixiyevanın təşəbbüsü ilə apardığımız mübarizə öz bəhrəsini verdi.

Cəfərəş və qeyrətli alimlərimizdən İsmayıllı Məmmədov, Rafail Hüseynov, Səadət Şixiyeva, Nəriman Qasimoğlu, Tərlan Quliyevin qiymətli fiqirlərinə istinadən və özüm də daxil hazırladığım, Azərbaycan Respublikası Dövlət Dil Komissiyasının hörmətli üzvlərinə (Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları layihəsi çərçivəsində) ünvanladığım "Apostrofun bərpasının zəruriliyi" haqqında bu məqalə həmin komissiyanın yeni orfoqrafiya layihəsinin 13, 22, 37 və 69-cu maddələri üzrə məqbul hesab etmədiyimiz dəyişikliklərlə əlaqədar yaranıb.

Hər şeydən əvvəl bu elmi komissiyanın tərtib etdiyi "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları" layihəsinin 69-cu bəndindən başlayaql: "Vaxtilə apostrofla yazılın Qur'an, cür'ət, hey'ət, Kən'an, məs'ud, məs'ul, məş'əl, Sən'an, sür'ət, vüs'ət, və s. sözərə apostrofa görə Qur-an, cür-ət, hey-ət, Kən-an, məs-ud, məs-ul, məş-əl, Sən-an, sür-ət, vüs-ət kimi sətirdən sətrə keçirilirdi. Bu qəbildən olan sözərən aşağıdakı şəkildə sətirdən sətrə keçirilməsi məqsədə uyğun sayılır: Qu-ran, cü-rət, he-yət, Kə-nan, mə-sud, mə-sul, mə-şəl, Sə-nan, sü-rət, vü-sət və s."

Təsəvvür edin ki, apostrof ləğv edildikdən sonra indi də apostroflu sözərən hecalara bölünüb sətirdən sətrə keçirilməsi əməliyyatına start verilib - Qur'an sözünü, Qur-an kimi yox, qu-ran kimi hecalara bölüb sətirdən sətrə keçirilməsi nəzərdə tutulub. Bununla da Qur'an sözü öz leksik mənasını dəyişib omoqraf (quran, düzəldən və s. mənada) kimi də oxuna bilər.

Yuxarıda sadaladığım dünya dillərində bu gün də işlənən, gələcəkdə də işlənəcəyi şübhə doğurmayan, eyni zamanda bizim də orfoqrafiyamızda özünəməxsus yeri olan Apostrof (') yaz?da iki məqsədli işlədirildi: 1. əsasən birinci, bəzən də ikinci hecasında uzanan e, ə, ö saitl?rindən biri olan sözlərdə: məsələn: e'lan, e'dam, ə'la, mö'tərizə və s.

2. birincisi samitlə bitən, ikincisi saitlə başlanan hecalar arasında qoyulmaqla samiti saitdən ayırmak və saiti aydın tələffüz etmək üçün.

2003-cü ilin sentyabr ayının 23-də Azərbaycan dilinin yeni Orfoqrafiya lügətinə əsasən, apostrof işarəsi ləğv edilmişdir.

?rəb əlifbası samit səslər əsasında formalasdı-

ğindan sait səslər müstəqil hərf şəklində deyil, "hə-rəkə" (fəthə, kəsrə və damma - "ə", "i", "u") adlanan xüsusi diakritik işarələrlə göstərilir. Bu əlifba-da xüsusilə "?" "əyn", "?" 'həmzə' yə əlavə edilən hərəkələrə müvafiq olaraq bəzi uzanan, fərqli incə saitlər (e, ə, ö) xüsusi boğaz məxrəcile tələffüz olunur və beləliklə apostroflu sözlər dilimizdə mövcud heca vurğusundan fərqli olaraq spesifik ikiqat vurğu ilə tələffüz olunur.

Məsələn: "Xəlil ibn Əhmədin yaratdığı və bu gün də əruz şərində qüvvədə olan səkkiz əslə təfilənin tərkibinə və transkripsiyasına nəzər sal-saq, onların aşağıdakı apostrofla işarələnmış ritmlərdən yarandığını görərik: fə'Ulün, fa'Ilün, mə-fA'ilün, fA'ilatün, müstəf'ilün, müfA'elətün, mütə-Fa'lün, məf'Ulatü'(Tərlan Quliyev).

Klassik ədəbiyyati oxumaq üçün tərtib və nəşr edilmiş "Ərəb və fars sözləri lüğəti"ndə (Bakı, Yaziçı, 1985) mənim hesablamamıma görə 550 apostroflu ərəb söz və tərkibləri yer tutur. Bu apostroflu sözlərlə təkcə klassik irslə məşğul olan tədqiqatçılar - əlyazmaşunaslar, əruzşunaslar, mənbəşunaslar və s.-lər qarşılaşdırır.

Bə'zi tanınmış dilçi alimlərdən T.Hacıyev, Əziz Əfəndizadə, Yəhya Kərimov, Yusif Seyidov və b. vaxtilə apostrofun əlifbadan çıxarılmasının əleyhinə olublar.

Apostrof dünya dillərində də tələffüzü asanlaşdırın bir işarə kimi istifadə olunur. "Apostrof əsasən, ərəb dilindən alınma sözlərin, habelə Avropa dillərindəki bə'zi şəxs adlarının (d'Annunsio, d'Artanyan, O'Neyl) yazılışında işlədirilir" (ASE, I cild (Xcildə). Bakı: 1976, səh. 375).

"12 ildə üç dəfə dəyişdirilən orfoqrafiya qaydaları ilə yazılan mətnlərdən insanlar dilin hansı imla xüsusiyyətlərini öyrənə bilərlər?

İş o həddə çatıb ki, ədəbi dil ləhcələri deyil, ləhcələr ədəbi dili öz nüfuz dairəsinə daxil edib. Bu təkliflər (xüsusilə 37 və 69) yeddi yüz illik klassik anadilli ədəbiyyatımızın bədii özülü, musiqililiyi və estetik bünövrəsini dağıdacaq gücə malikdir; təklif qəbul edilərsə, ayrıca olaraq, əruz vəznli mirasımız ciddi itkiyə məruz qalacaq" (Səadət Şixiyeva, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent).

Hazırda məqsədli şəkildə tez-tez aparılan orfoqrafik dəyişikliklər (xüsusilə 13 (şə'r və fe'l), 22, 37 və 69-cu maddələr üzrə) bu qənaətə gəlməyə əsas verir ki, hansı radikal qüvvələrsə ədəbi dilimizin ləhcələşməsinə, orfoepikləşməsinə, klassik irslə müasir nəsillər arasında bu istiqamətdə rabitənin

qırılmasına və nəticə e'tibarilə orfoqrafiq qaydaların pozulması ilə vahid ədəbi dilimizin formallaşmasına mənfi təsir göstərməyə ciddi-cəhd göstərir.

Elə bu arqumentlərə görə də:

- 13 (ancaq fe'l və şə'r sözlərinə şamil edilir), 22 və 37-ci maddələrdə heç bir dəyişiklik aparılması.

- apostroflu sözlər dilimizdə mövcud heca vurğusundan fərqli olaraq spesifik ikiqat vurğu ilə tələffüz olunur.

- ərəb dilindən daxil olmuş bəzi sözlərin əsasən birinci, bə'zən də ikinci hecasında uzanan e, ə, ö saitlərindən biri olan sözlərdə;

- birincisi samitlə bitən, ikincisi saitlə başlanan hecalar arasında samiti ayırmak, saiti aydın tələffüz etmək üçün;

- bu ərəb mənşəli sözlərin hecalara bölünüb, sətirdən sətrə keçirilməsində apostrofun rolunu nəzərə alaraq;

- klassik ədəbiyyatın transkripsiya və transliterasiyalarının hazırlanmasında;

- rus və Qərb dillərində olmuş və olacaq apostroflu sözlərin yazılışında apostrof işarəsindən istifadə edildiyini nəzərə alaraq

13-cü bənddən "şə'r və fe'l" sözlərini 69-cu bəndə əlavə edərək, həmin bəndin mətni (kökündən dəyişib) aşağıdakı redaksiyada oxunması təklif edilsin: 2003-cü ilin sentyabr ayının 23-də ləğv edilmiş apostrof işarəsi bərpa edilsin, Qur'an, cür'ət, hey'ət, Kən'an, məs'ud, məs'ul, məş'əl, e'lan, e'dam, şə'r, fe'l və bu qəbildən olan sözlərin aşağıdakı şəkildə hecalara bölünüb, sətirdən sətrə keçirilməsi məqsədə uyğun sayılsın: Qur-an, cür-ət, hey-ət, Kən-an, məs-ud, məs-ul, məş-əl və s.

Ümid edək ki, bu il Dövlət Dil Komissiyası bizim apostrof haqqında yuxarıdakı mülahizələrimizi nəzərdən keçirəcək və onun bərpasını təmin edəcəkdir.

Öz bari-bəhərlərə, ədəbi məhsulları ilə ruhumuza qida verən "Xəzan"çılara yeni-yeni uğurlar diləyirəm!

Yanvar, 2019, Xirdalan şəhəri

YAZI DÜZÜMÜ

1. Redaktor guşəsi

-“On doqquzda on doqquzla”1

2. Publisistika

-Həsən BAYRAMOV - “Üç zirvənin fatehi - alim, pedaqoq və yazıçı Mir Cəlal Paşayev” (təhlil).....	4
-Əli BƏY AZƏRİ - “İmamverdi İsmayılovun “Sonuncu fəsil” ibrətnaməsi” (təhlil)	13
-İmamverdi İSMAYILOV - “Şah və... Mat” (siyasidüşüncələr)	13
-Əli BƏY AZƏRİ - “Məhəmməd Əli poeziyasında zirvənin fəthi” (təhlil)	20
-Qəzənfər PAŞAYEV - “Nəsimini əslində niyə edam ediblər?” (araşdırma)	26
-Oqtay İSMAYILLI - “Ölümün Nəsimi zirvəsi” (araşdırma-təhlil).....	28
-Xuraman MİRCƏFƏROVA - “Səksən yaşın ucalığı” (təhlil).....	34
-Mahir CAVADLI - “Peşəkar zabit, cəfakesi alım” (Cəlal Qasımov - 60)	50
-Vaqif OSMANOV - “Poeziya ilə elmin ülfəti” (təhlil).....	58
-Ağalar İDRİSOĞLU - “Nəsir hey...” (elegiya).....	70
-Əli BƏY AZƏRİ - “Dəmirqapı Dərbəndim” (araşdırma-tədqiqat)	75
-Fariz ÇOBANOĞLU - “Səhnəmizin unudulan və unudulmaz Ərəbzəngisi” (təhlil).....	84
-Əli BƏY AZƏRİ - “Yaxın nəşr tarixinin tədqiqi” (Leyla Abasovanın ““Boz oğuz” nəşriyyatının yaranması və fəaliyyəti” kitabı haqqında təhlil - rəy)	120
-Ələsgər TALIBOĞLU - “Ağa Laçınlı və söz dünyası” (tədqiqat - araşdırma)	125
-Nemət BƏXTİYAR - “Xalq sənətkarları - şairlər və aşıqlar” (Şair Məmmədalı, Qara Kərim, Laçınlı Aşıq Ali, Aşıq Abbas haqqında araşdırma)	130
-Camal ZEYNALOĞLU - “Dəryada susmaq necə olur?” (təhlil).....	143
-Aydın ADIGÖZƏLLİ - “Nahid və Turan Ramazanzadə qardaşları - idmanın şərəf bayrağını ucaldanlar” (oçerk).....	149
-Rəna MİRZƏLİYEVƏ - “Salam, Güllü müəllim” (oçerk)	151
-Hafız RÜSTƏM - “Barlı-bəhərli “Xəzan”” (tənqid-təhlil-rəy).....	155

3. Poeziya

-Lalə İSMAYIL - “Kəndimin” (şeir-toponom).....	2
-Oqtay İSMAYILLI - “İnan Nəsimi sözünə”, “Özünə bənzətdi”, “Kainat insan”, “Həqiqətin səsi”, “Aşkar gövhərəm”, “Doluyam”, “Tək Tanrıının əzizi”, “Yaranmışam mən”, “Tələb et”, “Əsil-nəsəbim”, “Tanrı eşqi ilə qurub”, “Çıxım”, “İstəmə”, “Sığaram”, “Atəşimin pərvanəsi”, “Axıracan”, “Aldanırsan”, “Nə əcəb” (şeirlər)	9
-Məhəmməd ƏLİ - “Bakı bulvari”, “Vətən eşqi ilə”, “Bakı”, “Məni”, “Olubdur”, “Sevənin qisməti”, “Qarabağ dərdi”, “Hər gələn yaza ümidlə baxırıq”, “Xeyallar aləmində söhbət”, “Nəsimi”, “Rüstəm Behrudi nağılı”, “Bir ulduz axdı” (şeirlər)	23
-Adil HƏSƏNOĞLU - “Bənzəmir”, “Karvan yeriməz”, “Sən necə?”, “Tanrı verdi”, “Biləsən”, ““Ağıllı ol” deyənlərə...”, “Təbiət bizə bənzəyir”, “Ağacından”, “Duman, salamat qal”, “Mənəm” (şeirlər)	31
-Süleyman ABDULLA - “Zaman lağımı”, “Deməli...”, “Qoroskop”, “Milli nağıl”, “Ümid Vətən”, “Tütün adamlar”, “Qurban olası”, “Uşaqların həsrəti” (şeirlər)	36
-Sabir ZAMANLI - “Dünyanın özü də anasız qalıb”, “Öz səsin hani”, “Əcəl düşür qabağa”, “Ömrün ölçüsü”, “Gəlmışəm, ana”, “Öz yazından xəbərsizsən”, “Qocalar evi” (şeirlər)	42

-Eynulla SADIQ - “Çixa”, “Üstdə”, “Günlər”, “Vətən dərdi”, “Gözəldir”, “İstəyir”, “Didərgin”, “Qaldı” (şeirlər)	47
-Budaq TƏHMƏZ - “Səni gərək dərəydim”, “Dağlara qar yağıbdi”, “Məni soruşmayın”, “Bu it üstümüzə hürür hələ də”, “Söz göyərdim”, “Soruşmayın”, “Bir günəş var”, “Şeir nədir”, “Şeir yazmaq istəyirəm”, “Tanrı, düzəlt bu dünyani”, “Çəliyə söykənən qoca” (şeirlər)	54
-Hafiz ƏLİMƏRDANLI - “İsmayıllı”, “Pəncərəmi döyəclə”, “Bir ömürdür yaşayıram”, “Ömrümün vərəqləridir”, “Qanunlar həyatda bizi izləyir”, “Ağıl bilik ilə bir yerdə olsa”, “Hər dövrün öz baharı var”, “Qəzəllər”, “Rübailər” (şeirlər)	61
-Rəhman BAYRAM - “Ülvi məhəbbət”, “Gənclik”, “Bilərmi”, “Tükənməz bu elin qeyrəti, qardaş”, “Qızım Ülkərə”, “Mənə yağılı kökə bişir, ay ana”, “Yeni il” (şeirlər)	68
-Rüstəm MUĞANLI - “Kimiyəm”, “Axi”, “Elə bir qadın ki”, “Ayrılır”, “Bu da bir arzu” (şeirlər)	73
-Solmaz ŞIRVANLI - “Şəhidlər”, “Dönmüşəm”, “Vətən şairi”, “Can verdim yar yolunda”, “İstəmirəm”, “Dərman deyərəm”, “Qəzəl”, “Sözünə qurban”, “O gün”, “Bir bəzəkdir elə Şirvan” (şeirlər)	80
-İltimas SƏMİMİ - “Poetik qar dənəcikləri” (şeirlər).....	88
-BəxtiyarABBASOV - “Ürfan üçün”, “Deyərdim”, “Yedilər”, “Hələ də”, “Bax”, “Qayıdım”, “Deyirik”, “Çək iç”, “Can ətri”, “Zaman tozu”, “Deyim”, “Gəlmışəm”, “Güzungüsüz”, “Olsun”, “Tapa bilmirəm”, “Olmasın”, “Başım”, “Nə gündəsən” (şeirlər)	99
-Sehran ALLAHVERDİ - “Qayıdan yollar”, “Pəncərə”, “İlan qabığı”, “Bitməyən yollar”, “Yollar ayrıçı”, “Ruh”, “Bəhanə”, “Kəm” (şeirlər).....	105
-Əziz MUSA - “Sənsiz”, “Sərin üçün”, “Anamın xatırəsinə”, “Gül ağacısın”, “Yaşamağa qoymurlar”, “Adın gələndə” (şeirlər).....	113
-Xəzər MİRƏJ - “Anam”, “Xocalı”, “Ömür qatarı”, “Payızdı sevgim”, “Yağacaq hər yağış səndən xatırə”(şeirlər)	118
-Tahirə MƏĞRUR - “Güləyən qız”, “Hardasan”, “Belə”, “Şeir diləyən”, “Gözündən güləyənim”, “Görəydim”, “Övladlarına”, “Xocalı” (şeirlər)	123
-Rəşad BALAKƏNLİ - “Xocalı”, “Görmüşəm”, “Özüdür” (şeirlər)	128
-Bəxtiyar HÜSEYNOV - Qəzəllər	138
-Məmməd ƏKBƏR - “Bizim dost itirən vaxtimız deyil”, “Hər kəs qarabağlı, hər kəs şüşəli”, “Türk nəğməsi”, “Gedək dağlara, dağlara”, “Heç olmadıq biz ayri”, “Cavidin şikayəti”, “Çiçək verin qızlara”, “Mədinənin istəyi”, “Uğurun uğuru”, “Məktəb yolları”, “10 yaşlı Aydan”, “Xaqanam”, “Qızılğül” (şeirlər)	145
-Safiyət CALQANLI - “Yaz”, “Quşların dönüşü”, “Ötmüş sevgi etirafı” (şeirlər)	153
-Məhəmməd MUSTAFA - “Oyanmaz” (şeir)	154

3.Nəsr

-Gülnaz ABDULLAYEVA - “Mələk” (novella), “Haram tikə” (hekayə)	39
-Qalib ŞƏFAHƏT - “Mühakimə” (hekayə)	44
-Camal ZEYNALOĞLU - “Ağrı” (hekayə)	65
-Ramiz İSMAYIL - “Gözü yolda qalan var” (sənədli povest - son, əvvəli ötən saylarda)	90
-Nəriman MAHMUD - “Şahverdinin aqibəti” (hekayə)	103
-Nizami KOLANILI - “Sevgidə xəyanət olmaz” (hekayə)	108
-Təranə MƏMMƏD - “Bir qutu Malboro”, “Sarı güllər” (hekayələr)	115